

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Diplomová práce

Robert R. Novotný

Turnovští františkáni v barokním období (1651–1763)

Franciscans of Turnov in the baroque (1651–1763)

Praha 2009

vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

Předkládaná práce byla od samého počátku autorem zamýšlena, snad i trochu neskromně v duchu známého latinského rčení *finis coronat opus*, jako přirozené završení několikaleté badatelské snahy blíže poznat život turnovské františkánské komunity v barokním období. Bylo by samozřejmě nemyslitelné, aby studie v této podobě vznikla bez přičinění těch, kteří byli autorovi nápomocni při studiu radou a povzbuzovali jej při jeho potýkání se s rozsáhlou materií k tématu se nabízejících pramenů.

V první řadě patří poděkování vyučujícím FF UK Praha, zvláště však Katedry pomocných věd historických a archivního studia, z nich nejvíce potom PhDr. Zdeňku Hojdomi, CSc., a to především za laskavou shovívavost, kterou autorovi po celou dobu studia prokazovali. Stejně tak by se autor neobešel bez nevšední vstřícnosti ex-kolegů archivářů, zejména v *předdigitální době*. Za všechny jmenujme alespoň vedoucí badatelny 1. oddělení NA Praha PhDr. Helenu Klímovou.

Z mnoha přátel a kolegů náleží největší poděkování Mgr. Janu Boháčkovi (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.), Mgr. Pavlu Jakubcovi (SOkA Semily) a RNDr. Tomáši Řídkošilovi (Muzeum Českého ráje Turnov), kteří byli vedle odborných konzultací i prvními korektory autorových pokusů převést výsledky archivních rešerší do publikovatelné podoby. Za všechny, kteří si autorův dík zaslouží minimálně za trvalou podporu, jmenujme alespoň PhDr. Marcela Černého, PhD. (Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.), Mgr. Zuzanu Šonskou (NPÚ, ú. o. p. Liberec) a Jiřího Bartela.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Obsah

Úvod	4
1. Česká provincie v 17. a 18. století	7
2. Řádové archivy a typologie archivních pramenů	14
3. Uvedení františkánů do Turnova (1651) a jejich působení v regionu do konce sedmileté války	20
3.1 Uvedení řádu do Turnova a první léta jeho působení	20
3.2 Ad pias causas – náboženský mecenát v Českém ráji s důrazem na turnovský františkánský konvent; pastorační činnost	36
3.3 Třetí řád a arcibratrstvo sv. Františka	64
3.4 Spor o Valdštejn	70
3.5 Konvent ve světle účetních materiálů	81
3.5.1 Něco statistických údajů	81
3.5.2 Správa finančních prostředků, fundace a zbožné odkazy, apoštolský syndik	89
3.5.3 Obvod sbírky almužen, analýza editovaného roku 1759	104
Závěr	120
Seznam příloh	122
Příloha č. 1 – Kalendárium turnovského konventu v 17. a 18. století	123
Příloha č. 2 – Představení turnovského konventu 1651–1765	126
Příloha č. 3 – Příjmy z almužen na mše ze sakristie v letech 1717, 1734, 1742, 1743 a 1755	136
Příloha č. 4 – Edice části účetní knihy (rok 1759)	140
Příloha č. 5 – Nekrologium turnovských řeholníků pohřbených v kryptě kostela sv. Františka	155
Příloha č. 6 – Výpomoc františkánů v duchovní správě	158
Příloha č. 7 – Tabulky a grafy příjmů a výdajů konventu za léta 1705–1763	162
Seznam pramenů a použité literatury	168

ÚVOD

Záměrem předkládané diplomové práce je na základě několikaletého badatelského výzkumu, ústícího v publikování dílčích výsledků zejména v regionálním sborníku,¹ podat pokud možno *definitivní zprávu* o prvním století působení františkánů v Turnově, resp. v celém regionu.

Studium působení řeholních institucí v českých zemích v období raného novověku má svůj význam hned z několika důvodů. Čím menší podíl z tehdejší celkové populace řeholní komunity počtem svých členů představovaly, tím větší význam a vliv na vývoj prakticky všech složek společnosti už jen svojí existencí získávaly. Konečně i soudobé rčení konstatovalo, že *kláštery jsou ve světě a svět v kláštorech*. Stejně tak se bezpochyby dá souhlasit s Martinem Elblem, že *řeholní komunity byly více či méně věrným obrazem celé společnosti a obě složky se navzájem ovlivňovaly*.²

Především do posledních dvou dekad, koneckonců logicky, spadá zvýšený zájem tuzemské historiografie o dosud stále nedostatečně vytěžené, přitom však poměrně bohaté archivní fondy řeholních institucí, tak důležité pro poznání života v českých zemích 17. a 18. století. Obdobnou konjunkturu badatelských návštěv můžeme zaznamenat i u dalších církevních fondů, a to navzdory skutečnosti, že řada z nich nebyla dosud inventována a zpřístupněna v plné šíři. Výsledky se pozvolna dostávají, ať již ve formě několika monografických prací, zejména však v utěšeně se rozrůstajícím počtu studií či konferenčních sborníků.

Z badatelského hlediska stále neutuchá obliba komeniologie a evangelických denominací, pokud jde o katolickou církev či konkrétně řeholní komunity, největší pozornosti se zpočátku těšil nejúspěšnější z řádů – Tovaryšstvo Ježíšovo, nicméně postupem doby se dostává i na další, Ordo Fratrum Minorum nevyjímaje.³

¹ Srovnej NOVOTNÝ, Robert R., Uvedení františkánů do Turnova. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší* (dále jen *ZČRP*). Sv. 14. Semily 2001, s. 53-68; týž, Františkáni v Turnově. In: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách*, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24. – 27. září 2001, Praha 2004, s. 481-488; týž, Náboženská bratrstva v Turnově barokního období. In: *ZČRP*, 16, Semily 2003, s. 9-59; týž, Spor turnovského řeholního a světského kléru ve třicátých letech 18. století. In: *ZČRP*, 17, Semily 2004, s. 65-82; týž, První století působení františkánů v Turnově (1651–1763). In: *Krkonoše – Jizerské hory*, 40, 2007, č. 9, s. 38-39. Tyto v nedávné minulosti publikované poznatky, doplněné o nová zjištění založená především na od roku 1705 ucelené řadě účetních materiálů turnovského konventu, tvoří základní kostru předkládané práce.

² ELBEL, Martin, *Bohemia Franciscana (Františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století)*. Olomouc 2001, s. 7. Tato původně disertační práce je výbornou pomůckou všem případným zájemcům o františkánský řád, mj. díky komentovanému seznamu pramenů a literatury. Dále jen ELBEL, Martin, *BF*.

³ Připomenout si zaslouží, samozřejmě bez nároku na úplnost, alespoň z mého pohledu nejdůležitější z nich, resp. ta zpracování, jejichž poznatků bylo využito pro účely této práce.

Z monografií a konferenčních sborníků např. ČORNEJOVÁ, Ivana, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*. Praha 1995¹, 245 s., Praha 2002², 364 s.; BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina, *Každodenní život učitele a žáka*

Prameny jsou ke studiu turnovské řeholní komunity pro období raného novověku poměrně bohaté. Jedná se především o fondy českého provincialátu v pražském Národním archivu a samotného turnovského konventu, který byl do nedávné doby uložený ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Přestože během delimitace archiválií ze Zámrsku do Prahy zřejmě vzalo původní členění za své, pro větší přehlednost je v této práci zachováme.⁴ Široké možnosti využití nabízí také Archiv pražského arcibiskupství, kvůli nezpracovanosti lze i nadále jenom v omezeném rozsahu těžit z fondu Archiv města Turnov, uloženém ve Státním okresním archivu v Semilech. Tamtéž se sice nachází fond Děkaný úřad Turnov, nejstarší jednotliviny však pocházejí až z druhé poloviny 18. století.

Turnovské františkány budeme sledovat v prvních letech po jejich uvedení do města, kdy přispěli k poklidnému průběhu konečné fáze rekatolizace regionu. Zaměříme se také na dobové slavnosti, spojené mj. s oslavami nově kanonizovaných řádových světců nebo

jezuitského gymnázia. Praha 2006, 280 s.; PAŘEZ, Jan – KUCHAROVÁ, Hedvika, *Hyberni v Praze – Éireannaigh i bPrág. Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629–1786)*. Praha 2001, 188 s.; *Rekatolizace v českých zemích. Sborník příspěvků z konference v Jičíně, konané 10. září 1993*. [Red.]: FRANCEK, Jindřich. Jičín 1995, 162 s. (passim); *Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Barocco in Italia, Barocco in Boemia. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem*. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, Barocco in Boemia, uomini, idee, forme d'arte a confronto, Praha, Karolinum a vila Lanna 19. – 21. dubna 1999. [Red.]: HEROLD, Vilém – PÁNEK, Jaroslav. Praha 2003, 622 s. (passim); *Barokní Praha – barokní Čechie 1620 – 1740*. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24. – 27. září 2001. [Red.]: FEJTOVÁ, Olga – LEDVINKA, Václav – PEŠEK, Jiří – VLNAS, Vít. Praha 2004, 1093 s. (passim); *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby*. Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004. [Red.]: JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří. Pardubice 2005, 226 s. (passim); *Historia Franciscana. 2. Sborník textů. Kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (†1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604)*. [Red.]: BENEŠ, Petr Regalát – HLAVÁČEK, Petr. Kostelní Vydří 2005, 283 s.; *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. – 15. září 2007. [Red.]: ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina. Praha 2008, 536 s. (nadále pouze *Locus pietatis et vitae*).

Základní informace k řeholním komunitám najde zájemce v kompendiích VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998, 782 s. (Dále jen *Encyklopedie českých klášterů*.); resp. BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha, Libri 2002–; do konce roku 2007 zatím vyšly tři díly o pěti svazcích. Pro Moravu a Slezsko potom FOLTÝN, Dušan a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, 878 s.

Ve svých studiích se františkánům nejvíce věnuje vedle Petra Hlaváčka, zabývajícího se především středověkými dějinami řádu, Martin Elbel, např. ELBEL, Martin, Česká františkánská provincie sv. Václava (1570–1790). In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Historica*, 29, Olomouc 2000, s. 83-96; týž, Triumf nazaretský. Poutní slavnosti v Hájků u Prahy jako slavnosti františkánské řádu. In: *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*. České Budějovice 2000, s. 593-602; týž, Budování poutního místa. Svaté schody při františkánském klášteře v Olomouci. In: *Folia Historica Bohemica*, 20, Praha 2003, s. 215-239. Ze zmiňovaných encyklopedických prací se františkánů konkrétně týká BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. 3. díl. 1. sv. Žebravé řády*. Praha 2006, s. 226-346; případně *Encyklopedie českých klášterů*, s. 120-122.

Pro turnovský konvent byly důležité také styky se sousedními františkánskými domy v Hejnicích a v Hostinném. Zatímco klášterní budovy v Hostinném nadále chátrají a bývalý konvent nadále stojí stranou zájmu badatelů, význam Hejnic naposledy připomněl SVOBODA, Milan, Mariánské poutní místo Hejnice v historické paměti. In: *Locus pietatis et vitae*. Praha 2008, s. 255-280.

⁴ Národní archiv, Františkáni – provincialát a konvent Praha (dále jen NA Praha, ŘF Praha), kde je mezi původci fondu jediný odkaz na v roce 2006 delimitovaný archiv turnovského řeholního domu. Archiválie z delimitovaného fondu budou v této práci rozpoznatelné pod odvolávkou na původní inventář Státního oblastního archivu v Zámrsku, Řád františkánů Turnov (dále jen NA Praha, ŘF Turnov).

s činností náboženských bratrstev. Vzrůstající obliba sv. Jana Nepomuckého se projevila ve snaze vybudovat přímo ve městě nebo v nově postavené kapli na nedalekém Valdštejně regionální poutní místo, současně však vyvolala ostrý spor mezi světským a řeholním klérem, který si přiblížíme. Konečně doslova pohled do *zákulisí* života turnovských františkánů nám nabízí soubor účetních materiálů konventu, zachovaný v nepřerušené kontinuitě od roku 1705.

Časově se předkládaná práce vymezuje zhruba prvním stoletím působení řádu v Turnově. Domníváme se, že tímto způsobem lze pro zamýšlenou analýzu získat dostatečné množství srovnatelných údajů. Spodní hranice je logicky determinována příchodem františkánů do regionu. Pro rok 1763, do jehož konce chceme osudy řeholníků sledovat podrobněji, jsme se rozhodli hned z několika důvodů. Jako první se nabízí posouzení dopadu dvou v rychlém sledu po sobě následujících válečných konfliktů na život klášterní komunity. Přelom čtyřicátých a padesátých let 18. století přinesl podunajské monarchii kromě finančního vyčerpání ve válkách o rakouské dědictví a potvrzení ztráty Slezska nutnost přijmout řadu reformních opatření. Jejich dopad byl ale pro řeholní komunity a církve všeobecně nesrovnatelně příznivější, než důsledky reforem Josefa II. v osmdesátých letech. Na druhou stranu však můžeme konstatovat, že rokem 1755, kdy se osamostatnila slezská provincie, s níž bezprostředně sousedil především obvod almužen turnovského konventu, definitivně skončil *zlatý věk* františkánského řádu v českých zemích. Horní hranici časového rozsahu této práce tak lze chápat jako symbolický mezník dějin řádu, po kterém následovala nová epocha poznamenaná mj. zvýšenou mírou zasahování státu do záležitostí provincie.

1. ČESKÁ PROVINCE V 17. A 18. STOLETÍ

Je dostatečně známo, že počátky františkánství je třeba hledat v první třetině 13. století, kdy byla v roce 1223 papežem Honoriem III. schválena řehole sv. Františka z Assisi. Papežská privilegia však přísnost některých Františkových zásad oslabila, takže se v řádu záhy rozvinuly dva směry, lišící se úhlem pohledu mj. na otázky dodržování striktní chudoby. Stoupenci volnějšího výkladu řehole jsou označováni jako konventuálové a stanuli na počátku budoucího řádu minoritů. Zastánci naprosté chudoby a důsledného dodržování zakladatelova odkazu – spirituálové – nejenom že nebyli zdaleka jednotní, ale nesmiřitelnější z nich dospěli k herezi, takže na známém koncilu v Kostnici vznikl v roce 1415 další přísný směr – observanti, základ řeholníků později známých jako *františkáni* (v němčině *Franziskaner* s ekvivalenty i v dalších jazycích, pouze v polštině se vžilo pojmenování *bernardyňi*) či *bosáci* (druhý název rozšířený hlavně v českém prostředí).⁵

Již v první polovině 13. století byl mendikantský řád menších bratrů uveden v rámci další fáze kolonizace do českých zemí a společně s dominikány se orientoval na nově zakládaná města. V době vrcholného rozkvětu měla samostatná česko-polská provincie více než čtyři desítky klášterů. Spolu s menšími bratry k nám přišly i klarisky, řeholnice druhého řádu sv. Františka, odvozeného od sv. Kláry z Assisi, jejichž centrem v Českém království byl klášter sv. Anežky v Praze. Dá se předpokládat, že již ve středověku tu působili i terciáři, příslušníci třetího řádu sv. Františka, kteří žili mimo klášterní komunity. Rozmach řeholního života především v Čechách ukončily husitské války, po jejichž skončení se v troskách ocitla prakticky veškerá církevní správa.

Novým impulsem k návratu bosáků do našich zemí byla v polovině 15. století protihusitská misie sv. Jana Kapistrána. K roku 1460 tvořilo rakousko-česko-polský vikariát dvanáct konventů, z nichž však pouze pět (Brno, Olomouc, Opava, Jemnice a Plzeň) na nynějším území České republiky (konvent v Chebu náležel až do roku 1782 saské, resp.

⁵ Základní informace o dějinách a současnosti řádu nejenom v českých zemích např. na webových stránkách Ordo Fratrum Minorum – Provincie bratří františkánů <<http://www.ofm.cz/>>. Ze stručných souhrnů ve výše zmíněných kompendiích *Encyklopedie českých klášterů*, s. 120-122; resp. BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. 3. díl. 1. sv. Žebravé řády*. Praha 2006, s. 227-265 a 342-346.

Z původních františkánských prací, zabývajících se dějinami české provincie, jmenujme např. SANNIG, Bernhard, *Chronica de origine et constitutione Provinciae Bohemiae Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Reformatorum et ejusdem conventuum*, 1678, NA Praha, ŘF Praha, kn. 17 (dalšími stejnopisy by měly být kn. 20 a 21; dále jen SANNIG 1678), passim; velmi podobně též WRBCZANSKY, Severinus, *Nucleus Minoriticus, seu vera, et sincera Relatio Originis, et Progressus Provinciae Bohemiae, Conventuum, et Residentiarum, Fratrum, et Sororum Sancti-Monialisum etc.* Vetero-Pragae 1746, ibidem, kn. 22 (dále jen WRBCZANSKY 1746), passim. Ostatně i Martin Elbel, na jehož přehledný popis historie řádu v našich zemích se pravidelně odvolávají další autoři, děl obou františkánů vedle kronik jednotlivých konventů také využil, srovnej ELBEL, Martin, *BF*, zejména s. 9-35.

štrasburské provincii, moravský klášter v Uherském Hradišti potom do roku 1785 uherské). V dalších letech byly založeny řeholní domy v Tachově, ve Znojmě, v Kadani, Krupce, Jindřichově Hradci a dvakrát neúspěšně také v Praze u sv. Ambrože (1460–1468 a 1482–1483). V roce 1469 vznikl po určitých peripetiích samostatný český vikariát, který zahrnoval také Slezsko. Na přelomu 15. a 16. století se stala observantská větev františkánského řádu nejsilnějším řeholním společenstvím v českých zemích.

Skutečným předělem v dějinách církve se stal rok 1517. V poslední říjnový den uveřejnil v saském Wittenbergu augustinián Martin Luther svých 95 tezí, první z řady reformačních spisů, které vyvolaly širokou odezvu mezi duchovenstvem i laiky a trvale poznamenaly autoritu oficiální církve.

O pět měsíců dříve, 29. května, byl bulou *Ite et vos* papeže Lva X. definitivně rozdělen dosud jednotný řád menších bratrů na řád menší bratrů konventuálů (*Ordo Fratrum Minorum Conventualium*, minorité) a řád menších bratrů observantů (*Ordo Fratrum Minorum de Observantia*, později *Strictioris Observantiae*, františkáni). Český vikariát observantské reformní větve, jež v sobě zahrnovala i další proudy jako byli reformáti, dikalceáti či rekolekti, se změnil na provincii. Nemalé problémy přinesly národnostní rozpory uvnitř řádu, pramenící ze skutečnosti, že většina domů byla založena v moravských a slezských městech s převahou německy mluvícího obyvatelstva. Navíc byla stabilita české františkánské provincie přirozeně oslabena mohutným nástupem evropské reformace, což spolu s dalšími faktory (mj. opakující se morové epidemie) vedlo k úpadku stejně rychlému, jako byl předchozí vzestup. Kdysi kvetoucí řeholní instituce stála v roce 1571 na pokraji zániku, když v českých zemích žilo pouhých sedmnáct františkánů, kteří byli jen stěží schopni zabezpečovat chod zbývajících pěti konventů.⁶

Začátkem 17. století se františkáni v českých zemích, obývající osm řeholních domů mimo hlavní město, zapojili do procesu katolické reformace. Významnými podněty ke

⁶ Ke starším dějinám observantů také MINAŘÍK, Klemens, Vikáři české františkánské provincie od r. 1451 až do r. 1517. In: *Sborník Historického kroužku* (dále jen *SHK*), 15, Praha 1914, s. 201-208, 16, Praha 1915, s. 1-9; týž, Provinciálové františkánské české provincie v letech 1517–1600. In: *SHK*, 17, Praha 1916, s. 2-10 a 79-85. Využit lze i pokračování pro 17. a 18. století, týž, Provinciálové františkánské české provincie v letech 1601–1750. In: *SHK*, 18, Praha 1917, s. 54-96.

Nejnověji shrnují dosud známé výsledky badatelského úsilí příspěvky zamýšlené řady sborníku *Historia Franciscana* (první díl představuje katalog výstavy ke čtyřstému výročí příchodu řeholníků ke kostelu Panny Marie Sněžné v Praze a třístému výročí úmrtí významné postavy dějiny řádů v Čechách P. Bernarda Sanniga, druhý díl potom studie badatelů, kteří se působení františkánů v našich zemích věnují). Za všechny jmenujme alespoň HLAVÁČEK, Petr, Jan Hasištejnský z Lobkowicz († 1517) aneb přemýšlení o františkánských komponentech lobkowiczské spirituality. In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005 (dále jen *HF II*), s. 34-65; BENEŠ, Petr Regalát, O trojím těžkém začínání františkánů observantů v Praze (1460–1468, 1482–1483 a 1604–1611). In: *HF II*, s. 66-104; ELBEL, Martin, Alma & Magna: Obnova české františkánské provincie v raném novověku. In: *HF II*, s. 105-122; MIKULEC, Jiří, Náboženská bratrstva a třetí řády při františkánských kláštorech v barokních Čechách. In: *HF II*, s. 188-203; KŘEČKOVÁ, Jitka, Archiv české františkánské provincie. In: *HF II*, s. 214-224; či KAŠPAR, Jan, Knihovna kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav). In: *HF II*, s. 225-268.

zvýšené aktivitě byly řeholníkům vedle trvalé přítomnosti císařského dvora Rudolfa II. v Praze a ofensivy katolické frakce také visitace české provincie samotným generálem řádu Franciscem a Sosa de Toledo v roce 1603. Jedním z plodů jednání generálního ministra s pražským arcibiskupem Zbyňkem Berkou z Dubé a následné audience u císaře (mocným přímluvcem byl nejvyšší český kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovicz) se stal návrat františkánů do Prahy, centra protireformace. Nikoli však do zpusťoseného areálu u kostela sv. Ambrože, ale do bývalého karmelitánského konventu u Panny Marie Sněžné na Novém Městě.

Aktivní působení mezi obyvatelstvem přineslo pražským františkánům, převážně cizincům, kteří se právem cítili jako misionáři, kromě řady příznivců a ochránců také četné nepřátele. Osudným se stal osazenstvu novoměstského konventu u Panny Marie Sněžné vpád pasovských žoldněřů v únoru 1611, kdy byl klášter během nepokojů (konkrétně 15. února, v úterý před Popeleční středou) napaden ozbrojeným lidem a čtrnáct přítomných řeholníků zdejší mezinárodní komunity bylo surově povražďeno. Usmrcení bratři později našli poslední spočinutí v mariánské kapli a od počátku se těšili pověsti mučedníků (v roce 1994 byl obnoven proces jejich beatifikace), čímž bezpochyby přispěli k rostoucí oblibě menších bratří observantů v hlavním městě Království českého. Noví františkáni se k Panně Marii Sněžné vrátili již v říjnu 1611, kde poté působili bez přerušení bezmála půl čtvrtého století až do komunistického zaboru v roce 1950.

Před vypuknutím třicetileté války se řádu podařilo s velkým přispěním biskupů Františka kardinála z Ditrichštejna a arcibiskupy Karla obnovit některé zpustlé konventy v olomoucké a vřatislavské diecézi (Kroměříž, Velký Hlohov, Nisa). Kardinál Ditrichštejn uvedl františkány také do bývalého cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou (pouze v letech 1617–1639, poté se vrátili cisterciáci), resp. italské a polské reformáty do Olomouce, Uničova, Těšína a Hlivic. Příchod reformátů do české provincie souvisel s probíhajícím zásadní vnitřní obnovou řádu, během níž františkáni přejímali namísto dosavadních observantských nově statuta reformátská. Bohužel právě v budoucí svatováclavské provincii skončilo působení italských reformátů prakticky fiaskem, po kterém v roce 1617 z českých zemí odešli, a tak byla reformátská statuta podle rakouského vzoru přijata teprve pražskou kapitulou v roce 1634. Válečné události bezpochyby přispěly ke zpomalení či přímo k dočasnému zastavení vnitřní reformy, takže generální ministr prohlásil českou provincii za reformovanou až v roce 1660 (papež Alexandr VII. přechod definitivně potvrdil o dva roky později).

V průběhu třicetileté války provincie zaznamenala jak ztráty na životech a majetku, tak naopak i rozšíření o nově založené konventy ve Voticích (1627), ve slezském Javoru a v Kladsku (oba 1639). Skutečnou obnovu a rozkvět jako předzvěst budoucího *zlatého věku* přinesl františkánům v českých zemích vestfálský mír a následná rekatolizace.

Pouze v padesátých letech 17. století byly v české provincii nově založeny čtyři konventy, z nichž ten první právě v Turnově, dále ve Slaném (1655), v Hájku u Prahy a Dačicích (oba 1659). V roce 1658 mělo žít v patnácti konventech celkem 332 bratří, přičemž v období 1661 až 1704 přibylo dalších jedenáct konventů (1661 Opava, 1666 Hlubčice a Hostinné, 1675 Namyslov, 1678 Moravská Třebová, 1679 Vratislav, 1687 Ratiboř, 1691 Zásmuky a Hejnice, 1700 Lehnice a 1704 Goldberk) a jedna residence (1684 Hořovice). Ne vždy se sice jednalo o založení *na zeleném drnu*, obnoveny byly v místech se středověkou tradicí všechny domy ve Slezsku, nicméně poměrně masivní vlna nově vzniklých klášterů svědčí vedle postupující rekatolizace také o pozvolné obnově země poznamenané těžkými ranami třicetileté války.

Je třeba říci, že kromě výběru řádu samotného závisela např. i volba lokace nového konventu na několika okolnostech. Vedle zájmu provincie a podpory dobrodinců – často fundátorů budoucího řeholního domu, rozhodovala také možnost výběru almužen v určených obvodech sbírky, které se neměly překrývat. Důležitá byla také dostupnost po tehdy (ne)existujících komunikacích, a to nejenom při obcházení sbírkových obvodů, ale také třeba při visitačních cestách provinciálních představených. Konventy měly vhodným rozmístěním přispívat k celistvosti provincie, vzdálenost mezi jednotlivými domy byla spoluurčována také ohledem na možnost ubytování bratří při cestách a usnadnění vzájemné komunikace. Ne vždy se podařilo vyhlédnutou lokaci trvale osídlit, ať již byly důvody neúspěšného založení jakékoli – silnou konkurencí jiných řádů počínaje (Krupka) a třeba chudobou místa konče (Vysoké Mýto, Jemnice). Vrcholu svého rozvoje dosáhla svatováclavská provincie⁷ v prvním decenniu 18. století, kdy byla tvořena celkem třiceti konventy a jedním hospicem, v nichž žilo kolem tisícovky řeholníků⁸:

Čechy (13 domů a 1 residence) – Praha (od 1603, zasvěcení Panny Marie Sněžné, sídlo provincialátu), Plzeň (1460, P. Marie Nanebevzaté), Jindřichův Hradec (1475, Svaté Kateřiny), Bechyně (1490, P. Marie Nanebevzaté), Kadaň (1574, Čtrnácti svatých

⁷ Česká provincie náležela od první poloviny 16. století společně s italskými, rakouskými, uherskými a polskými zeměmi do tzv. cismontánské rodiny (*familia cismontanna*) a zpočátku byla zřejmě zasvěcena sv. Bernardu Sienskému. Teprve v roce 1667 přiznala generální kongregace provincii její údajné původní patrocínium sv. Václava; srovnej např. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 121; resp. ELBEL, Martin, Česká františkánská provincie sv. Václava (1570–1790). In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Historica*, 29, Olomouc 2000, s. 88-89.

⁸ Zřejmě naposledy přehledně uvedl seznam konventů české provincie ELBEL, Martin, Alma & Magna: Obnova české františkánské provincie v raném novověku. In: *HF II*, s. 119-122.

pomocníků), Tachov (1600, Sv. Máří Magdalény a sv. Alžběty), Votice (1627, Sv. Františka), Turnov (1651, Sv. Františka), Slaný (1655, Nejsvětější Trojice), Hájek u Prahy (1659, P. Marie Loretánské), Hostinné (1666, P. Marie Neposkvrněné), Zásmuky (1691, Sv. Františka), Hejnice (1691, Navštívení P. Marie) a residence Hořovice (1684, Nejsvětější Trojice);

Morava (7 domů) – Brno (1451, do roku 1645 Svatého Bernardina, poté Sv. Máří Magdalény), Znojmo (1470, P. Marie Nanebevzaté), Olomouc (1593, Sv. Bernardina u kostela Neposkvrněného Početí P. Marie), Kroměříž (1610, Nejsvětější Trojice), Dačice (1659, Sv. Antonína Paduánského), Opava (1661, Sv. Barbory) a Moravská Třebová (1678, Sv. Josefa);

Slezsko (10 domů) – Velký Hlohov (něm. Glogau, pol. Głogów, 1610, Sv. Stanislava), Nisa (Neisse, Nysa, 1614, do roku 1620 Sv. Máří Magdalény, do roku 1746 P. Marie v Růžích, poté Sv. Barbory), Javor (Jauer, Jawór, 1639, P. Marie Nanebevzaté a sv. Ondřeje), Kladsko (Glatz, Kłodzko, 1639, Sv. Jiří a sv. Vojtěcha), Hlubčice (Leobschütz, Głubczyce, 1666, Sv. Jiljí a sv. Bernardina), Namyslov (Namslau, Namysłów, 1675, P. Marie Nanebevzaté a sv. Petra z Alkantary), Vratislav (Breslau, Wrocław, 1679, Sv. Antonína Paduánského), Ratiboř (Ratibor, Racibórz, 1687, Sv. Václava a sv. Hedviky), Lehnice (Liegnitz, Legnica, 1700, Sv. Kříže a P. Marie Bolestné) a Goldberk (Goldberg, Złotoryja, 1704, Sv. Hedviky).

Oceněním významného postavení vzkvétající české provincie ze strany řádových představených bylo v roce 1724 udělení čestného titulu *Alma & Magna Provincia*, jímž se mohly pochlubit pouze ty z františkánských *národních* komunit, které sdružovaly více než třicet konventů. Každá mince má však dvě strany, přičemž onou odvrácenou byl v případě svatováclavské provincie příliš velký počet bratří. Vždyť v jednom řádovém domě žilo v průměru na třicet řeholníků, takže bylo obtížné nejenom vyhovět regulím ve smyslu samostatných cel pro každého bratra, ale problémy přinášela také prakticky neustálá snaha zabezpečit pro ně v dostatečné míře základní životní potřeby. Nezapomeňme, že fundace patronů, zajišťující mj. každoroční deputát na výživu určitého počtu bratří, byly ve většině případů plánovány pro dvanáctihlavé osazenstvo konventu (nejčastěji osm kněží a čtyři laičtí bratři), což prakticky bezezbytku platilo u lokací v českých poddanských městech, Turnov nevyjímaje. I z těchto důvodů nařídilo v roce 1738 kapitulní shromáždění omezení přijímání nových členů řádu.

Vedle mužských konventů spravovala svatováclavská provincie také tři domy druhého a třetího řádu. Čtyřicet sester klarisek obývalo konvent u kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Znojmě, v Brně žil u sv. Josefa stejný počet žen v prvním a ve slezském Javoru sedm

dalších ve druhém domě řeholních terciárek. Především do znojemského a brněnského konventu vstupovaly převážně dcery ze šlechtických a bohatých měšťanských rodin, přinášející oběma domům velice slušné zabezpečení. Na rozdíl od mužských protějšků směly totiž ženské kláštery držet nemovitý majetek, na druhou stranu jim však bylo zapovězeno žít se sbírkami. Reciprocita se přímo nabízela, osazenstvo mužských konventů poskytovalo druhému a třetímu řádu duchovní služby výměnou za podporu hmotnou. Také díky dodržování přísné klausury bylo postavení ženských řeholních domů v rámci provincie volnější, navíc se v nich mnohem více uplatňoval vliv biskupů a fundátorů. Javorský konvent po roce 1755 připadl slezské provincii a zanikl v roce 1810; oba moravské domy byly zrušeny v osmdesátých letech 18. století.

Na vrcholu svého rozkvětu před válkami o rakouské dědictví nezapomínal řád ani na vzdělávání bratří a výchovu budoucích nástupců nejznámějších představitelů českých františkánů, mezi něž lze v této době bezpochyby zařadit P. Severina Vrbčanského (Wrbczansky). V Praze fungovala generální studia (spekulativní, kanonistická a kontroversistická teologie), v Brně a v Olomouci studia provinční (kanonistika a kontroversistika). Filosofickou výuku mohli bratři absolvovat ve Slaném, Velkém Hlohově, Vratislavi, v Kroměříži, Kladsku nebo Jindřichově Hradci. Do noviciátu vstupovali adepti řádového hábitu při konventech v Kadani, Plzni, Moravské Třebové a Lehnici, juniorát a domy usebrání byly v Tachově, Dačicích a Namyslově. Františkáni z české provincie v této době také aktivně působili v rámci křesťanských misí např. v Africe, Číně nebo přímo ve Svaté zemi.⁹

Války o rakouské dědictví se staly předzvěstí zlých časů. Mnoho konventů utrpělo během tří v krátkém sledu po sobě následujících válečných konfliktů nemalé škody (např. Kadaň, Olomouc, v Nise byl řádový dům z obranných důvodů dokonce zbořen), ale citelnější zásah do života provincie vyvolaly územní ztráty monarchie. V roce 1755 byl tehdejší provinciál P. Benevenuto Petr nucen pod tlakem z nejvyšších míst, zejména pruského krále Fridricha II. a vratislavského biskupa Philippa Gottharda hraběte von Schaffgotsch, vzdát se všech deseti konventů, ležících v pruské části Slezska a v Kladsku. Ovšem na druhou stranu vznik samostatné slezské provincie sv. Hedviky paradoxně přispěl k výraznému počeštění zmenšené provincie svatováclavské.

V době nástupu Josefa II. na královský trůn čítala česká františkánská komunita celkem dvacet řeholních domů a dvě rezidence (v roce 1763 k Hořovicím přibyla i správa

⁹ Blíže k františkánským misionářům třeba KALISTA, Zdeněk, *Cesty ve znamení kříže. Dopisy a zprávy českých misionářů 17. a 18. věku ze zámořských krajů*. Praha 1941, s. 176-186, 243-250; případně KUBÍKOVÁ, Jiřina, *Křesťanské misie v 16. – 18. století*. Brno 2001, s. 87-92, 112-115.

hospice u sv. Máří Magdalény Na Skalce u Mníšku). V první polovině osmdesátých let byly ke svatováclavské provincii připojeny konventy v Chebu (1782, Zvěstování P. Marii, patřil původně saské a poté od roku 1607 štrasburské provincii) a v Uherském Hradišti (1785, Zvěstování P. Marii, od uherské, ke které patřil od roku 1611). Současně však františkány citelně zasáhlo postupné zavádění reformních opatření, z nichž těmi zcela zásadními byly zejména rušení z hlediska císaře neužitečných klášterů a podřízení církevní organizace dohledu státní správy.¹⁰

V letech 1783–1785 bylo rozhodnuto o zániku přinejmenším patnácti řádových domů, přičemž definitivně zrušeno bylo nakonec pět, vesměs moravsko-slezských konventů (Olomouc, Kroměříž, Brno, Znojmo a Opava). Zbývající téměř dvě třetiny navržených domů byly ušetřeny, a to i díky přímluvám vlivných patronů, světského kléru, místních úřadů a v neposlední řadě také řádových představených přímo ve Vídni. Osazenstvo zachovaných konventů bylo nicméně redukováno na standardních dvanáct řeholníků (pouze v Praze jich smělo zůstat osmnáct), takže celkový počet františkánů svatováclavské provincie, obývajících v roce 1790 devatenáct řádových domů, nepřesáhl hranici tří set.

Rozsáhlých změn se dočkaly také základní principy řeholního života. Na úkor dřívějších úzkých vazeb konventů na řádová centra zesílil tlak státní správy, která si osobovala právo zasahovat do záležitostí provincií. Řeholní domy byly podřízeny pravomoci arcibiskupů a biskupů, byla zrušena řádová studia a františkánští kněží se nadále museli vzdělávat na generálních seminářích. V roce 1790 byl zakázán sběr almužen, zrušeny byly mešní nadace, zanikl úřad apoštolských syndiků, takže jednotliví františkáni museli v rozporu s řeholí vlastnit finanční prostředky – dostávali plat z náboženského fondu, stejně jako ostatní klérus. Není divu, že řeholníci přijímali reformní zásahy císaře Josefa II. se značnou nevolí. Přesto se františkáni novým podmínkám přizpůsobili a existenci svatováclavské provincie násilně ukončila až likvidace řeholního života komunistickým režimem v roce 1950.

¹⁰ Obecně např. SVÁTEK, Josef, Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. In: *Sborník archivních prací*, 20, Praha 1970, s. 505-625 (zvláštní příloha); srozumitelný přehled podali také BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, Rušení klášterů v Čechách za Josefa II. In: *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. K tisku připravili Zdeňka Hledíková a J. V. Polc. Praha 1994, s. 209-224.

2. ŘÁDOVÉ ARCHIVY A TYPOLOGIE ARCHIVNÍCH PRAMENŮ

V Národním archivu v Praze je v současnosti uložen fond Františkáni – provincialát a konvent, Praha (značka ŘF), jehož součástí jsou mj. fondy Františkáni – provincialát a konvent Praha (ŘF Praha) a po delimitaci ze Státního oblastního archivu v Zámrsku také Františkáni Turnov (ŘF Turnov).¹¹

Péči o ukládané archiválie lze pravděpodobně na úrovni konventů předpokládat již od samého počátku působení observantů v českých zemích po husitských válkách, alespoň to naznačuje P. Bernard Sannig ve své kronice.¹² Část starého provinciálního archivu měla vzít za své během požáru jindřichohradeckého řádového domu v roce 1619 a nový centrální archiv našel až do roku 1950 trvalé místo v konventu u Panny Marie Sněžné v Praze. První zápis o uložení písemností do pražského provinciálního archivu je však doložen až k roku 1672.¹³ O své dokumenty se samozřejmě měly starat také jednotlivé františkánské domy.

Statuta české provincie z let 1663 a 1737 upravovala mj. způsob vedení konventních archivů. Na bezpečném a vhodném místě, vybraném kvardiánem, měly být uchovávány všechny listiny, pamětní kniha, inventáře sakristie a knihovny. Seznam všech spisů měl být zaslán k uložení do provinciálního archivu. Kontrola vedení konventních archivů měla být prováděna během každoročních visitací, při nichž kvardián předkládal visitátorovi mj. inventář uložených písemností a knihovny.

P. Sannigovi je také připisována iniciativa týkající se vedení konventních pamětních knih. Každá pamětnice měla být vyhotovena ve třech stejnopisech, přičemž vedle *živého*

¹¹ V databázi PEVA má fond v rámci Národního archivu Praha číslo NAD 38 (Františkáni – provincialát a konvent, Praha; ŘF); dílčí list pražského konventu 38/1 (ŘF Praha), turnovského potom 38/2 (ŘF Turnov). Delimitace ze SOBA Zámrsk proběhla 20. 4. 2006 společně s fondy Františkáni Hostinné (38/3) a Františkáni Moravská Třebová (38/4). V roce 2007 byly do NA Praha delimitovány také fondy následujících konventů a rezidencí: Votice (ze SOkA Benešov, 38/5), Hořovice (ze SOkA Beroun, 38/6), Plzeň (z Archivu města Plzeň, 38/7), Hejnice (38/8), Kadaň (oba ze SOBA Litoměřice, 38/9), Bechyně (38/10) a Jindřichův Hradec (oba ze SOBA Třeboň, 38/11). Fondy dalších františkánských domů byly koncem roku 2007 i nadále uloženy v SOBA Plzeň (ŘF Cheb, ŘF Tachov), Moravském zemském archivu Brno (ŘF Brno, ŘF Dačice, ŘF Kroměříž, ŘF Uherské Hradiště a ŘF Znojmo) a v SOkA Cheb (část ŘF Cheb).

Vlastníkem celého fondu je OFM – Provincie bratří františkánů a v NA Praha je uložen na základě depositní smlouvy. Za zprostředkování údajů z databáze PEVA děkuji Mgr. Janu Boháčkovi z Masarykova ústavu – Archivu AV ČR.

Inventáře

¹² SANNIG 1678, pag. 9; srovnej také BENEŠ, Petr Regalát, O trojím těžkém začínání františkánů observantů v Praze (1460–1468, 1482–1483 a 1604–1611). In: *HF II*, s. 90; ke starším dějinám je důležitým pramenem *Chronica Fratrum Minorum de Observancia Provincie Bohemie*, uložená v Knihovně Národního muzea v Praze (rkp. VIII F 75).

¹³ Nově a podrobně k dějinám archivu svatováclavské provincie KŘEČKOVÁ, Jitka, Archiv české františkánské provincie. In: *HF II*, s. 214–224; k jeho počátkům především na s. 214–216.

svazku v příslušném konventu byl druhý zaslán do provinciálního a třetí do záložního archivu dačických františkánů.¹⁴ Většina z dodnes uchovaných pamětních knih vznikla kolem roku 1745 s tím, že starší dějiny jednotlivých konventů do nich byly přepsány ze starších svazků, existovaly-li. Alespoň tak tomu bylo právě u turnovských františkánů, kde do této v pořadí zřejmě třetí pamětnice, založené dle chronogramu roku 1747, byly zpětně dopsány pasáže minimálně z předešlého ohořelého svazku z let 1731–1746.¹⁵

Pamětní knihy by se daly typově rozdělit do třech kategorií – nejstarší vznikaly v polovině 17. století a byly vedeny chronologicky, druhá skupina byla zakládána v období kolem roku 1678, kdy P. Sannig shromažďoval materiály pro svoji práci *Chronica de origine et constitutione Provinciae Bohemiae Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Reformatorum et ejusdem conventuum*. Tyto pamětní knihy již byly psány podle jednotné, P. Sannigem stanovené, struktury, kdy záznamy byly tematicky členěny do jednotlivých oddílů. Stejným způsobem byly vedeny i kroniky třetí skupiny, vznikající kolem roku 1745.¹⁶

Představme si již nyní na konkrétním případě nejmladší pamětnice turnovských františkánů strukturu těchto primárních pramenů k dějinám jednotlivých konventů.¹⁷ Kniha byla rozdělena celkem do sedmnácti tematických oddílů, přičemž pro každý z nich byl vyhrazen určitý počet reálných folií. Zřejmě během pořádacích prací byla v pravém (rectum) či levém (versum) horním rohu paginována.¹⁸ V rámci jednotlivých kapitol jsou zápisy vedeny chronologicky.

V úvodní části jsou popsány okolnosti vedoucí k samotnému založení kostela sv. Františka a přiléhajícího konventu.¹⁹ Druhý a třetí oddíl jsou věnovány výstavbě a opravám svatyně i klášterních budov.²⁰ Ve čtvrté a páté kapitolách najdeme opisy fundací a jména dobrodinců kláštera.²¹ Šestý oddíl přináší podrobný popis obvodu sbírek almužen, sedmý

¹⁴ Dnes jsou opisy konventních pamětnic uloženy jednak ve fondu NA Praha, ŘF Praha, knihy č. 23-66, jednak v Moravském zemském archivu Brno ve fondu Františkáni – Dačice (ŘF Dačice).

¹⁵ NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-59, *Archivum conventus Turnoviensis Fratrum Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciae Bohemiae S. Wenceslai D. et M. etc.* s chronogramem 1747; starší svazek, vedený do roku 1746 a poznamenaný ohněm (zřejmě požár konventu v únoru 1803), potom tamtéž, sign. B-18, *Archivum conventus Turnoviensis ad S. P. N. Franciscum Ord. F. F. Min. S. Francisci Reformatorum Provinciae Bohemiae S. Wenceslai ducis et martyris. In debitum ordinem redactum Anno a Partu Virginis 1731.*

¹⁶ Srovnej také ELBEL, Martin, *BF*, s. 97-98; případně KŘEČKOVÁ, Jitka, op. cit., zejména s. 216-217.

¹⁷ NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-59, *Archivum conventus Turnoviensis Fratrum Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciae Bohemiae S. Wenceslai D. et M. etc.* (dále jen NA Praha, ŘF Turnov, Kronika), 662 ff. Na titulní straně také chronogram: [...]*Honor, VTriVs, et GLorIa sIt seMper EXCeLso Deo* [nadepsáno 1747] *PaX nobIs In terra VIVIIs.*

¹⁸ Obsah pamětnice bez uvedení konkrétních stran či folií, ibidem, Kronika, pag. 651-655 (*Elenchus titulorum*).

¹⁹ Ibidem, Kronika, pag. 5-14 (*Titulus I, referens originem ecclesiae et conventus*). Pouze v tomto případě je číslovka kapitoly jako řadová. Uváděná paginace odpovídá skutečně popsaným listům pamětní knihy.

²⁰ Ibidem, Kronika, pag. 23-40 (*Titulus II, referens aedificia, et reparabilia ecclesiae*), resp. pag. 63-87 (*Titulus III, referens aedificia, et reparabilia conventus*).

²¹ Ibidem, Kronika, pag. 115-158 (*Titulus IV, referens fundationes et obligationes conventus*); pag. 163-171 (*Titulus V, referens benefactores conventus*).

potom z pohledu pisatele pamětní knihy krátký přehled nejdůležitějších událostí v dějinách konventu.²² V osmé části jsou uvedeni představení svatováclavské provincie a turnovského konventu tak, jak byli na jednotlivých kapitulách do svých funkcí voleni, v následujících potom opisy významných listin a smluv.²³ Jedenáctá kapitola obsahuje dokumenty ke sporu turnovského světského a řeholního kléru, který vyvrcholil koncem třicátých let 18. století.²⁴ Další dva oddíly jsou věnovány v kostele sv. Františka křtěným a ke katolické víře přestoupivším věřícím; čtrnáctý až šestnáctý potom jmenovitě uvádí osoby pohřbené v kryptách františkánského kostela.²⁵ Obsah poslední, sedmnácté kapitoly, dostatečně výmluvně představuje již samotný její název - *miscellanea*.²⁶

Samotný archivní fond turnovských františkánů byl státní správou převzat již krátce po násilném zrušení konventu v rámci tzv. *Akce K*, dle zápisu v úvodu inventáře původně Státního archivu v Jablonci nad Nisou (později až do delimitace v roce 2006 Státního oblastního archivu v Zámrsku), konkrétně 25. srpna 1950 tehdejší expositurou Archivu ministerstva vnitra v Jablonci nad Nisou.²⁷ Belda s Vrbatou dále mj. uvádějí, že: [...] *Klášteří archiv byl v nedávné době jedním z členů turnovského konventu zmanipulován. Strojem psaný inventář zachycuje na dvanácti stranách 53 knih a 23 fasciklů spisového materiálu. Řada knih i část spisového materiálu nebyla tehdy zmanipulována [...]*.²⁸ Při pořádacích pracích začátkem roku 1956 měly být do stávajícího inventáře zahrnuty i zbývající knihy, stejně jako většina aktového materiálu. Část archiválií, vztahující se k sesterskému konventu v Dačicích, měla být delimitována do tehdejšího Státního archivu v Telči. Autoři *veškerý materiál, a to jak spisy, tak i knihy* po zpracování uložili do 17 kرتونů. Protože se nikde neobjevuje údaj o velikosti fondu, dá se z tohoto údaje jeho rozsah odhadnout na 1,5 b. m.

Fond byl Beldou a Vrbatou uspořádán podle velice jednoduchého schématu s přihlédnutím na původní, které však mělo postrádat *organické seřazení materiálu podle obsahu*. Přitom měl být podle samotných autorů inventáře právě tento fond *jako první ve*

²² Ibidem, Kronika, pag. 199-205 (*Titulus VI, referens collecturas conventus*); pag. 223-235 (*Titulus VII, referens memorabilia conventus*).

²³ Ibidem, Kronika, pag. 259-330 (*Titulus VIII, referens superiores majo et hujus conventus*); pag. 343-349 (*Titulus IX, referens mandata provincialia pro hoc conventu*); pag. 375-387 (*Titulus X, referens varios contractus*).

²⁴ Ibidem, Kronika, pag. 415-429 (*Titulus XI, referens lites et epistolas qverulos*).

²⁵ Ibidem, Kronika, pag. 455-456 (*Titulus XII, referens nomina baptizatorum*); pag. 467-473 (*Titulus XIII, referens nomina ad fidem conversorum*); pag. 487-501 (*Titulus XIV, referens sepulturas Fratrum nostrorum*); pag. 535-538 (*Titulus XV, referens sepulturas fundatorum conventus*); pag. 551-559 (*Titulus XVI, referens sepulturas saecularium*).

²⁶ Ibidem, Kronika, pag. 595-638 (*Titulus XVII, referens miscellanea*).

²⁷ BELDA, Josef – VRBATA, Jaroslav, *Inventář fondu ŘF Turnov (františkánský klášter v Turnově) 1604–1949*. Jablonec nad Nisou 1956, 24 s., úvod na s. 1-2.

²⁸ Ibidem, s. 1.

státním archivu v Jablonci nad Nisou inventarisován podle Základních pravidel pro zpracování archivního materiálu.²⁹ Vzápětí však Belda s Vrbatou přiznali, že přistupovali k úkolu bez předchozích zkušeností v této práci a že samo inventarisování bylo obtížné pro značnou časovou rozlehlost materiálu, a protože to byl církevní materiál, s nímž pracovníci státního archivu neměli dosud zkušenosti. Za těchto okolností je nabíledni, jaký mohl být výsledek.

Archiválie byly rozříděny do tří základních skupin – listiny (značeny v signaturách literou A), knihy (B) a aktový materiál (C). Údajně již v roce 1951 nebylo dohledáno dvanáct v původním inventáři uvedených knih, vesměs pocházejících z 19. a 20. století.³⁰ Listinný materiál fond neobsahuje, knih je bez vnitřního obsahového členění vykázáno 63 (signatury B-1c až B-72, kartony č. 1 až č. 7), stejně jako 25 položek spisů (signatury C-I až C-XXV, kartony č. 8 až č. 17).³¹

Vezmeme-li jako kritérium využitelnosti pro účely této práce časový rozsah jednotlivých dokumentů fondu turnovských františkánů, mohli jsme čerpat z celkem 14 knih a 15 souborů spisů. Vedle pamětnic – sign. B-59 *Archivum conventus Turnoviensis Fratrum Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciae Bohemiae S. Wenceslai D. et M. etc.* (1751–1949) a méně sign. B-18 *Archivum conventus Turnoviensis ad S. P. N. Franciscum Ord. [...] in debitum ordinem redactum Anno a Partu Virginis 1731* (1731–1746), jsme se soustředili především na nejstarší účetní knihy – sign. B-17 *Ratiocinia conventus Turnoviensis* (1705–1757)³² a sign. B-5 *Ratiocinia conventus Turnoviensis inchoata Anno 1758 I. Januarii* (1758–1822)³³, poskytující dobrý přehled jednak o hospodaření konventu včetně dodavatelsko-odběratelských vztahů, cen práce i nejrůznějších komodit, jednak dokumentující také působení řeholníků v poměrně širokém okolí. Ve snaze zabránit dalšímu rozměňování tématu jsme upustili od rozsáhlejších rešerší z dalších s účetními knihami bezprostředně souvisejících materiálů, nezřídka navíc nezachovaných nejenom pro sledované období v kontinuální řadě. Domníváme se, že obě nejstarší účetní knihy, stejně jako příslušné kapitoly pamětnic, dostatečně věrně odrážejí jevy, zachycené v těchto spíše pomocných dokumentech.³⁴

²⁹ Ibidem, s. 24.

³⁰ Jejich soupis srovnej ibidem, s. 18: *Podle původního inventáře schází tyto knihy [...] Tyto knihy scházely již při pořádání 12. 6. 1951. Nebyly tedy do státního archivu vůbec převzaty.*

³¹ Ibidem, knihy na s. 3-17, aktový materiál potom na s. 19-23.

³² Dále jen NA Praha, ŘF Turnov, *Ratiocinia* 1705.

³³ Dále jen NA Praha, ŘF Turnov, *Ratiocinia* 1758.

³⁴ Srovnej třeba NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-40 *Poznamenání vystaveného piva pro klášter františkánský turnovský anno 1738 dne 1. Januarii* (1738–1761); ibidem, sign. B-56 *Directorium oeconomicum accommodatum antiquo sapientali adagio: Tempora temporibus tempera. Inchoatum ab Anno 1731* (1731–1802); ibidem, sign. C-III *Status oeconomicus conventus* (1749–1927); ibidem, sign. C-V *Contractus et obligationes* (1655–1853); ibidem, sign. C-VI *Fassiones* (1679–1936); ibidem, sign. C-XI *Status oeconomicus*

Přestože se archivní matérie turnovského kláštera přímo nabízí, nesledovali jsme důkladněji ani korespondenci konventu s provincialátem. Stejně tak jsme se až na výjimky nezabývali základními normami, vzešlými z kurie či z ústředí svatováclavské provincie, a určujícími život františkánské komunity – v těchto případech jsme se spolehli na poznatky uvedené v nově publikovaných pracích zejména z pera Martina Elbela.³⁵

Nakonec jsme se rozhodli rezignovat i na pokus o vytvoření seznamu bratří, kteří během více než jednoho století po jeho založení prošli turnovským klášterem, a jež bychom byli schopni identifikovat, případně dokonce blíže přiblížit (např. etnický původ, další místa působení apod.) na základě existujících přehledů členů svatováclavské provincie.³⁶ Určitou náhradou snad může být malé nekrologium turnovských řeholníků, vzniklé ze zápisů v pamětnici, zachycujících jména bratří pohřbených ve sledovaném období v kryptě kostela sv. Františka.

Pro pasáže věnované sporu místního světského a řeholního kléru, vrcholícího ve třicátých letech 18. století a ústícího mj. ve stanovení nového bohoslužebného řádu, jsme mohli využít také příslušné knihy – sign. B-63 *Ordo divinatorum* (1738–1773), resp. aktového materiálu – sign. C-XII *Ecclesia et cultus divinus* (1668–1927). Ve snaze nezabíhat do šíře, ale i kvůli neexistenci odpovídajících dokumentů z námi sledovaného období, jsme pro účely této práce zcela pominuli třeba soukromou korespondenci bratří nebo homiletika, stejně jako inventáře kostela sv. Františka a konventu či pastorační pomůcky (mj. předpis pro slavnostní svěcení křížových cest).³⁷

Shrňme-li výše uvedené, můžeme konstatovat, že původní fond turnovského františkánského kláštera, přestože v padesátých letech 20. století uspořádaný a inventovaný, nelze z archivního hlediska považovat za definitivně zpracovaný. Při nedávné delimitaci do

conventus (1744–1801); ibidem, sign. C-XVII *Cerevisiae et eleemosyna* (1673–1778).

³⁵ Máme na mysli např. patenty nebo cirkuláře, srovnej ibidem, sign. B-4 *Liber pro describendis, et inscribendis patentibus ab Anno 1732 usque ad A. 1747* (1732–1747); ibidem, sign. B-16 *Liber pro describendis, et inscribendis patentibus ab Anno 1712* (1712–1732); ibidem, sign. B-19 *Liber litterarum Reverendissimorum Patrum generalium ad modum Reverendorum Patrum commissariorum visitorum, ad modum Reverendorum Patrum ministrorum Bohemiae Fratrum Minorum* (1657–1712); ibidem, sign. B-55 *Liber pro describendis, et inscribendis patentibus ab Anno 1747* (1747–1788); ibidem, sign. C-VII *Acta provincialia* (1665–1927); ibidem, sign. C-VIII *Magistratus status et vivitatis* (1720–1927); ibidem, sign. C-XIV *Pisemnosti z nadřízených církevních biskupských úřadů* (1683–1930); ibidem, sign. C-XXII *Tiskoviny úřední* (1721–1929).

³⁶ Zejména NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-58 *Nomina Patrum et Fratrum in et extra Bohemiae provinciam in Domino defunctorum* [1403] (1789–1949); ibidem, sign. B-61 *Catalogum Patrum, Fratrum, clericorum et laicorum, professorum Sancti Patris Francisci Reformatorem Almae Matris Bohemiae, nec non specificatio Patriae dierum simplicis et solemnibus profissionis, et locorum definitus anno MDCCLXXVII die decimae Februarii* [1718] (1777–1790); ibidem, sign. B-62 *Nomina Patrum et Fratrum Ordinis Minorum reformato Provinciae Bohemiae S. Wenc. D. M.* (1718–1782); ibidem, sign. C-IX *Personalialia conventus* (1657–1891); a konečně ibidem, sign. C-XIII *Seznamy františkánských konventů české provincie* (1604–1894).

³⁷ Např. inventáře jsou ve fondu zastoupeny, nikoli však v kontinuální řadě, až od posledního decennia 18. století, srovnej ibidem, sign. B-20, sign. C-IV a sign. C-X. Stejně tak nebylo využito katalogu písemností opatrovaných kvardiánem, odrážejícího stav v letech 1772–1788, ibidem, sign. B-29.

Národního archivu Praha se stal součástí tamního fondu pražského provincialátu a konventu, což navzdory dosavadnímu zachování poslední manipulace zavrhuje představu, že by se snad někdy v budoucnu mohlo přistoupit k novému zpracování této matérie jako celku, při němž budou na rozdíl od minulého zohledněny nejnovější metodické postupy.³⁸

Ve fondu provincialátu³⁹ jsme mohli využít všech typů archiválií, zachovaly se totiž i dvě listiny, přímo se vztahující k turnovskému klášteru.⁴⁰ Vedle normativních předpisů lze třeba poznatky k dějinám celé české provincie čerpat z původních františkánských prací, jako např. z kronik Bernharda Sanniga nebo Severina Wrbczanskyho. A také v aktovém materiálu existuje poměrně slušná řádka písemností zachycujících vznik a vývoj turnovského konventu.⁴¹

Z fondů centrální či lokální provenience, které jsme využili pro účely této práce, lze jmenovat alespoň ty nejdůležitější – Archiv pražského arcibiskupství (např. farářské relace, kopie odeslaných listů) a Náboženská bratrstva (zejména opaskové arcibratrstvo) v NA Praha, Rodinný archiv Valdštejnů ve Státním oblastním archivu Praha, nebo Archiv města Turnov ve Státním okresním archivu v Semilech.

³⁸ Tato výtka není směřována ani tolik na pražský fond, kterému se na rozdíl od turnovského kvalitního zpracování dostalo, srovnej BERÁNEK, Karel – UHLÍŘOVÁ, Věra, *Archiv františkánské provincie (1283) 1368–1950. Inventář. Sv. 1, 2*. Státní ústřední archiv Praha 1966, 461 s., 233 s., ev. č. 522 a 523.

³⁹ Dle NAD 38 fond obnáší 47,20 b. m. zpracovaných a inventarizovaných, další 4,49 b. m. zůstávají nezpracované.

⁴⁰ NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 353 (5. 2. 1717) – breve papeže Klimenta XI. s platností na sedm let, jímž uděluje všem věřícím, kteří navštíví kostel sv. Jana Nepomuckého [!] na Valdštejně, jenž není pod řeholní správou, v den světce a svátku a pomodlí se zde za svornost křesťanských knížat a vymýcení kacířství, plnomocné odpustky. Druhou listinou, související s turnovským klášterem, je breve papeže Innocence XII., kterým na sedm let privilegoval dnes bohužel bližší neznámý oltář sv. Kryštofa v kostele sv. Františka; srovnej ibidem, inv. č. 330 (19. 12. 1691).

⁴¹ Sannigovy a Wrbczanskyho práce srovnej NA Praha, ŘF Praha, kn. 17, 20-22; akta provinčních kapitul a z nich vzešlých statut ibidem, kn. 67-68; svěcení křížových cest, ibidem, kn. 352; ze spisů např. inv. č. 2864 (mj. *Descriptio civitatis et conventus Turnoviensis*), 2865 (deputát a nadace), 2867 (*Inventarium sacristiae conventus nostri Turnoviensis ad Sanctum Franciscum Anno Domini 1678 novissime confectum*, nepaginováno) nebo 2869 (spor světského a řeholního kléru).

3. UVEDENÍ FRANTIŠKÁNŮ DO TURNOVA (1651) A JEJICH PŮSOBENÍ V REGIONU DO KONCE SEDMILETÉ VÁLKY

3.1 Uvedení řádu do Turnova a první léta jeho působení

Turnov byl s řeholními komunitami svázán od svých počátků. Jako první byli kolem poloviny 13. století Markvartici do *města* uvedeni dominikáni, ale jejich konvent u kostela Panny Marie nepřežil (a to doslova) dobytí města Žižkovými husity v roce 1424.⁴² Podruhé se v Turnově řeholníci objevili před třemi a půl stoletími a opět se, možná ne náhodou, jednalo o mendikantský řád. O významu františkánů pro celý region lze jen stěží pochybovat, bližšímu pochopení jejich činnosti zejména v 17. a 18. století však brání, kromě v obecném povědomí občas stále ještě přežívajícího vnímání pobělohorského období v těch nejtemnějších barvách, zcela jednoznačně absence kvalitního a syntetického zpracování především novověkých dějin města.

Domníváme se, že zatímco práce Josefa Vítězslava Šimáka si svoji kvalitu podržela dodnes, po roce 1620 se pro Turnov a jeho okolí nabízí pouze zastaralá a své době vzniku poplatná kniha Justina Václava Práška. Musíme přiznat, že na této tristní situaci má určitý podíl i obtížnější dostupnost turnovských archivních fondů, které zatím nejsou z větší části inventovány. Ale určitě nelze vše svádět na nebohé archiváře, kteří se v rámci svých možností (a často i za jejich hranicemi) snaží již léta probíhajícími pořádacími pracemi tuto komplikaci odstranit. Sypat popel na hlavu by si měli i badatelé, kteří často nedokázali z různých důvodů využít nabízející se pramenné základny. Výsledkem jsou potom více nebo méně povedené *nedodělky*, ať již jde o rámcové studie nebo o zcela nedávný pokus o jakousi syntézu, byť populárně laděnou.⁴³

⁴² K turnovským klášterům nejnověji *Encyklopedie českých klášterů*, s. 679 (dominikánský konvent u kostela Panny Marie) a s. 679-680 (františkánský konvent u kostela sv. Františka z Assisi), kde také uvedena další literatura; případně BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. 3. díl. 1. sv. *Žebravé řády*. Praha 2006, s. 317-319.

⁴³ Pro starší období zůstává nepřekonanou, byť logicky drobně korigovanou, práce ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Příběhy města Turnova nad Jizerou*. Díl 1. Turnov 1903. Dále jen *Příběhy*. Do současnosti kdysi dovedl svoji syntézu PRÁŠEK, Justin Václav, *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*. Turnov 1879. Dále jen *Prášek*. Přes jistě upřímnou snahu se v ní autor dopustil řady zkreslení, která se, bohužel, pilným opisováním přenáší dodnes.

Trochu nepochopitelně se z literatury vážící se k Turnovu pouze na Práška spoléhala Lidmila Franková, rozená Dědková, která z něho čerpala dle autorova názoru více než z dochovaných archiválií (zcela opominuty zůstaly

Turnov jako poddanské město nedosáhl až do druhé poloviny 19. století, kdy se stal známějším železničním uzlem, nějakého významnějšího postavení alespoň v zemském měřítku. Přesto by si i díky relativně dobře zachované matérii městských písemností zasloužil důstojnější zpracování novověkých dějin, oproštěné od nejrůznějších zkreslení, vycházejících dle autorova mínění z mnohdy nezdravého *lokalpatriotismu*, projevujícího se přeceňováním významu města, stejně jako z malé snahy badatelů vytrhnout *turnovský mikrosvět* z jeho katastrálních hranic a zařadit jej do širších souvislostí.

třeba centrální fondy, které jsou pro popisovaný spor velice důležité), srovnej DĚDKOVÁ, Lidmila, Ochranná municipální města v Čechách (Studie o vývoji a postavení poddanských měst a jejich správy po Bílé hoře). In: *Sborník archivních prací* (dále jen *SAP*), 28, 1978, s. 292-353, k Turnovu zejména s. 294-303, 329-330 a 345. Přestože ve studii najdeme řadu cenných postřehů, autorka se bohužel nevyhnula přehmatům, když např. přeceňuje, možná i díky Práškově chybné interpretaci, šlikovské privilegium z roku 1613 (v poznámkovém aparátu není dokonce zmíněna ani edice ŠIMÁK, J. V., *Privilegia města Turnova*. In: *Třetí zpráva musea turnovského za léta 1893–1896*. Turnov 1897, s. 1-64, konkrétně s. 39-47 s důležitou poznámkou na s. 40). Nelze souhlasit ani s jejím závěrem (mimochodem téměř doslova opsaným od J. V. Práška), že se *tímto privilegiem Turnov stal svobodným městem, lišícím se od měst královských pouze tím, že neměl právo účastnit se sněmu a že vrchnost vykonávala ochranu, kterou prakticky ve městech královských vykonával král prostřednictvím svých úředníků* (s. 6). Musíme připomenout, že privilegium se vztahovalo pouze na svijanskou, a tedy menší část města, ostatně tento fakt je v něm samotném několikrát zdůrazněn. Názorně např. MARAT, F., *Soupis poplatnictva čtrnácti krajův království Českého z roku 1603*. In: *Věstník Královské české společnosti nauk (třída filosoficko-historicko-jazykozpytná)*. Dále jen *VKČSN*. Ročník 1898. Praha 1899, s. 1-129; konkrétně s. 15-16, kde pro část Anny Kateřiny Vartenberské ze Smiřic a na Svijanech uvedeno 401 poddaných, kdežto Karel z Vartenberka na Rohozci a Skále vykazoval 746 poddaných. Práškovu interpretaci koriguje už Šimák, srovnej Příběhy, zejména s. 112-113.

V dalších berních soupisech jsou již uváděny součty usedlých z celých panství, srovnej SEDLÁČEK, August, *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*. In: *Abhandlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften vom Jahre 1869*. 6. část, 3. svazek. Praha 1870, s. 1-3. Také SOKA Semily, *Sbírka rukopisů, rkp. 119, Soupis berně zemské za vlády direktorů z let 1618–1619*, pag. 2, 7. Edice viz PEŠÁK, Václav, *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*. Praha 1953, zejména s. 43-46. Aplikovat platnost šlikovského privilegia na celý Turnov je nešťastné a hodnotu studie pro naše účely výrazně snižuje.

Ještě smutnější a méně pochopitelná je skutečnost, že v podobném duchu autorka publikuje také o sedmáct, resp. osmáct let později, viz FRANKOVÁ, Lidmila, *Poddanství a jeden ze způsobů jeho likvidace (municipální ochranná města)*. In: *Poddanská města v systému patrimoniální správy*. Ústí nad Orlicí 1996, s. 11-18. S odvoláním se na svou výše uvedenou studii, příspěvek ve sborníku referátů z mezinárodní konference ze září 1979, srovnej DĚDKOVÁ, Lidmila, *Problematika právního základu tzv. municipálních měst v Čechách*. In: *Městské právo v 16.–18. století v Evropě*. Praha 1982, s. 35-40, a samozřejmě opět na Práška mj. tvrdí, že (Johanka z Krajku) *dala Turnovu privilegia, stavějící toto město téměř na roveň měst královských* (s. 12), nebo dále především na příkladu turnovského sporu s Valdštejnem (s. 13-14) na počátku 18. století dokazuje *cynismus, někdy až krutost vztahu vrchnostenské garnitury domácí katolické či pokatolické šlechty, nebo nově usazených vrchností* ke svým městům. Bezpochyby nebyly tyto vztahy ideální, nicméně nepokládám takové černobílé vnímání za šťastné a domnívám se, že je nutné přistupovat ke každému případu zvláště s využitím co nejširší pramenné základny. Podotýkám, že také Krajčím patřila pouze část města (např. *Příběhy*, s. 63, pozn. 3, ale i následující pasáže o prvním sjednocení města) a o vztahu Valdštejnů k městu svědčí snadno dostupná privilegia (srovnej citovanou edici např. s. 50-52 o propůjčení pivovaru v r. 1677 nebo s. 52-53 z r. 1700 o odpuštění poloviny *peněžitých a obilných ourokův, neboližto stálých dědičných gruntovních platův*), která byť byla i dobře zaplácena, svědčí o logické snaze pomoci městu, ze kterého plynuly stále příjmy, v krizových situacích. Každopádně je nutné tuto otázku zpracovat znovu a důkladněji, než učinila kolegyně Franková-Dědková.

Zatím posledním pokusem o přehled turnovských dějin je populárně laděná práce COGAN, Miroslav – JAKOUBĚ, Bohumil, *Turnov. Český ráj*. Turnov 2001, zatížená bohužel množstvím omylů a někdy až zarážejících neznalostí – za všechny uveďme zařazení Turnova na s. 95 mezi královská města (!), což má dokládat zkomolená citace úvodního řádku soupisu řemeslníků pro daň z hlavy, vyhlášenou patentem z ledna 1746 na obranu země.

Nápravy se tak dosud dočkal pouze spor města s vrchností, vrcholící ve druhém decenniu 18. století, a to díky výborné studii Jana Boháčka, jež by snad měla být ve zkrácené formě v blízké budoucnosti publikována na

Tento poněkud nezvyklý úvod není samoučelný, chceme jenom poukázat na neutěšený stav ve zpracování turnovských dějin 17. a 18. století a zdůraznit, že samotné působení františkánů ve městě nelze vytrhávat z kontextu prostorového ani časového.⁴⁴

Přestože Obnovené zřízení zemské (1627, resp. 1628 pro Moravu) postavilo nekatolíky mimo zákon, teprve vestfálský mír umožnil obnovení důsledné rekatolizace v českých zemích. V souladu s císařskými patenty proti jinověrcům se pro ni vyslovily v letech 1649 a 1650 také zemské sněmy. Skutečný stav poměrů měly pomoci zmapovat dva soupisy z roku 1651 – poddaných podle víry a status animarum pražské arcidiecéze. Následně byla v říjnu 1651 vydána instrukce pro další, tentokrát dvoučlennou reformační komisi, která měla působit zejména v krajích (mj. na Hradecku a Boleslavsku), kde byla z hlediska katolické víry situace nejhorší. Vedle stálé snahy o upevnění nebo mnohdy obnovení církevní organizace byla věnována pozornost také misijní činnosti, při které se kromě nejaktivnějších jezuitů uplatňovaly i další v zemi působící řády. A právě mendikanti patřili na tomto poli k nejúspěšnějším.⁴⁵

stránkách sborníku ZČRP. Srovnej BOHÁČEK, Jan, *Spor města Turnova s Valdštejnou na počátku 18. století. Příspěvek ke studiu poddansko-vrchnostenských vztahů*. Praha 2007, 156 s. Diplomová práce na Filosofické fakultě University Karlovy na Ústavu českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. Dále jen BOHÁČEK, J., *Spor města Turnova*.

⁴⁴ Pro pokračování turnovských dějin může být využito kromě rukopisu *Turnov za války třicetileté*. Turnov b. d. (Muzeum Českého ráje Turnov [dále jen MČR Turnov], Osobní pozůstalost J. V. Šimáka, inv. č. P JVŠ-353; srovnej také SOKA Semily, Sběrka rukopisů, rkp. 8), zamýšleného Šimákem jako třetí kniha prvního dílu jeho *Příběhů*, také nově vzniklých studií z posledního období, publikovaných zejména ve sborníku *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, srovnej alespoň NAVRÁTIL, Ivo, *Tiskárny kartounů v Turnově v první polovině 19. století*. In: *Sborník prací východočeských archivů*, 8, Zámorsk 2000, s. 117-147; LENDEROVÁ, Milena, *Turnovská městská škola v letech 1772–1870*. In: *ZČRP*, 4, Bystrá nad Jizerou 1991, s. 19-31; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila, *Židovský hřbitov v Turnově*. Ibidem, s. 7-18; SLAVÍK, Jiří, *Turnovská radnice v letech 1526–1993*. In: *ZČRP*, 7, Bystrá nad Jizerou 1994, s. 29-49.

Z nejnovějších prací nastupující generace regionálních historiků jsou největším přínosem studie Pavla Jakubce, např. JAKUBEC, Pavel, *Příběhy svijanských Židů. Ze života židovských rodin na svijanském panství*. In: *ZČRP*, 18, Semily 2005, s. 69-98; týž, *Vývoj zvonového inventáře na Turnovsku od 15. století do současnosti*. In: *ZČRP*, 20, Semily 2007, s. 37-60. S menšími výhradami lze přijmout i prvotinu MAREK, David, *Turnov v životě jednoho z primátorů. Příspěvek k dějinám města v polovině 17. století*. In: *ZČRP*, 18, Semily 2005, s. 53-68.

Spíše kontraproduktivní než smysluplné by mohlo být poskytnutí většího prostoru kritice prací, vůči kterým dle mého nejlepšího mínění vznáším oprávněné výhrady kvůli množství chyb, jimiž jsou zatíženy. Mám na mysli zejména studie COGAN, Miroslav, *Valdštejnský malíř Jan Jiří Hertl*. In: *ZČRP*, 13, Semily 2000, s. 50-71; resp. BRADÁČOVÁ, Michaela, *Františkánský klášter v Turnově v 18. století v knihách příjmů a výdajů*. In: *ZČRP*, 19, Semily 2006, s. 121-133. Na konkrétní výhrady upozorním v rámci poznámkového aparátu při současné argumentaci především s pomocí citace příslušného pramene.

Své místo na stolech badatelů a praktické využití si snad časem najde první (a chci věřit, že ne současně i poslední...) svazek zamýšlené ediční řady *Archivum Paradisi Bohemici aetatis novae et recentioris – Archiv Českého ráje doby nové a nejnovější* (dále jen *APB*). [Red.] NOVOTNÝ, Robert R. *Sborník Muzea Českého ráje. Supplementum, 1*, Turnov 2003, 385 s. Cenné poznatky pro tuto práci čerpáme z edic NAVRÁTIL, Ivo, *Urbář semilského panství z roku 1687*. In: *APB*, 1, s. 9-84; resp. zejména BOHÁČEK, Jan, *Tereziánský katastr pro město Turnov – rustikální fáze a vizitace*. In: *APB*, 1, s. 87-214.

Je těžko myslitelné, že by budoucí syntéza v jednom svazku obsáhla dějiny města od 17. století do současnosti, reálnější se jeví představa zatím o dvou dílech do roku 1850, kdy by dělícím byly josefínské reformy.

⁴⁵ Politickému vývoji a rekatolizačnímu úsilí pobělohorského období byla v minulosti věnována poměrně značná pozornost. Nebylo by účelné uvádět na tomto místě nějakou obsáhlou bibliografii, spokojíme se pouze s připomenutím těch prací, které byly využity i pro tuto studii. Z dnes již klasických děl jmenujme alespoň

Turnov patřil jako součást panství Hrubá Skála (Skály, Gross-Skal, Skála) od roku 1635 Maxmiliánovi z Valdštejna (asi 1598–1655), původně designovanému dědici císařského generalissima, vévody frýdlantského a meklenburského, Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna (1583–1634).⁴⁶ O důvodech, které Maxmiliána vedly právě k výběru františkánů, můžeme jenom spekulovat. V nedalekém Jičíně působili jezuité, jejichž členové jako misionáři nebyli městu a panství neznámí,⁴⁷ ve Valdicích kartuziáni a dokonce na valdštejnských panstvích obutí augustiniáni v Bělé pod Bezdězem. Spojitost s dávno zaniklým dominikánským klášterem u P. Marie se nezdá být nijak zřetelnou. Faktem ale zůstává, že v oblasti severovýchodních Čech byl turnovský konvent z františkánských prvním (Hostinné 1666, Hejnice 1691; v bezprostředně sousedící slezské části svatováclavské provincie potom Vratislav 1679 a Lehnice 1700). Důležitou roli jistě sehrála výše finančních nákladů, spojených se založením a dalším zajištěním nového řeholního domu (františkáni patřili k méně náročným), ale vyloučit zřejmě nemůžeme ani vliv Maxmiliánových synů, z nichž hned tři se věnovali kněžské dráze. Bezpochyby nejznámějším je ten nejmladší – Jan Bedřich (1642–1694), druhý biskup hradecký a šestnáctý arcibiskup pražský, vedle kanovníka Albrechta Leopolda (1627–1656) by ale v úvahu spíše připadal František Augustin (1628–1684), sám sice maltézský rytíř, především však člen družiny arcivévody Leopolda,

REZEK, Antonín, *Dějiny Čech a Moravy nové doby. Od míru Westfálského až do smrti císaře Ferdinanda III. (1648–1657)*. Praha 1892; KRÁSL, František, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál Sv. Církve Římské a kníže-arcibiskup pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667*. Praha 1886; BÍLEK, Tomáš Václav (?), *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*. Praha 1892; z novějších potom ČÁŇOVÁ, Eliška, *Status animarum pražské arcidiecéze z roku 1651*. In: *SAP*, 29, 1979, s. 20-55; táž, *Rekatolizace severních Čech*. In: *Sborník příspěvků k době poddanského povstání roku 1680 v severních Čechách*. Praha 1980, s. 9-42, zvláště s. 27 a n.; táž, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech (1620–1671)*. In: *SAP*, 35, 1985, s. 486-557, zejména s. 544-551; SEMERÁDOVÁ, Veronika, *Vizitační písemnosti Čech 17. století (farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623–1694)*. In: *SAP*, 47, 1997, s. 125-202; či skvělá edice BOBKOVÁ, Lenka, *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*. Praha 1999. Zatím poslední syntézou na dané téma je práce CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha 2008, 638 s.

Pro Turnov a okolí se můžeme z výše naznačených důvodů spolehnout především na Šimáka, který systematicky zpracovával tehdy dostupnou pramennou základnu. Na zhodnocení tak stále čeká např. ŠIMÁK, J. V., *Listář fary turnovské z let 1620–1696*. In: *VKČSN (třída filosoficko-historicko-jazykozpytná)*. Ročník 1910. Praha 1910 (dále jen *Listář fary*); též, *Listář k dějinám školství na Turnovsku*. Turnov 1908, zejména s. 25-47.

⁴⁶ K definitivnímu spojení Turnova pod jednou vrchností došlo v roce 1623 díky koupi panství Hrubý Rohozec Albrechtem z Valdštejna jako konfiskátu po Janovi Jiřím z Vartenberka, kdy byl čtvrtý díl města připojen k panství Hrubá Skála. Srovnej BÍLEK, Tomáš Václav (?), *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*. Díly 1-2. Praha 1882–1883, konkrétně např. s. 803 nebo s. 844. K dědičnému postoupení hruboskalského panství Maxmiliánovi ibidem, s. 776-777; nověji, především však s důrazem na další državy v mladoboleslavském okrese BUDIL, Vladimír, *Valdštejnové na Boleslavsku (Příspěvek k dějinám velkostatku v druhé polovině 17. století)*. In: *Boleslavica 68*. Praha 1969, s. 47-48; HORÁČKOVÁ, Svatava, *Správa valdštejnských statků na Mnichovohradištsku v druhé polovině 17. století*. In: *SAP*, 33, 1983, s. 390-392. Ibidem i příbuzenský vztah obou Valdštejnů, srovnej JANÁČEK, Josef, *Valdštejn a jeho doba*. Praha 1978, např. s. 17 (rozrod potomků Jana z Valdštejna na Hořicích) nebo s. 537. Naposledy shrnuje problematiku BOHÁČEK, Jan, *Spor města Turnova*, s. 18-22.

⁴⁷ Velice aktivní jezuité však nebyli mezi příslušníky aristokracie českých zemí i díky neskrývaným ambicím řádu nijak zvlášť oblíbeni. O nepříliš dobrém vztahu nejenom světského kléru k Tovaryšstvu Ježíšovu naposledy podrobně CATALANO, Alessandro, op. cit., např. s. 98-112, 175-178 nebo 210-214.

budoucího císaře a velkého příznivce františkánů. Ovšem mladšímu synovi Ferdinanda III. bylo v té době pouhých deset let.⁴⁸

V roce 1650 se konala za předsednictví generálního komisaře P. Maxentia ab Arco provinciální kapitula františkánů v jihomoravském Znojmě. 24. října přijal nově zvolený provinciál P. Michael Jahn nabídku Maxmiliána hraběte z Valdštejna na uvedení řádu do Turnova. Jakým způsobem tak majitel Hruboskalského panství učinil, dosud nevíme, stejně tak jsme nenalezli záznam, který by potvrzoval inzerovaný předchozí souhlas císaře Ferdinanda III. a pražského arcibiskupa Arnošta kardinála Harracha.⁴⁹

První řeholníci se v Turnově objevili v lednu následujícího roku. O jejich počtu se můžeme dohadovat, ale známe jméno jejich prvního představeného (*primus praesidens*) – byl jím P. Antonius Pero.⁵⁰ Bratři zřejmě nepřišli pouze *prozkoumávat místo novému klášteru vykázané*, jak psal J. V. Prášek. Dokládá to i typicky květnatou barokní mluvou provedený zápis v kronice, jehož volný překlad uvádíme: *Po příchodu do města Turnova 17. ledna 1651 viděli naši otcové nemalý počet obyvatel, nakažených luteránskou herezí. Pracující na této turnovské vinici Páně, čelili naši otcové co nejšlechterněji útokům kořenů zbavených luteránů a nezemdlele šířením víry a veřejným kázáním vyvraceli námitky nejhorších sazenic*

⁴⁸ K zmiňovaným klášterním komunitám srovnej např. *Encyklopedie klášterů*, s. 268-272 (Jičín), s. 683-685 (Valdice), s. 171-173 (Bělá pod Bezdězem). Ibidem na s. 685 zmíněn neúspěšný pokus o založení františkánského konventu ve Veliši v roce 1628. Vznik konventu Neposkvrněného Početí P. Marie v Hostinném byl provinciální kapitulou schválen v roce 1666 (ibidem, s. 232-234), hejnického u kostela Navštívení P. Marie v roce 1691 (ibidem, s. 225-227).

Ke vztahu císaře Leopolda k františkánům naposledy ELBEL, M., *BF*, zejména s. 63 nebo s. 34. O přízni, které se české provincii od císaře Leopolda I. dostalo, snad nejvýmluvněji svědčí soudobá rytina, srovnej např. VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*. Praha – Litomyšl 2001, s. 6.

K Maxmiliánově rodině např. HORÁČKOVÁ, Svatava, op. cit., s. 392-393.

⁴⁹ Podklady jsme čerpali především ze dvou dosud málo využitých pramenů – archivu provincialátu a konventu františkánů v Praze, uloženého v Národním archivu (dále jen NA Praha, ŘF Praha) a z archivu samotného turnovského konventu, dříve deponovaném ve Státním oblastním archivu v Zámrsku (dále jen NA Praha, ŘF Turnov).

O jednání znojemské kapituly a následném příchodu františkánů mj. *Prášek*, s. 176 a n., bohužel opět s řadou nepřesností (mimochodem tehdejšího turnovského děkana mylně uvádí jako P. Blažnovského, přičemž v poznámce zdůvodňuje nejasnosti v písemných podobách jeho jména s tím, že ve františkánské kronice *sluje Plačovský* – pohled do zmíněného pramenu dá za pravdu profesoru Šimákovi, který velice diplomaticky naznačoval, že Prášek byl s paleografií poněkud *na štíru*).

Nejpodrobněji o Maxmiliánově žádosti a znojemském jednání v kronice turnovského konventu, v pořadí zřejmě třetí, založené dle chronogramu roku 1747 a zpětně dopsané minimálně z předešlého ohofelého svazku z let 1731 – 1746 (sign. B-18), srovnej: NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-59, Archivum conventus Turnoviensis Fratrum Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciae Bohemiae S. Wenceslai D. et M. etc. (dále jen NA Praha, ŘF Turnov, Kronika), pag. 5-6. Shodné zápisy, zřejmě sloužící pro další pare kroniky, najdeme např. v NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I Fundatio conventus; srovnej i NA Praha, ŘF Praha, kart. 160, inv. č. 2864; případně SANNIG 1678, fol. 70v; velmi podobně též WRBCZANSKY 1746, s. 245. Nadále budeme citovat především výše zmíněnou kroniku.

Nepravděpodobnou se zdá být domněnka, že výstavba konventu snad probíhala již od října 1650, srovnej *Encyklopedie klášterů*, s. 679.

⁵⁰ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 6, 223; jmenování P. Pera pag. 259. Srovnej NA Praha, ŘF Praha, kn. 67 Akta provinčních kapitul, kde na pag. 259 u provinční kongregace ve Znojmě z 10. 11. 1651 *pro loco Turnoviensi* uvedeno: *Praesidens confirmatus M. V. Pr. Fr. Antonius Pero, qui et concionatorem primorius aget. Secundarius concionator erit V. P. Fr. Hieronymus Lancze.*

heretických luteránů. A to do té míry zdárně, že během několika málo let ve městě opět vypučely vinné ratolesti pravé víry. Nejvíce se o to přičinili P. Jeroným Žatecký, český kazatel, P. Ivo Nevřelý a P. Jeroným Lantz. Pročež pro nové obrácence ustanoveno jest při našem kostele arcibratrstvo sv. Františka.⁵¹

Misionářům se ve městě stěžilo dostalo nějakého obzvlášť vřelého přijetí, snad s výjimkou místního děkana, kterým byl již téměř rok P. Pavel Vojtěch Blažejovský.⁵² Nijak výstavný nebyl ani samotný Turnov, jehož vzhled dosud hyzdily nezhojené rány po ničivém požáru, kterému během švédské okupace 7. května 1643 padly za obět' kromě 119 domů také např. radnice s částí archivu a filiální kostel P. Marie.⁵³ Dá se předpokládat, že františkáni zpočátku bydleli na faře. V březnu jim přes podporu městské rady a regenta valdštejnských panství Václava Králíka z Brocenberku odmítla prodat nebo alespoň pronajmout svůj blíže neurčený dům v Turnově mladoboleslavská měšťanka Mariana, manželka Jana Zeleného, oba poddaní Albrechta Kapouna ze Svojkova. Později řeholníci využívali domu Václava Čejky (dnes snad čp. 150 v Palackého ulici), jednoho z turnovských emigrantů v lužické Žitavě.⁵⁴

Fundátor Maxmilián z Valdštejna vybral pro budoucí konvent severovýchodní stranu náměstí, ležící tehdy stále ještě v troskách. Smlouvy, kterými 16. března 1651 (prvních sedm) a 5. června téhož roku (zbylé tři) vykoupil grunty *pro vyzdvižení nového kláštera*, jsou mj. zajímavé i z hlediska urbanistického rozvoje centra města: 1. *Grunt zbořený pustý zůstalý po neb. Jeremiášovi Řešetáři, ležící podle domu Tomáše Lišovského z jedné a spáleného gruntu Žezulkovského z strany druhé [...]* 2. *Grunt zůstalý po neb. Václavovi Žezulkovi [...]* 3. *Grunt od Mandaleny Knihařský, kdež zase po ohni chalupa vyzdvižena byla, krz toho stavení toliko s kamením [...]* 4. *Grunt vypálený zůstalý po neb. Martinovi Kosaři [...]* s dobrým dílem kamením [...] 5. *Grunt vypálený zůstalý po neb. Martinovi Kreyslíkovi [...]* 6. *Grunt vypálený*

⁵¹ *Postquam enim Anno 1651 17. Januarii civitatem Turnoviensem inhabitandam Fratres nostri advenissent, videntes eandem non modica ex parte Lutherana haeresi infectam. Patres iidem nostri novi operarii hujus vinea Turnoviensis generosissime aggressi sunt extirpationem Lutheranarum baccarum indefesse cathechizando et publicis concionibus refutando pessimam plantationem haeresiarchae Lutheri, et quidem adeo auspucato successu, ut paucorum annorum intervallo civitas iterum pristinae orthodoxae fidei progerminaverit palmites. Maxime ad hoc contulerunt P. Hieronymus Ziateczky, concionator Bohemicus, P. Ivo Nevrzeli et Pater Hieronymus Lantz. Proinde propter hos neo-conversos in ecclesia nostra erecta est Archi-Confraternitas S. P. Francisci.* Srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 223; podobně také WRBCZANSKY 1746, s. 245; též NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I Fundatio conventus, kde podobný opis z roku 1683. Také REZEK, Antonín, op. cit., s. 148, v poznámce pan profesor hezky komolí jméno svého tehdejšího posluchače na Viktora Šimáka.

⁵² K osobě P. Blažejovského, který snad byl také františkánem, srovnej *Listář fary*, č. 256-257 (9. – 10. 7. 1661), s. 115-116.

⁵³ Příčiny, průběh a důsledky požáru podrobně popisuje v nevydaném rukopise Šimák, srovnej MČR Turnov, inv. č. P JVŠ-353, s. 111-113. Podobný záznam také v knize trhové, viz Státní okresní archiv Semily, Archiv města Turnov (dále jen SOKA Semily, AM Turnov), rkp. 8, fol. 4r-5v.

⁵⁴ Neúspěšné jednání o pronájem domu srovnej *Listář fary*, č. 168-171 (7. – 10. 3. 1651), s. 77-78; k Čejkovu domu ibidem, č. 189 (25. 10. 1652), s. 89; lokace dle ŠIMÁK, J. V., *Příběhy města Turnova nad Jizerou*. Díl 3. Turnov 1904, s. 330. V. Čejka vlastnil také dům v Hruštické ulici (dnes čp. 31 a 32), který měl v roce 1643 shořet a byl mu konfiskován, srovnej ibidem, s. 97; také SOKA Semily, AM Turnov, sign. I-F-123 (1659); výtah *Listář fary*, č. 248 (1659), s. 111.

od Kateřiny Zázvorkové s zahrádkou, s 2 sklepy podzemními [...] 7. Grunt vypálený zůstalý po neb. Jeremiášovi Šmejkalovi s dobrým dílem kamením [...] 8. Grunt Anny, manželky Daniele Lychvice [...] kdež sobě zase táž držitelkyně gruntu na zdech okolní[ch] vnově stavení vyzdvihla, při němž se dva sklepy povrchní, klenutý loch podzemní, obšírná zahrádka a dobrý díl kamení nachází [...] 9. Grunt zůstalý po neb. Janovi Vorlovi [...] při němž se sklep podzemní s jistou částkou kamení a zahrádkou s štěpy a stromy rozličnými nachází [...] 10. Grunt zůstalý vypálený po neb. Václavovi Mladším Bohdaneckým [...] s zahrádkou při něm a dílem kamení.⁵⁵ Ještě v polovině 17. století se tak dá pochybovat o rozsáhlejší kamenné zástavbě dokonce i v případě náměstí a jeho nejbližšího okolí.⁵⁶

Koncem dubna 1651 vrcholily přípravy na oficiální založení konventu při budoucím kostele sv. Františka. Turnov se při té příležitosti zřejmě dočkal své první barokní slavnosti. Již na tomto místě chceme upozornit na skutečnost, že i většina dalších zatím identifikovaných turnovských slavností probíhala do konce první poloviny 18. století v režii františkánů.⁵⁷

Protože J. V. Šimák ve své edici průběh zakládacího aktu dostatečně zpřístupnil,⁵⁸ omezíme se pouze na doplnění z církevních pramenů. Do města mířila řada hostů a dva nejvzácnější přijeli již 29. dubna. S plnou mocí svého otce, dlícího u dvora (*qui in servitiis suae Majestatis Caesariae Vienna occupabatur*), to byl Ferdinand Arnošt z Valdštejna, jehož doprovázel P. Rudolf Roder z Felsburku, probošt staroboleslavské kapituly a v brzké době reformační komisař, který zastupoval pražského arcibiskupa. Následujícího dne společně označili místo pro zbudování kláštera a P. Roder nad ním vztyčil řádový kříž (*plantavit crucem regularis loci indicem*). V pondělí 1. května 1651, ve svátek sv. Filipa a sv. Jakuba, během slavnostního procesí od kostela P. Marie nejprve posvětil staroboleslavský probošt za účasti mnoha věřících (*coram maxima multitudine hominum*) základní kámen a Ferdinand Arnošt z Valdštejna jej následně jménem svého otce a fundátora položil společně se stříbrnými mincemi na určené místo (*ipse lapis in fundamenta versus forum positus est*). Mezi přítomnými byli z duchovenstva např. P. Antonius Pero, P. Jeroným Žatecký a dalších 12 františkánů, děkani turnovský P. Blažejovský, hradištský P. Edmund Havlík a sobotecký P. Jakub Zotimus. Šlechta byla zastoupena Albrechtem Maxmiliánem hrabětem Desfours, majitelem panství Malá Skála, a Barborou Markétou Desfours na Rohozci, v Semilech a

⁵⁵ SOkA Semily, AM Turnov, kn. 31, fol. 42r-47r.

⁵⁶ Naše představy o vzhledu turnovského náměstí, byť o více než 100 let dříve, může korigovat *vrstva chlévské mrvy a kompostu (1. polovina 16. století), situovaná do severozápadního rohu náměstí*, srovnej PROSTŘEDNÍK, Jan, Pravěké a středověké osídlení Turnova ve světle archeologických nálezů. In: ZČRP, 13, Semily 2000, s. 41.

⁵⁷ Pro 18. století např. v letech 1727, 1747 a 1751, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 226-228.

⁵⁸ *Listář fary*, č. 174 (1. 5. 1651), s. 80-81; resp. zápis v městské knize, srovnej SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 47v-48r.

Sloupně; účastnili se i regent Václav Králík, purkrabí Jan Radvánovský a Václav Čupík a samozřejmě městská rada na čele s primátorem Janem Vodsloněm.⁵⁹

Po slavnostních okamžicích nastaly opět dny všední. Kromě předpokládaného dohledu na počínající stavbu nového konventu se františkáni vrátili ke svému hlavnímu úkolu – obracení většiny nekatolického obyvatelstva na pravou víru. Přestože se nacházíme v předstatistickém období, kde bývá spoléhání se na číselné údaje velice ošidné, nabízejí se nám pro bližší poznání tehdejších konfesijních poměrů ve městě a jeho okolí hned dva současné výše zmíněné prameny – status animarum a soupis poddaných podle víry.⁶⁰

Jedním z nedostatků obou soupisů je skutečnost, že zachycují místní obyvatelstvo až od určitého věku – deseti let u poddaných a s největší pravděpodobností také u stavu duší. Domníváme se, že se pro naše účely nedopustíme příliš velkého prohřešku, když k počtu uváděných osob připočteme 25 %, abychom dostali hrubý odhad celkového osazenstva města.⁶¹ V případě soupisu poddaných získáme asi 950 obyvatel, u církevních seznamů dojdeme k přibližnému číslu 880. Snad si můžeme dovolit konstatovat, že celkem žilo v Turnově v roce 1651 maximálně 1 000 obyvatel.⁶²

Soupis poddaných, stvrzený podpisy městských úředníků v pátek 30. června 1651, vykazuje 755 osob starších deseti let,⁶³ z nichž 241 se hlásilo ke katolickému (31,92 %) a 513 k nekatolickému vyznání (67,95 %). U jedné osoby (oněch chybějících 0,13 %) není v edici konfese určena. Z nekatolíků potom u 224 osob (29,66 % z celkem vykazovaných a 43,66 % z jinověrců) neměla být naděje na obrácení na katolickou víru. Je zajímavé, že těchto

⁵⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 6-8 (určité rozpory s popisem v městské knize jsou ve jménech účastníků, např. hradištského děkana. Srovnej obdobně, byť zkrácené zápisy např. SANNIG 1678, fol. 70v-71r; WRBCZANSKY 1746, s. 245. Stříbrné mince s valdštejnským znakem a jménem fundátora byly zřejmě příležitostnou ražbou, shodně je popisují Sannig a Wrbczansky jako *numma argentea, referente stemmatica insignia et nomen gloriosum Domini Fundatoris*.

O posvěcení základního kamene také MINAŘÍK, Klement, Provinciálové františkánské české provincie v letech 1601 – 1750. In: SHK, 18, Praha 1917, s. 60. Zde také uvádí, že *zatímco se klášter stavěl, působil mezi obyvatelstvem na Turnovsku misionář P. Antonín Péro (rodák z Prahy) a Jeroným Lancz (z Jindřichova Hradce), kteří obrátili katechizováním a kázáním mnoho protestantů*. Dále jmenuje pro rok 1652 ještě P. Vitalise Hofrichtera z Kladrub a P. Jeronýma Žateckého z Pardubic, kteří údajně *přivedli ke katolické víře několik tisíc protestantů*. V Sobotce měl působit P. Alexander Radlinský z Ostravy.

⁶⁰ Viz pozn. 43.

⁶¹ Zmíněných 25 % pro děti do deseti let věku odhadujeme podle FIALOVÁ, Ludmila – HORSKÁ, Pavla – KUČERA, Milan – MAUR, Eduard – MUSIL, Jiří – STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha 1996¹, s. 105 a n., kde E. Maur uvádí pro děti do 15 let (0 – 14) v prozkoumaných vzorcích 36 % – 43 % vesnické a 29 % – 37 % městské populace. Naše spodní věková hranice je nižší, na druhou stranu můžeme být u Turnova na pochybách, do jaké kategorie jej přes jeho městský statut zařadit.

⁶² K podobnému výsledku dospěl i J. V. Šimák, který turnovský soupis edičně zpřístupnil již v roce 1928, srovnej ŠIMÁK, J. V., *Soupisy osob podle víry r. 1651*. In: *Od Ještěda k Troskám*, 6, Turnov 1927–1928, s. 122–127, 178–182. Na s. 180–181 uvádí domy, které nebyly do celkového součtu zahrnuty a současně snižuje svůj původní odhad počtu obyvatel k roku 1618. Domnívám se, že nově předpokládaných více než 2 000 osob pro Turnov roku 1618 je stále ještě nadhodnoceno.

⁶³ Srovnej PAZDEROVÁ, Alena, *Soupis poddaných podle víry z roku 1651*. Díl 1., 2. Praha 1994, 2005², s. 625–643. Na straně 643 údaj o věku, na předešlé potom celkový součet i s chybou, která vznikla při editaci (na s. 627 v oddílu *starší obce* omylem mezisoučet 26 místo správného 25). V celkovém součtu je zahrnuto i 18 osob cizích či cizopanských, z nichž jediná byla katolického vyznání.

ortodoxních protestantů bylo v poměru více mezi majetnějšími měšťany, konkrétně mezi těmi, kteří jsou zaznamenáni jako *starší obce, správcové nad špitálem*⁶⁴ a *tito sousedé s nájemníky poznamenáni, kterým domy při ruině města ke zkáze nepřišly*. Klasickou výjimkou potvrzující toto pravidlo jsou podruhové *v domci po nebožtíku Václavovi Smicheusovi*, kteří vesměs nepřipouštěli možnost své konverze.

Za zaznamenání stojí i skutečnost, že ze 46 osob v rodinách, jejichž hospodáři zastávali *ouřad konšelský*,⁶⁵ bylo jenom 15 katolíků; z konšelů samotných pět (primátor Jan Vodsloň, Simeon Střelecký, Mikuláš Matucha, Martin Košťál a Adam Tomášek) a z jejich manželek pouze tři (protestantkou byla paní primátorová, stejně jako obě děti, a také Kateřina Tomášková).⁶⁶

Z celkového součtu 755 turnovských obyvatel ve věku 10 roků (Anna Petrův a Mikoláš Král) až 96 let (Mikuláš Poselt) bylo 427 žen, tedy asi 57 % (poměr mužů a žen byl 100 : 130). Největšímu počtu z nich – 332 osobám, což obnáší téměř 44 %, z nichž 178 ženám – bylo v té době mezi 31 lety až 50 lety, další třetina obyvatel (253 osob, z toho 160 žen, poměr mužů a žen v této věkové kategorii 100 : 172) byla ve stáří 16 let až 30 let. Překvapivě vyrovnaný byl počet *seniorů*, tedy lidí starších 51 let (po čtyřiceti od obou pohlaví, což činí necelých 11 % populace). Děti ve věku 10 let až 15 let bylo v soupise zachyceno 90 (téměř 12 %, z toho 49 dívek).

Status animarum eviduje 701 osob, nekatolíků 393 (56,06 %) a 308 vyzpovídáných. Poměrně malé diference obou celkových součtů osob by mohly svědčit o tom, že v případě Turnova status animarum nezachycuje farnost, ale město, a současně můžeme předpokládat podobnou dolní věkovou hranici evidovaných, jako u soupisu poddaných.⁶⁷

Analýza obou pramenů není zdaleka úplná, na druhou stranu ale pomůže dokreslit konfesijní poměry turnovské *vinice Páně*, která příchodem františkánů dostala nové a jistě i obratné vinaře.

⁶⁴ Starý špitál shořel v roce 1643, o tři roky později město zakoupilo *pro chudé lidi ... chalupu mezi mosty*, srovnej SOKA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 2r-2v (31. 12. 1646).

⁶⁵ Seznam konšelů pro toto období uvádí také ŠIMÁK, J. V., Konšelé turnovští v letech 1620–1778. In: *Osmá zpráva musea turnovského za léta 1907–1920*. Turnov 1921, s. 17-18.

⁶⁶ PAZDEROVÁ, Alena, op. cit., s. 626-627.

⁶⁷ ČÁNOVÁ, Eliška, Status animarum pražské arcidiecéze z roku 1651. In: *SAP*, 29, 1979, s. 20-55; edice pro Turnov bez vsí v rámci Boleslavského kraje na s. 50. Farní obvod o dvacet let později uvádí ŠIMÁK, J. V., *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z let 1671–1725. Boleslavsko a Kouřimsko*. Díl 1., sv. 1. Praha 1909, s. 67-70. Viz také NA, Archiv pražského arcibiskupství (dále jen APA), farářské relace z roku 1677, sign. B-12/11, fol. 27r-31r.

Zcela jasně byly v listopadu 1652 řeholníkům jejich úkoly stanoveny přípisem úřadujícího provinciála P. Michaela Jahna. Představený české provincie formuloval turnovskému konventu jeho povinnosti (*sequentem* [sic!] *obligationem dedit*) v šesti bodech:⁶⁸

1. dnem i nocí konat na věčné časy bohoslužby podle ritu římskokatolické církve;
2. s Boží pomocí se horlivě přičiňovat, aby bylo město konečně přivedeno od škodlivého luteránského kacířství ke světlu pravé samospasitelné křesťanské víry, a sice prostřednictvím učení, kázání, vyučování náboženství a dobrým příkladem je při ní udržet;

⁶⁸ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 115-119: *Anno 1652 post introductionem nostram secundo Anno ad civitatem Turnoviensem Adm. R. P. Michael Jahnn, actualis Minister Provincialis nomine totius provinciae et hujus conventus Illustrissimae familiae sequentem obligationem dedit.*

Im Nahmen der Allerheiligsten und unzerteilten Dreifaltigkeit Amen. Demnach der Hoch und Wohlgebohrne Herr Herr Maximilian des Heiligen Römischen Reichs Graf von Waldstein, Ihre Römischen kaiserlichen auch zu Ungarn und Böhmen königlichen Majestät Geheimer Rath und Obrister Cammerer zu Ehren des allmächtigen Gottes und seiner übergebene dritten Mutter unter dem Titul des Seraphischen Vatters Francisci in der Stadt Turnau nicht allein ein Kloster und Kirchen propriis sumptibus neu ex fundamento für unsern Franciscaner Orden der strengen Observante erbauet, sondern auch gänzlich gesonnen ist die darinnen zwölf Religiosen zu ihrer besserer Unterhaltung jährlich mit einem hl. Almosen auf solche weiß, daß es Ihrer Regel und freiwillig angenommener Evangelischen Armut nicht praedjudicirlich oder zuwider sein soll gnädigst zu versehen.

Weil dann nun solche liebevolle Gnad[e], gebührende Dankbarkeit erfordert. Wir aber ob omnimodam rerum temporalium abdicationem im geringsten zu begegnen nicht vermögen, dann allein mit geistlichen Gratiis et subsidiis, welche hoffentlich der barmherzige Gott aus unendlicher Güte Ihme zu Ihrer Excellenz und Gnaden, wir auch der lieben seinigen Seelenheil, wird durch Christum unsern Heiland angenehm und gefällig sein lassen.

Zu welchem Effect gelobe und verspreche ich Endes benannter durch Böhmen, Mähren und Schlesien Minister Provincialis im Nahmen und anstatt dieser ganzen Provinz, daß diese nachfolgende puncten zur Erzeugung des dankbarlichen Gemüths jederzeit sollen festiglich gehalten, und sie in sich begriffen möglichsten Fleiß nach verrichtet werden. Vorderst.

Zum ersten soll daselbst der Gottesdienst nach Ordnung der römischen Kirch Tag und Nacht zu ewigen Zeiten verrichtet werden.

Zum andern sollen die innwohnende Religiosen sich befeissen durch die Gnad Gottes des selbe Stadt, so nun mehro aus der schädlichen lutherischen Ketzerei geführt bei dem Licht des wahren allein seligmachenden christlichen catholischen Glaubens durch lehren, predigen, catechisieren und gutem Exempel zu erhalten.

Drittens soll alle Tag[e] durch das ganze Jahr und zu ewigen Zeiten für Ihre Excellenz und Gnaden, wie auch dero hochgräfliche Ihrgemahlin und ganzen hochlöblichen Geschlecht von der selben Linien herrührend Zeit ewige Prosperität und Wohlfahrt das Amt der heiligen mens gehalten werden.

Viertens. Werden die obgedachte Religiosen zu Mittag täglich zu ebener Intention mit ausgestreckten Armen in modum crucis in der Kirchen fünfmal das Vatterunser sambt dem Englischen Gruß zu Ehren deren hl. 5 Wunden unsers Herrn IESU Christi sprechen, zu Nacht die Litaneien unser lieben Frauen, und nach der Metten die Litaneien Allerheiligen mit dreien Orationen, eine für die Vergebung deren Sünden, die andere zu Erlangung deren Gaben des Heiligen Geistes, die dritte aber für das ganze christliche Volk ins gemein beten.

Fünftens da etwann heunt oder morgen Ihre Hochgräfliche Excellenz und Gnaden deroselben hochgräfliche Gemahlin oder jemens aus denen Kindern durch den zeitlichen Tod von diesem Jammerthal sollte abgefordert werden, und solcher Tod uns sollte angedeutet werden, soll alsobald die Vigilia defunctorum gebetet, Dies obitus, wir auch folgens Septimus, Trigesimus, [!] et Anniversarius, wir es das Romanische Missal ausweist, gehalten werden.

Besonders aber soll die ganze Provinz dieses Ordens obligiret sein für Ihre Excellenz 300 Seelenmessen zu halten, die, so nicht Priester sein, werden das Officium Defunctorum beten, die Leienbrüder aber 100 Vatterunser und den Englischen Gruß mit Zusetzung bei einem jeden, Herr gieb [!] ihm die ewige Ruhe und das ewige Licht leichte ihm, sprechen.

Zum letzten thue ich Kraft meines tragenden Amts Ihre Hochgräfliche Excellenz und Gnaden, dero Hochgräfliche Gemahl, wie auch alle Ihre liebe Kinder, so anjetzt beim Leben sich befinden, und wünsche daß sie lang darbei zur Ehre Gottes und des Hochlöblichen Königreichs Heil und Wohlfahrt mögen erhalten werden. Zu unsere Confraternität im Leben und Tod an und aufnehmen, mit Teilhaftigmachung aller Suffragien und geistlichen Übungen, alles Gottesdiensts, Gebet, Fasten, Bussen, Abstinenzen, Disciplinen, Lehren, Predigen, Betrachtungen etc. so von dieser Provinz einverleibten Religiosen wir auch denen mir untergebenen Closter

3. na věčné časy denně sloužit mši za rodinu zakladatelů;

4. se stanovuje bohoslužebný řád pro všední dny;

5. byly určeny modlitby a zádušní mše za fundátora a jeho rodinu, včetně výročních dní jejich úmrtí (*soll alsobald die Vigilia Defunctorum gebettet, Dies obitus, wie auch folgende Septimus, trigesimus et Anniversarius, wie es das Romanische Missal ausweist, gehalten werden*), navíc má celá provincie odsloužit 300 zádušních mší za věčný klid a věčné světlo pro zakladatele kláštera;

6. mocí svého úřadu P. Jahn prosí Boha o přízeň pro hraběcí rod, nabízí Valdštejnům členství v náboženském bratrstvu (*zu unserer Confraternität im Leben und Todt an und aufnehmen*) a slibuje za své spolubratry a sestry dodržování všech předepsaných úkonů a řádových regulí.

Na provinční kongregaci, konané začátkem října 1652 v pražském konventu u Panny Marie Sněžné, byl představeným nového turnovského domu jmenován P. Vitalis Hofrichter, jeho zástupcem P. Jeroným Lantz.⁶⁹ Již následujícího roku se pokoušel P. Hofrichter pro budovaný klášter zajistit zvon z děkanského kostela sv. Mikuláše, neboť *vlastně hlas a zvuk klášterní má*.⁷⁰ Řeholníci vedle misijní činnosti vypomáhali také v duchovní správě v okolí, jak dosvědčuje relace mladoboleslavského vikáře Minczera pro arcibiskupskou konzistoř, týkající se bohoslužeb vedených františkány v mnichovohradištské farnosti.⁷¹

V září 1653 byl na provinciální kapitule v jindřichovohradeckém konventu u sv. Kateřiny za předsednictví rakouského generálního komisaře P. Jiljího Schissela zvolen novým představeným českých observantů P. Konstantin Dubský, *Bohemus Nobilis de Duba*. V čele turnovských řeholníků stanul s titulem protokvardiána P. Jeroným Žatecký, jeho střídníkem byl ustanoven P. Ivo Nevřelý.⁷²

Maxmilián z Valdštejna věnoval svým dominiím, byť i vzhledem k vlastní přítomnosti u císařského dvora samozřejmě prostřednictvím vrchnostenské správy, stálou pozornost. Dokladem jeho péče jsou mj. nové soudní artikule, datované Josefem Kalouskem lety 1651–1654, předpisující ve čtyřiceti bodech *všechněm lidem poddaným [...] za jisté pravidlo, jak by*

Jungfrauen respective verrichtet werden, und die unendliche Clemenz und Gütigkeit Gottes ihm wird gefallen lassen, auf das sie mit desto grösserer Zuversicht die himmelische Güter der ewigen Freud und Seligkeit künftig erlangen mögen.

Zu dieser aber Bekräftigung habe ich mich mit eigener Hand unterschri[e]ben, und mein Provincial Sigill hierunter drucken wollen. Actum Prag bei Sanct Mariae-Schnee den 26. Novembris Anno 1652. [L. S.] Fr. Michael Jahnn, Minister Provincialis Bohemiae. Další opisy např. NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I.

⁶⁹ NA Praha, ŘF Praha, kn. 67, pag. 263; NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 259. Přehled představených turnovského konventu v celém sledovaném období je přílohou č. 2 této práce.

⁷⁰ *Listář fary*, č. 194 (9. 5. 1653), s. 90; stavební odpad, vršící se na náměstí, nařídil hruboskalský hejtman odvázet a přidal radu, aby jej obec použila k vyspravení komunikací, *ibidem*, č. 192 (14. 3. 1653), s. 89-90.

⁷¹ *Ibidem*, č. 196 (26. 6. 1653), s. 90.

⁷² NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 259; NA Praha, ŘF Praha, kn. 67, pag. 271; srovnej také MINAŘÍK, Klement, *op. cit.*, s. 61.

ste se v čem chovati, čeho následovati aneb zase vystříhati a varovati věděli a měli. Úvodní tři artikuly byly v souladu s probíhající rekatolizací a následným místodržitelským patentem o svěcení nedělí a svátků zaměřeny na podporu katolické církve.⁷³ V tomto duchu snad proběhla v neděli 6. 7. 1653, mimochodem možná záměrně v památný den upálení M. Jana Husa, další slavnost, tentokrát i se střelbou *pro dokonalejší všeho obecenství radost*, jako díkuvzdání za volbu tehdejšího následníka císařského trůnu Ferdinanda IV. za římského krále.⁷⁴

Stavba konventu spěla v roce 1655 ke zdárnému konci a neohrozilo ji ani úmrtí (v sobotu 20. února) jeho zakladatele ve Vídni. Týden před svou smrtí pamatoval Maxmilián z Valdštejna kromě rozdělení majetku mezi syny v poslední vůli i na turnovské františkány.⁷⁵ Třináctým bodem *poručeno jest* Ferdinandovi Arnoštovi, jeho potomkům i bratrům *na vyzdvižení kláštera františkánského v Turnově starost a inspecti držeti, jako nicméněji aby oni duchovní náležitou almužnou na všeckny časy zaopatření a ujištění byli*, k čemuž měly mimo důchodů ze statku Nudvojovice přispívat i úroky z dluhu Mikuláše hraběte Desfourse, zejména když by *z dopuštění Božího skrze povětrí aneb zlití vod (čemuž velice poddaný jest) jaká škoda se státi jměla.*⁷⁶ Ferdinand Arnošt a *jeden každý z pánův bratrův* měli dbát vedle *k nynějšímu ještě trvajícím stavení vydání* také na *vyzdvižení oltářův, zaopatření ornátův, paramenten a utensilibus kláštera.*⁷⁷

Zřejmě v červnu byla nad sanktusníkem kostela vztyčena mistrem tesařským Martinem Basselem (Bašelem, Paškem) makovice s křížem, možná za přítomnosti druhého fundátora, *jemuž zde na rathouze dne 8. Junii léta 1655 slib od celé obce jest [...] se stal.*⁷⁸

⁷³ KALOUSEK, Josef, Řády selské a instrukce hospodářské 1627–1698. In: *Archiv český*, 23, Praha 1906, č. 241, s. 266-275. Srovnej HORÁČKOVÁ, Svatava, op. cit., především s. 399-401. Kalousek pouze v závěrečné poznámce mylně uvádí rok úmrtí Maxmiliána z Valdštejna. Zajímavá bude jistě nejen v této souvislosti korespondence mezi Maxmiliánem a Ferdinandem Arnoštem, kterou jsem dosud bohužel neviděl, SOBa Praha, Rodinný archiv Valdštejnů, sign. XVI-Q, inv. č. 2803. Místodržitelský patent z 22. 10. 1654 viz KALOUSEK, Josef, op. cit., č. 253, s. 332-335.

⁷⁴ *Listář fary*, č. 197 (30. 6. 1653), s. 91; srovnej REZEK, Antonín, op. cit., s. 365. V průběhu let 1653 a 1654 jsou několikrát zmíněny prohřešky městského obyvatelstva proti katolickému ritu, ibidem, č. 193 (25. 4. 1653, odmítání zpovědi), s. 90, č. 206 (13. 5. 1654, znevažování děkana ševcovským cechem), s. 93-94 nebo č. 209, 210 a 212 (31. 8., 11. a 18. 9. 1654, skořápky a křída mezi vybranými příspěvky, obviněný Martin Svoboda byl v soupise podle víry v roce 1651 vykázán jako katolík), s. 94-97.

⁷⁵ Opis Maxmiliánovy závěti např. NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-V Contractus et obligationes; další uvádí HORÁČKOVÁ, Svatava, op. cit., s. 392, pozn. 9. Do desk zemských měl být testament vtělen 19. 11. 1655 (dosud jsem neověřil). Chybně datují do června úmrtí Maxmiliána z Valdštejna P. Sannig a P. WRBCZANSKY 1746, srovnej SANNIG 1678, fol. 71r; WRBCZANSKY 1746, pag. 245.

⁷⁶ Citováno z nedatovaného českého překladu třináctého bodu závěti, viz NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I. Ke koupi a následnému upsání důchodů ze statku Nudvojovice ve prospěch turnovského konventu srovnej BÍLEK, Tomáš V., op. cit., s. 802; ještě v soupisu poddaných podle víry z roku 1651 byla majitelkou Anna Angelina Sibyla Michnová hraběnka z Vacínova, viz PAZDEROVÁ, Alena, op. cit., s. 533-535. Dluh Mikuláše Desfourse ve výši 6 800 zl. mohl souviset s jeho vyplacením ze švédského zajetí v roce 1648, na které přispěli i jeho poddaní, srovnej MIZERA, František, *Paměti města Semil a okolí*. Semily 1997², s. 78-81.

⁷⁷ Srovnej také opis listu Ferdinanda Arnošta z 1. 6. 1655, NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I.

⁷⁸ *Listář fary*, č. 215 (1655–1657), s. 97-98. Jméno tesaře se objevuje v podobě Martin Pašek, srovnej ŠIMÁK, J. V., *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Turnovském*. Sv. 32. Praha 1909, s. 220, kde také uvedeno datum 24. června, které se ale dosud nepodařilo ověřit, stejně jako neznáme ani jméno stavitele kostela a konventu. Tuto informaci přejímají i další autoři, viz *Encyklopedie klášterů*, s. 679. Ke slibu

Následujícího roku byl kostel, *mající zděli 43 loktů v zemi užívaných, v šíři 20 loktů a při pohledu z náměstí k západu se dvěma zvony dostavěn*.⁷⁹ Současně byla dokončena i výstavba samotného kláštera. Nevelký konvent čtyřhranné dispozice (*figura conventus est quadra, exiguae longitudinis et latitudinis*) sousedil na severní straně s obytnými domy, na východní se rozkládala zdi obehnaná zahrada s přilehlou štěpnicí. Druhý fundátor dokonce nechal pro potřeby řeholníků vystavět vodovod. Přípravy na slavnostní vysvěcení byly narušeny náhlým úmrtím Ferdinanda Arnošta z Valdštejna v květnu 1656. Na rozdíl od svého otce, pohřbeného ve Vídni, měl spočinout v nové rodinné hrobce právě zbudovaného kostela sv. Františka v Turnově.

Okázalé několikadenní slavnosti, konané na přelomu února a března 1657 za účasti třináctého arcibiskupa pražského Arnošta Vojtěcha kardinála z Harrachu, přiblížil mj. ve své edici J. V. Šimák, soustředíme se tedy opět pouze na postižení některých zajímavých momentů, spjatých především s hlavním úkolem turnovských františkánů – rekatolizací města a regionu.⁸⁰

V neděli 25. února vysvětil kardinál Harrach, mj. za přítomnosti Maxmiliánovy vdovy hraběnky Marie Eleonory z Valdštejna, provinciála P. Jiljího Polleina, kvardiána P. Jeronýma Lantze nebo reformačního komisaře P. Roderera z Felsburku kostel se třemi oltáři – velkým Narození Páně a dvěma menšími, na evangelijní straně zasvěceném sv. Františku, na epištolní potom sv. Antonínu Paduánskému. Následujícího dne bylo v kryptě pohřbeno tělo druhého zakladatele kláštera.⁸¹ Během slavnostních bohoslužeb bylo v příštích dnech biřmováno v kostelech Panny Marie a sv. Františka *množství lidu*. Řeholníci uvádějí, že 28. února přijalo po mši svaté od samotného kardinála Harracha svátost biřmování 20 a následujícího dne údajně více než 500 osob.⁸²

člověčenství Ferdinandu Arnoštovi např. SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 48v (zápis z roku 1671), opis také NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I; ke vztyčení kříže ibidem, Kronika, pag. 23, kde *ex parte exstructa ecclesia globus cum cruce supra turrim (sic!) campanilem per D. Martinum Bassele fabrum lignarium positus est*. Následuje výčet dvanácti tehdy v Turnově pod vedením v dubnu jmenovaného kvardiána P. Jeronýma Žateckého působících františkánů.

⁷⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 24: *Ecclesia ista habet in longitudine 43 ulnae patriae usuales, in latitudine vero ulnas 20. Respicit forum civitatis versus occidentem, habet campanas duas.*

⁸⁰ *Listář fary*, č. 215 (1655–1657), s. 97-98; SANNIG 1678, fol. 71r-72r (zde také podrobný popis kostela a konventu); WRBCZANSKY 1746, pag. 245-246; srovnej SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 48v-49v; NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I; ibidem, Kronika, pag. 224-225.

⁸¹ Ibidem, pag. 224, 595-597 (opis epitafu Ferdinanda Arnošta, potvrzení o vysvěcení kostela a oltářů s relikviemi, stanovení výročních bohoslužeb k posvěcení kostela na třetí neděli po Velikonocích). Později byl zásluhou turnovského měšťana Albrechta Františka Bernáška Volyňského zřízen čtvrtý oltář, zasvěcený Panně Marii, který byl umístěn u vchodu do kostela (*prope portam*), srovnej ibidem, sign. C-I. V roce 1677 je snad totožný *Adalbertus Bernaschek* uváděn jako apoštolský syndik místního konventu, srovnej NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869.

⁸² NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 225. Na pag. 455 zápis o křtu žida Josefa, který 1. 3. 1657 přijal jméno Ludvík. V městské knize záznam o slavnostní bohoslužbě kardinála Harracha 27. února v kostele P. Marie a následujícího dne v kostele sv. Františka bez uvedeného počtu biřmovaných, srovnej SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 48v-49r. Arcibiskup se svým doprovodem zřejmě město opustil 28. února.

I když vezmeme v úvahu možné nadsazení počtu uváděných kajícníků a připustíme velice pravděpodobnou účast venkovských návštěvníků z okolí (minimálně z vikariátu), překračuje údaj o množství biřmovaných výrazně počet katolíků ve městě v soupisu poddaných podle víry z roku 1651. Můžeme samozřejmě pochybovat o hloubce konverze mnoha *novokatolíků* a těžko ji kdy dokážeme z dochovaných pramenů postihnout. Spíše bychom asi měli mluvit o schopnosti přizpůsobit se nové náboženské doktríně, uplatňované zeměpanskou, církevní i vrchnostenskou správou. Na druhou stranu ovšem dosud nemáme pro Turnovsko poloviny sedmnáctého století žádný doklad o extrémně násilném postupu vůči jinověrcům, jak jej za pomoci notně pokulhávající analogie s východočeským Opočnem připouštěl J. V. Prášek.⁸³ Domníváme se, že výrazný podíl turnovských řeholníků na relativně klidném průběhu rekatolizace je těžko zpochybnitelný. Přímo v Turnově se nám nabízí jeden příklad za všechny, svědčící snad i o výše zmíněné opravdovosti přestupu ke katolické víře. Bezesporu nejznámějším turnovským františkánem 17. století byl místní rodák P. Jindřich Labe. Jeho rodiče Jeremiáš a Zuzana byli v soupise z roku 1651 vykázáni jako nekatolíci, nepřipouštějící možnost své konverze. A v roce 1668 vstupuje jejich osmnáctiletý syn do noviciátu. Můžeme pouze spekulovat, zda tato *oběť* byla výrazem upřímné zbožnosti rodičů nebo nutným doložením pravověrnosti, nota bene když byl Jeremiáš Labe členem městského zastupitelstva.⁸⁴

Již bylo řečeno, že vedle misijní činnosti se řeholníci podíleli také na obnově duchovní správy. Ne vždy se tak dělo k libosti světského kléru a dá se předpokládat, že právě odmítání františkánské výpomoci bylo, kromě zjevné snahy o odstranění nevítané konkurence, odčerpávající např. štolové poplatky, výrazem postupující rekonstrukce farního systému.⁸⁵ Turnovský děkan se ale v této době pomoci observantů nezříkal. Před svým odjezdem

⁸³ Prášek, s. 178-179. Prášek také mylně uvádí, že v kryptě byli pohřbeni oba fundátoři, ibidem, s. 181-182.

⁸⁴ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 265, 267-269, 489, 598 (*anno 1668 die 14. Januarii indulus est pro clerico Joannes Labe Turnoviensis 18 annorum rhetor, filius Jeremiae Labe et Matris Susannae, nomen S. Henrici ei impositum est*) a 599; srovnej PAZDEROVÁ, Alena, op. cit., s. 629 (*Jeremiáš Labe, soukeník, 33 let; Zuzana, manželka, 30 let*); ŠIMÁK, J. V., Konšelé turnovští v letech 1620–1778. In: *Osmá zpráva musea turnovského za léta 1907–1920*. Turnov 1921, s. 22-38 (1660–1673, 1675–1680).

P. Jindřich Labe (kolem 1650 – 4. 6. 1693) po roce noviciátu 14. ledna 1669 složil slavné sliby a v roce 1677 působil ve zdejší konventu jako kazatel. Kvardiánem byl v letech 1685, 1687 – 1688 a roku 1690 byl zvolen defínitorem české provincie. Ve svých dílech se zabýval především po Bílé hoře obnovovaným mariánským kultem. V jeho práci *Hájek Svätý Milosti Boží a velikými dobrodiními B. Panny Marie krásně se zelenající* (Praha 1690; latinsky 1689) najdeme nejenom výčet milostných soch a obrazů v Čechách a Evropě, ale zvláštní kapitolou, věnovanou těm z nich, které byly uctívány františkány, vytvořil jakýsi řádový mariánský atlas. V knize *Trias sacra seu historica narratio de tribus devotissimis Imaginibus [...] in ecclesia Bechinensi etc.* (Pragae 1685; česky jako *Historie o třech svätých obrazích, kteří v chrámu Páně Bechyňském ctihodných Páterův františkánův k pobožnosti veřejně vystavený*, Praha 1746) zachytil mj. slavnosti spojené s translací zázračných vyobrazení do františkánského kostela v Bechyni. Ve sbírce starých tisků turnovského muzea najdeme další jeho dílo *Dilectus assimilatus capreae, himmulorum, cervorum super montes Bethel etc.* (Olomucii 1680).

⁸⁵ *Listář fary*, č. 228 (10. 11. 1656), s. 105; č. 256 a 257 (ante 9. 7. a 10. 7. 1661), s. 115-116.

kardinál Harrach *kalichy i z okolních far a kostelův, byvše všechny sem snešeny, posvětití ráčil* a navíc od něho získal děkan Blažejovský svolení k znovu vysvěcení kostelů a kaplí ve svém obvodu, ještě v nedávné minulosti využívaných nekatolickými duchovními (*J. Emin. [...] jemu dovolení dáti ráčil, aby mohl takové chrámy Páně s tou zbejvající posvěcenou vodou, jenž se jmenuje aqua gregoriana, zase reconciliovati*). Nápomocni mu byli právě turnovští františkáni, kteříž také při takovém reconciliování těch kostelův zde v městě Turnově i při všech vejš jmenovaných kostelův i kapliček k děkanství turnovskému tehdáž náležejících z nich někteří přítomni býti ráčili.⁸⁶ Svou roli v rekatolizačním úsilí sehrálo záhy po jejich příchodu do města řeholníky založené opaskové arcibratrstvo sv. Františka, bez zjevných problémů fungující vedle staršího literátského kůru.⁸⁷

Na vedoucích postech se u dalších vysazovaných klášterů v Čechách objevili osvědčení *otcové zakladatelé* turnovského konventu. Již v roce 1656 působil ve Slaném jako představený (*praesidens*) tamního domu P. Pero a koncem následujícího roku jej v této funkci vystřídal P. Žatecký. Do Hájku u Prahy asi v roce 1661 odešel bývalý turnovský kvardián P. Chrysostomus Wittemberský.⁸⁸

Symbolickou tečkou za uvedením františkánů do Turnova bylo stanovení almužny, určené k jejich zabezpečení, učiněné 23. května 1657 *poručníci nad statky a sirotky pozůstalými po dobré paměti Vysoce Urozeném panu panu Ferdinandovi Arnoštovi, Svaté říše římské hraběti z Valdštejna Marií Eleonorou, rozenou z Rottalu*. Dvanáct řeholníků mělo k celoroční výživě dostávat následující deputát v naturáliích:⁸⁹ *žita⁹⁰ 52 korců; piva 52 sudy; vína pro sakristii 4 vědra; masa hovězího, telecího a skopového každého téhodne, vymínice 2 posty, jeden od Všech svatých až do Vánoc a druhý obyčejný, přijde k poražení⁹¹ 14 téhodnův*

⁸⁶ Ibidem, č. 215 (1655–1657), s. 97–98; SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 49r.

⁸⁷ Ke zmíněným turnovským konfraternitám např. písemnosti související s jejich rušením po roce 1783, srovnej NA Praha, Náboženská bratrstva, sign. II/32 (Literátský kůr Turnov), sign. II/34 (Arcibratrstvo sv. Františka Turnov). Ve zvláštních nařízeních z provinčních kapitul se v roce 1657 objevilo povolení schránek na peněžité dary ve prospěch bratrstev, která ale nesměla být umístěna přímo v kostelech nebo dokonce u oltářů (*cistae confraternitatum tolerantur, sed extra ecclesias, vel ad portam*), a to ani během procesí, srovnej NA Praha, ŘF Praha, kn. 68, 2. část (*Statuta Praecipua in Capitulis Provincialib[us] & Diffinitoris Provinciae facta ab Anno 1614*), pag. 1.

⁸⁸ NA Praha, ŘF Praha, kn. 67, pag. 294 (P. Pero), 305 (P. Žatecký). V roce 1662 se provinciální kapitula konala v Jindřichově Hradci a v zápisech z jejího jednání (pag. 345 a n.) najdeme také seznamy řeholníků v jednotlivých konventech – P. Wittemberský zde figuruje jako *praesidens pro loco Hajecensi*. V Turnově působil pod vedením kvardiána P. Hybelia celkem čtrnáct bratří, z nichž bylo pět laiků (pag. 350).

Z novější literatury ke slánskému a hájeckému konventu např. BENEŠ, Petr Regalát – PŘIBYL, Vladimír, *Františkánský klášter ve Slaném 1655–1950*. Slaný 2005, 80 s. (P. Pero a P. Žatecký např. s. 11 a 50); HOUŠKA, Petr Alkantara František – BERÁNEK, Karel – SLÁDEK, Miloš, *Františkánský klášter v Hájku v literatuře 17. a počátku 18. století*. Unhošť 2000, 80 s. (dílo P. Labeho např. s. 1–17).

⁸⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 119–121. Německé, latinské i české opisy např. NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I; SANNIG 1678, fol. 72r; WRBCZANSKY 1746, pag. 248–249; NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2864. Citovat budeme z českého, byť nepřesného opisu.

⁹⁰ Korn, resp. *siligo*.

⁹¹ Správně *ke slevení (im Abschlag)*.

a 5 dní, zůstane 37 téhodnův a 2 dny po 120 librách, anebo počítaje každou libru po 2 ½ krejcarech tak, jakž se nyní nejpěknější maso hovězí, telecí a skopové prodává; másla 240 liber; kaprů 4 centnéře; štik 2 centnéře; drůbeže⁹² 1 centnéř; dříví 200 sáhů; houní semel pro semper 30,⁹³ sukna karaže⁹⁴ 2 postavy, anebo za každý postav 20 říšských zlatých; soli 2 bečky; loje 2 kameny. Hraběnka si však ponechala právo na změnu, pokud by se jich takový počet nenacházelo a skrze to službami církevními panu děkanu turnovskému nápomocni býti nechtěli, anebo nemohli. V dalších letech (např. 1674 nebo v roce 1730) Valdštejnové almužnu upravovali.⁹⁵ Fundace a nadání dalších dobrodinců, většinou z řad měšťanstva a duchovních, byly konventu připisovány od 80. let 17. století. Obvod pro sbírku almužny stanovil provinciál P. Antonín Vilém Brouček turnovským františkánům v roce 1673.⁹⁶

⁹² *Speisfische*, resp. *mixtorum piscium*.

⁹³ *Kutzen*, resp. *centones*.

⁹⁴ *Karaschituch*, resp. *pro panni cordulati duabus petiis*.

⁹⁵ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 121-123; srovnej také SANNIG 1678, fol. 72r; WRBCZANSKY 1746, pag. 249.

⁹⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 199-205 (obvod sbírky), pag. 123 a n. (fundace); viz také NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-V.

3.2 Ad pias causas – náboženský mecenát v Českém ráji s důrazem na turnovský františkánský konvent; pastorační činnost

V samotném úvodu této kapitoly je třeba konkrétněji vymezit hranice v prostoru a v čase, mezi nimiž se budeme pohybovat. Pro české země běžně přijímaná periodizace barokního období na rozmezí let 1620–1740 není pro oblasti nacházející se mimo centrum dění, region dnešního Českého ráje nevyjímaje, nejpřesnější. Zejména v horní časové rovině je v těchto případech nutné brát v úvahu přetrvávání baroka minimálně do období vlády Josefa II. či pronikání myšlenek francouzské revoluce, a mnohde dokonce, třeba v lidovém prostředí, až do poloviny 19. století.

Vymezením prostorovým máme na mysli nikoli vlastní zkoumané teritorium,⁹⁷ ale spíše pramennou základnu, z níž jsme podklady čerpali. Vzhledem k jejímu rozsahu, navíc v místním prostředí ne vždy alespoň uspořádané,⁹⁸ jsme se rozhodli zúžit záběr této části na zdůraznění úlohy, kterou ve vztahu k doložitelným projevům šlechtické zbožnosti sehrál konvent turnovských františkánů.

Neměli bychom zapomínat ani na dvě základní premisy, na jejichž pozadí budeme zbožné aktivity šlechty v Českém ráji sledovat. První je skutečnost, že celý region vždy byl a dodnes zůstává periferií.

Je všeobecně známou a přijímanou skutečností, že i Praha se po krátkém období vzestupu, kryjícím se s vládou a residencí císaře Rudolfa II., počínaje nástupem Matyáše I., resp. následným a trvalým přesunem těžiště podunajské monarchie do Vídně, propadala nejdříve sice pomalu, ale postupem času o to rychleji a jistěji do téměř nehybné provinciálnosti. Je tedy zřejmé, že byla-li *Caput regni* nedostižným vzorem pro ostatní města, jedno zda královská či vrchnostenská, zákonitě jimi také byla na této cestě k nedůležitosti a zaostalosti, navíc mnohem zřetelněji, následována.⁹⁹

⁹⁷ Region Českého ráje je v současnosti vnímán zhruba jako prostor vymezený pomyslnou hranicí s Mladou Boleslaví na jihozápadě, přes Mnichovo Hradiště, Turnov a Sychrov k Hodkovicím nad Mohelkou na západě, dále na severovýchod přes Frýdštejn, Železný Brod a Bozkov, odtud na východ přes Jilemnici do Nové Paky, potom na jih přes Jičín ke Kopydlu, a konečně severozápadním směrem přes Sobotku a Dolní Bousov zpět k Mladé Boleslaví. Hranice stejnojmenné chráněné krajinné oblasti, stejně jako Geoparku UNESCO, se však od naznačeného vymezení liší.

⁹⁸ Konkrétně se jedná především o celkem početné (a v systému PEVA evidované) fondy farních a děkanských úřadů, jejichž inventovaná část však dosud tvoří výraznou menšinu. Z přibližně 160 fondů, uložených ve státních okresních archivech Semily, Liberec, Jičín, Jablonec nad Nisou a Mladá Boleslav, se dosud alespoň dílčího inventáře nebo prozatímního inventárního seznamu dočkala zhruba třetina z nich (ale pouze asi 12 % fondů se může pyšnit plnohodnotným inventářem).

⁹⁹ Naposledy Petr Maťa výstižně popsal proces *urbanizace české aristokracie*, k němuž přispělo usídlení rudolfinského císařského dvora v Praze, srovnej MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500–1700)*. Praha 2004, zejména s. 404–407.

Ke stratifikaci šlechty v podunajské monarchii, ale zejména v Rakouském císařství nejnověji a tématiku bezesbýtku vyčerpávajícím způsobem ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta Rakouského císařství*. Praha 2006, 456 s.

Za jasné znaky periferie považují třeba právě absenci měst, která by svým významem přesahovala horizont regionálního trhového místa, a to včetně Mladé Boleslavi, od počátku 17. století opět města královského. Stejně tak nenajdeme v dopravní infrastruktuře zkoumané oblasti významnější komunikace, řeka Jizera byla v horní části toku využívána pouze pro splav dříví a ani dolní, tedy pod Turnovem, není doložen rozsáhlejší transport materiálu nebo snad dokonce osob a zvířat.¹⁰⁰

A konečně, celkem logicky v kontextu výše uvedeného, postrádáme mezi autory zachovaných či prameny doložených hmotných památek regionu výraznější zastoupení nejznámějších architektů, malířů nebo sochařů. Pomineme-li řídké výjimky – nejsvětější představuje krátké období existence vévodství Frýdlantského Albrechta z Valdštejna, stojící však mimo časový záběr této studie – nacházíme mezi aktivními tvůrci, působícími ve zkoumané oblasti, zřídka zvučná jména. Ano, zejména pro druhou polovinu 17. století lze jistě uvést Francesca Carattioho (1671–1673 kostel Povýšení sv. Kříže), Giovanni Battistu Maderna (1688–1692 kampanila a klášter s gymnasiem) a Giovanni Battistu Alliprandiho (1697–1701 přestavba zámku a loreta) pro Kosmonosy, případně Carla Luraga (1666 původní návrh záměčku) pro Humprecht – tedy vesměs aktéry ve službách Humprechta Jana Černína z Chudenic, resp. jeho syna Heřmana Jakuba. Je nepochybné, že právě dlouhodobé angažmá Humprechta Jana v dvorských kruzích a diplomatických službách císaře Leopolda I. umožnilo jeho rodu využít tvůrčího potenciálu významnějších umělců. Stejně tak ještě můžeme zmínit Marcantonia Canevalloho (1696 návrh rozsáhlé přestavby zámku) pro Mnichovo Hradiště, sídlo Arnošta Josefa z Valdštejna, nebo Jeana Baptistu Matheye (1694 loreta u Veliše), krátce pracujícího i pro Františka Josefa Schlika, ale tím v zásadě výčet známých jmen končí. Přitom v nedalekém okolí, navíc často na panstvích rodů, vlastních majetky také ve zkoumaném regionu, práce proslavených architektů, sochařů či malířů dodnes jsou.¹⁰¹ Ostatně v centru valdštejnského panství na zámku v Duchcově se ve službách

K rozdělení šlechty v rakouské monarchii zejména s. 16-19, 39-56 a 95-108: aristokracie včetně vysoké šlechty (*hoher Adel*), tzv. první společnost, reprezentovaná v pozdějším Předlitavsku rody z řad vyšší šlechty (kníže, hrabě, svobodný pán), resp. tzv. druhá společnost, složená především z členů nižší šlechty (rytíř, prostý šlechtic).

¹⁰⁰ Dokladem o tom, že bylo zejména dříví na otop k velkému mostu přes Jizeru v Turnově, resp. k jezu u tzv. Spáleného mlýna, splavováno ještě před méně než 150 lety, mohou být třeba záznamy v protokolech městské rady, srovnej např. SOkA Semily, AM Turnov, bez sign., *Protokoly sepsané ve schůzích rady městské od 18. 1. 1868 do 3. 6. 1897*, pag. 5, čl. 1, bod 6 (3. 3. 1868): *Starosta poukazuje k tomu, že letošním rokem dojde doba, na kterou se pronajaly pozemky obecní, pozemky fondu špitálního, vybírání poplatků o výročních a týdenních trzích, cihelna, právo k plavení, pak právo k lovení [...] Ohledně plavení dříví staň se srozumění s p. mlynářem Votrubicem. Sestavení výminek přenechává se starostovi, jenž i svolaj výbor dle svého uznání.*

Na přetrvávající přeceňování významu komunikační sítě v regionu, která byla až do pokročilého 19. století minimálně rozvinutá, nedávno znovu upozornil JAKUBEC, Pavel, Vývoj dopravní sítě na území Českého ráje od 18. do 20. století. In: *50 let CHKO Český ráj*. Sborník referátů z mezinárodní konference konané ve dnech 20. až 22. října 2005 v Lázních Sedmihorkách. ZČRP, supplementum 11. Turnov 2006, s. 319-330.

¹⁰¹ Nebylo by zřejmě účelné uvádět odkazy na rozsáhlou bibliografii uměno-vědných prací, zůstaneme pouze u krátkého přehledu památek v nedalekém okolí, nesoucími podpis nejvýznamnějších představitelů architektury, sochařství či malířství své doby, např. zámek Karlova Koruna (Karlskrone) u Chlumce nad Cidlinou (1721–

pražského arcibiskupa Jana Bedřicha hraběte z Valdštejna a jeho dědiců stavebně činili Jean Baptista Mathey i Ferdinand Maxmilián Kaňka, rodovou portrétní galerii tu vytvořil Václav Vařinec Reiner a na sochařské výzdobě se podíleli Ferdinand Maxmilián Brokoff a Matyáš Bernard Braun.

Tvorba rodiny kosmonoských řezbářů Jelínků, jejímž zřejmě nejznámějším členem byl Josef Jiří (1697–1776), případně některými badateli trvale přeceňovaného Jana Jiřího Hertla († snad 1740) a jeho rodinné dílny, nepřesahují úroveň jistě řemeslně zdatných, nicméně přesto pouze provinčních umělců.¹⁰² A ani krátkodobé angažmá Niccolo Aedilia Reimundiho

1723, Jan Blažej Santini-Aichel pro nejvyššího kancléře Františka Ferdinanda Kinského), kostel sv. Vavřince v Jablonném v Podještědí (1699–1702, Johann Lucas von Hildebrandt pro Františka Antonína Berku z Dubé), hospital s kostelem Nejsvětější Trojice v Kuksu (1707–1712, Giovanni Battista Alliprandi pro Františka Antonína Sporcka), resp. Betlém a sochařská výzdoba tamtéž (1718–1732, Matyáš Bernard Braun), přestavba zámku Sloupno u Nového Bydžova (1748, Kilián Ignác Dientzenhofer pro benediktiny z Břevnova) nebo zámek v Zákupech (od 1670 mj. Giovanni Domenico Orsi a Antonio Octavio Broggio pro Julia Františka, vévodu Sasko-Lauenburského, a jeho dceru Annu Marii Františku), Ostré u Úštěka (1703–1707, Ant. Oct. Broggio pro litoměřické jezuity) či kostel Zjevení Páně ve Smiřicích (od 1699, zřejmě Kryštof Dientzenhofer nebo J. Bl. Santini-Aichel, výzdoba interiéru mj. Petr Brandl a Jan František Pacák pro Václava Vojtěcha ze Šternberka a jeho praneteř Marii Terezii Violantu).

¹⁰² Považuji za nevyhnutelné učinit na tomto místě tematickou odbočku, v níž se chci pokusit předejít dost možná oprávněným námitkám o podceňování nejen jmenovaných řemeslníků z barokního období, jejichž artefakty mnohdy dodnes dotvářejí kolorit zdejší krajiny, případně opouštějí šero depozitářů, aby ožily na krátkodobých výstavách nebo jako stabilní exponáty obohatily expozice místních kulturních institucí.

Rozhodně se nechci pouštět do plané a argumenty nepodložené polemiky, nicméně kritickou poznámku si neustále opisované a publikované nepřesnosti, ne-li přímo hrubá zkreslení skutečnosti bezpochyby zaslouží. Jedná se především o interpretaci úlohy Jana Jiřího Hertla (Hörtla) ve službách Valdštejnů z pera M. Cogana, naposledy shrnutých ve studii COGAN, Miroslav, Valdštejnský malíř Jan Jiří Hertl. In: *ZČRP*, 13, Semily 2000, s. 59-71.

Domnívám se, že zásadním bodem, od něhož se potom v přímé linii odvíjejí umělé konstrukce neodpovídající pramenům, je Coganem popisovaná Hertlova údajná funkce *dvorního malíře* či *dvořana*. Na nedostatky ve zmiňované studii jsem několikrát upozornil již dříve, srovnej např. NOVOTNÝ, Robert R., Náboženská bratrstva v Turnově barokního období. In: *ZČRP*, 16, Semily 2003, s. 27, kde jsem navíc glosoval i zjevné rozpory v Suchomelově stati; SUCHOMEL, Miloš, Umělecká díla Josefa Jiřího Jelínka v kontextu výtvarné činnosti ostatních členů kosmonoské sochařské rodiny. In: *Josef Jiří Jelínek (1697–1776). Barokní sochařská dílna z Kosmonos*. Praha 1997. A nezůstal jsem sám.

V poslední době se úloze Hertla v životě turnovské obce začátkem 18. století, potažmo jeho vztahu k vrchnosti, věnoval ve své vynikající, dosud však bohužel nepublikované, diplomové práci Jan Boháček z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v Praze, srovnej BOHÁČEK, Jan, *Spor města Turnova s Valdštejnny na počátku 18. století. Příspěvek ke studiu poddansko-vrchnostenských vztahů*. Praha 2007, 156 s. (Dále jen BOHÁČEK, J., *Spor města Turnova*). Diplomová práce na Filosofické fakultě University Karlovy na Ústavu českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc. Konkrétně Boháček upozornil na skutečnost, že bratři Hertlové byli již Kristiánem Vejrychem počátkem roku 1713 spolu s několika dalšími jmenovanými měšťany označeni za *zrádce a donašeče* a připustil, že [...] *na postoje jednotlivců měly pochopitelný vliv také rodinné vazby. Např. radní a od roku 1714 aktuár Jan Jiří Hertl byl švagrem primase Jana Durycha. Je příznačné, že ani jeden z nich se v prosinci 1712 nepodepsal pod plnou moc pro poselstvo do Vídně. Plnou moc tehdy nepodepsal ani další radní, Hertlův starší bratr Rudolf, ačkoliv do té doby aktivně zastupoval zájmy obce ve sporu s vrchností [...]* s tím, že [...] *v dalších letech stáli právě oni v čele těch, kteří z moci svého úřadu vyslychali uvězněné „buřiče“ – své sousedy. Důležitým motivem v jednání bratří Hertlů mohla být jejich profese. Oba byli malíři a mj. pracovali na zakázkách pro Valdštejnny. Jan Jiří Hertl byl od roku 1721 dokonce veden na mnichovohradištském zámku jako stálý zaměstnanec. A právě v této souvislosti Boháček upozornil na Coganovu interpretaci významu dobového německého substantiva *Aufwerther*, jak byl v zámeckých účtech J. J. Hertl označován. Překládat je jako *dvořan* nepokládá za přesné, [...] *lépe by snad bylo mluvit o něm jako o sloužícím*. BOHÁČEK, J., *Spor města Turnova*, s. 116-117.*

Lze pouze souhlasit. Přikláním se k výkladu v pramenech uváděného substantiva *Aufwerther* (*Aufwarther*) jako odvozeného od verba *aufwarten* (mj. pohostit, nabídnout, servírovat), případně od podstatného jména *Aufwartung* (tedy posluha v domácnosti) či *Aufwärter* (sklepník, číšník, opatrovník, posluha). Obdobně také

u mnichovohradišťských Valdštejnů, jemuž jsou navíc poměrně často nekriticky připisovány i stavby, pro něž neexistuje přímý doklad o jeho účasti, na tomto konstatování nic nemění.¹⁰³

Druhou premisou, kterou bychom měli mít při posuzování šlechtických zbožných aktivit stále na paměti, je vědomí, že Turnov nikdy nebyl residenčním, ale nejvýše střediskovým městem, přijmeme-li čtyřstupňovou klasifikaci Petra Vorla na sídla periferní, lokální, středisková a residenční.¹⁰⁴

Vusínův latinsko-německo-český slovník z roku 1729, který zná *aufwarter* jako ekvivalent latinského *accersitor*, resp. českého *povoláč* (povolávač), nebo *auffwarter* (*des schultheises*) jako výraz pro latinské substantivum *praefectianus*, tj. české *posluhowatel* (*správce*), případně verbum *auffwarten* – *preaministro* – *posluhowati*; srovnej VUSÍN, Kašpar Zachariáš, *Dictionarium latino-germanico-bohemicum*. Pragae 1729, zkušební elektronická verze na adrese <<http://kb-upol.bach.cz/slov/index.html>>.

Za sebe doplňuji, že Hertla vnímám především jako vrchnostenského úředníka, příležitostně si přivydělávajícího zakázkami, při nichž mohl uplatnit dovednosti svého původního a nepříliš výnosného malířského řemesla. Ale předpokládám, že hlavním zdrojem příjmů Hertlovi byla právě jeho úřednická kariéra, samozřejmě včetně pozici vrchnostenského exponenta odpovídajících nejenom ekonomických vazeb. K hospodářskému zázemí Hertlů např. BOHÁČEK, Jan, Tereziánský katastr pro město Turnov – rustikální fáse a vizitace. In: *Archivum Paradisi Bohemici aetatis novae et recentioris – Archiv Českého ráje doby nové a nejnovější* (dále jen APB). Sborník Muzea Českého ráje. Supplementum, 1, Turnov 2003, s. 87-214.

Také Markéta Kroupová z Oblastní galerie v Liberci se ve své diplomové práci, při jejíž genesi jsem měl možnost s autorkou konzultovat – ostatně stejně jako M. Cogan, zabývala tématem angažmá Jana Jiřího Hörtla (jak jeho příjmení po předchozím zdůvodnění důsledně transkribuje) ve valdštejnských službách, a to s důrazem na Marii Markétu Černínovou z Valdštejna; srovnej KROUPOVÁ, Markéta, *Marie Markéta z Valdštejna (1689–1728) jako mecenáška umění*. Olomouc 2004, 238 s. Diplomová práce na Filosofické fakultě University Palackého v Olomouci na Katedře dějin umění. Vedoucí práce Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph. D. Kroupová na více místech upozornila na nesrovnalosti v Coganově studii, jako např. na neexistenci jím uváděného pramene, nekritické připisování zachovaných děl Hörtlovi, nebo na malířovu významu neadekvátní překlad jeho funkce mezi zámeckými zaměstnanci: [...] *jako malíři si Jan Jiří i Rudolf Hörtlové vydělávali velmi malé částky a v daném období se živilo především jako úředníci. Od roku 1720, kdy opustil Jan Jiří Hörtl úřad aktuára, o jeho osobě nemáme zpráv. Jeho životní osudy lze rekonstruovat z několika malířských zakázek, k nimž se zachovaly archivní doklady, a podle signovaných obrazů. Je pravděpodobné, že od roku 1720 nebo 1721 žil v Mnichově Hradišti, kam ho povolala hraběnka. Na jejím „dvoře“ sloužil jako číšník či sklepník a malíř. Ale vzhledem k předchozí kariéře úředníka ve službách vrchnosti si ho vybrala spíše pro jeho loajalitu než pro mistrné malířské schopnosti. V rámci prací pro hraběnku vykonával zakázky jak natěračské, tak i umělecké. Ovšem díla mu připisovaná v rozmezí asi šesti let jsou tak rozdílná, že musíme předpokládat práci více rukou a existenci dílny. Díla různé kvality, malovaná na zakázku Marie Markéty z Valdštejna, do sakrálních prostor jí financovaných, které také nevykávají zvláštní architektonickou úroveň, svědčí o jejím nevalném vkusu a především o celkovém nezájmu na konečné podobě stavební realizace. V této souvislosti také nelze hovořit o její zálibě ve výtvarném umění. Až na jednu výjimku byla všechna díla určena do sakrálních prostor, a také tak byla v první řadě chápána [...]*

Podle znění smlouvy z roku 1725 na štafírování hlavního oltáře a namalování obrazu v kapli sv. Anny v Mnichově Hradišti, která s ním byla uzavřena, zastával úřad na hraběcím dvoře v Mnichově Hradišti. Ve zmíněném dokumentu je Hörtl označen jako „aufwarther und maler“, z čehož vyplývá, že sloužil jako číšník nebo sklepník a malíř. Cogan německý výraz Aufwarther interpretoval neutrálně jako dvořan. Já se domnívám, že jde o zkomolení slova der Aufwärter, které významově odpovídá českému číšník nebo sklepník. Označení číšník nevyzní tak idylicky jako dvořan a nechává nás při zemi, i když samozřejmě číšník byl členem hořtátu a dal by se zároveň označit jako dvořan. Ať se má věc tak nebo tak, tak se nic nemění na tom, že Jan Jiří Hörtl udělal v životě závratnou kariéru. Z prostého měšťana a malíře se postupem doby propracoval na zaměstnance hraběcího dvora, který příležitostně plnil malířské zakázky hraběnky Valdštejnové.

Jeho služba a pobyt v Mnichově Hradišti byly závislé na hraběnce Valdštejnové, a v jakém rozsahu využíval Hörtlových služeb její syn není zcela jasné. Marie Markéta z Valdštejna zemřela 4. července na Komorním Hrádku v přítomnosti svých zpovědníků, ošetřovatelek z řádu alžbětinek a „starého sluhu Johanna“. Můžeme se domnívat, že oním starým sluhou, který je v textu opravdu označen jako Aufwarther, je Jan Jiří Hörtl [...] Srovnej KROUPOVÁ, M., op. cit., s. 93-95, případně k nedohledatelným citacím pramenů s. 62-63 s poznámkou 150: [...] *U kostela sv. Mikuláše v Turnově je problém složitější. Obvykle se stavba kostela datuje*

Šlechtický náboženský mecenát, mající ostatně i v českých zemích velmi dlouhou tradici, byl mezi četnými projevy štedrosti zřejmě finančně nejnáročnější. Jeho projevy byly patrné v rozličných formách – almužnami počínaje, přes fundace či stavby, až po zakládání a financování církevních institucí. Navíc hmotnou podporou nejrůznějších osob a zařízení mohl náležitě majetný šlechtic demonstrovat také vlastní milosrdenství nebo kulturní vyspělost. Bohatství bylo považováno za Boží dar, ale současně bylo chápáno i jako určitý závazek k podpoře církve, takže vhodným způsobem projevovaná zbožnost mohla v konečných

do první poloviny 20. let, ale bez udání původu informace. Tu a tam se v literatuře objevují dokonce i odkazy na prameny, ale tyto citace jsou špatné a odkazují na neexistující archiválie [...] Miroslav Cogan, Valdštejnský malíř (cit. v pozn. 10) uvádí informace o nákladu na vnitřní vybavení kostela a odkazuje na neexistující archiválie SÚA Praha, sign. 1039, příloha č. 56. Teoreticky by měla citace mít tuto podobu: SOA Praha, kart. 1039, příloha č. 56. Jinak se ovšem domnívám, že došlo k Coganově mýlce a karton může být jediné umístěn v SOA Litoměřice, pob. Žitenice, fond VS Hrubá Skála. A v obdobném duchu by se dalo pokračovat.

Bohužel mohu potvrdit, že jsem se sám vícekrát setkal s minimálně nepřesnými citacemi Coganem rešeršovaných pramenů, o nešťastných překladech z latiny nebo němčiny ani nemluvě. Jeden příklad za všechny z jeho výše zmiňované studie, kde uvedl, že Hertl [...] *od prvních let 18. století provádí – možná se svým bratrem – rozličné zakázky pro turnovský klášter [...] s odvolávkou na archiválie, citované v poznámce 21: SOA Zámorsk, Řád františkánů Turnov (dnes Národní archiv Praha, ŘF Turnov), Ratiocinia Convent. Turnoviensis 1705–1757, sign. B 17. Dále jen Ratiocinia. V klášterních účtech je tak v březnu 1705 uveden doplatek 1 zl. za Ukřižování na velkém oltáři (Crucifixum ad majus Altare). Další blíže nespécifikované malby v klášterních ambitech imagine picta ad ambitum byly propláceny v říjnu a v prosinci, pozlacení rámu na obrazech sv. Jana Kapistránského a sv. Paschala (Pictori pro inauratione cislarum [sic!] ad imagines S. J. Capistrani et Paschalis). Srovnej COGAN, M., op. cit., s. 62 (příslušná poznámka na s. 69-70). A jaká byla skutečnost?*

V citované nejstarší zachované účetní knize turnovského konventu – NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705 – ze které jsem pro svoji diplomovou práci provedl rozsáhlou rešerši, není jméno Jana Jiřího Hertla nijak frekventované, přesněji v podobě jméno-příjmení je najdeme pouze jedenkrát, a to v souvislosti s oltářem sv. Josefa: *statuario Albipolensi pro facto altari S. Josephi 33 fl., item pictori Joanni Hertl pro inauratione illius praeter 42 fl., quos ad hunc finem diversi contribuerunt benefactores ex cassa conventus dati sunt 60 fl.*; srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 35r, exposita č. 22 (15. 10. 1709), přičemž se dá oprávněně předpokládat, že Hertl v listopadu 1709 dostal odměnu také za výzdobu a pozlacení varhan: *pictori hujati pro deauratione et decoloratione organi 26 fl.*; *ibidem*, exposita č. 33 (14. 11. 1709). Je jasné, že finanční krytí na pořízení oltáře sv. Josefa bylo z větší části získáno díky darům od věřících, srovnej také *ibidem*, fol. 33v-34r, percepta č. 5 (15. 10. 1709): *item a diversis benefactoribus pro altari S. Josephi contribuentibus 42 fl.* Dalším pravděpodobným Hertlovým angažmá na pracích ve prospěch turnovského konventu byla jeho v účetních dokumentech blíže nespécifikovaná činnost při přípravách oslav kanonizace sv. Kateřiny Boloňské v březnu 1713: *pictori Joanni pro labore 7 fl.*; srovnej *ibidem*, fol. 56r, exposita č. 38 (1. 3. 1713); a snad také *pictori pro suo labore 6 fl., arculario 1 fl.*; *ibidem*, fol. 56v, exposita č. 42 (16. 3. 1713); resp. *pictori residuum pro labore, quem fecit pro canonizatione S. Catharinae 5 fl.*; *ibidem*, exposita č. 43 (18. 3. 1713); nebo *pictori pro suo labore 2 fl.*; *ibidem*, exposita č. 51 (30. 3. 1713). Ovšem poslední tři uvedené zápisy jsou ve vztahu k Hertlovi problematické díky výdajům z následujících měsíců, kdy byl třeba vedle výplaty nádeníkům jakémusi bratru malíři (P. Benedictus?) pořízen štětičkovec: *pro thesibus ad ambitum inferiorem et pro penicillis fratri pictori 3 fl.*; *ibidem*, fol. 59v, exposita sine (duben 1713), resp. barvy z Prahy: *pro coloribus Pragam pro fratre Benedicto 1 fl. 3 kr.* [...] *item pro coloribus pro fratre pictore 3 fl. 27 kr.*; *ibidem*, fol. 60r, exposita sine (květen – červen 1713).

Všechna ostatní Coganem uváděná připsání Hertlovi jsou, bohužel, účetními doklady těžko doložitelná. Klášter totiž využíval především služeb malířů (jež je ale zřejmě nutno chápat spíše jako více nebo méně zručné řemeslníky) z vlastních řad – názorným příkladem konkrétního řeholníka může být lavírovaná perokresba P. Gandulfa Blanika v pamětní knize, mimochodem v roce 1751 zachycující druhý nejstarší známý pohled na turnovský konvent, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, fol. 9r (byla publikována na obálce sborníku ZČRP, svazku č. 14 z roku 2001, resp. jako obrazová příloha studie NOVOTNÝ, Robert R., Františkáni v Turnově. In: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740*. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24. – 27. září 2001, Praha 2004, s. 487). Během mnou sledovaného období 1705–1763 však prakticky každoročně dodávali turnovskému konventu své práce většinou nejmenovaní malíři, rekrutující se jednak z místního františkánského osazenstva, jednak

důsledcích poněkud odsouvat do pozadí v prostředí aristokracie běžnou snahu po reprezentaci vlastní osoby.¹⁰⁵ Při sledování šlechtici zvolených způsobů prezentace vlastní zbožnosti se však každopádně zdá být určujícím faktorem výše nákladů, potřebných na jejich uskutečnění, která byla vždy až na prvním místě. Snad právě proto se takové oblíbě těšila zejména chudá mendikantská řeholní společenství (františkáni, kapucíni, minorité, dominikáni, karmelitáni nebo augustiniáni), jež byla v porovnání s dotačními potřebami jiných řádů mnohem

především z Prahy – např. se jednalo o obrázky a další devocionálie, které následně bratři při sbírkách almužen rozdávali věřícím, srovnej třeba NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 16r, exposita č. 3 (25. 9. 1706): *pro imaginibus pro circatoribus et liganimibus 3 fl. 24 kr.*; nebo ibidem, fol. 17r, exposita č. 6 (29. 1. 1707): *pro rosariis et imaginibus pro circatoribus 3 fl. 8 kr.*; z pozdější doby třeba ibidem, kn. B-5, Ratiocinia 1758, fol. 10r, exposita č. 1 (15. 6. 1759): *pro imaginibus ad mendicationem butyri Patribus et Fratribus circatoribus 4 fl.* Nicméně účast Jana Jiřího Hertla je zmíněna ještě v konventní kronice, kde se k roku 1718 vztahuje zápis o dodání obrazů do ambitu, přičemž náklad na jejich pořízení ve výši 218 zlatých měl pocházet z darů příznivců, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 71: *Eodem Anno exornati sunt inferiores ambitus conventus imaginibus novis, pro quibus benefactores contulerunt 218 fl., pictor fuit d. Joannes Hertl, civis et actuarius in officio*; s pozdějším přípisem tužkou na pravém okraji *obrazy na chodbě*. Záznam je pozoruhodný i díky společenskému zařazení Hertla jako měšťana a aktuára. Bohužel v účetní knize lze ve stejné době nalézt pouze opakované výdaje za papírové obrázky (*pro imaginibus chartaceis*), kupované v Praze a následně rozdávané františkány věřícím při výběru almužen, srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 75r, 89r, 91r nebo 91v.

Ale vraťme se k výše uvedené citaci z Coganovy studie, resp. k otázce, jaká byla v porovnání s jeho interpretací skutečnost v jím odkazovaném prameni. Onen údajný *doplatek* [Hertlovi, pozn. rrn] za *Ukřižování na velkém oltáři* v březnovém postním období (méně pravděpodobně asi v první postní neděli) 1705 byla ve skutečnosti platba nejmenovanému malíři za omalování dřevěného kříže, vyrobeného neznámým truhlářem: *pictori, qui pinxit crucifixum ad majus altare tempore quadragesimae 1 fl., item arculario pro facta cruce 45 kr.*; NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 2r, exposita č. 11 (10. 3. 1705). Mimochodem, Velikonoční neděle připadla v roce 1705 na 12. dubna, postní období tedy začínalo popeleční středou 25. února, první neděle Invocavit byla 1. března; srovnej např. FRIEDRICH, Gustav, *Rukověť křesťanské chronologie*. Praha – Litomyšl 1997², s. 172-173 a 220. V říjnu a v prosinci bylo skutečně za malbu v ambitu a pozlacení schrán pro obrazy světců jakémusi malíři apoštolským syndikem vyplaceno 6 zl. (a navíc ještě Coganem neuvedený další 1 zlatý v srpnu za opravy či spíše nové omalování křížů ve stěnách kostela), ovšem není vůbec jisté, že jím byl právě Hertl: *pictori pro renovati[one] seu poti[us] noviter pictis crucibus in parietib[us] ecclesiae 1 fl.*; NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 5v, exposita č. 6 (28. 8. 1705); *pictori pro imagine picta ad ambitum adhuc sub praedecessore [!] 4 fl.*; ibidem, fol. 7v, exposita č. 12 (2. 10. 1705); *pictori pro inauratione cistarum ad imagines SS. Capistrani et Paschalis 2 fl.*; fol. 8v, exposita č. 36 (20. 12. 1705). Znovu opakuji, že Hertlovo jméno se až do roku 1709 ani v náznaku v účetních dokumentech turnovského konventu nevyskytuje. Není nutné na tomto místě pokračovat v dalším výčtu obdobně problematických pasáží zmíněné studie. Domnívám se, že konstrukce M. Cogana jsou nejenom ve světle uvedených nesrovnalostí nadále neudržitelné.

Otázkou *an sich* zůstává, zda jsou tato zkreslení v Coganových pracích způsobena jeho nedostatečnou průpravou v novověké paleografii, horší jazykovou výbavou, nebo nekritickým přístupem k pramenům, jdoucím ruku v ruce s nezodpovědnou libovůlí při jejich interpretaci, případně nešťastnou kombinací naznačených hypotetických příčin, v konečném vyznění však přehlušujících i dobré momenty v Coganově badatelské činnosti. Nedokážu posoudit. Navíc se tak děje, bohužel, opakovaně, stačí připomenout ničím neopodstatněné přikrášlování dějin turnovského kamenářství, nebo řadou omylů zatíženou publikaci o Turnově, přestože (nebo právě proto, že) populárně laděnou, srovnej COGAN, Miroslav – JAKOUBĚ, Bohumil, *Turnov. Český ráj*. Turnov 2001; za všechny přehmaty uveďme zařazení Turnova na s. 95 mezi královská města (!), což má dokládat zkomolená citace úvodního řádku soupisu řemeslníků pro v lednu 1746 patentem vyhlášenou daň z hlavy na obranu země. Srovnej také recenzi BOHÁČEK, Jan, [rec.]. In: *ZČRP*, 15, Semily 2002, s. 338-340.

Škoda, že ani ve většině svých ostatních soudů nezůstal M. Cogan zdrženlivější, jako to dokázal v případě uvažovaného vlivu Jana Jiřího Heintsche na Hertlovu práci, kde správně konstatoval, že *bez pramenných dokladů však zatím zůstáváme na tenkém ledě hypotéz*; srovnej COGAN, M., op. cit., s. 61.

Závěrem této polemické odbočky mohu – věřím, že *sine ira et studio* – konstatovat, že Miroslav Cogan pro mne zůstává autorem a badatelem nedůvěryhodným. Svoji argumentaci jsem samozřejmě kdykoli připraven doložit dalšími rešeršemi z pramenů.

skromnějšími. Tomuto konstatování by nasvědčovala i řádová příslušnost konventů, působících v barokním období v rámci zkoumaného teritoria.¹⁰⁶

Podoby náboženského mecenátu si představíme na příkladu františkánského kláštera u kostela sv. Františka v Turnově, podporovaného zejména fundátorským rodem hrabat z Valdštejna. Sledovat jej můžeme v několika rovinách – počínaje dost možná uvažovaným pohřebištem zakladatelského rodu v kostele sv. Františka, přes pastorační činnost řeholníků, kopírující *správní paměť krajiny* bývalého Frýdlantského vévodství, málo zřetelnou podporu mariánského kultu v protikladu až okázalé donaci na přelomu 17. a 18. století šířícího se

¹⁰³ Na ne vždy opodstatněné připisování staveb Reimundimu naposledy upozornila opět KROUPOVÁ, Markéta, op. cit., zejména s. 64: *Všem jmenovaným stavbám* (tj. kostelům sv. Václava v Bosni, Narození Panny Marie v Sodoměři, sv. Mikuláše a sv. Františka v Turnově, případně mostu na Valdštejně) je společné to, že neznáme jejich autora. Ve dvou případech máme k dispozici alespoň jméno políra a některých řemeslníků. Bylo snahou některých badatelů přiřknout architektonické návrhy Mikuláši Reimundimu, který působil ve službách mnichovohradištské vrchnosti jako polír při přestavbě zámku a vyhořelého františkánského kláštera a kostela v Turnově. Při vyúčtování stavby Lusthausu v zámecké zahradě roku 1711 je uváděn jako baumeister. Stejně tak je jmenován ve vyúčtování na stavbu myslivny v Maníkovcích taktéž roku 1711. Ovšem v pozdějších letech o něm v účetních knihách není zmínka. Ve 20. letech se v účtech velkostatku Mnichovo Hradiště objevuje jméno jiného mistra, ale pouze jednou. Jedná se o pražského baumeistra Jakuba Halířka, který za práci na zámecké věži inkasoval 42 zl. To ovšem neznamená, že by měl pracovat i na zmíněných sakrálních stavbách, ale zároveň to není vyloučeno. Jakub Halířek prováděl ve 20. a 30. letech radikální barokní přestavbu chrámu sv. Havla na Starém Městě pražském, jejíž projekt je přisuzován Pavlovi Ignácovi Bayerovi. Kromě této práce zatím nemůžeme s jeho jménem spojit žádnou další realizaci. Každopádně u všech vrchnostenských stavebních podniků, ať už se jednalo o kostel, hospodářskou budovu nebo „rozličné stavební práce“, jsou uváděni v účtech pouze výplaty zedníkům.

A jak se jeví Reimundiho činnost pro turnovský konvent v klášterních účtech? Mohu potvrdit úvahy Markéty Kroupové, Niccolo Reimundi se v záznamech o výdajích objevil pouze v rozmezí jedenácti měsíců (srpen 1708 – červenec 1709), kdy v pěti splátkách inkasoval celkem 166 zlatých, přičemž současně v jednom případě, zřejmě jako poděkování na rozloučenou, daroval františkánům 9 zlatých na víno; srovnej NA Praha, RF Turnov, Raticinia 1705, fol. 26r, exposita č. 10 (4. 8. 1708): *domino Nicolao aedili pro restauratione aedificii prov[inciae] et bib[liothecae] ad interim 30 fl.*; ibidem, fol. 28r, exposita č. 6 (19. 9. 1708): *domino Nicolao Reimundi aedili pro restauratione novi aedificii ad interim dati sunt 30 fl.*; ibidem, fol. 28v, exposita č. 17 (13. 10. 1708): *domino Nicolao Reimundi aedili pro restauratione novi aedificii 40 fl.*; ibidem, fol. 30r, exposita č. 8 (17. 1. 1709): *domino Nicolao aedili pro restauratione novi aedificii in defalcatione conventae summae 30 fl.*; ibidem, fol. 32v, percepta č. 4 (8. 7. 1709): *dominus Nicolaus Reimundi aedilis donavit pro urna vini 9 fl.*; ibidem, fol. 33r, exposita č. 16 (8. 7. 1709): *domino Nicolao Reimundi aedili residuum quod cum ipso conventum erat pro restaurando novo aedificio 36 fl.* Navíc tehdejší podobu turnovského konventu známe maximálně ze schematických nákresů, jednak od výše zmíněného P. Blánika z roku 1751, jednak z mapy svatováclavské františkánské provincie z roku 1737.

¹⁰⁴ VOREL, Petr, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. – 17. století*. Pardubice 2001, např. charakteristika uvedených čtyřech druhů poddanských měst na s. 74-81.

¹⁰⁵ MAŤA, Petr, op. cit., k pohnutkám a následným projevům náboženského mecenátu zejména s. 261-267.

¹⁰⁶ Základní informace ke klášterům v regionu podává především kompendium *Encyklopedie českých klášterů*, kde např. františkánský konvent u kostela sv. Františka v Turnově (základní kámen položen roku 1651, fundátory hrabata z Valdštejna) na s. 679-680; jezuité u sv. Ignáce v Jičíně (1628, z Valdštejna) na s. 268-272, tam se navíc Albrecht z Valdštejna neúspěšně snažil založit dominikánský klášter (po roce 1632), resp. u kostela sv. Františka pod Velišem františkánský (1628), s. 685; kartuziánský konvent u kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Valdicích (1632, z Valdštejna), s. 683-685; paulánský klášter u kostela Nanebevzetí P. Marie v Nové Pace (1655, z Tiefenbachu, později převzali patronát i s kumburk-úlibickým dominiem Trauttmansdorffové), s. 388-390; kapucínský konvent u kostela sv. Tří králů v Mnichově Hradišti (1690, z Valdštejna), s. 374-376; piaristický klášter s gymnasiem u kostela Povýšení sv. Kříže v Kosmonosích (1686, Černín z Chudenic, od roku 1740 z Harasu, poté od 1759 z Martinic), s. 310-313; minoritský konvent u kostela sv. Bonaventury v Mladé Boleslavi (kolem 1630 ze starého Karmelu, z Valdštejna, poté krátce Černín z Chudenic), resp. neúspěšný pokus o založení kláštera bosých augustiniánů s kostelem sv. Václava (1665, Černín z Chudenic), s. 371-372.

uctívání nejpopulárnějšího českého barokního světce Jana Nepomuckého, a konče projevy zbožnosti obyčejných věřících.

Turnov patřil po skončení třicetileté války k místům, kde bylo třeba zvýšeného úsilí, aby se *nemalý počet obyvatel, nakažených luteránskou herezí*¹⁰⁷ vrátil do lůna katolické církve. Stačí připomenout počty nekatolíků v obou soupisech věřících.

Kostel sv. Františka i nevelký přiléhající konvent čtyřhranné dispozice byly dostavěny v roce 1656 a na přelomu února a března příštího roku slavnostně vysvěceny. V rámci několikadenní slavnosti bylo v pondělí 26. února 1657 do krypty uloženo tělo druhého zakladatele Arnošta z Valdštejna.

A právě fundátorská krypta před hlavním oltářem v kostele sv. Františka (*crypta ante majus altare pro Excellentissima Waldsteiniana familia noviter constructa*) byla dost možná zamýšlena, každopádně však alespoň krátkou dobu sloužila, jako pohřebiště mnichovohradišťské větve rodu hrabat z Valdštejna. Důkazem platnosti této domněnky mohou být minimálně první tři z celkem deseti rodinných příslušníků, kteří v ní byli v rozmezí téměř jednoho století uloženi k věčnému odpočinku: Ferdinand Arnošt († 1657) – druhý fundátor; Ferdinand František († 1667) – jeho prvorozený syn; Jan Maxmilián († 1668) – jeho druhorozený syn; Marie Barbora († 1668) – dcera Ferdinanda Arnošta z druhého manželství; Anna Marie, rozená Kokořovská († 1687) – manželka (Ferdinanda) Arnošta Josefa; (Marie) Markéta (Josefa) († 1707) – dcera (Ferdinanda) Arnošta Josefa; Marie Josefa (Anežka) († 1708) – dcera Františka Josefa (Oktaviána Ladislava); Anna Markéta († 1717) – v sedmi letech a dvou měsících věku, dcera Františka Josefa (Oktaviána Ladislava); (Marie) Antonie († 1718) – ve čtyřech letech, dcera Františka Josefa (Oktaviána Ladislava); Marie Kristina (Josefa Xaveria etc.) († 1762) – ve čtyřech letech, dcera Emanuela Filiberta.¹⁰⁸

V kostele však byla kromě hrobky pro rod zakladatelů zbudována ještě druhá krypta, situovaná nedaleko vchodu (*crypta fratrum versus portam templi*), která sloužila pro uložení těl zemřelých bratří.¹⁰⁹ Od roku 1680 začala být využívána také pro spočinutí světských osob – příznivců konventu, zejména příslušníků šlechtických rodů z poměrně širokého okolí, ale i duchovních, bývalých apoštolských syndiků, vrchnostenských úředníků a obyvatel města,

¹⁰⁷ Pasáž z františkánské kroniky, v níž je typicky květnatou barokní latinou zápis o neszázích, jimž museli ihned po svém příchodu *na turnovskou vinici Páně* řeholníci čelit. Srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 223; podobně také WRBCZANSKY 1746, s. 245; též NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I Fundatio conventus, kde podobný opis z roku 1683. Také REZEK, Antonín, op. cit., s. 148.

¹⁰⁸ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 535-538 (*Titulus XV, referens sepulturas fundatorum conventus*). Ne zcela přesně přepsal část záznamů z františkánské kroniky před více než sedmdesáti lety bývalý farář J. K. Hájek, srovnej HÁJEK, Jan Křtitel, Z kláštera sv. Františka v Turnově. In: *Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze*, 4, č. 2, Praha 1932, s. 84-86.

¹⁰⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 487-501 (*Titulus XIV, referens sepulturas Fratrum nostrorum*). V hrobce spočinulo během sto třiceti let (1657–1787) sedmdesát pět bratří z turnovského konventu. Od roku 1789 byli františkáni pohřbíváni na hřbitově u filiálního kostela Narození Panny Marie.

zvláště asi členů třetího řádu. A konečně v roce 1705 přibyla i třetí krypta, určená pouze pro zemřelé *saeculares*, do které byla následně přenesena těla z hrobky řeholníků.

Jako první ze světských osob byl v kostele sv. Františka 7. května 1680 pohřben P. Vavřinec Zaremba, dlouholetý děkan turnovský. Za dalších osm měsíců spočinul v hrobce bratří františkánů také první z celkem osmnácti zástupců šlechtických rodů. Z Jičíněvsí bylo do Turnova převezeno a 15. ledna 1681 do krypty uloženo tělo Jana Zumsande ze Sandbergu, jenž na oplátku zřejmě ve své poslední vůli konventu odkázal 100 zlatých.¹¹⁰ Názornější představu nejenom o frekvenci pohřbů do krypty pro *saeculares* získáme z následující tabulky č. 1.

Tabulka č. 1: Pohřby do krypty pro světské osoby v letech 1680–1757

	1680–1700	1701–1720	1721–1740	1741–1757	celkem dle kategorií
šlechta	4	3	9	2	18
z toho muži	3	2	6	2	13
z toho ženy	1	1	3	0	5
ostatní světské osoby	1	7	6	13	27
z toho muži	1	5	3	7	16
z toho ženy	0	2	3	6	11
duchovní	2	2	3	0	7
celkem dle období	7	12	18	15	52

Mezi celkem 52 příznivci konventu, pohřbenými v průběhu sedmasedmdesáti let ve výše jmenované kryptě,¹¹¹ najdeme 36 mužů (z toho sedm duchovních) a 16 žen, přičemž dvacet sedm z nich představují neurození měšťané a vrchnostenští úředníci.

Ze zástupců šlechtických rodů se nejčastěji vyskytují Lamotte z Frintropu – deset příslušníků tohoto rytířského rodu, počínaje synkem Jana Jakuba v roce 1706 a konče Ignácem Františkem v dubnu 1747, našlo místo svého posledního odpočinku v kryptě kostela sv. Františka. Domníváme se, že lze dokonce uvažovat o jejím využívání Lamotty jako

¹¹⁰ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 551-559 (*Titulus XVI, referens sepulturas saecularium*); konkrétně pag. 551: *Anno 1680 die 7. Maji primus e saecularib[us] locum sepulturae in crypta Fratrum obtinuit A. R. D. Laurentius Zaremba, decanus Turnoviensis. Anno 1681 die 15. Januarii tumulatus est ad eandem cryptam Perillustris ac Generosus D. Joannes Sumsande a Sandtberg, d[ominus] in Jiczinoves, pro conventu legavit 100 fl.*

¹¹¹ Přísně vzato bylo ale v kryptách pohřbeno o jedno tělo méně, a to navzdory uvedení následujícího záznamu do příslušné části konventní kroniky: *Anno 1742 die 4. Martii Sacramentis omnibus provisus mortuus est in Domino Joannes Kvapil, per 27 annos lixa conventus, sepultus est extra ecclesiam prope altare S. Antonii Paduani*; ibidem, pag. 557. Ovšem o důvodech, proč nebyl dlouholetý dodavatel Jan Kvapil uložen do hrobky, můžeme pouze spekulovat.

rodového pohřebiště.¹¹² Z dalších rodů to byli především tři Zumsande ze Sandberku (zmiňovaného Jana, pána na Jičíněvsi, následovali volaničtí Karel v březnu 1717 a Jan Ferdinand v březnu 1736) a dva Jeníkové Zásadští z Gemsendorfu (v březnu 1686 Václav, který daroval konventu 50 zlatých za místo v hrobce a dalších 100 zlatých na mše, resp. v lednu 1723 pohřbená terciářka Anna Kateřina). V červnu 1683 byl v kryptě uložen Heřman Václav hrabě Černín z Chudenic, zřejmě manžel Marie Markéty Desfours na Rohozci, a o rok později Eva Anna rozená Gryslová, majitelka panství Mladějov a Roveň. Osmnáctým šlechticem, jenž byl v listopadu 1744 uložen v kryptě, byl pruský husarský důstojník Jan Abraham Coppendorff, který zemřel v Modřišicích a daroval konventu 6 dukátů.¹¹³

Rozdělíme-li téměř osmdesátileté období, po něž byla *crypta saecularium* využívána, na čtyři více méně stejnoměrné díly, ukazuje se, že nejvíce pohřbených – téměř 35 % – bylo v letech 1721–1740, tedy v době, kdy se i Turnov stal opakovaně dějištěm kanonizačních slavností, spojených s františkánskými světcí sv. Jakubem de Marchia a sv. Františkem ze Solana. Konečně, v tomto dvacetiletí také byla do hrobky uložena plná polovina ze všech šlechticů. Dá se hypoteticky předpokládat, že i díky okázalým barokním slavnostem – během osmi srpnových dnů roku 1727 se mělo opakovaných procesí, končících na náměstí před kostelem sv. Františka, a následných slavných mší zúčastnit více než jedenáct tisíc věřících¹¹⁴ – prestiž konventu posílila, což se následně odrazilo i ve zvýšeném zájmu o místo v kryptě. Na druhou stranu je však již v bezprostředně následujícím sedmnáctiletí (1741–1757) patrný pokles pohřbů šlechty, a to na úkor více než dvojnásobného nárůstu do hrobky uložených neurozených příznivců kláštera (48 % z celkového počtu).

Zajímavý by mohl být také pohled na původ pohřbených dle místa jejich působení. Odečteme-li pět nezpochybnitelně nezjištěných, pocházela více než polovina zemřelých z Turnova (šestnáct), z Hrubé Skály (šest vesměs vrchnostenských úředníků a jejich rodinných příslušníků) a z lamottovského Sychrova (šest). Z dalších dosud nezmiňovaných míst

¹¹² V kryptě byli pohřbeni následující členové rodu Lamotte z Frintropu: synáček (*filiolus*) Jana Jakuba (uložen 29. 9. 1706, tělo přivezeno ze Sychrova), Helena (4. 2. 1721, Sychrov), Maxmilián Antonín (6. 8. 1726, Stračov), František junior (4. 4. 1727, Sychrov), Marie Josefa (30. 1. 1728, nevedeno), Karel Maxmilián (2. 11. 1731, Sychrov), Jan Jakub Ignác (22. 11. 1733, Sychrov), Maxmilián Adolf (28. 8. 1736, Jesenný), Ignác František (14. 4. 1747, Starý Dub). Započítat zřejmě bude třeba také Marii Markétu Čejkovou, která zemřela v září 1708 na Sychrově: *Anno 1708 die 29. Septembris Sichrovio advectum est corpus Illustrissimae D. Mariae Margarethae Baronessae Czeikianaee et in eadem crypta sepultum*; *ibidem*, pag. 553.

¹¹³ *Anno 1744 die 28. Novembris pie in Domino in pago Modrzicz per nostrum patroni dispositus obiit Generosus D. Joannes Abraham Copendorff, hussarorum Borussicorum supremus vigiliarum praefectus, catholicus, et ad cryptam nostram sepultus est, pro loco sepulturae conventus accepit 6 aureos*; *ibidem*, pag. 557. Srovnej také NA Praha, ŘF Praha, Ratiocinia 1705, fol. 230v, percepta č. 6 (30. 11. 1744): *pro sepultura et missis pie defuncti hussarorum major 33 fl.*

¹¹⁴ Srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 226–228, kde jsou popsány slavnosti v letech 1727 a 1747; případně NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 3186 (kanonizace Petra z Regalatu v roce 1747) a 3189 (Jakub de Marchia a František ze Solana).

jmenujme Malý Rohozec, Semily, Loukovec, Svijany, Rychnov u Jablonce nad Nisou nebo Jičín, tedy opět upomínka na *správní paměť krajiny*.¹¹⁵

Šlechtický náboženský mecenáš se samozřejmě primárně projevoval, i když ne tak okázale, jako třeba financováním výstavby samotného konventu nebo vybavení kostela, především v zajištění základních životních potřeb turnovských řeholníků. Finanční prostředky poskytované františkánským klášterům lze rozdělit do dvou základních skupin – na peníze a na dary, fundace. Prostřednictvím apoštolského syndika mohli řeholníci přijímat také movitý a nemovitý majetek, případně naturálie.

Nejvýznamnější fundace ve prospěch turnovských františkánů byly zpětně in extenso opsány do konventní pamětnice.¹¹⁶ Na prvním místě je třeba jmenovat základní nadání, zajišťující dvanácti řeholníkům v přiměřeném množství jejich nejnnutnější životní potřeby, které v květnu 1657 za fundátory signovala Marie Eleonora hraběnka z Valdštejna, rozená z Rottalu, druhá manželka Ferdinanda Arnošta hraběte z Valdštejna († 1656), syna zakladatele kláštera.¹¹⁷

V dalších letech (konkrétně 1674 nebo 1730) se tomuto základnímu nadání dostalo ze strany fundátorů významných rozšíření.¹¹⁸ Vedle zabezpečení nejnnutnějších životních potřeb dvanáctičlenného osazenstva turnovského konventu byly prakticky současně, přesněji v listopadu 1652, řeholníkům stanoveny úřadujícím provinciálem P. Jahnem také jejich povinnosti vůči církvi, řádu i fundátorům.¹¹⁹ Přesně odrážejí konfesijní situaci v tehdejší Turnově.

Masivní podpory nejenom ze strany fundátorů se turnovským františkánům dostalo zejména při opravách a znovu vybavení kostela sv. Františka a konventu po dubnovém požáru z roku 1707.¹²⁰ Krátkodobá účast Niccoly Reimundiho ve funkci stavbyvedoucího (*aedilis*) je

¹¹⁵ Výjimkou a nejvzdálenějším uvedeným místem jsou Strakonice, odkud přijel svého syna, laického profesora Jeremiáše, navštívit Jakub Pešek a po týdenní nemoci v Turnově skončil: *Anno 1731 die 1. Augusti Strakonicio huc advenit D. Jacobus Pesseck civis, visitando suum filium F. Jeremiam laicum professum, qui morbo correptus per 7 dies pie in Domino obiit in conventu, S. habitu indutus in crypta nova tumulatus est*; NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 555.

¹¹⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 115-130 (*Titulus IV, referens fundationes et obligationes conventus*). V tomto archivním fondu jsou také zachovány poměrně četné opisy fundačních listin v latinské, německé i české mutacích.

¹¹⁷ Ibidem, Kronika, pag. 119-127.

¹¹⁸ Ibidem, Kronika, pag. 121-122.

¹¹⁹ Ibidem, Kronika, pag. 115-119.

¹²⁰ Např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 18v, percepta č. 4 (22. 9. 1707): *a Venerabili Virgine abatissa Vienensi, supremitate domini Dubensis, pro restauratione aliisque necessitatibus conventus 10 fl., item alii 10 fl. a diversis benefactoribus*; ibidem, fol. 27r, percepta č. 5 (16. 10. 1708): *a diversis benefactoribus pro asseribus aliisque necessitatibus pro restauratione novi aedificii 32 fl. 4 kr.*; percepta č. 14 (13. 12. 1708): *ab Adm. R. domino curato Lomnicensi pro sexagena asserum ad novum aedificium 6 fl.*; ibidem, fol. 34r, percepta č. 11 (28. 11. 1709): *a domina matre Patris vicarii pro imagine S. Joannis Nepomuceni 10 fl.*

V srpnu 1708 byly z Doks dovezeny oltáře sv. Františka a sv. Antonína Paduánského a do konce roku byly v chóru kostela instalovány také nové varhany; srovnej ibidem, Kronika, *Titulus II, referens aedificia, et reparabilia ecclesiae* (pag. 23-40), konkrétně pag. 27: *In Augusto advectum est majus altare cum 2 lateribus S.*

nesporná.¹²¹ Nicméně tvrzení, že byl také autorem plánů údajné novostavby kláštera, mám za spíše odvážné než pravdivé. Zdá se totiž, že stojící budovy konventu nebyly požárem zcela zničeny. V účtech používané označení *aedificium novum* bylo velice pravděpodobně vnímáno jako rozlišovací mezi původní stavbou z padesátých let 17. století a k severní straně konventu v letech 1682–1686 přistavěnou novou patrovou budovou (v té době tedy existovala málo přes dvacet let), v jejímž přízemí dvě cely sloužily pro uchovávání potravin a třetí potom pro ubytování příchozích, zatímco v prvním patře se nacházely další cely, knihovna a špitál s výhledem na oltář a refektář.¹²² Tato patrová stavba byla spíše renovována a upravována, jak o tom svědčí mj. opakované platby za cihly, prkna či různý mobiliář, resp. za práci cihlářů, zedníků nebo sklenářů.¹²³ Navíc i nejstarší známá zobrazení turnovského konventu,

P. Francisci et S. Antonii Paduani Hirschberga, quae omnia tria etiam immediate apposita fuere.

¹²¹ Smlouva obnovitele kostela a konventu s N. Reimundim ibidem, Kronika, pag. 66-67: *Notata quaedam circa restaurationem conventus post infelix incendium. Postquam conventus post infelix incendium in miserum statum redactus fuisset ad instantiam A. R. P. ministri provincialis Castuli Martin noster Excellentissimus fundator DD. Ernestus Josephus comes de Waldstein in se restaurationem exusti conventus suscipiens immediate demandavit, ut necessario procurantur, et advehantur, quare fabri lignarii Hradistio missi post Pascha mensuram pro exstruendo novo texto supra conventum acceperunt, in quo perficiendo 7 hebdomadas insumentes illud apposuerunt. Interim architectus D. Nicolaus Reimundi, vir valde egregius, cum sacra religione bene sentiens in reparandis superius cellis exordium sui laboris cum suis sociis sumpsit [...].*

¹²² Ibidem, Kronika, Titulus III, referens aedificia, et reparabilia conventus (pag. 63-87), kde najdeme popis stavebních úprav již v letech 1672, 1682–1686 nebo 1704, např. pag. 65: *Anno 1682 ex concessione et assensu Illustrissimi DD. Ernesti Josephi S. R. I. comitis a Waldstein, fundatoris conventus nostri, posita sunt nova fundamenta novi aedificii sub quardianatu M. V. P. Viti Zarek approbata forma et modella a superioribus provinciae [...] Eodem Anno Praga adveniens architectus incepit novum aedificium ponere 13. Junii in festo S. Antonii Paduani pro duplici concameratione in prima seu inferiori. Sunt tres cellae omnes fornice concamerandae, una pro leguminibus hortensibus, altera penuaria pro carnibus, butyro, casseis, ac aliis usualibus conservandis, tertia pro advenarum saecularium accommodatione, superior concameratio continet cellas, A. R. P. ministri provincialis, V. P. Amanuensis, bibliothecam, infirmariam, in qua est prospectus ad altare, quatuor trabibus et tabulato stratae sunt cellae, bibliotheca vero fornicata, continuatum est hoc aedificium ex elemosynis fidelium.*

¹²³ Nejruznější výdaje srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Raticocinia 1705, např. fol. 20r, exposita č. 17 (17. 10. 1707): *Patri quardiano pro via Pragam 2 fl., item pro coemptis ibidem videlicet: [...] pro candelabris et emunctoriis ad cellas 6 fl. 42 kr. [...];* ibidem, fol. 28r, exposita č. 4 (12. 9. 1708): *fabro serrario hujati pro factis cratibus ad fenestras bibliothecae et provincialatus 4 fl. 33 kr.;* exposita č. 7 (21. 9. 1708): *fabro serrario H[i]rschbergensi in defalcationem sui laboris ad novum aedificium ad interim 3 fl.;* exposita č. 12 (1. 10. 1708): *pro 3 millibus et 600 tegulis ad novum aedificium 6 fl. 18 kr.;* exposita č. 15 (11. 10. 1708): *fabro pro factis vectibus et clavis ad novum aedificium 6 fl.;* ibidem, fol. 28v, exposita č. 22 (26. 10. 1708): *lapicidae pro elaboratione lapidum ad fornaces novi aedificii 3 fl. 30 kr.;* exposita č. 24 (3. 11. 1708): *fabro serrario Hirschbergensi in defalcationem sui labori ad novum aedificium 6 fl.;* exposita č. 27 (7. 11. 1708): *pro 4 millibus et 400 tegulis ad novum aedificium 7 fl. 42 kr.;* exposita č. 32 (15. 11. 1708): *arculariis saecularibus ob laborem perfectum ad novum aedificium 2 fl.;* exposita č. 34 (27. 11. 1708): *Pragam pro diversi coloris materia pro casulis et antependiis aliisque ad haec pertinentibus 256 fl. 1 kr.;* ibidem, fol. 29r, exposita č. 37 (8. 12. 1708): *figulo Brodensi pro fornace ad provincialatum 12 fl. 15 kr.;* exposita č. 40 (18. 12. 1708): *pro 1000 et 200 tegulis ad novum aedificium 2 fl. 6 kr.;* exposita č. 41 (18. 12. 1708): *fabro serrario Hirschbergensi [!] in defalcationem sui laboris ad novum aedificium 3 fl.;* ibidem, fol. 30r, exposita č. 3 (15. 1. 1709): *Sviannam pro piscibus et asseribus ad novum aedificium 13 fl. 26 kr.;* exposita č. 9 (18. 1. 1709): *ephipiaro pro obductione 4 sedium ad provincialatum 4 fl. 36 kr.;* exposita č. 11 (28. 1. 1709): *torneatori pro factis 4 columnis ad mensam provincialatus 27 kr.;* exposita č. 16 (2. 3. 1709): *pro vitris ad refectorium necessariis 2 fl.;* ibidem, fol. 30v, exposita č. 21 (14. 3. 1709): *fabro serrario Hirschbergensi pro duabus valvis ferreis noviter factis ad bibliothecam et provincialatum 12 fl. 30 kr., item pro serris ad cellas et portas superiores, ferramentis sustentantibus portas et fenestras ac pro reparatione portae ferrae in bibliotheca defalcatis 12 fl. antea jam perceptis 20 fl.;* exposita č. 24 (30. 3. 1709): *pro mappis et imaginibus ad novum aedificium 2 fl., item arculario hujati pro perfecto labore in portis et fenestris novi aedificii 2 fl.;* ibidem, fol. 31v, exposita č. 5 (27. 4. 1709):

pocházející bohužel až z druhé třetiny 18. století, tedy po obnově původní budovy a rozšíření areálu, napovídají, že obdobnou dispozici stavby najdeme i u dalších františkánských klášterů srovnatelné velikosti v rámci svatováclavské provincie, např. v nedalekém Hostinném. A při jejich vzniku Reimundi přirozeně nebyl.¹²⁴

Mimochodem právě z obsáhlých zápisů v konventní kronice máme povědomost mj. o vodovodní a kanalizační soustavě, které se turnovský klášter již od poloviny 17. století těšil. Byla vybudována současně s výstavbou původního konventu a financoval ji fundátorský rod hrabat z Valdštejna.¹²⁵ Voda byla jímána z pramene, vyvěrajícího na severovýchodní straně zahrady v místech, kde před dnešním hotelem Cleopatra u Havlíčkova náměstí až téměř do poloviny 20. století sloužily obyvatelstvu jedna z obecních pump a hydrant.¹²⁶ Odtud byla voda zřejmě ve žlabech svedena přes nádrž pro živé ryby (*vivarium piscium in medio horti situm*) do kuchyně a dále již vedla pod zemí jedna větev za kostel sv. Mikuláše, pod kterým ústila do úvozu (*post ecclesiam S. Nicolai ad inferiorem plateam in cavam viam demergitur*). Druhá část pomáhala svádět i dešťovou vodu a směřovala od ambitu opět podzemními kanály západně středem náměstí někam do prostoru Hluboké ulice a bývalé Hradišťské brány (*ex ambitu monasterii occidentali, per medium fori subterraneus currens, usque ad plateam, quae ducit Hradistium*).¹²⁷ Opravy a výměna původních dřevěných trub

vitriario ex valle S. Antonii pro 3 duodenis vitrorum ad communitatem 4 fl. 30 kr., item ephipiaro pro obductione 3 sedium ad provincialatum et pro fimbriis circa mensam 2 fl. 18 kr.; exposita č. 10 (4. 5. 1709); figulo Brodensi pro facta fornace ad hospitarias ad interim 7 fl.; exposita č. 13 (12. 5. 1709); pro factis 88 listis ad imagines et mappas arculario tunc 6 fl. 3 kr.; exposita č. 18 (27. 5. 1709); fabro serrario pro factis claviculis pro appendendis imaginibus et mappis ad ambitus, item pro piscibus 3 fl. 16 kr.; ibidem, fol. 32r, exposita č. 24 (6. 6. 1709); vitriariis pro impositione orbicularum ad fenestras novi aedificii 12 fl. 40 kr.; exposita č. 25 (8. 6. 1709); tegulariis qui texerunt novum aedificium per 5 dies 2 fl. 36 kr.; ibidem, fol. 33r, exposita č. 1 (14. 6. 1709); tegulariis qui per dies 5 texerunt novum aedificium 3 fl. 7 kr.; exposita č. 5 (18. 6. 1709); pro elaboratione lapidum quadrorum ad fenestras bibliothecae et provincialatus 8 fl.; exposita č. 9 (28. 6. 1709); murariis qui textum perfecerunt in novo aedificio 4 fl. 20 kr.; exposita č. 12 a 13 (4. 7. 1709); Pragam pro petia panni cordulati 37 fl., item pro aromatibus, ibidem coemptis candelabis ad cellas, ligulis etc. 38 fl. 12 kr. [...] domino Joanni Mercatori Pragensi pro empta lamina ad novum aedificium et oleo olivarum 6 fl. 14 kr.; exposita č. 14 (5. 7. 1709); figulo Brodensi residuum pro factis fornacibus ad novum aedificium 7 fl. 15 kr.

¹²⁴ VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, např. s. 226 (Hejnice a účast Marcantonia Canevalleho). Konvent v Hostinném byl postaven dříve, než byl Reimundi činný. Naopak na jeho rýsovacím prkně velice pravděpodobně vznikl domek, postavený v roce 1710 nad haltýřem na ryby ve františkánské zahradě, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 69-70: *Anno 1710 post Pascha domunculam, in qua comprehendebantur vivaria pro piscibus in medio horti [...] omnino ex lapide praefata domuncula exstrueretur [...] vero aliquo modo sumptuosius quam contractus sonabat per d. Nicolaum Reimundi haec domuncula exstructa fuerat [...]*. Stavbu financoval fundátor a dohlížel na ni vrchnostenský úředník Jiří Bubák.

¹²⁵ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, zejména pag. 64, 66, 72-74.

¹²⁶ Muzeum Českého ráje, Sběrka fotografií, např. sign. A-FT 321, 323, 324.

¹²⁷ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 64; SANNIG 1678, fol. 71v-72r; jeden z dobových opisů např. NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I. A právě voda záhy přinutila františkány k rozsáhlým stavebním úpravám, během kterých byly v letech 1672–1678 nejprve u jižní zdi kostela, které hrozilo zřícení, vztyčeny tři opěrné pilíře a posléze se díky systému nových podzemních stok podařilo základy kostela a kláštera odvodnit, viz ibidem, Kronika, pag. 64.

kamennými byly v dalších letech (např. 1710, 1736, 1748, 1751 nebo 1764) hrazeny zejména z darů od věřících hruboskalského dominia.¹²⁸

Vedle samotných fundací tvořila podstatnou složku příjmů turnovských františkánů také každoroční sbírka almužen. Pravidelně během letních měsíců vyrazili pověření bratři – velice často laici, doprovázeni nosičem (*bajulus*) nebo formanem (*auriga*) – na poměrně dlouhé cesty po širokém okolí, aby od věřících shromáždili předem určené naturálie – obilí, máslo, vejce a drůbež.¹²⁹ Obvod sbírky byl stanoven na generální kapitule v Bechyni 1. května 1673 za provincialátu P. Antonína Jiljí Broučka.¹³⁰ Byly určeny tři základní oblasti (horská, královéhradecká a boleslavská) a k tomu ještě čtyři okruhy pro sběr vajec a drůbeže, které byly systematicky popsány a velice pravděpodobně sledovaly tehdejší komunikace tak, jak byly františkány a jejich pomocníky obcházeny.

Promítneme-li vyjmenovaná místa obvodu sbírky do mapy, dostaneme ucelený útvar, který na první pohled svým rozsahem nápadně upomíná na někdejší Frýdlantské vévodství – z Doks na západě proti směru hodinových ručiček přes Benátky nad Jizerou, Nymburk a Poděbrady (obě města náležela do turnovského okruhu do roku 1754, kdy byla převedena do obvodu sbírky františkánského konventu v Zásmukách) na jih k Týnci nad Labem, odtud na východ přes Heřmanův Městec k Pardubicím, a dále na severozápad přes Chlumeč nad Cidlinou a Nový Bydžov k Radimi, potom na sever přes Libštát a Vysoké nad Jizerou do Smržovky a Jablonce nad Nisou, a konečně na jihozápad přes Hodkovice nad Mohelkou zpět do Doks. Že bychom narazili na jakousi *správním paměť krajiny*? Ano, třeba řeky si pamatují svá původní a dávno nepoužívaná koryta, stejně tak mluvíme o barokní krajině, tak typické

¹²⁸ Ibidem, Kronika, pag. 69, 72-75.

¹²⁹ Zápisy o příjmech ze sběru almužen se v účetní knize každoročně opakovaly, jako třeba v létě 1740; srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Raticocinia 1705, fol. 209v, percepta č. 7 (1. 8. 1740): *ex mendicatione butyri ex districtu Boleslaviensi atulit P. Bonifacius eleemosynae 34 fl., pro missis Jitzinovesio 6 fl.*; percepta č. 8 (3. 8. 1740): *P. Neopolus ex mendicatione districtu Regino Hradecensis atulit eleemosynae pro butyro 40 fl.*; nebo o rok později ibidem, fol. 215v, percepta č. 13 (31. 7. 1741): *ex mendicatione butyri atulit P. Neopolus ex districtu majori 56 fl., P. Bonifacius ex montanis 23 fl. 42 kr., P. Thuribius 18 fl. 30 kr.*

Jeden z mnoha záznamů o výplatě formana např. ibidem, fol. 46v, exposita č. 33 (12. 12. 1711): *aurigae qui fuit in mendicatione frumenti cum P. Mauritio 6 fl. 30 kr.*; resp. o odměně pro nosiče např. ibidem, fol. 130v, exposita č. 5 (1. 10. 1726): *bajulo qui urnam vini Boeslavia attulerat 33 kr., bajulo Fratris Berardi 30 kr., pro modio avenae 1 fl. 30 kr.*; exposita č. 5 (2. 10. 1726): [...] *bajulo Patris Aniceti 1 fl. 42 kr., item bajulo Fratris Berardi 33 kr.* [...]; exposita č. 6 (12. 10. 1726): [...] *bajulo Fratris Berardi 13 kr.*

¹³⁰ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 199: *Titulus VI, referens collecturas conventus. Anno 1673 die 1. Maji in conventu nostro Bechinensi B. V. Mariae in caelos assumptae Sacro a Venerabili Diffinitorio rite et canonice celebrato Praeside Adm. Reverendo Patre Antonio Guilielmo Brauczek actuali Ministro Provinciali determinati sunt termini pro mendicatione S. Eleemosynae pro conventu nostro Turnoviensi S. P. N. Francisci, quos sub gravi interminatione A. R. P. Ministro Provinciali reservata, excedere non licebit ulli imposterum*; ibidem, pag. 199-200: *Consignatio Districtus montani*; pag. 200-201: *Consignatio Districtus Reginae Hradecensis*; pag. 201-202: *Consignatio Districtus Boleslaviensis pro colligendo frumento, et butyro*; pag. 202-203: *Consignatio locorum, in quibus mendicant[ibus] ova, et altilia. Circulus primus*; pag. 203-204: *Circulus secundus. Pro colligendis ovis, et altilibus*; pag. 204: *Circulus tertius. Pro colligendis ovis, et altilibus*; pag. 205: *Circulus quartus. Pro colligendis ovis, et altilibus*. Vždy následuje jmenný seznam míst, která náležela do jednotlivých oblastí a okruhů.

pro valnou část českých zemí. Ale že by existovala i jakási kontinuita ve vnímání vazeb na přirozená centra a vzájemné sounáležitosti třeba mezi obcemi bývalých dominií, resp. později politických nebo soudních okresů? Bezpochyby toto povědomí dodnes na mnoha místech přežívá, bez ohledu na novodobé vymezení hranic vyšších územně správních celků, mnohdy uměle vytvářených bez ohledu na historické jednotky státní, církevní nebo vrchnostenské správy.

Ještě nápadněji se hypotetická *správní paměť krajiny*, vhodnější pojmenování jsem nenalezl, projevuje v pastorační činnosti turnovských františkánů. Během 58 let (konkrétně v období 1705–1763, které jsme sledovali v nejstarší zachované účetní knize, příloha č. 6) vypomohli řeholníci pastorační minimálně ve 318 případech nejméně na 57 místech – Mšenem na západě počínaje, přes Mladou Boleslav, Domousnice, Činěves k Městci Králové na jihu, dále na východ po Lužec nad Cidlinou, přes Hlušice a Volanice na jihovýchodě severním směrem k Radimi, a odtud na západ přes Příchovice, Šumburk nad Desnou a Osečnou až po Bělou pod Bezdězem.¹³¹ Nejčastěji administrovaným místem byly desfourské Semily (celkem osmadvacetkrát, přičemž v periodě 1725–1740 každoročně), následovány Sychrovem, patřícím v té době především Lamottům z Frintropu (čtyřadvacetkrát, nicméně od roku 1741, kdy sychrovské panství koupil František Josef z Valdštejna, počet administrovaných let narůstá),¹³² valdštejnským Turnovem (třidvacetkrát), opět desfourským Bzím u Železného Brodu (osmnáctkrát) a Hodkovicemi nad Mohelkou (čtrnáctkrát), náležejícím českodubskému dominiu augustiniánek od sv. Jakuba ve Vídni. Naopak pouze jednou vypomáhali turnovští františkáni např. v Bakově nad Jizerou (1743), Bělé pod Bezdězem (1713), Libáni (1712), Liberci (1731), Sobotce (1731), na Táboře u Lomnice nad Popelkou (1756) či v Železnici (1760).

O četnosti pastorační činnosti řeholníků dle jednotlivých let nejlépe vypovídá připojený graf (graf č. 1), každopádně nejvíce byl o jejich služby zájem v letech 1759 (jedenáct míst, mj. Volanice, Mladá Boleslav, Malá Skála či Bozkov), 1741 (deset, třeba Návarov, Železný Brod, Bzí nebo Rovensko pod Troskami), 1727 a 1729 (devět, mj.

¹³¹ Není snadné posoudit, zda se v příslušném záznamu jednalo o souvislejší pastorační činnost, nebo „pouze“ o jakousi víceméně jednorázovou výpomoc např. administrací u spíše slavnostních příležitostí. Rozhodujícím ukazatelem pro zařazení konkrétní lokality do přehledu míst, kde františkáni dle mého mínění působili jako plnohodnotná, byť pouze dočasná náhrada článků potrhane farní sítě, byla opakující se formulace v příjmech *pro obsequiis spiritualibus*.

¹³² Valdštejnové prostřednictvím svého vrchnostenského úřadu ve Svijanech převzali od Lamottů platby za administraci v sychrovské zámecké kapli Nanebevzetí Panny Marie, srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 210v, percepta č. 2 (24. 9. 1740): *a domino Lamoth pro servitiis in Sychrovia per annum praestitis et pro missis in honorem Sancte Annae lectis 54 fl.*; ibidem, fol. 219v, percepta č. 1 (2. 6. 1742): *ex quaestura Svijanensi alterum medium solutionis a 1. Julii usque ad ultimam Decemb. 1741 ratione administrationis Sychroviensis 15 fl.*; ibidem, percepta č. 5 (30. 6. 1742): *ex quaestura Svijanensi primum medium solutionis videlicet a 1. Januarii usque ad ultimam Junii Anni 1742 ratione administrationis Sychroviensis 15 fl.*

Mladějov, Smržovka, Loukovec či Rychnov u Jablonce nad Nisou), nejméně naopak v letech 1751–1753 (vždy pouze jediné místo, konkrétně Sychrov a Lomnice nad Popelkou). Hned šestkrát (1715–1717, 1723, 1759 a 1762) potom administrovali františkáni také na Valdštejně, a to zřejmě mimo se světským klérem předem dohodnutého pořadí.

Semilský okres se s výjimkou bozkovského chrámu Navštívení Panny Marie a v něm uchovávané zázračné sošky *Královný hor* nemůže chlubit významnějším poutním místem.¹³³ Podpora mariánského kultu františkány je všeobecně známá, proto snad lze z charakteru některých záznamů uvažovat také o snaze turnovských mendikantů konstituovat v samotném městě či v jeho nejbližším okolí poutní místo. V souvislosti s touto domněnkou je třeba zmínit zejména nejstarší zachovaný inventář kostela sv. Františka, datovaný 1678,¹³⁴ resp. další, pocházející zřejmě z roku 1732.¹³⁵

V prvním z nich najdeme v článku osmnáct (*Titulus decimus octavus. Cruces, imagines, reliquiaria*) kromě popisů čtyřech tehdejších oltářů (*altaria tria consecrata, quartum cum portatili*) – hlavního v presbyteriu s obrazem Narození Páně,¹³⁶ dále na evangelijní straně chrámové lodi oltář sv. Františka s obrazem Porciunkule,¹³⁷ na epištolní sv. Antonína Paduánského s obrazem zachycujícím tohoto světce,¹³⁸ a konečně posledního v epištolním rohu kostela vedle vchodu, zasvěceného Panně Marii¹³⁹ – také blíže ikonograficky těžko popsatelné sochy Matky Boží (*togae pro maiori statua B. V. diversi coloris*, resp. *pro minori statua*, stejně jako *pro Jesulo maioris statuae a pro minori statua*, ale navíc i čtyři korunky, po dvou *pro maiori B. Virgine a pro minori B. Virgine*), Zmrtvýchvstalého Ježíše Krista (*statua Resur[r]ectionis Domini Nostri Jesu Christi cum*

¹³³ Pro studium zbožných poutí do Bozkova, jenž se nejdéle v období rekatolizace stal jejich cílem především díky soše Panny Marie Bozkovské, umístěné v novém kamenném chrámu Navštívení Panny Marie, postaveném z podnětu Marie Polyxeny hraběnky Desfoursové v letech 1690–1693 na místě bývalého dřevěného kostela, lze využít také inventovaného archivního fondu, srovnej SOKA Semily, Farní úřad Bozkov (1746) 1747–1951. Např. v pamětnici jsou zachovány účetní záznamy od roku 1677 až do konstitování samostatné farní správy, srovnej ibidem, kn. 1, ff. 15r–193r. Přestože nemohl využít farní archivní fond, stále k Bozkovu nejlépe KALISTA, Zdeněk, *Česká barokní pouť. Žďár nad Sázavou* 2001, s. 125–166.

K ikonografii Panny Marie Bozkovské v poslední době např. ROYT, Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha 1999, zvláště s. 30–31, 47–48, 87, 225, 231 a 239; nebo ŠTAJNOCHR, Vítězslav, *Panna Maria Divotvůrkyně*. Uherské Hradiště 2000, s. 147 a obrázek č. 87 na s. 150.

¹³⁴ NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2867, *Inventarium sacristiae conventus nostri Turnoviensis ad Sanctum Franciscum Anno Domini 1678 novissime confectum*, nepaginováno.

¹³⁵ NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-18, fol. 286r–308v: *Inventarium sacristiae in ordinem compilatum post infaustam conflagrationem ecclesiae et conventus nostri, quae evererat die 20. Aprilis Anno 1707*. Vznik tohoto soupisu přisuzujeme roku 1732 dle odlišné písařské ruky u záznamů, doplňovaných od roku 1733.

¹³⁶ NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2867, *Inventarium sacristiae etc.: I. Altare maius cum tabernaculo castanei coloris inauratum: in medio habens imagine pictam Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, superius Deus Pater et Angeli cum Cruce; statuae in eo sunt: suprema S. Michaelii, inferiores S. Ioannis Bapt., S. Wenceslai, S. Catharinae et S. Barbarae*.

¹³⁷ Ibidem: 2. *Altare laterate unum S. Patris Nostri Francisci castanei coloris inauratum, superior imago Portiunculae*.

¹³⁸ Ibidem: 3. *Alterum altare S. Antonii Pad. eiusdem coloris, superior imago S. Antonii cum asino*.

¹³⁹ Ibidem: 4. *Quartum altare B. V. M. dolentis super Christo Domino de cruce deposito cum portatili et ornatu decoro*. Ikonograficky se tedy zřejmě jednalo o Pietu.

vexillo) nebo verze Paládia Země české – Panny Marie Staroboleslavské (*Aliae imagines minores. I. Imago B. V. Vetero-Boleslaviensis similis originali, inaurata, vitro inclusa et lapidibus boemicis decenter ornata in altari S. Patri Francisci locata, quam una manu S. Wenceslaus, altera S. Ludmilla, in ligno pictae imagines sustentant*). Můžeme se pouze dohadovat, zda se jednalo o reliéf či sošku, čemuž by nasvědčovala výzdoba, nebo opravdu o deskový obraz, jako v případě kanonizovaných příslušníků knížecího rodu.¹⁴⁰ V roce 1688 přibyl pod kruchtou (*infra chorum ecclesiae nostrae*) další oltář *sub titulo S. Crucis et Matris Dolorosae*, jenž zhotovil na vlastní náklady turnovský truhlář Adam Fiala.¹⁴¹ Prakticky veškerému mobiliáři se stala osudnou *škaredá* Středa Svatého týdne 20. dubna 1707, kdy byl kostel sv. Františka stráven rozsáhlým požárem, který postihl město. Značných škod nebyl ušetřen ani přiléhající konvent.¹⁴²

Četných projevů úcty se dostalo v roce 1725 obnovenému oltáři Panny Marie, a to především díky kopii milostného obrazu Madony Svatotomášské z Brna (*ipsa imago est juxta Prototypon Brunae depicta*).¹⁴³ Řadu votivních darů, nejčastěji ověsků, věnovaly obrazu převážně ženy z Turnova nebo okolních dominií.¹⁴⁴

V inventáři je u oltáře sv. Františka zmiňována dřevěná socha, verze Panny Marie Hejnické (*statua B. V. Mariae Heindorfensis in altari S. Patris*) z nedaleko ležícího významného poutního místa, spravovaného řádovými spolubratry turnovských mendikantů.¹⁴⁵ Oltář sv. Antonína Paduánského nesl dřevěnou sochu sv. Anny, darovanou kostelu Kateřinou Fronimovou z Prahy, a oltář sv. Josefa pro změnu zdobil obraz sv. Jana Nepomuckého.¹⁴⁶

¹⁴⁰ Ibidem, závěr článku dvacet osm, kde mj. dalším čtyřem blíže neurčeným *imagines in ligno pictae aequales* předchází celkem dvacet dva položek *imagines pictae in tela*.

¹⁴¹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 25 a 164 (*Anno 1688 suis expensis exstruxit altare D. Adamus Fiala, civis et arcularius Turnoviensis*).

¹⁴² Jednu z rekapitulací škod tohoto ničivého požáru, kterému padl za oběť také děkanský kostel sv. Mikuláše, najdeme např. ibidem, Kronika, pag. 26.

¹⁴³ Ibidem, Kronika, pag. 28 a 601 (autorizace *imaginis B. V. Mariae Brunensis in altari privilegiato*). Ke korunovací milostného obrazu Panny Marie Svatotomášské v květnu 1736 podrobně např. ROYT, Jan, op. cit., s. 158-169.

¹⁴⁴ NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-18, fol. 306v–307r: *Annotatio oblatorum B. V. Mariae Brunensi, tam ex voto, quam gratuito factorum, item sub ipsa gratiosa effigie S. Petri de Alcantara collaratae imagini*. Kromě místních terciářek (1726 Rosina Tomášková a 1734 Alžběta Košťálová) jsou mezi donátory jmenováni manželka svijanského purkrabího Eleonora Brandlsteinová nebo hruboskalský hejtman Václav Mikš († 1736) s chotí Dorotou. Z ověsků jsou zmíněny např. *nummum argenteum in ligula rubra albo colore distincta appensum [...] cruculam argenteam inauratam et lapillis Turnoviensibus* (skleněnou kompozicí, pozn. rrn) *ornatam [...] alia item crucula simplicior 5 lapillis albis exornata [...] margaritae minores circa caput in filis [...] majores circa collum B. V. et Jesuli [...] unum nummum argenteum quadratum, lapillis ornatum in catenulis pendulum*. Méně již bylo dárce pamatováno na sv. Petra z Alcantary, přesto se i tento obraz dočkal např. *supra caput S. Petri radius inauratus et lapillis Turnoviensibus exornatus*. Paprsky obruče svatozáře nad hlavou světce tedy byly také zdobeny skleněnou kompozicí.

¹⁴⁵ Ibidem, sign. B-18, fol. 289r a fol. 308r. Vyobrazení Panny Marie Hejnické např. ŠTAJNOCHR, Vítězslav, op. cit., s. 148 (obrázek č. 83); případně obrazová dokumentace studie SVOBODA, Milan, Mariánské poutní místo Hejnice v historické paměti. In: ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina [edd.], *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. – 15. září 2007. Praha 2008, s. 255-280.

¹⁴⁶ NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-18, fol. 289r a 308v (sv. Anna); fol. 307v (sv. Jan Nepomucký).

Přestože byly především obě sochy vybaveny příslušenstvím, je ze zápisů patrné, že větší oblibě se těšila kopie brněnského milostného obrazu. Ale jednoznačně rozhodnout, zda se řeholníkům podařilo alespoň na přechodnou dobu ve svém sídle konstituovat poutní místo, nedokážeme. Zdá se však, že spíše ne.

Srovnatelný materiál k ostatním turnovským svatyním bohužel neznáme. Vypovídací hodnota jejich zachovaných inventářů je totiž v porovnání s precizně vedenými soupisy majetku turnovských františkánů podstatně horší. Např. u kostelů sv. Mikuláše a Narození Panny Marie jsou pravidelně uváděny pouze počty oltářů bez bližšího rozlišení jejich patrocinií a obdobně je tomu i u soch a obrazů.¹⁴⁷

Přitom právě ve filiálním kostele Narození Panny Marie, tedy ve správě světského kléru, se nacházela v současnosti prakticky neznámá Panna Marie Turnovská. Její podobu známe především díky dobové mědirytině,¹⁴⁸ dnes vlastně ani nevíme, kde se snad socha, snad milostný obraz nachází, resp. jakým způsobem a kdy zmizel. Můžeme pouze spekulovat, proč není tato varianta boží ochránitelky uváděna v žádných soudobých mariánských přehledech. Logicky se nabízí vysvětlení, že ani filiální kostel se nestal poutním místem, přičemž hypoteticky můžeme dodat, že na jejím uvedení do širšího povědomí neměla zájem, snad kvůli okázale zdůrazňovanému rustikálnímu původu a zřejmě i pod dojmem sporů s částí městské reprezentace v první polovině 18. století, ani turnovská vrchnost.¹⁴⁹ Ve prospěch této domněnky by mohla svědčit obliba Panny Marie Turnovské jako ochránkyně města nejenom během pře s hruboskalskými hraběcími a krajskými úředníky, ale také v dalších chvílích ohrožení jí svěřených měšťanů.

Názornou ukázkou může být situace z února 1758, kdy na Turnov a jeho okolí znovu citelně dolehla tíže probíhajícího válečného konfliktu. Začátkem prosince 1757 utrpěla armáda podunajské monarchie na čele s princem Karlem Lotrinským těžkou porážku od Prusů vedených králem Friedrichem II. v bitvě u Leuthen (dnes polská Lutynia v Dolním Slezsku). V rámci habsburského vojska operoval také bavorský kontingent, složený z deseti praporů pěchoty. Část poražené armády ustoupila do Čech a Bavoři se rozložili mj. na Hrubém Rohozci. Na sv. Štěpána byl vojenský špitál přestěhován do Turnova, kde bylo údajně přes 500 bavorských vojáků s *horkými nakažlivými epidemickými nemocemi* rozmístěno na radnici,

¹⁴⁷ NA Praha, APA, sign. D 143/1 (1631). Ibidem, sign. D 85-90, Turnov, *Inventarium ecclesiae decanalis Turnoviensis etc., praes. 19. Septembris 1737*. Ibidem, *Inventarium seu consignatio omnium rerum mobilium ecclesiae decanalis Turnoviensi etc* (1765, zde uvedeny s patrocinií oltáře sv. Jana Křtitele a Panny Marie v *kapli* Narození Panny Marie, resp. sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepomuckého v kostele sv. Mikuláše).

¹⁴⁸ Ve sbírkách turnovského muzea je uložena dobová mědirytina *Panny Marie Turnovské*, viz Muzeum Českého ráje Turnov, Osobní fond Karel Kinský, sign. P-KK 1071c.

¹⁴⁹ BOHÁČEK, J., *Spor města Turnova*, s. 55-56, kde mj. pasáž z rukopisu paměti Kristiána Vejrycha (SOkA Semily, Sběrka rukopisů, rkp. 115) s popisem údajně dřevěné sošky Panny Marie Turnovské.

v Babyloně, v domech Václava Jelínka, Jana Kramáře, Jiříka Zábranského a dalších.¹⁵⁰ Záhy se po městě rozšířila nákaza a začátkem února 1758 propukla epidemie, dle často popisovaného průvodního znaku – zimnice či horečky – snad tyfu, které podlehla většina ubytovaných vojáků (na jaře mělo údajně odtáhnout pouze 21 přeživších Bavorů, protože *nemocné vojsko v roku 1758 tak zhusta umíratí začalo, že za den 10, 15, 20 i více mužův zemřelo*), řada obyvatel města i okolí,¹⁵¹ ale také dva františkáni – 1. února kazatel P. Elisaeus Wallesch a 6. února dokonce tehdejší kvardián P. Ludovicus Gottermayer, když oba podlehli *malignae feбри*.¹⁵² Protože běžná léčba nezabírala, rozhodla městská rada obrátit se *k nebeské lékař, [!] sice Marii Panně, při schválně k tomu zřízené sessii*. Sousedé se složili na třicetiliberní svíci, která *ze slibu Rodičce boží při svatomariánském milostným obrazu v chrámě Páně jejího Narození, při kterémžto milostném obrazu nejenom naši předkové specialiter, nýbrž celé město in genere skrze orodování Rodičky boží velkou pomoc a ochranu prosili za odvrácení nakažlivé nemoci jak v městě, tak [v] okolních místách vroucně se obětovati bude. Kterouž vroucnou propositi páni sousedé potřebnou uznajíce a téhož prostředku se uchytíce, každý dle své možnosti na tu svíci jest pomoc udělit, takže ta svíce od p. Antonína Korselta 7. Februarii dodělána a dne 9. téhož na ní Rodička boží Turnovská namalována, pod ní insigne neb erb měst[s]ký, totiž lev vyznamenávající všechny sousedé a měšťané pod pláštěm ochranu Rodičky boží se utikající, se vynachází s tímto nápisem: Ex voto Senatus Populusque Turnoviensis. Ze slibu rada a lid turnovský*.¹⁵³ V první postní neděli 12. února 1758 se po ranních modlitbách vydalo procesí, údajně za účasti několika tisíc věřících na čele s turnovským děkanem, purkmistrem, vrchnostenskými úředníky a městskou radou od farního kostela sv. Mikuláše k filiálnímu Narození Panny Marie, [...] *kdež jemnostpán od p[ana] purkmistra svíci obětní [...] vzal, na oltář Rodičky boží položil, litanie lauretánské s jinýma pobožnýma modlitbami říkal [...] po kázání u oltáře Rodičky boží mše svatá zpívaná s požehnáním Nejsvětější svátosti oltární, a tak se pěkně ta pobožnost s vroucností skoncovala. A Bůh všemohoucí svou nejmilejší matičku uslyšel a hned po vykonané té pobožnosti takové nakažení přestalo [...]*.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Velice barvitý popis srovnej SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 8r-10v.

¹⁵¹ Ibidem, fol. 8r-8v: [...] *hned při začátku měsíce Februarii taková nakažlivá nemoc dostala se i mezi naše měšťanstvo tak tuze, že každý den málokterá hodina byla, by v ní některému měšťanovi neb měšťance, též dítěti zvonkem umíráčkem nazvaným nezvonili, anobř také málokterý den byl, by 1, 2, 3 i také čtyři osoby umrlé nebyly, což také i venku okolo města se začínalo tak, že mnoho ubohých vdov a sirotkův jak v městě, tak okolo města opuštěných pozůstalo.*

¹⁵² NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 494.

¹⁵³ SOkA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 9r-9v. O nevalném mínění, které měšťané chovali ke schopnostem snad ani ne tolik městského chirurga Josefa Erfurtha nebo z Prahy povolaného doktora, jako spíše jejich vojenského kolegy, věnujícího se více než nemocným vojákům vlastní pohlavní chorobě, nejlépe svědčí zemitá poznámka písaře: *regiments chirurgus v domě Žernovitským (Bože chraň jednoho každého [od] takovýho doktora, jako ten byl, neb on ne lidí, nýbrž svou kapču léčil)*; ibidem, fol. 8r.

¹⁵⁴ Ibidem, rkp. 31, fol. 9v-10v.

Bylo pouhým opomenutím písaře, že františkáni nebyli mezi aktéry procesí vůbec zmíněni, nebo se opravdu z blíže neznámého důvodu společných proseb za odvrácení epidemie neúčastnili? Spor mezi světským a řeholním klérem kulminoval před dvaceti lety, takže by se dalo předpokládat, že právě taková příležitost bude v případě přetrvávající vzájemné záště vhodným aktem smíření. Nevíme.

Na rozdíl od nezřetelné podpory hypoteticky zamýšleného konstituování mariánského poutního místa v Turnově se Valdštejnové mnohem více angažovali při podpoře rozmáhajícího se kultu sv. Jana Nepomuckého, a to dokonce ještě před samotným beatifikačním a následně kanonizačním procesem. Projekcí jejich zájmu se stala kaple s patrociniem tohoto budoucího světce, která vyrostla v prvním decenniu uprostřed zřícenin starého rodového hradu Valdštejn.¹⁵⁵

Navíc zasvěcení valdštejnské kaple nebylo ve své době v pražské arcidiecézi zdaleka ojedinělým a popularita *Divi* či přímo *Sancti Joannis Nepomuceni* záhy přesáhla i hranice Království českého, jako např. do Solnohradska.¹⁵⁶ Konečně i sami turnovští františkáni měli v srpnu 1707 konsistoři sdělit, co je pravdy na šířící se fámě, že při velkého dubnovém požáru města zůstala ušetřena pouze socha či obraz Jana Nepomuckého (*percrebescit fama hic, quod in proximo illo grandi incendio civitatis Turnoviensis, ubi pene tota civitas, ecclesia cum domo parochiali et aliis conflagravit, nihilominus sola statua seu imago Divi Joannis Nepomuceni*). Odpověď řeholníků sice zatím neznáme, nicméně tento dotaz konsistoře bezpochyby souvisel s připravovaným kanonizačním procesem.¹⁵⁷

Jakou roli mohla v šíření kultu hrát vzájemná znalost šlechtických donátorů např. z nejvyšších zemských úřadů, nevíme. Připomínáme, že třeba Arnošt Josef z Valdštejna († 1708) byl od roku 1686 mimořádným či supernumerárním místodržícím a v květnu 1708, těsně před svojí smrtí, se stal nejvyšším hofmistrem. František Josef z Valdštejna († 1722) byl jmenován mimořádným místodržícím v roce 1710, o čtyři roky později již zastával úřad nejvyššího dvorského sudího a v roce 1719 se stal nejvyšším hejtmanem moravským.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Popis v duchovenské fassi srovnej NA Praha, Tereziánský katastr, inv. č. 427, fol. 1v-2r.

¹⁵⁶ Ibidem, kn. A 3/3, fol. 182r–182v (27. 2. 1705): *ad consistorium Salisburgensis [...] circa publicum cultum et venerationem Divi Joannis Nepomuceni*. K dalším zasvěcením Janu Nepomuckému např. ibidem, fol. 256v (Přerov nad Labem, 14. 5. 1705); resp. ibidem, kn. A 3/2, fol. 308v (Teplá, 10. 4. 1704), fol. 331r (Zubří u Chrudimi, 5. 5. 1704), fol. 333r (Olešná u Rakovníka, 12. 5. 1704), fol. 333v (Týnec u Klatov, 11. 5. 1704); případně ibidem, kn. A 3/6, fol. 166v (1708): testament Jana Ignáce Summa, děkana v Sobotce, kde odkaz *ad sepulchrum Divi Joannis Nepomuceni, in S. metropolitana ecclesia ad Divum Vitum in Castro Pregensi peragendam*; resp. ibidem, kn. B 16/6, fol. 12v (5. 2. 1700): odpustky pro *Pragae ecclesiam seu capellam Sancti Johannis Nepomuceni*.

¹⁵⁷ Srovnej NA Praha, APA, kn. A 3/5, fol. 234r (1. 8. 1707).

¹⁵⁸ Srovnej ROUBÍK, František, Místodržitelství v Čechách v letech 1577–1749. In: *Sborník archivních prací*, 17, Praha 1967, s. 539–603, konkrétně přehled nejvyšších zemských úředníků a místodržících v příloze č. 2, s. 580–588.

Kaple sv. Jana Nepomuckého na Valdštejně, a to i ve světle sporu turnovského světského a řeholního kléru ve druhé polovině 30. let 18. století, patří k jednomu z četných projevů dobové mentality šlechtických donátorů. Důkazem by mohl být nápadně častý výskyt agendy spojené jak s výstavbou, tak se správou kaplí na mnoha místech arcidiecéze. Zápisy typu *k žádosti Nejurozenějšího pána XY se mocí arcibiskupskou svoluje, aby na svém panství YZ nechal dle libosti vystavět kapli, resp. autoritate archiepiscopali ordinaria datur tenore praesentium ad instantiam Illustrissimi Domini XY facultas et licentia, ut in dominio suo YZ sacellum (nebo capellam) libere et licite aedificari (či noviter erectum) curare possit ac valeat*, stejně jako např. povolení nechat sloužit mše v soukromých kaplích (*exercitium religionis privatissimum*), nejsou ojedinělé ani na okolních dominiích.

Třeba v březnu 1703 dostal povolení vybudovat *soukromou kapli na svém hradě skalském (sacellum privatum in arce sua Skallensi*; miněna Malá Skála) Václav Maxmilián Desfours a již koncem října následujícího roku se mohli Václav Matyáš Desfours s chotí v téže kapli účastnit bohoslužeb.¹⁵⁹ V dubnu 1703 získal Josef hrabě Trauttmansdorff v kněžích Rudolfo Schuknechtovi, Ondřeji Hammerschmidtovi a Janu Herteltovi kaplany pro Grabštejn (*licentia agendi domesticum capellanum [...] in arce Graffensteinensi*) s tím, že P. Hertelt navíc mohl vypomáhat v péči o věřící i na sousedních farnostech.¹⁶⁰ Tříleté svolení *habendi missam in capella boni Jesseney* obdržel od konsistoře v červnu 1704 Maxmilián Rudolf Lamotte de Frintropp a od prosince téhož roku mohl P. Martin Brevis jako *capellanus domesticus* sloužit tichou mší pro Jana Jakuba Lamotte z Frintroppu v kapli na Sychrově.¹⁶¹

Také majitele hruboskalského a mnichovohradištského panství najdeme v obdobných záznamech, kromě výše zmíněného, hned několikrát. Arnošt Josef z Valdštejna je na samém sklonku svého života vedle podpory nedávno založeného kapucínského konventu v Mnichově Hradišti zmiňován naposledy koncem června 1708, kdy směly být po jeho úmrtí *in refrigerium animae ejus* po tři dny slouženy zádušní mše.¹⁶² Františku Josefu mj. konsistoř umožnila v březnu téhož roku křtít novorozence, u kterých hrozilo nebezpečí, že by se řádného udělení svátosti nedočkali, a v září 1708 získali společně se svojí chotí Marií Markétou jednoroční povolení, aby pro ně mohla být za jejich pobytu v dosud blíže

¹⁵⁹ NA Praha, APA, kn. A 3/2, fol. 16r–16v (17. 3. 1703); resp. kn. A 3/3, fol. 62r–62v (31. 10. 1704): *in capella arcis Parvo Skallensis noviter exstructa*.

¹⁶⁰ Ibidem, kn. A 3/2, fol. 38r (19. 4. 1703).

¹⁶¹ Ibidem, fol. 349r (10. 6. 1704, Jesenný); resp. ibidem, kn. A 3/3, fol. 106v (13. 12. 1704): *expedita licentia agendi capellanum domesticum apud Perillustrem Dominum Joannem Jacobum de Lamot et in capella ipsius Sichernhoffensi legendi missam*.

¹⁶² Ibidem, kn. A 3/6, fol. 197r (28. 6. 1708); německá kázání kapucínů ibidem, fol. 29r–29v (30. 12. 1707).

neurčeném *domo sua venatoria in pago Louček, ad dominium Skallense pertinente, noviter exstructa* u přenosného oltáře sloužena tichá mše.¹⁶³

Velice obsáhlá a rozmanitá je nejenom z hlediska sociální stratifikace skladba přispěvatelů, kteří prakticky neustále předávali na nejrůznější účely ve prospěch turnovského konventu tu větší, tu menší peněžní částky. Zvláštní kategorii tvoří mezi těmito dary zbožné odkazy, přičemž za určující terminus technicus pro zařazení příslušného účetního záznamu do této skupiny jsem zvolil formulaci zápisu jako *pium legatum* či *voluntas ultima*. Ve sledovaném období se nám podařilo zjistit celkem 115 případů těchto právních úkonů. Mezi dárce bylo pětadesát obyvatel měst (57 %), dvacet duchovních (17 %) a šest šlechticů¹⁶⁴ (5 %), přičemž u čtyřiadvaceti odkazů se nedal bezpečně určit sociální původ jejich pořizovatelů (21 %). Podíl mužů a žen byl zejména díky vysokému počtu představitelů kléru šedesát ku jedenatřiceti (mj. tři terciářky a jeden poustevník – semilský bratr Ludvík v prosinci 1758), procentuálně vyjádřeno 52:27, samozřejmě bez oněch nejednoznačně identifikovaných. Zajímavá je také skladba zbožných odkazů dle místa pobytu sepisovatelů poslední vůle – kromě čtvrtiny neurčitých případů (29) jich nejvíce, plná pětina (23), pocházelo překvapivě z Jičína, dále jedenáct (téměř 10 %) z Turnova, po pěti ze Sobotky a Liberce, resp. po čtyřech z Prahy, Lomnice nad Popelkou a ze Smržovky. Počty posledních vůlí, v nichž bylo pamatováno na turnovský konvent, byly dle jednotlivých dekád v poměru 3 (pouze v letech 1707 a 1708) – 13 – 32 (včetně roku 1728, kdy byl zaznamenán vůbec nejčastější výskyt zbožných odkazů, sedm) – 14 – 29 – 21 a konečně tři v letech 1761–1763. Jedenáctkrát jsme v průběhu daného roku nezjistili žádný odkaz, přičemž pouze ve dvacátých letech 18. století se takový případ nevyskytuje. Na základě uvedeného snad můžeme konstatovat, že odrážejí-li počty zbožných odkazů popularitu turnovského konventu, největší obliby v tomto směru dosáhl ve dvacátých a čtyřicátých letech 18. století, jistě nikoli bez souvislosti s okázalými a

¹⁶³ Ibidem, fol. 111v (17. 3. 1708): *ut sibi recens natam prolem ex eo, quod debilis sit, domi suae baptizari curare possit*; fol. 262v (4. 9. 1708), kdy mohla být mše sloužena s výjimkou nejvýznamnějších svátků kdykoli během jejich pobytu v této dosud neznámé lovecké stavbě, zřejmě v dnešní osadě Louček (část Turnova) či sousedící obci Rakousy.

Marie Markéta navíc směla nechat sloužit tichou mší v jakékoli k tomuto účelu vhodné místnosti (*missam sibi in aliquo mundo cubiculo legi curare possit*), ibidem, fol. 20v (19. 12. 1707).

¹⁶⁴ V březnu 1718 zřejmě Putz Freiherr von Adlersturn, NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 86v, percepta č. 4 (10. 3. 1718): *legatum Illustrissimi domini baronis Pucz pro missis in animae suae refrigerium 21 fl.*; Marie Emanuela hraběnka Desfours, rozená Buquoy, ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 141r, percepta č. 3 (21. 6. 1728): *ex legato pro sacris pro Illustrissima comitissa de Fuor 100 fl.*; hraběnka Klára Polyxena, ibidem, fol. 142r, percepta č. 7 (13. 11. 1728): *ex legato comitissae Clari Polaxinae pro missis 120 fl. 24 kr.*; příslušník rodu Zumsande ze Sandberku, ibidem, fol. 151v, exposita č. 15 (17. 2. 1731): *Praga defalcata ex 50 fl. legatum a Reverendissimo D. Sumsande*; snad také hrabě Bubna z Litic, ibidem, fol. 292v, percepta č. 2 (16. 8. 1757): *Praga ex pio legato d. syndici Apostolici defuncti pro missis 100 fl., item pro 50 missis legendis defuncti D. comitis z Bubna 25 fl.*; a konečně zřejmě Filipina Alžběta hraběnka Desfours, rozená Hartmannová z Clarsteinu, manželka zesnulého hraběte Matyáše Václava Josefa, ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 14v, percepta č. 2 (31. 7. 1760): *pro centum missis ex pio legato defunctae Illustrissimae Dominae comitissae Parvo-Skallensis 50 fl.*

hojně obecnstvem navštívenými festiviti, doprovázejícími kanonizace františkánských světců.

Zcela anonymními naopak zůstávají donátoři, kteří vkládali svůj příspěvek na mše do pokladniček, umístěných v sakristii.¹⁶⁵ Dá se však předpokládat, že právě jejich prostřednictvím mohli drobným finančním obnosem přispět i nejméně majetní věřící. Pokladničky byly pravidelně – zpočátku jednou až dvakrát do měsíce, ale třeba ve čtyřicátých letech 18. století prakticky každý týden, čemuž logicky odpovídá i v nepřímé úměře klesající průměr darovaných prostředků – vybírány apoštolskými syndiky a shromážděná almužna byla následně zanesena do účetní knihy.¹⁶⁶ Překvapivě vysoký je podíl tímto způsobem získaných peněz na celkových příjmech konventu v daném roce – průměrně 30 % (bezmála 556 zlatých), od zhruba pětiny (401 zlatý) v roce 1755 po více než 41 % (téměř 850 zlatých) v roce 1743.

Poněkud nesystematický výběr let, z kterých jsem data pro sondu čerpal, vycházel původně z úvahy, že by bylo vhodné rozdělit osmapadesátileté sledované období na stejné části. Současně jsem ale nechtěl použít jednoduchého mechanického klíče, abych mohl nějakým způsobem zohlednit také válečné události a způsob, jakým se do zkoumané periody případně promítly. Po překvapivě (alespoň pro mne) vysokém podílu získaných peněz z celkových ročních příjmů konventu v roce 1743 jsem pro srovnání dodatečně zvolil i rok předcházející. Z obdobných důvodů jsem se rozhodl použít data z roku 1755, posledního v krátkém mírovém mezidobí, vyplněném mj. realizací řady reformních opatření, a bezprostředně předcházejícího sedmileté válce. Chci věřit, že nastíněná chaotičnost výběru porovnávaných let nebude mít v konečném důsledku vliv na vypovídací hodnotu uváděných údajů.

¹⁶⁵ K pokladničkám (*cistulae*), zřizovaným v sakristiích a určeným na shromažďování stipendií, bližší např. KIANIČKA, Daniel, Úrad apoštolského syndika pri kremnickom františkánskom konvente. In: *Ludia. Peniaze. Banky*. Zborník z konferencie. Bratislava 2003, s. 193-206, konkrétně s. 198. Za upozornění na tuto studii děkuji Mgr. Janu Boháčkovi.

Ve zvláštních nařízeních z provinčních kapitul se v roce 1657 objevilo povolení schránek na peněžité dary ve prospěch bratrstev, která ale nesměla být umístěna přímo v kostelech nebo dokonce u oltářů (*cistae confraternitatum tolerantur, sed extra ecclesias, vel ad portam*), a to ani během procesí, srovnej NA Praha, ŘF Praha, kn. 68, 2. část (*Statuta Praecipua in Capitulis Provincialib[us] & Diffinitoris Provinciae facta ab Anno 1614*), pag. 1.

¹⁶⁶ Výběry z pokladničky lze v účetních materiálech identifikovat zápisy typu *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis, pro missis manualibus, pro missis in sacristia constitutis, pro missis ex sacristia obvenierunt, ex sacristia pro missis* či pouze *pro missis*.

Tabulka č. 2: Pokladničky v sakristii ve vybraných letech

rok	summa	podíl z celkových příjmů za rok	počet výběrů	průměrný výběr
1717	418 zl. 21 kr.	26,13 %	17	24 zl. 36 kr.
1734	574 zl. 25 kr. 3 d.	36,79 %	21	27 zl. 35 kr.
1742	535 zl. 16 kr. 3 d.	24,74 %	38	14 zl. 8 kr.
1743	849 zl. 58 kr. 3 ½ d.	41,40 %	48	17 zl. 42 kr.
1755	401 zl. 12 kr. 1 ½ d.	21,55 %	30	13 zl. 22 kr.
celkem	2 779 zl. 13 kr. 5 d.	-	154	-
průměr	555 zl. 51 kr.	30,12 %	31	17 zl. 55 kr.

Pro srovnání si uvedme alespoň základní strukturu příjmů a výdajů u roku 1759, který jsme i díky objemu zúčtovaných finančních prostředků vybrali jako ukázkový (edice v příloze č. 4) s tím, že větší prostor analýze editovaných záznamů bude věnován v kapitole 3.5.3. Naše volba právě na tento rok nakonec padla také s ohledem na skutečnost, že se tehdy Turnov nacházel díky pobytu vojsk obou stran v regionu v bezprostředním kontaktu s válečnými událostmi.

Rozdělili jsme finanční prostředky, procházející rukama apoštolského syndika, do několika skupin. Konkrétně u příjmů bylo naší snahou postihnout v sakristii vybrané či jiným způsobem darované almužny, fundace nebo poplatky za poskytnutou duchovní službu. U výdajů potom zejména v souvislosti se základní valdštejskou fundací vedle částek za potraviny (maso, ryby, víno) či za oblečení také náklady na práci řemeslníků a jejich produkty, na mše sloužené ve prospěch konventu jinými subjekty (třeba piaristé v Kosmonosech), resp. na jakousi univerzální kategorii, pokrývající nejrůznější potřeby řeholníků. Jsme si vědomi určitých nepřesností, vyplývajících hlavně ze stylu zápisu řady záznamů, které uvádějí pouze sumu bez možnosti rozlišit cenu jednotlivých položek, nicméně věříme, že tato základní struktura daného účetního roku bude mít opět dostatečnou vypovídací hodnotu.

Každopádně se zvolený rok 1759 obratem 5 003 zlaté 21 krejcarů řadí k těm vůbec nejvýše postaveným – jako třetí v pořadí překonal po letech 1758 a 1763 pomyslnou hranici pěti tisíc zlatých. Z příjmů ve výši 2 299 zlatých 54 krejcarů (sedmé místo) potom františkáni získali plných 1 020 zlatých 30 krejcarů (dokonce 44,37 % celkového objemu!) při devětadvaceti výběrech (v rozmezí 3 zl. 3 kr. až 73 zl. 38 kr. 3 d.) z pokladniček umístěných v sakristii. Základní fundace obohatily konvent o 339 zlatých 8 krejcarů (14,75 %, pět příjmů

6 zl. až 134 zl. 7 kr.), sbírka almužen vynesla 321 zlatých 17 krejcarů 1,5 denáru (13,97 %, patnáct vkladů v rozsahu 1 zl. 21 kr. až 63 zl. 36 kr. 4,5 d.), ostatní almužny 316 zlatých 26 krejcarů 4,5 denáru (13,76 %, celkem 57x od 1 zl. po 26 zl. 27 kr. 4,5 d.), duchovní služba 129 zlatých 50 krejcarů (5,65 %, 15x od 1 zl. do 25 zl. 20 kr.), dary na mše 116 zlatých 43 krejcarů (5,07 %, osmkrát v rozmezí 5 zl. 4 kr. až 50 zl.), příjmy z ostatních fundací 52 zlatých (2,26 %, sedm vkladů od 3 zl. do 20 zl., a to včetně každoročního příspěvku z Jenišovic na hostie¹⁶⁷) a konečně také 4 zlaté (zbývajících 0,17 %) snad na kožich od jičínského Jana Rirra.¹⁶⁸

Podívejme se obdobným způsobem také na výdaje v celkové výši 2 703 zlatých 27 krejcarů, druhé nejvyšší ve sledovaném období. Možná překvapivě nejvíce zatížila konventní pokladnu suma vyplacená za dodané víno – 566 zlatých 45 krejcarů (20,97 %, osm plateb od 11 zl. do 120 zl.). Přičteme-li k tomu částky za maso od řezníků (469 zlatých 40 krejcarů, 17,37 %, 13x v rozmezí 2 zl. 25 kr. až 66 zl. 15 kr.), ryby a obdobné komodity (403 zlatých 35 krejcarů, 14,93 %, jedenadvacet vydání od 1 zl. 46 kr. po 86 zl. 48 kr.), resp. zvěřinu (od vrchnostenských kancelářů z okolí), ptáky a sedláky vykrmené vepře (99 zlatých 30 krejcarů, 3,68 %, 15x od 1 zl. po 21 zl. 48 kr.), zjistíme, že oněch 1 539 zlatých 30 krejcarů za víno a masné produkty obnáší v rámci celoročních výdajů bezmála 57 %. Dost možná jeden z důvodů v české sekularizované společnosti stále převládající projekce archetypu mnicha obecně jako zavalitého červenolícího muže, žijícího v blahobytném nicnedělání...

Za oblečení (včetně liturgických oděvů), hrazené částečně také ze základní valdštejnské fundace, utratili františkáni 362 zlatých 4 krejcarů (13,39 %, devět plateb v rozmezí 5 zl. 58 kr. až 80 zl. za sukno na hábity), za *miscellanea* potom 285 zlatých 44 krejcarů 3 denáry (10,57 %, 51 vydání od 42 kr. po 24 zl.). Dalších 230 zlatých 18 krejcarů (8,52 %, čtrnáct plateb v rozsahu 2 zl. až 37 zl. 30 kr.) bylo odvedeno *pro missis alio translocatis*, za práci řemeslníků a jejich produkty vydali františkáni 208 zlatých 11 krejcarů 3 denáry (7,70 %, celkem jedenačtyřicetkrát od 45 kr. po 60 zl. 6 kr.) a konečně 77 zlatých 40 krejcarů padlo na úhradu obilí a píce (2,87 %, šest plateb v rozmezí 1 zl. 6 kr. až 48 zl. 45 kr.).

Domnívám se, že vysvětlení nadprůměrného příjmu konventu z almužen na mše, vybraných z pokladniček v sakristii, je třeba hledat především v průběhu sedmileté války, která regionu přinesla jak ložirující vojska obou stran, tak snad i zvýšenou potřebu věřících naklonit si v nebezpečné době byť i malým obnosem Nejvyššího. Bohužel nedokážeme

¹⁶⁷ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 12v, percepta č. 1 (16. 11. 1759): *Jenšovicio pro hostiis annue soluti conventui 3 fl.*

¹⁶⁸ Ibidem, fol. 11v, percepta č. 1 (19. 9. 1759): *pro pellibus Jičinio a domino Ioanne Rirra 4 fl.*

posoudit, nakolik se do enormních výdajů konventu promítlo válečnými událostmi předpokládané zvýšení cen především potravin – charakter záznamů totiž až na výjimky neumožňuje přiřadit celkem vyplaceným sumám odpovídající množství zakoupeného zboží. Ale vraťme se po této odbočce zpět k projevům náboženského mecenátu.

Bylo by dost naivní domnívat se, že někdy velmi okázale demonstrovaná zbožnost šlechtických rodů byla zcela nezištná. Donátoři totiž zpravidla patřili také k významným dodavatelům, prostřednictvím svých vrchnostenských kancelářů samozřejmě, nejruznějších komodit. Pomineme-li hruboskalský úřad, realizující zejména základní valdštejnské fundace, můžeme třeba na dodávkách ryb a korýšů názorně demonstrovat výše naznačenou provázanost zbožnosti a tržního chování šlechtických rodů z okolí. Navzdory mizerné dopravní infrastruktuře putovali do haltýře ve františkánské zahradě, přímo do kuchyně nebo do cely-lednice konventu pravidelně mj. kapři a candáti ze Svijan, Vokšic, Kopidlna či Starých Hradů, pstruzi od šoltýse ze Záskalí (ten opakovaně dodával i rybí rosol či herynky) a ze Železného Brodu, ale občas také okouni, líni, vyzy, úhoři nebo raci, případně mořské ryby (i sušené), dovážené často až z Prahy.¹⁶⁹ Jak je z krátkého výčtu patrné, na prakticky kontinuálních dodávkách, zatěžujících pokladnu turnovského kláštera nemalými sumami, participovali Schlikové, Lamottové, Desfoursové nebo Netoličtí z Eisenberku. V obdobném výčtu bychom samozřejmě mohli pokračovat i u dalších komodit, vínem počínaje a třeba zvěřinou nebo dobyt看em konče.

Zajímavým fenoménem se zdá být nárůst zbožných darů od vojska obou bojujících stran, ložirujících v Turnově a jeho okolí zejména v průběhu sedmileté války. Ale již během první slezské války se františkánům dostalo darů jednak od bavorského kapitána hraběte Kronsfelda, především však od *nejjasnějšího knížete nasavského Leopolda*, který v konventu

¹⁶⁹ Z nepřehledného množství obdobných zápisů srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 95r, exposita č. 4 (29. 9. 1719): *pro piscibus ex Kosmonos 5 fl.*; ibidem, exposita č. 14 (24. 11. 1719): *pro centenariio carpionum ex Kost 9 fl.*; ibidem, fol. 106v, exposita č. 28 (25. 4. 1722): *Skalam pro 3 centenariis carpionum 27 fl.*; ibidem, fol. 126v, exposita č. 5 (20. 2. 1726): *pro octo centenariis carpionum Wochssicio acceptorum 68 fl. 24 kr., ex eodem loco pro medio centenariio luciorum 8 fl. 16 kr.*; ibidem, fol. 132v, exposita č. 3 (22. 1. 1727): *Svianam pro 8 centenariis carpionum 72 fl. 30 kr., item pro semialtero cent. miscelaneorum 10 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 195r, exposita č. 2 (22. – 23. 1. 1738): *pro piscibus Altenburgae permissum 14 fl. 27 kr. [...] item Pragam pro 20 libris salpae missum 3 fl. 40 kr.*; ibidem, fol. 255r, exposita č. 8 (28. 2. 1749): *Saskalium pro uno centenariio salpae 23 fl. 39 kr., Pragam pro 30 libris husonis 8 fl. 18 kr.*; ibidem, fol. 277r, exposita č. 4 (březen 1754): *Svianam pro 6 centen. piscium 59 fl. 48 kr. [...] Saskalium pro cent. salpae halecibus, saccharo etc. 45 fl. 3 kr.*; ibidem, fol. 282r, exposita č. 2 (23. 1. 1755): *pro uno pisce marino amia dicto 4 fl. 39 kr.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 3r, exposita sine č. (28. 1. 1758): *Zaskalium pro salpa et halecibus 30 fl.*; ibidem, fol. 13r, exposita č. 1 a 2 (16. 11. a 30. 12. 1759): *pro truttis Ferro-Brodam 3 fl. 6 kr. [...] pro octo centenariis piscium Altenburgam 86 fl. 48 kr. [...] pro tribus sulmonibus [!] recentibus 7 fl. 5 kr. [...] Heindorffium pro media cupha halecum, passeribus marinis, et salpa 37 fl. 6 kr., item Zaskallium iudici pro salpa, halecibus, saccaro, una urna vini, et passeribus marinis 72 fl. 20 kr.*; ibidem, fol. 17r, exposita č. 2 (30. 11. 1760): *pro uno magno pisce marino 7 fl. 44 kr.*; ibidem, fol. 20r, exposita č. 2 (25. 8. 1761): *pro cancris, piscibus fluvialibus per tres hebdomadas 3 fl. 5 kr.*; ibidem, fol. 28r, exposita č. 5 a 6 (listopad 1762): *Kopidlnam pro carpionibus et luciis 25 fl. 42 kr. [...] Svianam pro 1 cent. carpionum et ¼ cent. percarum 14 fl. 52 kr.*

v říjnu 1742 přenocoval.¹⁷⁰ Bohužel zůstává otázkou, kdo vlastně byl oním vzácným hostem – v rodech Nassau, Nassau-Usingen, Nassau-Weilburg, Nassau-Diez či Nassau-Siegen žádný žijící Leopold nebyl. Ostatně jméno tohoto tradičního rodinného světce Habsburků evidentně nepatřilo u převážně protestantských nasavských knížat k oblíbeným. V úvahu tak přichází jedině záměna predikátu, konkrétně u Leopolda II. Maxmiliána, knížete z Anhalt-Dessau, v té době v Čechách operujícího pruského maršála (Generalfeldmarschall).¹⁷¹

Také během sedmileté války konvent obdaroval kníže, tentokrát pro změnu saský, opět však nemáme jistotu, který konkrétně.¹⁷² Nabízejí se hned dva synové tehdejšího saského kurfiřta a polského krále Friedricha Augusta II., a sice František Xaver Saský, spíše však Albert Kazimír Sasko-těšínský, případně ještě Johann Georg von Sachsen (zvaný také Chevallier de Saxe), saský maršál a nelegitimní syn Friedricha Augusta I. Každopádně se však františkánům dostalo řady příspěvků od vojenských úředníků, polních kurátů i ve městě a v okolí dislokovaných vojáků, a to nejenom za poskytnuté duchovní služby nebo ubytování, ale třeba také v rámci sbírek na Boží hrob.¹⁷³ Do konventu navíc v červnu 1759 zavítal generál svobodný pán Feuerstein von Feuersteinsberg.¹⁷⁴ Při této příležitosti stojí za povšimnutí nápadně častý výskyt blíže neurčeného *zlatého* (*aureus* nebo *aureus valens*), darovaného řeholníkům mj. vojáky, duchovními nebo úředníky z mnoha míst. Zřejmě to byla cizí mince, která se v Turnově ocitla díky válečnému zmatku na monetárním trhu. Nejčastěji byl apoštolským syndikem přepočítáván v kursu 1 *zlatý zdravý* za obvyklé 4 zlaté 7 krejcarů 3 peníze.

¹⁷⁰ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. fol. 217v, percepta č. 18 (30. 12. 1741): *a capitaneo militari Porussico [!] comite de Cronsfeld eleemosyna 4 fl.*; ibidem, fol. 218v, percepta č. 8 (30. 4. 1742): *a Serenissimo Principe Nassaviensi Leopoldo, qui in conventu pernoctavit eleemos. 4 fl. 7 kr.*

¹⁷¹ Srovnej např. STELLNER, František, *Friedrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*. Praha 1998, zejména s. 144–148.

¹⁷² NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 27v, percepta č. 4 (21. 10.): *a Serenissimo Principe Saxonico nomine eleemosynae 16 fl. 32 kr., a quodam officiali pro missis 4 fl.*

¹⁷³ Z mnoha obdobných záznamů např. ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 2v, percepta č. 1 (10. 1. 1758): *a parte pro milite quodam defuncto 27 missae constitutae 13 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 6v, percepta č. 1 (14. 8. 1758): *a domino capitaneo militari 4 fl. 7 kr. 3 d.*; ibidem, percepta č. 2 (20. 4. 1759): *ab officialibus bellicis pro obsequiis spiritualibus Augesdae in caena Domini accepti 1 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 12v, percepta č. 1 (13. 1. 1760): *quidam campestris ecclesiasticus pro sui accommodatone dedit duos aureos valentes 6 fl. 46 kr.*; ibidem, fol. 13v, percepta č. 1 (14. 2. 1760): *quidam officialis bellicus ab inclyto Regimente Paden Paaden [!] pro sui accomodatione dedit 16 fl. 34 kr. 39 kr.*; ibidem, fol. 14v, percepta č. 1 (19. 5. 1760): *quidam bellicus officialis donavit aureum pro sui accommodatone 4 fl. 7 kr. 3 d.*; ibidem, percepta č. 1 (17. 7. 1760): *a quodam bellico officiali Rei armentariae pro sui accomodatione oblati sunt conventui 6 fl. 10 kr. 1 ½ d.*; ibidem, fol. 17v, percepta č. 2 (28. 2. 1761): *ab aliquo campestri ibidem relictus aureus pro nostro conventu 3 fl. 4 kr.*; ibidem, fol. 35v, percepta č. 2 (16. – 30. 9. 1763): *a domino capitaneo bellico 10 fl., a domino leutenantio 2 fl.*

¹⁷⁴ Ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 10v, percepta č. 2 (29. 6. 1759): *ab uno Patre campestri et officiali bellico oblati 2 fl. 8 kr., ab Excellentissimo domino generali Fauerstein et duobus aliis hospitibus 3 aurei facit 12 fl. 27 kr. 3 d.*

Velice pravděpodobně byl hostem jeden ze dvou Freiherren Feuerstein von Feuersteinsberg, buď Andreas Leopold (1697–1774) – od dubna 1759 Feldmarschall-Leutnant, nebo jeho starší bratr Anton Ferdinand (1691–1780) – od srpna 1753 Feldzeugmeister. K bratřím von Feuersteinberg např. SCHMIDT-BRENTANO, Antonio, *Kaiserliche und k. k. Generale (1618–1815)*. Wien 2006, s. 31.

Zřejmě nejnázornějším příkladem ambivalentního přístupu donátora představují mešní nadání Leopolda Fischera, realizovaná ve prospěch turnovských františkánů v letech 1716–1718. Leopold Fischer byl snad od roku 1710 císařským rychtářem v Ústí nad Labem a během dvaadvaceti měsíců řeholníkům v pěti splátkách vydal 370 zlatých. Jistě bohulibý počín, ale... V identických dnech totiž Fischer prostřednictvím apoštolského syndika inkasoval za konventu dodané víno celkem 965 zlatých 30 krejcarů, tedy asi dvaapůlkrát více.¹⁷⁵ Domnívám se, že dnes takové jednání nazýváme korupčním...

Samozřejmě nelze na základě podobných indicií říci, že *benefactores* sledovali obdarováním turnovských františkánů pouze zjištné cíle, tedy s výjimkou jejich snahy zajistit si přímluvu u Nejvyššího. Ostatně právě prostý patronát, projevující se nejčastěji jednorázovými mešními nadáními nebo jenom peněžními dary, tvořil podstatnou část příjmů konventu. A velice různorodá, sociálně i geograficky, byla také skladba donátorů. Z nejvýznamnějších šlechtických přispěvatelů jmenujme alespoň nejvyššího hofmistra Václava Vojtěcha hraběte ze Šternberka, Annu Viktorii Ludmilu kněžnu Piccolomini, rozenou Kolowrat-Libštejnskou, příslušnici rodu z Kaisersteina, Josefa Ignáce hraběte Morzina, Filipa Josefa hraběte Gallase nebo hraběte Kotulinského.¹⁷⁶

¹⁷⁵ NA Praha, Ratiocinia 1705, fol. 76r, percepta č. 1 (15. 3. 1716): *item a Praenobili domino Caesareo judice Austensi pro missis 30 fl.*; ibidem, fol. 79v, percepta č. 2 (20. 10. 1716): *a Praenobili et Consultissimo domino Caesareo judice Austensi Leopoldo Fischer pro missae sacrificiis 100 fl.*; ibidem, fol. 80r, percepta č. 7 (31. 12. 1716): *a Praenobili et Consultissimo domino Caesareo judice Austensi Leopoldo Fischer pro sacrificiis missae 20 fl.*; ibidem, fol. 80r, exposita č. 2 (15. 10. 1716): *Praenobili ac Consultissimo domino Caesareo judici Austensi Leopoldo Fischer pro vino 163 fl. 59 kr.*; ibidem, fol. 81r, percepta č. 2 (30. 1. 1717): *a Praenobili et Consultissimo domino Caesareo judice Austensi Leopoldo Fischer pro missis 100 fl.*; ibidem, fol. 82r, exposita č. 2 (30. 1. 1717): *Praenobili et Consultissimo domino Caesareo judici Austensi Leopoldo Fischer pro vino sacristiae, simul et pro necessitate conventus 230 fl. 20 kr.*; ibidem, fol. 84v, percepta č. 3 (10. 10. 1717): *a Praenobili domino Caesareo judice Austensi Leopoldo Fischer pro sacrificiis missae 120 fl.*; ibidem, fol. 85v, exposita č. 3 (10. 10. 1717): *Praenobili domino Caesareo judici Austensi Leopoldo Fischer pro vino 329 fl. 36 kr.*; ibidem, fol. 87r, exposita č. 3 (30. 1. 1718): *Praenobili domino Caesareo judici Austensi Leopoldo Fischer pro vino sacristiae, simul et conventus necessitate 241 fl. 35 kr.* Velice pravděpodobně však Fischer dodal víno turnovskému konventu minimálně jedenkrát již dříve, ibidem, fol. 59v, exposita sine (duben 1713): *pro quatuor decim urnis vini Boemici Austa advecti 108 fl.*; *item pro una urna vini Austensis 7 fl. 51 kr.*

Leopold Fischer měl být císařským rychtářem ustanoven v roce 1710 a prý to byl člověk velmi hrubý a neoblíbený, na kterého si stěžoval u zemského podkomorího i městský magistrát, srovnej například webové stránky <<http://www.usti-nl.cz/cz/zivot-mesta/historie-mesta/>>.

¹⁷⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 13r, percepta č. 9 (21. 8. 1706): *ab Excellentissimo domino Wences. comite de Sternberg sac[rae] eleemosynae 20 fl.*; ibidem, fol. 14v, percepta č. 4 (10. 9. 1706): *ab Excellentissimo domino comite Wenceslao de Sternberg residuum assignatae s[acrae] eleemosynae in festo Portiunculae 5 fl.*; ibidem, fol. 31r, percepta č. 5 (14. 5. 1709): *a Celsissima principissa Nachodensi pro 50 missis 25 fl.*; ibidem, fol. 42v, percepta č. 1 (2. 4. 1711): *a defuncta Ill[ustrissi]ma herula Keysersteiniana pro missis 14 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 69v, percepta sine č. (25. 1. 1715): *ab Illustrissimo domino comite Josepho Mortzin elemosyna libere oblata 3 fl. 24 kr.*; ibidem, fol. 70r, percepta sine č. (20. 2. 1715): *ab Illustrissimo d[omi]no comite de Mortzin elemosyna 2 fl. 48 kr.*; ibidem, percepta sine č. (24. 5. 1715): *ab Ill. d. comite Morzin 2 fl. 18 kr.*; ibidem, fol. 71v, percepta sine č. (31. 7. 1715): *ab Illustrissimo comite Mortzin 5 fl.*; ibidem, fol. 135r, percepta č. 3 (11. 6. 1727): *ab Illustrissimo domino comite Gallasch [!] pro prandio 7 fl.*; ibidem, fol. 247v, percepta č. 1 (4. 4. 1748): *ab Excellentissimo domino comite Kottulinsky missi sunt pro 52 missis ad suam intentionem hebdomatim legendis 50 fl.*

3.3 Třetí řád a arcibratrstvo sv. Františka

Kvůli nedostatečnému množství zachovaných pramenů nelze bohužel věnovat arcibratrstvu sv. Františka a terciářům prostor, adekvátní nejlépe zdokumentovaným literátům.¹⁷⁷ Přestože nám paradoxně zřejmě nejucelenější obraz o jejich působení poskytují až protokoly doprovázející rušení náboženských bratrstev v 80. letech 18. století, pokusíme se na základě prozkoumaných materiálů postihnout alespoň jejich charakteristické rysy.

Opaskové arcibratrstvo bylo při kostele sv. Františka ustanoveno zřejmě již v 1651 a mělo především plnit významnou úlohu při důsledné a nenásilné rekatolizaci regionu.¹⁷⁸ O primárním účelu jeho založení snad nejlépe vypovídá zápis v kronice turnovského konventu: *Proinde propter hos neo-conversos in ecclesia nostra erecta est Archi-Confraternitas S. P. Francisci.*¹⁷⁹ Bohužel se nám pro celé barokní období nepodařilo objevit jakýkoli seznam jeho členů.¹⁸⁰ Vnější odznakem sdružení bylo provazové cingulum (františkánský opasek), terciáři navíc obdrželi řádový hábit.

¹⁷⁷ V posledních letech se katolická zbožná bratrstva doby baroka dočkala obnoveného zájmu české historiografie zejména díky systematickému výzkumu Jiřího Mikulce, srovnej např. MIKULEC, Jiří, „Piae confraternitates“ v pražské arcidiecézi na sklonku 17. století. In: *Folia historica bohemica* (dále jen FHB), 15, Praha 1991, s. 269-342 (v poznámce č. 1 na s. 302-303 uvádí Mikulec výběrový přehled starší literatury; dále jen *Piae confraternitates*); též, Kult svatého Izidora sedláka v českých zemích. K působení církve v prostředí venkova v 17. a 18. století. In: *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 65-84; též, Zbožná bratrstva při farnostech pražské arcidiecéze a jejich majetkové zázemí před josefinskými reformami. In: *FHB*, 16, Praha 1993, s. 171-219; též, Náboženská bratrstva v procesu pobělohorské rekatolizace. In: *Rekatolizace v českých zemích*, Pardubice 1995, s. 39-48; též, Barokní náboženská bratrstva, šlechta a slavnosti. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*. Opera historica 8, České Budějovice 2000, s. 345-358; též, Proměny náboženských bratrstev v Čechách v raném novověku. In: *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby*. Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004). [Red.]: JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří. Pardubice 2005, s. 19-35; shrnutí dosavadních výsledků Mikulec podal ve 13. svazku *Knihovny Dějin a současnosti*, srovnej též, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Dále jen *Barokní náboženská bratrstva*. Praha 2000. 154 s; kde mj. na s. 19-22 podle mého mínění oprávněně zdůvodňuje zařazení terciářů mezi náboženská bratrstva.

Obdobně se konfraternitám spojeným s františkány věnoval také ELBEL, Martin, *BF*, zvláště s. 70-77. Oba autoři v těchto pracích podávají poměrně obsáhlou charakteristiku opaskových arcibratrstev i třetího řádu, a tak vzhledem k dostupnosti jejich děl upustíme od obsáhlejšího líčení účelu těchto zbožných společenství.

Naposledy k turnovským konfraternitám barokního období potom NOVOTNÝ, Robert R., *Náboženská bratrstva v Turnově barokního období*. In: *ZČRP*, 16, Semily 2003, s. 9-59; kde k literátům zejména na s. 10-33.

¹⁷⁸ K založení bratrstva kromě výše uvedeného článku o uvedení řeholníků do Turnova srovnej např. WRBCZANSKY 1746, kde na s. 246 v oddíle *N.VIII Confraternitas, Tertius Ordo, cum Via Crucis. Cryptae* k oběma bratrstvům: *In ecclesia Turnoviensi erecta est Archi-Confrat. S. P. Franc. Anno 1651. Tertius autem Ordo vigere caepit [sic!] ab Anno 1704*; případně trochu odlišně pro terciáře ibidem, s. 65 [...] *Archi-Confraternitas Chordigerorum Sancti Francisci [...] Turnovii, 1651 [...] Tertius Ordo S. P. Francisci [...] Turnovii, Anno 1701 [...]*. Zajímavý je rozpor ve vročení založení terciářů v Turnově. Na s. 64-65 Wrbczansky publikoval dekret kardinála Harracha z 9. 10. 1632, kterým byla arcibratrstva oficiálně schválena *in ecclesiis nostris per Bohemiam*.

¹⁷⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 223, kde tato věta končí popis příchodu řeholníků do města 17. ledna 1651.

¹⁸⁰ Podrobný seznam existuje až pro obnovenou konfraternitu, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-54, *Seznam bratří a sester kajících III. řádu sv. Františka Serafinského od roku 1859*, který je doveden do října 1949 a obsahuje na fol. 2r – 29r celkem 646 položek.

Již v listopadu 1652 nabídl tehdejší úřadující provinciál P. Michael Jahn členství Valdštejnům. Zda je přijali a nakolik se arcibratrstvo těšilo přízni vrchnosti, nevíme. Kromě účasti na pravidelných bohoslužbách v kostele sv. Františka, každoročních procesích nebo pohřbech zesnulých členů můžeme snad předpokládat i aktivní podíl konfraternity na řádových festivitech (např. v srpnu 1727 u příležitosti kanonizace sv. Jakuba de Marchia a sv. Františka ze Solana, v červnu 1747 sv. Petra Regalata nebo v srpnu 1751 při velkolepých oslavách stého výročí uvedení františkánů do města).¹⁸¹

Dohled nad bratrstvem i třetím řádem vykonával prostřednictvím turnovského kvardiána definitor, potažmo český provinciální ministr. O co více skrovné prameny vypovídají o terciářích, o to méně je zmiňováno opaskové arcibratrstvo. Jinými slovy se zdá, že s ustanovením třetího řádu na samém počátku 18. století ustupuje starší konfraternita do pozadí. Současně ale můžeme předpokládat velice úzkou spolupráci, ne-li dokonce splývání členské základny obou laických sdružení.

V září 1726 se dostalo představenému turnovského bratrstva z provinciálátu nařízení, aby se křtenci nadále předem nepřevlékali do terciářských hábitů.¹⁸² Na konci dvacátých let 18. století zřejmě příliv nových zájemců o členství ustal, neboť provinciální ministr P. Valerián Hammer v srpnu 1730 zvláštním dekretem vyhověl žádosti konfraternity, aby jednou za čtvrt roku *ve vhodný čas a na dobře viditelném místě* proběhla jakási forma náboru, a to až do doby, než se její řady rozšíří. Nadto ale stanovil podmínky, které musí uchazeči o vstup splňovat a mj. nařídil jména přijatých zapisovat do zvláštních knih.¹⁸³ V září 1743 provinciální ministr P. Severin Wrbczansky v odpověď na supliku bratrstva rozšířil počet exhort o další čtyři – vedle dnů zasvěcených patronům třetího řádu sv. Alžbětě Uherské (17. 11.) a sv. Ludvíkovi IX. (25. 8.) i ve svátky sv. Ludvíky degli Albertoni (snad 31. 1.) a sv. Markéty Kortonské 15. května (*in festis etiam SS. Elisabethae, Ludovicae Albertoniae, Margarithae de Cortona et Ludovici Regis*).¹⁸⁴ O šest let později bylo terciářům povoleno celkem dvanáct

¹⁸¹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, např. pag. 118 k Valdštejnům nabízenému členství (*zu unserer Confraternität im Leben und Todt an und aufnehmen*); pag. 226-228 k festivitám spojeným s kanonizacemi řádových světců. Méně zřetelné je v pramenech svatořečení sv. Kateřiny Boloňské v roce 1713, kdy kromě řady záznamů v účtech zatím jinak nemáme slavnost doloženou, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, např. fol. 54r a 57v (příjmy z března a dubna 1713), nebo fol. 56r-57v (vydání).

V inventáři pozůstalosti děkana Jana Karla Bendy z 8. 12. 1669 je zmíněn jeho nevypořádaný dluh 5 zlatých *do bratrstva svatého Františka vypůjčených*, srovnej *Listář fary*, č. 274 (1669), s. 122.

¹⁸² *Inhibet venerabile diffinitorium praesidi confraternitatis S. P. Francisci in conventu Turnoviensi ne in futurum pro S. Tertio Ordine induendis praesumat mutare hominem baptizatis*. NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 346.

¹⁸³ *Ibidem*, pag. 346-347: [...] *intra quadrantem Anni semel a P. concionatore ordinario tempore et loco bene viso de consensu P. quardiani exhortatio et instructio fieri possit, usque dum forte eorum numerus auctus fuerit [...] personae honestae et vitae inculpatae [...] personas illas ad recipiendum habitum tertiariorum juxta modum solitum praesentabit P. quardiano suo, qui eas induet S. habitu et nomina eorum in libello specialiter praeparato annotabit*.

¹⁸⁴ *Ibidem*, pag. 347-348. Při stanovení dat svátků jsme vycházeli z *Františkánsko-kapucínské misálu*, který je digitalizován na přílohovém CD-ROMu k poslední edici Ctirada Václava POSPÍŠILA OFM, *Františkánské*

povzbuzujících modliteb tak, aby se jim dostávalo této formy duchovní útěchy jedenkrát v měsíci.¹⁸⁵

Ještě hůře postižitelná je skladba členské základny z hlediska původu, pohlaví nebo společenského postavení. Nemnoho zachovaných dílčích dokumentů však naznačuje, že do obou konfraternit vstupovalo výrazně více žen než mužů. Například v soupise daně z hlavy, vyhlášeného patentem v lednu 1746, nalezneme mezi 1 278 evidovanými obyvateli města pouze pět terciárek – *Jungfrau tertii ord. S. Francisci* Rozálii Lebedovou v rodině krejčího Václava Bartoně, Dorotu Čermákovou, švagrovou krejčího Karla Urbana, Dorotu Lasenskou, dceru vdovy Alžběty, Magdalenu Svobodovou a Alžbětu Kettnerovou.¹⁸⁶ Vesměs se zřejmě jedná o mladé dívky, vykazované na řádku příslušného řemeslníka v kolonce *Kinder an seinem Brot*.

Celkem u sedmi osob, pohřbených v letech 1720–1753 v kryptě turnovského kostela sv. Františka, vyhrazené *saeculares*, byla zdůrazněna jejich příslušnost ke třetímu řádu. Vedle všeňského faráře P. Ferdinanda Wetlera zde našly místo věčného odpočinku vesměs ženy – tři dívky a tři vdovy. Tak v kryptě 18. ledna 1723 spočinula *Perillustris Virgo* Anna Kateřina Jeníková Zásadská z Gemsendorfu, *tertiaria*, nebo o tři roky dříve vdova Tomášková, *vzorná sestra třetího řádu (vidua, exemplaris soror tertii ordinis)*.¹⁸⁷ Můžeme předpokládat, že kromě P. Wetlera nežila přímo v Turnově ani Rozálie Gröschlinová, zřejmě dcera hruboskalského hejtmana, ani mladá šlechtična z Gemsendorfu.

Členy obou zbožných komunit nebyli určitě jenom turnovští měšťané, ale také obyvatelé přilehlých vesnic v rámci hruboskalského a okolních dominií. S ohledem na vzdálenosti, ztěžujícími např. účast na předepsaných povinnostech, nebo existující konkurenční bratrstva však těžko můžeme uvažovat o nějakém širším záběru, vymezeném snad dokonce obvodem sbírky samotného konventu.¹⁸⁸ Připustitelným vodítkem nám mohou

prameny I. Olomouc 2001, 998 s. Pouze sv. Ludvíka degli Albertoni v misálu uvedena není, proto jsme použili příslušného hesla z práce SCHAUBER, Vera – SCHINDLER, Hanns Michael, *Rok se svatými*. Kostelní Vydří 1995, s. 46.

¹⁸⁵ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 349: *Venerabile Diffinitorium agnoverit [...] et praesenti decreto statuit, ut praefatis saecularibus Tertii Ordinis quotannis duodecim, videlicet quolibet mense una, spirituales exhortationes fiant.*

¹⁸⁶ SOKA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 13v-14r (Lebedová a Čermáková), fol. 25v (Lasenská), fol. 26r (Svobodová a Kettnerová). Díky poškození dokumentu není jisté, zda šestou nebyla Kateřina Krušovská (fol. 26r).

¹⁸⁷ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 554-559. Dalšími byly *devota virgo Elisabetha viridiana Neumannin* († 1733), Alžběta Košťálová *tertiaria, benefactrix conventus* († 1736), *honesto vidua et matrona, tertii ordinis S. P. S. Francisci soror* Rozina Tomášková († 1750) a ctihodná vdova Barbora Černovická († 1753).

¹⁸⁸ Je dost těžko představitelné, že by se pravidelně na činnosti bratrstva aktivně podíleli třeba pardubičtí a poděbradští měšťané nebo vesničané z Chotětova či Horního Slivna. Vymezení obvodu sbírky almužen srovnej ibidem, Kronika, pag. 199-205. Turnovské františkánské konfraternity měly v okolí konkurenci např. v Českém Dubu, Mnichově Hradišti, Jičíně, Sobotce, Jilemnicí nebo Bozkově, srovnej NA Praha, Náboženská bratrstva (dále pouze NB), kart. 17 – 22 (Boleslavský kraj); případně MIKULEC, Jirí, *Piae confraternitates*, s. 316-332 (soupis bratrstev ve farářských relacích); nebo týž, Zbožná bratrstva při farnostech pražské arcidiecéze a jejich

být třeba věřící, pohřbení v letech 1680–1785 ve výše jmenované kryptě, i když samozřejmě nelze automaticky klást rovnítko mezi příznivce konventu a členy při něm působících zbožných bratrstev. Nicméně se snad nedopustíme zásadní chyby, když tuto shodu předpokládáme ve větším měřítku, než naznačuje konkrétní uvedení příslušnosti k terciářům.¹⁸⁹

Dokladem o působnosti místních konfraternit, zajímavým hned z několika důvodů, se jeví opakovaná žádost *světských terciářů jazyka německého kolem Turnova bydlicích (ad preces tertiariorum saecularium linguae Germanicae circa Turnovium habitantium)* o povolení *exhortatio in idiomate Germanico*. Nejdříve obdrželi v září 1757 svolení ke čtyřem povzbuzujícím modlitbám ročně – v květnu až srpnu. Následně jim opět provinciální ministr v září 1768 rozšířil počet exhort v mateřském jazyce o další dvě, a sice v dubnu a v září.¹⁹⁰ Víme, že nejbližší okolí Turnova bylo osídleno v drtivé většině českým obyvatelstvem a jazyková hranice probíhala výše na severozápad i severovýchod. Z míst s převahou německého etnika by tak přicházely v úvahu např. Rychnov u Jablonce nad Nisou (panství svijanské) nebo Český Dub (na rozdíl od samotného církevního statku, snad s výjimkou Hodkovic nad Mohelkou a především Osečné). Určitou analogii ke zmíněným šesti exhortám nacházíme jednak v rámci hruboskalského dominia ve farnosti Jenišovice, kde podle Schallera sice převládala čeština, ale protože tu lidé také mluvili německy, konalo se v tomto

majetkové zázemí před josefínskými reformami. In: *FHB*, 16, Praha 1993, s. 195-216 (soupis zbožných komunit v hlášeních vikářů v roce 1768). Zapomínat samozřejmě nesmíme ani na místní literáty.

¹⁸⁹ Nejvíce se o činnosti konfraternit dovidáme z účetních knih, jako třeba o pravidelných mších pro arcibratrstvo i terciáře, či o jejich příspěvcích na kadidlo, látky a jiné potřeby konventu, ale také o působení terciářských poustevníků, srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 120v, exposita č. 3 (6. 11. 1724): *pro duobus libellis tertii ordiis 1 fl.*; ibidem, fol. 137r, percepta č. 1 (19. 8. 1727): *pro missis confrat[ernitatis] per annum lectis 3 fl. 24 kr.*; ibidem, percepta č. 13 (2. 11. 1727): *pro panno pro novo habitu ab eremita tertiaro 7 fl.*; ibidem, fol. 142r, percepta č. 1 (17. 9. 1728): *a confraternitate pro sacris totius anni et thure 4 fl.*; ibidem, fol. 162r, percepta č. 4 (6. 5. 1733): *pro sepultura ac missis pie in Domino defunctae Elisabetha Neumanin, sororis Tertii Ord. 50 fl.*; ibidem, fol. 179v, percepta č. 6 (6. 2. 1736): *a funere pie def. Elizabethae Kosstalianae tertiarie apud nos sepultae 57 fl. 34 kr.*; ibidem, fol. 205v, percepta č. 8 (30. 10. 1739): *pro panno chordulato tertiarus ex Waldstein deposuit 10 fl.*; ibidem, fol. 216r, exposita č. 14 (27. 7. 1741): *pro imaginibus chartaceis et rosariis tertiaro Semilensi 2 fl.*; ibidem, fol. 220v, percepta č. 15 (18. 9. 1742): *pro missis et thure ab Archi-Confraternitate 4 fl. 34 kr.*; ibidem, fol. 230v, percepta č. 3 (24. 10. 1744): *a confraternitate Chordigerorum pro thure 3 fl. 54 kr.*; ibidem, fol. 250v, percepta č. 8 (9. 8. 1748): *pro missis Archi-Confraternitatis S. P. Francisci per annum mensiliter lectis 6 fl., item ab eadem confraternitate pro thure 36 kr.*; ibidem, fol. 266v, percepta č. 8 (25. 8. 1750): *pro missis Archi-Confraternitatis per annum mensiliter lectis usque ad Septemb. inclusive 6 fl. 30 kr., item pro decantato requiem post diem Renovationis 1 fl. 30 kr., tum pro thure 36 kr.*; ibidem, fol. 274r, exposita sine (post 20. 9. 1753): *tertiarius exposuit pro 50 sextar[iis] olei lini per 6 et ½ kr. 5 fl. 24 kr.*; ibidem, dodatečný zápis: 29. Januarii [1753] *Praen. domina Barbara Czernovskiana, vidua tertii ordinis in ecclesia nostra sepulta, pro loco sepulturae et funeratione legavit 100 fl., pro missis 110 fl., itaque missae 220 sunt persolutae [...]*; NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 6v, percepta č. 1 (14. 8. 1758): *pro 12 missis confraternitatis, ac thure 6 fl. 36 kr.*; ibidem, fol. 15v, percepta č. 2 (21. 8. 1760): *pro missis post defunctam tertiarium Ludmillam 25 fl. [...]* *a confraternitate S. P. Francisci pro missis menstruis 6 fl., pro thure et haustu vini 3 fl., a domino Ioanne Brunka pro 8 missis 4 fl., item a tertio ordine 1 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 34v, percepta č. 5 (15. 8. 1763): *a confraternitate S. Francisci pro annuis missis 6 fl.*

¹⁹⁰ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 349.

jazyce několik kázání ročně; jednak v Českém Dubu, kde měla většina měšťanů vládnout oběma řečmi, a proto byly střídavě vedeny české a německé bohoslužby.¹⁹¹

Jistotu nemáme ani v otázce, který z oltářů v turnovském řádovém kostele zbožné komunity využívaly ke svým pravidelným shromážděním. Patrocinium opaskového arcibratrstva mluví ve prospěch oltáře sv. Františka, lze se však oprávněně domnívat, že se scházeli i u čtvrtého, zasvěceného Panně Marii a umístěného v epištolním rohu kostela vedle hlavního vchodu. Této domněnce by napovídaly četné projevy spontánní úcty, kterých se tomuto oltáři dostalo, byť jsou ve větší míře patrné až po jeho znovuzřízení ve třetím decenniu 18. století, a to díky kopii milostného obrazu Madony Svatotomášské z Brna.¹⁹²

Po zrušení *Sancti Francisci Bruderschaft zu Turnau* bylo v listopadu 1785 odvedeno komornímu platebnímu úřadu, spravujícímu pro guberniální likvidační komisi peníze na hotovosti a obligace, v rámci ostatních likvidovaných bratrstev zanedbatelných 57 zlatých 9 krejcarů.¹⁹³ Prostředníkem byl krajský úřad v Mladé Boleslavi, který následně musel s guberniem řešit nedoplatek turnovského konventu ve výši 10 zl. 27 kr., jenž úředníci zjistili u položky určené na nákup svící pro zádušní mše při porovnání inventářů z prosince 1783 a v říjnu 1785 vyžádaného rozpisu nákladů, uvedených v nich pod celkovou sumou 62 zl. 27 kr. jako pro tyto účely ponechaná hotovost.¹⁹⁴ Mimochodem velice přesvědčivý doklad o preciznosti tehdejší státní byrokracie v nejlepším slova smyslu.

¹⁹¹ SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreichs Böhmen. Vierter Theil. Bunzlauer Kreis*. Prag 1786, s. 230 (Český Dub): [...] *wird der Gottesdienst daselbst wechselweis deutsch und böhmisch gehalten*; s. 316 (Jenišovice): *In diesem Kirchspiel prädomini[e]rt die böhmische Sprache, doch spricht man auch deutsch daselbst, dieser Ursache wegen wird hier etlichmal des Jahres deutsch gepredigt*. Mimo uvedené lokality připisuje převládající němčinu např. libereckému alodiū (zde zmiňuje i vzájemné výměnné pobyty dětí kvůli učení se druhému zemskému jazyku) nebo příchovické farnosti. Samotný kraj popisuje po jazykové stránce následovně: *Die böhmische Sprache prädomini[e]rt in diesem ganzen Kreise, bis auf einige wenigen Gegenden, die an Laußnitz, Schlesien und den Leutmeritzer Kreis gränzen*. Ibidem, s. 2; další místa s. 228 (Rychnov u Jablonce nad Nisou), 265 (Liberec) a 308 (Příchovice).

¹⁹² NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-18, kde na fol. 286r–308v *Inventarium sacristiae in ordinem compilatum post infaustam conflagrationem ecclesiae et conventus nostri, quae evenerat die 20. Aprilis Anno 1707*.

¹⁹³ SÚA Praha, NB, sign. II/34, relace z 2. 11. 1785, kde mj. uvedeno, že *der für die veraußerte Gerätschaften noch der aufgehobenen S. Francisci Bruderschaft zu Turnau eingegangene Betrag per 57 fl. 9 kr. ist untern 10. Octobris an den Herrn Kammeralkassa Officier Fritz bereits übergeben worden*.

K likvidaci bratrstev během josefínských reforem např. MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva*, zejména s. 131–134.

¹⁹⁴ Ibidem, v inventáři z 22. 12. 1783 vykázal kvardián Jáchym Wolfram v pasivech k tíži konventu částku 12 zl. z peněz získaných almužnami na úhradu voskových svící, resp. v druhém inventáři stejného data nerozepsanou sumu 62 zl. 27 kr., zatímco ve vyžádané *Specification* této položky z 31. 10. 1785 uvedl kvardián Damián Beran 20 zlatých na mše za žijící členy bratrstva, dalších 20 zlatých za zemřelé a konečně 22 zlatých 27 krejcarů za více než 20 liber voskových svící. Podle tehdy platné dolnorakouské či vídeňské soustavy měř a vah měla 1 libra (560,06 g) 32 lotů a 1 lot (17,50 g) 4 kventlíky. Gubernium několikaměsíční dohadování ukončilo v červnu 1786, kdy se obrátilo na mladoboleslavský krajský úřad s požadavkem, aby turnovský konvent dlužnou částku uhradil: [...] *mithin ist das Turnauer Kloster zum Ersatz der ungebährlich ausgelegten 10 fl. 27 kr. zu verhalten und dieses Geld anhero zu senden*; ibidem, revidovaný koncept z 1. 6. 1786. Nebylo by zřejmě účelné rozebírat také další akta z podzimu 1785, kdy si obě strany v čilé korespondenci ujasňovaly domnělé i oprávněné nedostatky finančního vypořádání majetku zaniklého bratrstva.

Dražební protokol z 10. srpna 1785 obsahuje devadesát osm položek, oceněných na 23 zl. 34 kr., za které bylo utrženo 59 zl. 11 kr. Onen rozdíl 2 zlatých 2 krejcarů proti zmiňované sumě odeslané do Prahy tkví v částce za tři prodané knihy, jež měly být předány na krajský úřad, nikoli prodány. Samotný protokol je zajímavý hned z několika důvodů. Z rozdílu mezi vyvolávací a vydraženou cenou lze usuzovat, o jaké předměty byl největší zájem. Tak budoucího majitele přišel nejdražší baldachýn ze zeleného sametu se zlatou obrubou (*grün sammetene umbellen mit Gold portirt*), který byl oceněn na 2 zlaté a vydražen Janem Černým za 6 zlatých 30 krejcarů. Právě Černý (*Johannes Tschernay*), bývalý aktuár a tou dobou apoštolský syndik františkánského konventu, byl daleko nejpilnějším dražitelem. Za celkem deset položek (např. dvě alby, dvě kasule, pluvíál, komže) utratil 17 zl. 53 kr. Hned čtyřikrát se mezi vydražiteli objevuje jméno tehdejšího děkana P. Františka Hoffmanna nebo Jana Nepomuka Jelínka. Konečně ve třech případech nabízené předměty svého kupce nenašly a byly prodány až během nařízené *Relicitation* v říjnu 1785 za 15 ½ krejcaru.¹⁹⁵

Nemovitosti ani úročené vklady arciepaskové bratrstvo nevlastnilo. Předměty z drahých kovů – dva pozlacené stříbrné kalichy s paténami, pacifikál zdobený skleněnou kompozicí a dokonce i stříbrná kování knižních vazeb v celkové váze 10 hřiven, 7 lotů a 1 kventlíku – byly opět před 7. březnem 1785 pražskému mincovnímu úřadu (*Prager Münzeinlösungsamt* nebo *k. k. Gold und Silber Einlösungsamt*) odevzdány zvlášť prostřednictvím krajského hejtmana.¹⁹⁶

Na rozdíl od obou zbývajících zrušených turnovských konfraternit se však arciepaskové bratrstvo ani terciáři v 19. století znovuoživení nedočkaly.

3.4 Spor o Valdštejn

¹⁹⁵ Ibidem, *Commissions Prothocoll über die auf Hohen Befehl veranlasste Licitation [...] im Gerichtsorte der Stadt Turnau de dato 10. Augusti 1785*, resp. *Commissions Prothocoll de dato 20. Octobris 1785*.

¹⁹⁶ Ibidem, potvrzení mladoboleslavského hejtmana von Ehrenburga (7. 3. 1785); dále *Consignation [...] an das Prager Münzeinlösungsamt abgegebene Silber* z 31. 5. 1785, kde *1 silberner Kelch mit Paten vergold[e]t, 1 silberner Kelch mit Paten vergold[e]t, 1 Pacifical oder silbernes Kreutz mit compositions Steinen, 24 Stücke das Beschlag von Bruderschaftsbüchern... Betragen am Gewichte 10 M. 7 L. 1 Q.*; také *Inventarium* z 10. 8. 1785 s těmito předměty v oddíle *Bruderschafts-Gerätschaften von Silber*.

Turnov se stal po uvedení františkánů do města přirozeným centrem nenásilné rekatolizace nejenom hruboskalského dominia, ale zřejmě také širšího regionu. Řeholníci se současně podíleli také na duchovní správě, přičemž tato výpomoc byla v průběhu obnovy rozvráceného farního systému turnovskými děkany přijímána bez zjevných výhrad nebo vážnějších kompetenčních sporů. První smlouvu o takové výpomoci, jež navíc přinášela konventu každoročně 100 zlatých, známe již z roku 1677.¹⁹⁷ Jen o několik let později získali františkáni *ob defectum cleri post pestem* arcibiskupské svolení *pro administranda parochia Wschenensi*.¹⁹⁸

Nicméně nám až na výjimky opět nedostatek pramenů v rámci regionu brání v detailnějším zkoumání prostředků, kterých využívala konsolidující se struktura katolické církve ve svém úsilí přivést pokud možno nenásilnou formou *zbloudilé ovce* zpět do stáda jediné zemskou ústavou uznávané *ecclesiae*. Pokusíme se osvětlit nejenom samotný spor turnovského světského a řeholního kléru, vrcholící koncem třicátých let 18. století jako důsledek místního konstituování církevní správy, ale také nahlédnout na jejich aktivity při rekatolizaci regionu, mj. festivity či poutě na Valdštejn.

V relacích turnovských děkanů Petra Vavřince Zaremby (1677) a především Václava Fabiána Blovského (1700) nacházíme konkrétnější zmínky o každoročních procesích.¹⁹⁹ Zarembo je sice uvádí pouze u filiálního kostela sv. Matěje na Hrušticí (*divina [...] ab antiquo quatuor vicibus per annum peraguntur, ad quam itur cum processione singulis vicibus*),²⁰⁰ ale část textu je bohužel kvůli zničené spodní části knihy téměř nečitelná, takže nemůžeme vyloučit obdobné záznamy zejména v případě turnovských kostelů sv. Mikuláše a P. Marie,²⁰¹ resp. nudvojovické kaple sv. Jana Křtitele. Štědřejší je v tomto ohledu mladší relace P. Blovského, který ve své odpovědi na dvacátou šestou otázku (*An soleant fieri processiones, a quo tempore, et ex quibus locis?*) píše o procesích, vedených z města *od*

¹⁹⁷ NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869, koncept smlouvy mezi turnovským děkanem Petrem Vavřincem Zarembo a apoštolským syndikem Albertem Bernáškem z 24. 3. 1677 mj. o pravidelném střídání ve vedení kázání a mší ve farním kostele a povinnosti řeholníků v zimě vykonávat duchovní správu v určených filiálních chrámech farního obvodu.

¹⁹⁸ Konkrétně v letech 1683–1688, srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 225, 599–600; opis NA Praha, ŘF Turnov, sign. C-I; též ŠIMÁK, J. V., *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z let 1671–1725*. Díl 1., sv. 1. Boleslavsko a Kouřimsko. Praha 1909, s. 81. Všeň patřila do mnichovohradištské farnosti. Obdobně měli františkáni v rámci vikariátu administrovat také v Libuni (1711), Loukově (1681, 1688), Rychnově u Jablonce nad Nisou (1710) a Turnově (1689, 1707); srovnej ibidem, s. 58 (Libuň a Loukov), 62 (Rychnov) a 67 (Turnov). K Turnovu též NA Praha, APA, kn. A 3/5, fol. 187v (22. 5. 1707) a 277v (23. 9. 1707).

¹⁹⁹ NA Praha, APA, sign. B-12/11, fol. 27r–29v, 32r–33v (1677); sign. B-14/2, fol. 5r–8v, 13v (1700).

²⁰⁰ Ibidem, sing. B-12/11, fol. 28v.

²⁰¹ Ibidem, fol. 27r–27v. V příloženém *Inventáři klenotův zádušních k chrámu Páně v městě Turnově přináležejících* najdeme mj. jedna *nebesa k procesi a osm korouhví*.

nepaměti do Přáslavic ve svátek sv. Jiří, do Nudvojovic na sv. Jana Křtitele a *k františkánům o Letnicích*.²⁰²

Již jsme zmínili výjimečnou příležitost, která se věřícím naskytla během velkolepých slavností, pořádaných místním konventem při příležitosti svatořečení františkánských svatých – snad již sv. Kateřiny Boloňské (1713), určitě ale sv. Jakuba de Marchia a sv. Františka ze Solana v roce 1727 a sv. Petra Regalata o dvacet let později.²⁰³ Můžeme samozřejmě pochybovat o přesnosti údajného počtu více než jedenácti tisíc věřících, kteří se měli zúčastnit opakovaných procesí a následných slavných mší během osmi srpnových dnů roku 1727. Kvůli dosud nevídanému množství lidu, jaké ani tři turnovské kostely nemohly pojmout, museli prý zpovědníci udělovat rozhřešení na ulicích.²⁰⁴ Stejně hojně navštívené měly být také obdobné slavnosti v červnovém oktávu roku 1747, kdy se na náměstí objevila i socha sv. Petra Regalata (*Ipsa die solemnitate magna populi multitudine processione duxit ex ecclesia B. V. Maria. Reverendissimus dominus Martinus Hlava, regius sacellanus, ac actualis Libunensis curatus per forum deportata statua S[anc]ti Petri Regalati per nostros sacerdotes dalmaticis indutos ad ecclesiam nostram*).²⁰⁵

²⁰² Ibidem, sign. B-14/2, fol. 7v: *Processiones ex civitate ab antiquo in Przaslavitz in festo S. Georgii et ad capellam in Nudvovicz in festo S. Joannis ducuntur, et ad Franciscanos in festo Pentecostes*. Všechny otázky uvádí např. PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX*. Díl 1. Praha 1917, s. 191-193.

²⁰³ Kromě řady záznamů v účtech z roku 1713 nemáme zatím doloženou případnou slavnost při kanonizaci sv. Kateřiny Boloňské, srovnej ibidem, Ratiocinia 1705, kde např. na fol. 54r, percepta sine č. (9. 3. 1713): *a senatu Gitczinensi pro canonizatione S. Catharinae de Bononia 6 fl.*; o pár dní později, sine č. (19. 3. 1713): *a senatu Boleslaviensi pro solemnitate S. Catharinae 6 fl.*; nebo ibidem, fol. 57v, percepta č. 5 (23. 4. 1713): *reverendissima et illustrissima abbatissa ad S. Jacobum Viennae submisit pro canonizatione S. Catharinae de Bononia 20 fl.*; případně vydání, jako např. ibidem, fol. 56v, exposita č. 43 (18. 3. 1713): *pictori residuum pro labore quem fecit pro canonizatione S. Catharinae 5 fl.*

K výdajům, spojeným s kanonizací františkánských světců, např. ibidem, fol. 131r, exposita č. 8 (14. 11. 1726): *pro subsidio canonizationis B. Jacobi de Marchia 3 fl.*; ibidem, fol. 136r, exposita č. 9 (4. 8. 1727): *pro libelis SS. Neocanonizatorum 9 fl. 24 kr., pro 300 imaginibus eorundem 2 fl. 45 kr.*; ibidem, fol. 243r, exposita č. 1 (23. 6. 1747): *pictori pro labore ad Solem. S. Petri Regalati 12 fl., item arculario pro labore ad eandem Solemnitatem 4 fl. 51 kr.*; exposita č. 2 (30. 6. 1747): *Pragam pro imagine Sancti Petri Regalati 20 fl.*

O finanční náročnosti slavností snad nejlépe vypovídají nezvykle nízký pokladní zůstatek, resp. zvýšené výdaje i příjmy konventu v roce 1727, a to nejenom v porovnání s rokem předchozím: výdaje za rok 1726 – 1 199 zl. 18 kr., za rok 1727 – 2 107 zl. 59 kr., za rok 1728 – 1 842 zl. 54 kr.; příjmy za rok 1726 – 1 221 zl. 6 kr., za rok 1727 – 1 872 zl. 27 kr., za rok 1728 – 2 092 zl. 48 kr.; pokladní zůstatek za rok 1726 – 336 zl. 53 kr., za rok 1727 – 76 zl. 21 kr., za rok 1728 – 326 zl. 14 kr. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, např. fol. 54r a 57v (příjmy z března a dubna 1713), nebo fol. 56r-57v (vydání). Kromě řady záznamů v účtech však zatím jinak nemáme slavnost doloženou.

²⁰⁴ *Die 15. Augusti e quinque locis processionaliter A. R. D. curati cum ingenti populi multitudine advenere, qualis concursus populi, ut cives sexagenarii dixerere. Turnovii nunquam antehac visus est, quem etiam tres ecclesiae Turnovii exstantes capere non poterant, ita quod confessarii in platea poenitentes, quorum infra hanc octavam ultra 11 000 communicarunt apud nos audire debuerint, ipsa hac die concionem dixit A. R. D. Wenceslaus Nutter, curatus Loukovicensis, summam cantavit Venerabilis D. Jacobus Weis, curatus Hodkovicensis, vicarius foraneus. Srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 226.*

²⁰⁵ Ibidem, pag. 227-228.

Ve více ohledech zajímavým dokladem stále ještě bezproblémové spolupráce řeholníků se světským klérem je *directorium pro divinis et concionibus* kostela sv. Františka z května 1730, schválená tehdejší děkanem Václavem Josefem Planickým.²⁰⁶

Pořádek střídání bohoslužeb a kázání (*ordo alternationis*) nám v sedmi bodech dá nahlédnout do zákulisí náboženského života města a farního obvodu. K pravidelným službám Božím (*divina cum concione*) o sobotách, nedělích a svátcích v kostele sv. Mikuláše, jakož i kázáním ve farním kostele P. Marie *in omnibus festis B. V. Mariae excepto festo Immaculatae conceptionis*, si děkan z titulu své funkce vyhradil (*praeterea eximit sibi*) další svátky – Všech svatých a sv. Mikuláše pro děkanský, sv. Matěje a sv. Bartoloměje pro hruštický nebo Nejsvětějšího jména Panny Marie pro farní kostel. Zmíněna jsou také procesí na sv. Marka na Hrušticí (*S. Marci Evangelistae, si incidat in dominicam, tunc enim ducitur processio ex ecclesia decanali Hrussticzium*), v neděli následující po sv. Jiří do Přáslavic a podobně ve svátek sv. Jana Křtitele do Nudvojovic. Pouze bohoslužba bez kázání se měla kvůli procesí do Mnichova Hradiště odbývat na sv. Annu, případl-li tento svátek na neděli. Ve všechny tyto vyhrazené dny směli františkáni sloužit *in osm hodin podle slunce (solum hora octava)* pouze zpívanou mši bez kázání.

Kostelu sv. Františka byly vedle svátku Neposkvrněného početí Panny Marie přiřknuty odpolední kázání v den Narození Páně, o Velikonocích a také o Letnicích, kdy sem navíc každoročně přicházelo procesí od sv. Mikuláše. V ostatní neděle a svátky byly vedeny bohoslužby a kázání střídavě v děkanském a františkánském kostele.²⁰⁷ Výjimkami ve prospěch mendikantů byly svátky zasvěcené jejich kostelu (třetí neděle po Velikonocích) a řádu včetně terciářů nebo odpovídající patrociniu oltářů (sv. Josef). Dalšími body předpisu byla upravena také pravidelná kázání pro konfraternity (*conciones confraternitatis fiunt quavis dominica prima mensii – seu proxima calendis mensis sequentis – post meridiem finito completorio*) a v postním předvelikonočním období, resp. funerální obřady františkánských bratrstev.

Ve čtvrtém článku nacházíme zatím nejstarší doklad²⁰⁸ obdobné spolupráce na Valdštejně, kam v období kolem svátku sv. Jana Nepomuckého do kaple stejného patrocina směřovali věřící za nejpobláznějším českým barokním světce nejdéle od konce prvního

²⁰⁶ NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869, *Directorium pro divinis et concionibus, quae diebus dominicis et festis per annum in nostra ecclesia Turnovii peraguntur* z 12. 5. 1730.

²⁰⁷ *In aliis dominicis et festis, quoad divina servatur alternatio continua et indistincte, ita quod una dominica fiat concio et divina in decanali, altera dominica vel festo subsequente apud nos, tertia iterum in decanali et sic continue alternative per totum annum.* Ibidem, inv. č. 2869.

²⁰⁸ Je velice pravděpodobné, že nové poznatky přinesou excerpte z fondu Archivu pražského arcibiskupství. Jenom v kopiářích odeslaných listů od roku 1676 se nachází množství dokumentů, které se v rámci regionu nezachovaly ve fondech farních úřadů. Výsledky prvních sond tuto domněnku potvrzují. Stejným způsobem bude samozřejmě třeba sledovat i příjemeckou linii.

decennia 18. století.²⁰⁹ Nebude snad od věci krátce shrnout dosavadní, byť dosti neúplné poznatky, které o tomto možném regionálním poutním místě a tamních eremitech máme.

Asi nejčastěji jsou citovány údaje z duchovenských fassí tereziánského katastru, kde v rubrice *Kaple bez lidu / titulové kostelův* v roce 1713 tehdejší turnovský děkan P. Karel Korvín uvedl: *Jedna kaple na Valdštejně, kterou milostivá vrchnost vystavěla, kdežto dva poustevníci bydlejí. / Titulus S. Jana Nepomuckého (sic!).*²¹⁰ Díky papežskému breve z února 1717, resp. již z října 1709, kterým Kliment XI. udělil *pro capella in Waldstein* či *pro ecclesia S. Ioannis Nepomuceni loci Waldstein* plnomocné odpustky všem věřícím, kteří jej navštíví 16. května v době od prvních nešpor do západu slunce a pomodlí se zde za svornost křesťanských knížat a vymýcení kacířství, a nalezené zakládací listině původně snad dřevěné kaple uvedeného patrocina víme, že stavbu realizoval František Josef hrabě z Valdštejna někdy mezi červencem 1705 a říjnem 1709.²¹¹ Ze zápisu při vědomí možných formulářových schémat lze uvažovat např. o více postavených objektech (plurál *dos pro sartis tectis conservandis assignetur*) či o možném vzhledu dávno opuštěného hradu.

Přestože odpustková privilegia nelze považovat za doklad existence poutního místa, uveďme si nyní alespoň několik případů z nedalekého okolí. V letech 1694–1718 obdržela *plenarias indulgentias* (případně i *ad septennium*) či pouze *similes indulgentias* kromě Valdštejna řada kostelů a kaplí, frýdlantským sv. Křížem a libereckým sv. Antonínem na severozápadě počínaje, přes sv. Vavřince na Dlouhém Mostě či sv. Michaela ve Smržovce, turnovskou P. Marii, přepeřského sv. Jakuba nebo rohozeckou zámeckou kapli Nejsvětější Trojice, až po semilské sv. Petra a Pavla nebo soboteckou sv. Máří Magdalenu na jihovýchodě.²¹²

²⁰⁹ *Cum festum autem S. Joannis Nepomuceni, quod celebratur in Waldstein, observanda est alternatio, ita quod uno anno Venerabilis dominus decanus, vel alius ab eo invitatus, altero anno nos ibidem habeamus concionem.* Ibidem, inv. č. 2869.

²¹⁰ NA Praha, Tereziánský katastr, inv. č. 427, fol. 1v-2r.

²¹¹ Odpustkové privilegium srovnej NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 353 (5. 2. 1717); dále ibidem, APA, kn. B 16/7, fol. 6v (21. 10. 1709) a fol. 186r (5. 2. 1717). Opis zakládací listiny ibidem, kn. A 3/3, fol. 312r: *Authoritate archiepiscopali ordinaria datur tempore praesentium ad instantiam Illustrissimi Domini Francisci Iosephi comiti de Waldstein (titul) facultas et licentia, ut in dominio suo Skalensi in loco illo ubi rudera antiquissimae arcis Waldstein dictae de facto exstant, sacellum in honorem Divi Ioannis Nepomuceni libere et licite aedificari surare possit, ac valeat. Ita tamen ut congrua dos pro sartis tectis conservandis assignetur et instrumentum desuper confectum ad Venerabile Officium transmittatur. Libris cancellariae ingrossandum Pragae die 24. Julii 1705.*

Je zarážející, že genezi původní kaple, stejně jako její možné podobě, se dosud seriózní výzkum prakticky nevěnoval.

²¹² K jednotlivým lokalitám srovnej NA Praha, APA, kn. B 16/5 (1691–1700), B 16/6 (1698–1709) a B 16/7 (1709–1718), passim, např. Bozkov a Semily (B 16/5, fol. 117v z 26. 4. 1694; B 16/6, fol. 60r ze 14. 2. 1703; B 16/7, fol. 102v z 27. 8. 1712), Přepěře a Všeň (B 16/5, fol. 235v z 18., resp. 13. 4. 1697; B 16/6, fol. 143v z 24. 4. 1706; B 16/7, fol. 132r z 20. 3. 1715), Turnov (B 16/7, fol. 103v z 24. 5. 1713), Hrubý Rohozec (B 16/7, fol. 72v post 12. 11. 1711 a fol. 161r ze 14. 5. 1716), Sychrov (B 16/7, fol. 22v z 29. 7. 1710 a fol. 35r ze 14. 11. 1710), Vysoké nad Jizerou (B 16/6, fol. 60r ze 14. 2. 1703; B 16/7, fol. 245r z 15. 7. 1718), Hodkovice nad Mohelkou (B 16/5, fol. 136v z 15. 9. 1695; B 16/6, fol. 83v z 28. 4. 1704), Jenišovice (B 16/5, fol. 118r ze 17. 4. 1694), Jesenný (B 16/5, fol. 121v ze 4. 2. 1695; B 16/6, fol. 25v z 22. 8. 1701), Letařovice (B 16/5, fol. 195v

Rozpory panují také v otázce valdštejnských poustevníků, z nichž bezesporu nejznámějším je Václav Karel Holan Rovenský. V nedávné době jim ve svých studiích nemalý prostor věnovaly Eva Mikanová a Marie Vojtíšková,²¹³ jejich interpretace však ve světle dosud jen málo využitých pramenů často neobstojí. Obraz ermitáže spíše profánního charakteru na Valdštejně je v zásadě správný, hůře akceptovatelná jsou ale některá tvrzení, např. že poustevníci tu žili *prokazatelně v 17. století*,²¹⁴ a nešťastně formulovaná je prameny nepodpořená domněnka, že *františkáni z Turnova obsazovali místa poustevníků a někdy i světských duchovních v dosti širokém okruhu svého okolí*.²¹⁵

Ermitáž na Valdštejně zmiňuje ve čtvrtém svazku *Topographie des Königreichs Böhmen*, věnovaném Boleslavskému kraji, také Jaroslav Schaller: *Im J. 1722 haben die Grafen Waldstein nicht ferne von dannen* (míněno hřebčína, založeného dle Schallera

z 16. 5. 1696; B 16/6, fol. 125v z 28. 7. 1705), Vlastibořice a Loukov (B 16/5, fol. 206r z 9. 8. 1696; B 16/6, fol. 81r z 11. 2. 1704), Liberec (B 16/5, fol. 120r z 22. 12. 1694, fol. 277r ze 14. 6. 1698 a fol. 343r z 28. 8. 1700), Rychnov u Jablonce n. N. (B 16/5, fol. 127r z 10. 3. 1695), Sobotka (B 16/5, fol. 108v z 30. 8. 1694, fol. 233r z 24. 9. 1696 a fol. 282v z 8. 11. 1698), Roprachtice (B 16/6, fol. 59v ze 14. 2. 1703), Frýdlant (B 16/6, fol. 12r ze 7. 8. 1709), Bzí (B 16/6, fol. 83v z 28. 4. 1704), Dlouhý Most (B 16/6, fol. 88v z 28. 5. 1704), Libuň (B 16/6, fol. 213v ze 6. 3. 1708), Smržovka (B 16/6, fol. 67r ze 4. 7. 1703) nebo Rovensko pod Troskami (B 16/6, fol. 108r z 21. 7. 1704).

²¹³ Zejména MIKANOVA, Eva, Hudební kultura na valdštejnských panstvích v 17. a 18. století. In: *ZČRP*, 8, Bystrá nad Jizerou 1995, s. 121-129. VOJTÍŠKOVÁ, Marie, Poustevnictví v českém baroku. In: *ZČRP*, 8, Bystrá nad Jizerou 1995, s. 130-151.

Holan si v únoru 1700 koupil v Turnově od své tchyně Doroty Tarčinské za 43 kop míš. kus role a odprodal jej až o více než osm let později za prakticky totožnou částku 50 zl. 20 kr. kováři Janu Svobodovi; srovnej ŠIMÁK, J. V., *Listář k dějinám školství na Turnovsku*. Turnov 1908, s. 81 (záznam č. 101, 19. 2. 1700). Těžko lze pochybovat o tom, že ve smlouvách uváděný *Václav Rovenský, varhaník* je Holan. V roce 1709 již nacházíme v registrech místního literáckého bratrstva zápis o prozatím vyplacených 15 krejcarech *panu Václavovi Holanovi poustevníkovi za papír na nové rorate literátské*; SOKA Semily, Literáti Turnov, staré inventární číslo 1932, Registra pro léta 1675–1717, fol. 116v, zápis post 26. 10. 1709. Také další záznamy snad z prosince 1709 souvisejí s Holanem: *za rekalní papír pro nové rorate dáno 30 kr.; za 1 ½ libry sviček lojových V. Holanovi k psaní těch roratů dáno 16 kr. 3 d.*; ibidem, fol. 120r. Srovnej také MIKANOVA, Eva, op. cit., s. 125; táž, *Hudba v Turnově a okolí od nejstarších dob do začátku 19. století*. In: *ZČRP*, 1, Bystrá nad Jizerou 1988, s. 71. V obou případech však nepřesně datováno.

Bližší k Janu a Dorotě (Holance) Tarčinským, Václavu Rovenskému a kováři Janu Svobodovi srovnej edici BOHÁČEK, Jan, Tereziánský katastr pro město Turnov – rustikální fáse a vizitace. In: *Archivum Paradisi Bohemici aetatis novae et recentioris*, 1, Turnov 2003, s. 87-214, jmenný rejstřík s čísly gruntů od s. 205. Nicméně právě Václav Rovenský je ve fási uveden jako *chudý perníkář*, ibidem, s. 160 (číslo gruntu 78).

²¹⁴ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, op. cit., s. 133. Při vědomí neznalosti všech dostupných pramenů (znovu upozorňuji na nezpracovanost fondu Archiv města Turnov nebo pro 17. století nezachovaný materiál v Děkanšském úřadu Turnov) jsem dosud na žádný takový doklad nenarazil. Minimálně problematické je tvrzení Mikanové, že *Jan Jestřebský byl později poustevníkem v Turnově nebo jeho okolí* v první polovině 16. století, MIKANOVA, Eva, op. cit., s. 122 s pozn. č. 1; a to již jenom při porovnání její interpretace s citovaným zdrojem, srovnej ŠIMÁK, J. V., *Příběhy města Turnova nad Jizerou. Díl 1. (od založení města do roku 1620)*. Turnov 1903, s. 188.

Ke spíše profánnímu charakteru barokních pousteven naposledy PREISS, Pavel, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*. Praha – Litomyšl 2003, např. s. 164 a n., 184 a n. s užitečným odkazem na dobové francouzské a německé slovníkové definice ermitáží na s. 188-189, s. 327 a n.; přestože jinak s mnoha autorovými, především však obecnějšími interpretacemi nesouhlasím.

²¹⁵ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, op. cit., s. 137 s poznámkou č. 35. Opět se nám zatím v žádném z výše uvedených fondů nepodařilo nalézt jediný dokument, který by tuto interpretaci potvrzoval. Souhlasit lze pouze s výpomocí turnovských františkánů v duchovní správě. Také v případě kaple Povýšení sv. Kříže u Jesenného bylo spíše autorčino přání otcem myšlenky, srovnej např. inventovaný fond Farní úřad Bozkov (1746) 1747–1951 v SOKA Semily.

vévodou frýdlantským, pozn. rrn) *eine Kirche unter dem Titel des h. Johann v. Nep. samt einer Eremitage errichtet*.²¹⁶

A co vlastně víme o poustevnících v okruhu působení turnovských františkánů? Především to, že např. bratři Josef ze Železného Brodu, Pavel z Jesenného, Ludvík ze Semil či Simplicianus (alias Antonín Svoboda) z Valdštejna skutečně byli ve styku s řeholníky a mohli být členy třetího řádu. Ovšem nikoli v tom smyslu, že by snad byli konventem do svých poustevnů vysíláni. Tamní eremity tedy nemůžeme vnímat jako od světského prostředí zcela odtržené anachorety, navazující na pozdně starověké nebo raně středověké tradice pouštních Otců. Blíže realitě bude spíše chápání tehdejších poustevníků jako správců posvátných míst a objektů, které však byly zhusta navštěvovány i z čistě profánních důvodů. Stálí obyvatelé těchto klidných a odlehlých samot byli nezřídka závislí na vrchnostenských fundacích, umožňujících i samotné konstituování eremitáže. Ostatně řada záznamů z účetních knih turnovských františkánů svědčí mj. o tom, že poustevníci naopak konvent dotovali, a to v rámci svých možností z příjmů za např. prodané svaté obrázky či růžence, zřejmě pro výběřčí almužen, kteří je obratem při svých pochůzkách rozdávali.²¹⁷

²¹⁶ SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreichs Böhmen. Vierter Theil. Bunzlauer Kreis*. Prag 1786, s. 58. K Jesennému ibidem, s. 312 (*Jeßeney [...] mit einer Eremiten Kapelle unter dem Namen Kreuzerhöhung*). Na mapě I. vojenského mapování z let 1764–1768 najdeme tehdejší stavbu pod označením *Walstein [...]* *Eremitage*.

²¹⁷ Z mnoha dokladů o třeba i ryze profánních činnostech nejenom valdštejnských eremitů v útcích turnovských řeholníků např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 137r, percepta č. 13 (2. 11. 1727): *pro panno pro novo habitu ab eremita tertiaro 7 fl.*; ibidem, fol. 141r, percepta č. 8 (24. 7. 1728): [...] *pro novo pallio cordulato ab eremita 3 fl.*; ibidem, fol. 142r, percepta č. 3 a 4 (25. 9. a 20. 10. 1728): *pro novo habitu et pallio ab eremita 12 zl.* [...] *ab eremita pro panno cordulato 2 fl.*; ibidem, fol. 205v, percepta č. 8 (30. 10. 1739): *pro panno chordulato tertiaris ex Waldstein deposuit 10 fl.*; ibidem, fol. 237v, percepta č. 3 a 5 (16. 7. a 4. 8. 1746): *pro habitu ab eremita Ferro-Brodensi 10 fl.* [...] *ab eremita Jessenensi pro panno chordulato 8 fl. 15 kr.*; ibidem, fol. 238v, percepta č. 2 a 7 (17. 9. a 10. 11. 1746): *pro panno chordulato ad habitum ex solvit eremita prope Navarovo 10 fl. 30 kr.* [...] *ab eremita Jessenensi residuum pro panno 3 fl., item a Navaroviensi 6 fl.*; ibidem, fol. 239v, percepta č. 10 (30. 12. 1746): *depositum fuit debitum pro habitu Fratris Simpliciani, eremitaie Waldsteinensis, ab eodem domino quaestore [tj. hruboskalského důchodního, pozn. rrn] 10 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 240r, exposita č. 9 (19. 12. 1746): *Fratr Ludovico, eremitaie Semilensi pro imaginibus 1 fl. 33 kr.*; ibidem, fol. 242v, percepta č. 6 (2. 8. 1747): *a Fratre Elzeario eremita Lomnicensi pro habitu et pallio interim dati fuerunt 12 fl. 22 kr. 3 d.*; ibidem, fol. 243v, percepta č. 1 (14. 8. 1747): *pro pallio Fratris Pauli tertiaris eremiti 5 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 259r, exposita č. 7 (4. 8. 1749): *pro imaginibus a Fratre Ludovico eremita Semiliensi acceptis 3 fl.*; ibidem, fol. 268r, percepta sine č. (15. 10. 1750): *eremitaie pro imaginibus 2 fl. 30 kr.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 7v, percepta č. 1 (5. 10. 1758): *pro habitu novo Fratris Simpliciani eremitaie Waldsteinensis ex quaestura 11 fl.*; resp. ibidem, percepta č. 1 (7. 12. 1758): *ex pio legato nomine eleemosynae a defuncto Fratre Ludovico eremita Semiliensi relictis 20 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 14v, percepta č. 1 (16. 6. 1760): [...] *a Fratre eremita Waldsteinensi pro uno pari sandaliorum 2 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 17v, percepta č. 1 a č. 1 (18. 3. a 17. 4. 1761): *ab eremicola ex Waldstein pro novo scapulari ad habitum 4 fl.* [...] *Fr. eremicola ex Waldstein in sua professione praeter alia suppeditata dedit 3 fl. 8 kr.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 23v, percepta č. 1 (31. 5. 1762): *Fr. Paulus eremita solvit pro habitu novo 16 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 27r, exposita č. 1 (28. 8. 1762): *eremita Paulus Jessenio deposuit pro panno chordulato 16 fl., qua autem mortuus ob debita repetum hanc eleemosynam amicillius est extra cassam apud d. synd. Apostolicum deposita videlicet 16 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 35v, percepta č. 3 (1. – 15. 10. 1763): *a Fratre Josepho eremita 1 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 38v, percepta č. 5 (9. 3. 1764): *a Fratre Josepho eremita Ferro-Brodensi 4 fl. 10 kr.*
K obdobnému chápání eremitů připomeňme alespoň poustevníka-kostelníka ve Strašíně, srovnej KALISTA, Zdeněk, *Česká barokní pouť*. Žďár nad Sázavou 2001, zejména s. 185.

Ale vraťme se ke sporu řeholníků se světským klérem. V roce 1738 vystupuje z anonymity v listu arcibiskupské konsistoře loukovskému vikáři *Frater Simplicianus, alias Antonius Svoboda, tertii ordinis S. Francisci eremita in loco Waldstein*.²¹⁸ Přímý nadřízený nového turnovského děkana J. J. Teutsche byl informován o výsledku předvolání poustevníka (*praefatus eremita*), který měl na Valdštejně pobývat bez příslušného povolení (*absque petita et impetrata licentia nostra eremum incolat*). Vikář měl zprostředkovat urychlené zaslání požadovaných dokladů (vedle žádosti o povolení obývat poustevnu také instrument o Simplicianově zaopatření) do Prahy. Současně byl vybidnut, aby se vhodným usměrněním turnovského děkana (*proinde praefato decano, nomine nostro intimabitis, ut deinceps ab ejusmodi delationibus, nisi sufficiens fundamentum subsit, abstinent [...] atque paci et concordiae studeat*) zasadil o urovnání sporu tamního řeholního a světského kléru.²¹⁹

Nástupem Jana Josefa Teutsche do čela turnovského děkanátu počátkem roku 1737 skončilo dlouhé období bezproblémové spolupráce s františkány. Pozadí sporu těžko kdy postihneme v úplnosti, domníváme se však, že by mohl svědčit i o pokročilé konsolidaci duchovní správy v regionu ve 30. letech 18. století. Řeholníci přičítali vinu za vyvolání rozkolu jednoznačně děkanovi – po sedmaosmdesátiletém střídavém vedení slavnostních bohoslužeb v kostelech sv. Františka a sv. Mikuláše či P. Marie měla s příchodem Teutsche vzniknout v této otázce rozepře, o které byla vedle arcibiskupské konsistoře informována také vrchnost.²²⁰ Počátek vzájemné nevraživosti sice pouze tušíme, nicméně se zdá, že právě děkan

²¹⁸ NA Praha, APA, kn. A 8/16, fol. 325r (8. 12. 1738). Již v září byl *eremicola in monte Waldstein* předvolán do Prahy, srovnej NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869 (17. 9. 1738).

²¹⁹ Určitou rivalitu poustevníků-terciářů, rekrutujících se především z mendikantských řádů, a reformní ivanitské kongregace zmiňuje ZÁHRADNÍK, Pavel, *Poustevna v Semilech na Koštofranku a poustevník Ivan Polívka – vizitátor kongregace bratří ivanitů*. In: *ZČRP*, 12, Semily 1999, s. 200-207. Jmenuje také další turnovské terciáře, žijící v průběhu 18. století v poustevnách – Ludvíka Chmelíka (Koštofrank), Josefa Elenbachera (Železný Brod) a Josefa Wikenhausera (Valdštejn), ibidem, s. 204. Blíže k eremitům např. týž, Antonín Dominik Stoy a kongregace ivanitů. In: *Bibliotheca Strahoviensis*, 2, Praha 1996, s. 69-99; resp. týž, *Poustevník Matěj Jakub Zelenka a klášter ve Svaté Dobrotivé*. In: *Bibliotheca Strahoviensis*, 4-5, Praha 2001, s. 105-112.

Obdobné příklady františkánských a augustiniánských poustevníků-terciářů srovnej např. NA Praha, APA, kn. 3/6, fol. 23v (Blšany, 1707), 230r (Libědice?, 1708).

K založení, účelu a hmotnému zajištění železnobrodské poustevny třeba zápis Jana Cejnara v jeho *Pamětním letopopisu* z roku 1839, srovnej MČR Turnov, Sbirka rukopisů, sign. R-111, pag. 62 (v oddíle nazvaném *Původ Pouště nad Brodem městem*): *Léta 1680 bydlel v nynější vesnice řečené Brodec, blíž města Železného Brodu, těch časů jedinký hrubý sedlský rolní statek, a ten těch časů přináležel jistému sedláku příjmením Voru, ten měl dva syny, z nich jeden ujal po otci to rolní domácí hospodářství a druhý opustil všecky světské marnosti, an jsa Boží citel oblíbil sobě o samotnosti poustevnický život védsti, [!] vzal za podíl z otcova zanechání na při vsi [!] v lesíku kousek místa, a tu sobě ode dřeva domek neb poustku nechal vystaviti a do něhož se odebral, a tu ve svatým obcování svůj život vedl a v témž domku neb poušti sobě k modlení komůrku neb kapličku Božího hrobu zřídil, které vše jak ten domek a v něm ten Boží hrob od těch časů od něho zřízený vše ode dřeva, až podnes ve svém vstavu [!] pozůstává k spatření, a v tomž domku nyní k opatrování téhož kostelíka tu v tej poušti vystaveného k opatrování na založené fundace [!] v postupnosti některý člověk pozůstává a sluje obyčejně u lidu poustevník, z rohozeckého důchodu bejvá službou vyplácen.*

²²⁰ *Dum per 87 annos continuos ab introductione nostra in civitatem Turnoviensem per alternativam divinorum celebrationem in nostra et decanali ecclesia cum V[enerabilibus] D[ominis] decanis Turnovii commorati fuisset in summe pacifica et populi aedificatoria harmonia, tandem circa annum 1737 hanc alternativam celebrationem divinorum V[enerabilis] D[ominus] decanus Joannes Josephus Teutsch impugnavit inceptit.*

přilil oleje do rozhořivajícího se ohně sváru novým pořádkem služeb božích, sepsaným někdy koncem roku 1737, na jehož existenci můžeme usuzovat z korespondence arcibiskupské konzistoře. 8. ledna 1738 totiž byly z pověření generálního vikáře a oficiála pražské arcidiecéze Jana Mořice Martiniho sepsány tři listy. První loukovskému vikáři Václavu Antonínu Klímovi, druhý pro kvardiána Epifania Štěpána a třetí turnovskému děkanovi Teutschovi.²²¹ Po důkladném vyšetření situace měl vikář Klíma podat do Prahy zprávu, aniž by však svému podřízenému cokoli z jejího obsahu předem sdělil. Obě znesvářené strany byly současně informovány o ustanovení vyšetřovací komise (Klímovi měl být nápomocen také českodubský vikář), přičemž Jana Josefa Teutsche konzistoř důrazně varovala, aby svým přístupem k otázce vedení bohoslužeb nevyvolával další rozmišky.

Koncem února byl *in conventione pacifica inter V. D. decanum et conventum Turnoviensem* sepsán nový pořádek služeb božích, podléhající následnému schválení generálním vikářem pražské arcidiecéze.²²² Proponovaná shoda však pod dojmem dalších událostí působí poněkud rozpačitě.

V porovnání s výše uvedeným *ordo divinorum* z roku 1730 cítíme určitý posun ve prospěch světského kléru. Závěrečný bod *ordo divinorum* však nadále zbavoval konvent práva aktivně se účastnit nepomucenských slavnostních bohoslužeb v kapli na Valdštejně: *In festo S. Joannis Nepomuceni in capella sita in monte Waldstein, ad faciendas ibi alternis annis cum V. D. decano conciones, nullum jus nobis* (tedy mendikantům, pozn. rrn) *arrogatur, manet ergo illaesum jus V. D. decani, dummodo Excellentissimus fundator sit contentus*. Jak se vzápětí ukázalo, právě tohoto sporného momentu dokázali františkáni obratně využít.

Již 3. března 1738 zaslal kvardián Štěpán hraběti z Valdštejna list se žádostí o prostředkování ve sporu s děkanem.²²³ V úvodu představený turnovských františkánů připomněl téměř devadesátiletou spolupráci *pro consolatione fidelium*, která skončila novým bohoslužebným řádem, jímž se prý není schopen řídit nejenom konvent, ale ani lid,

Quare haec controversia ad Reverendissimum Archiepiscopale Consistorium delata pariter Excellentissimo D[omino] fundatori nostro informatio data est. NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 415.

²²¹ NA Praha, APA, kn. A 8/15, fol. 133r-135v. Opis listu kvardiánovi také NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 419-420.

²²² NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869 (opis pořádku bohoslužeb z 24. 2. 1738).

²²³ Opis srovnej NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 415-417; resp. zřejmě opis původního listu (?) NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869 (3. 3. 1738), kde byly děkanovi přičítány mj. následující výroky: *Cum autem inter cetera hujus inauditae innovationis puncta nostris superioribus majoribus scripto obtenserit V. D. decanus: Circa festum S. Joannis Nepom. libenter etiam omni anno quendam ex conventu pro concione invitabitur alternativam autem de jure admittere non possum, nisi jus alternationis mihi exhibeatur [...] Ultimo ratione Waldstein, si Excellentissimus simulque Clementissimus patronus meus jus ad illam capellam conventui tradiderit et Reverendissimum officium id roboraverit, nil habebit in contrarium, prius quam hoc fiat, jus ad capellam hanc mihi spectans cedere non possum.* Dále kvardián přesvědčoval hraběte z Valdštejna, že správa kaple musí i nadále zůstat nezávislá na turnovském děkanovi tak, jak to stanovil její zesnulý zakladatel.

přicházející o kázání. Na správnou strunu zřejmě udeřil zmínkou o popření fundace zakladatele valdštejnské kaple: *Sicuti et ratione ecclesiae S. Ioannis in Waldstein, in qua alternativa solemnitatis recurrente die 16. Maji [sic!] demandata est ab Excellentissimo Domino erectore et usque nunc observata, ubi Venerabilis Dominus decanus contra hoc protestari conatur, plures alias novitates inducendo, quae absterrent fidelium pietatem.* Odpověď na sebe nenechala dlouho čekat a určitě musela františkány potěšit.

V listu, datovaném 28. března v Doksech, se František Josef z Valdštejna postavil za konvent.²²⁴ Rozhořčený údajnými výpady děkana Teutsche (*ad fusiori penna, mihi de dato Turnovii 3. Martii transcriptas et perceptu plane ingratas aggressiones a Turnoviensi domino decano die 20. ejusdem mihi immanuatas respondeo*), a také v duchu hraběcí fundace (*proinde ex mente et intentione fundantis*), ubezpečil kvardiána plnou podporou. A to nejenom ohledně pravidelného střídání ve vedení kázání *circa festum S. Ioannis Nepomuceni*, jehož případné zrušení považoval za vlastní patronátní pravomoc. Navzdory odporu děkana měli františkáni pokračovat v dosavadní činnosti, zvláště v křesťanské péči o chudinu. Hrabě se dokonce za tento projev jeho vůle (*ita mea expressa voluntas sit, ut Admodum Reverenda paternitas vestra non obstante Turnoviensis domini decani protestatione*) přihlásil k plné zodpovědnosti.

Pražské konsistoři, již tak dost rozladěné probíhajícím sporem, se takový postup turnovských františkánů samozřejmě nelíbil. Pokusme se ve zkratce interpretovat korespondenci konventu s provinciálem z doby před stanovením konečného *ordinis divinatorum* v září 1738, díky níž jsme snad již nyní schopni v hlavních rysech postihnout úřední rozřešení všem zúčastněným nepříjemného rozkolu.²²⁵

Kvardián svému představenému vysvětloval, že hraběte z Valdštejna do celé záležitosti zasvětil s ohledem na jeho patronátní práva, resp. že v únoru sepsaný pořádek bohoslužeb popírá veškerou dosavadní spolupráci řeholního a světského kléru, díky které bylo z města vymýceno kacířství. Výhrady měl především vůči dle jeho názoru jednostranným úpravám v neprospěch konventu ve vedení nedělních bohoslužeb, ve svátky Neposkvrněného početí Panny Marie, Nejsvětějšího jména Ježíše Krista, sv. Petra a Pavla, v adventním období, a také ohledně procesí a dohledu nad arciepiskopovým bratrstvem.

O dobré vůli konsistoře svědčí, že provinciálem tlumočené připomínky v přepracovaném pořádku bohoslužeb zohlednila. Na druhou stranu však neopomněla zdůraznit, že kanonické právo platí pro všechny a nelze je obcházet. To se týkalo především

²²⁴ Opisy ibidem, ŘF Praha, inv. č. 2869 (28. 3. 1738); též ibidem, ŘF Turnov, Kronika, pag. 418-419.

²²⁵ Dosud nalezená korespondence jistě není úplná, srovnej NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869, kde např. koncept nedatované odpovědi kvardiána na konsistoriální přepis (snad post 18. 6. 1738), resp. série vysvětlujících listů především z dubna 1738, které zaslal budoucímu provinciálovi Jiřímu Rockenovi.

kaplí na Valdštejně a na Hrubé Skále, které nebyly zcela vyňaty ze správy turnovského děkana, jak si na základě svého patronátu přál František Josef hrabě z Valdštejna.²²⁶ Tečkou za zhruba rok trvajícím sporem se stal kompromis ve formě nového *ordinis divinorum*, datovaného 17. září 1738, jež nakonec akceptovaly všechny zúčastněné strany.²²⁷ V devíti bodech byly přesně vymezeny bohoslužby a kázání ve farním, filiálním i řeholním kostelech, jejich průběh v době nejvýznamnějších církevních svátků, jakož i pravidelná turnovská procesí. Poněkud překvapivě nebyl do nového pořádku zapracován jeden z nejkontroverznějších bodů – střídavě vedená kázání ve svátek sv. Jana Nepomuckého v kapli na Valdštejně. Možným vysvětlením se zdá být respektování status quo, ale snad i hraběcí vůle zachovat této fundaci určitou nezávislost. Tak lze vyložit zápis z roku 1747, následující však v kronice turnovského konventu bezprostředně za pořádkem služeb božích: *In Waldstein est resoluta alternativa celebratio divinorum in solemnitate S. Ioannis Nepomuceni, uno anno habet Venerabilis Dominus decanus, altero anno nos, prout hoc anno 1747 cum duplici concione germanica et boh[emica] habuim[us]*.²²⁸ Stejného data by mohl být záznam o neúřední dohodě s děkanem, týkající se zpívaných mší v kostele sv. Františka během jím vedených procesí (*per privatam conventionem cum Venerabili Domino decano ob processione[m]*) ve svátky sv. Matěje, Jana Křtitele, Václava a v neděli po sv. Bartoloměji.²²⁹

Nezdá se, že by se střídavě vedená kázání v rámci slavnostních bohoslužeb na Valdštejně stala ve třicátých letech 18. století ústředním bodem naznačeného sporu, hypoteticky je snad lze považovat za nepřímé důkazy existence regionálního poutního místa na bývalém rodovém sídle tehdejších majitelů hruboskalského dominia. Nicméně se tradice

²²⁶ NA Praha, APA, kn. A 8/16 (10. 9. 1738), fol. 168r-168v, opis listu hraběti z Valdštejna: *Quantum porro capellas in Waldstein et in Magno Skal in territorio parochiali decani existentes, nec non capellanum ibidem attinet, ipsae capellae a iurisdictione parochiali decani exemptae censeri non possunt, nec unquam exemptae fuerunt [...]* V podobném duchu se nesl také list hruboskalskému kaplanu Karlu Jeřábkovi z 5. 12. 1738, reagující zřejmě na Teutscheovu stížnost, ve kterém byl jednak kárán za nedostatečnou úctu k turnovskému děkanovi, jednak měl konsistoři nadále poskytovat jakoukoli smlouvu, týkající se zámecké kaple a jeho fundací stanovených povinností; ibidem, fol. 322v-323r.

²²⁷ Plné znění např. NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 421-425; další opis též NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869. Opis listu na provincialát srovnej NA Praha, APA, kn. 8/16 (13. 9. 1738), fol. 180r-180v; turnovskému děkanovi ibidem, kn. 8/16 (17. 9. 1738), fol. 184r-184v.

²²⁸ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 425. Další zápis z 6. 5. 1799 tlumočí list tehdejšího děkana Karla Jelínka, kterým měla být s odvoláním se na dřívější výnos císaře Josefa II. střídavá kázání ve svátek sv. Jana Nepomuckého na Valdštejně zrušena ve prospěch farního kléru. Ibidem, pag. 426-427.

²²⁹ Ibidem, pag. 426. Zajímavý doklad dobového vnímání rozkolu relativně nezávislým svědkem nabízí související poznámka tehdejšího aktuára Václava Antonína Meissnera v jeho pamětech: *A[nno] 1737 po smrti nebožtíka Velebn[ného] Pána děkana Václava Planického dostal se sem do Turnova Veleb[ný] Pán Jan Josef Teutsch, rodič pražský a bývalý farář louňovský. Ten začal ponejprv zde kázání neb exortati ranní, kteréžto potom skrze Vysoce Slavnou konsistoř pražskou jak hrubé služby Boží, tak také ranní kázání slova Božího mezi Veleb[ným] Panem děkanem a Veleb[ným] konventem františkánským skrze prošlý dekret, kdy kde mají držané býti, v roce rozděleny byly, kdež prve nikdá dvoje kázání nebývalo, což pro čeleď velmi prospěšné jest, že můžou také kázání slyšeti a Pán Bůh bude toho začínatele hojným odplatitelem. Amen.* MČR Turnov, Sbirka rukopisů, sign. R-131, fol. 9v. Srovnej též právě v tomto místě výjimečně nepřesnou edici ŠIMÁK, J. V., Paměti Václava Antonína Meissnera, souseda turnovského, z let 1538–1744. In: *Od Ještěda k Troskám*, 1, Turnov 1922–1923, s. 182.

květnových poutí na Valdštejn, a to i v souvislosti s rodícím se cestovním ruchem, udržela až do poloviny 20. století a její obnovení v posledních letech můžeme vnímat jako upomínku na důležitou součást náboženského života obyvatel města a jeho okolí.²³⁰

3.5 Život konventu ve světle účetních materiálů

²³⁰ Obdobné spory se dokonce objevily i u františkánských konventů, za všechny jmenujme např. Moravskou Třebovou v roce 1722, kdy se řeholníci přeli s děkanem Janem Antonínem Stöhrem ohledně sloužení mší a zvonění. Na zásah kurie byl nakonec přijat kompromis, srovnej FOLTÝN, Dušan a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, s. 435.

3.5.1 Něco statistických údajů

Kdo by neznal text populární dětské písničky, která již téměř třicet let říká, že *statistika nuda je, má však cenné údaje?* A právě v duchu tohoto rozverného říkadla se v úvodu této části předkládané práce pokusím analyzovat snad pouze zdánlivě samoučelnou a nepřehlednou změť čísel, která se přede mnou při excerpici nejstarších kontinuálních účetních materiálů turnovského konventu navršila.²³¹

Díky získanému souboru dat dokážeme přes clonu téměř tří staletí nahlédnout do života řeholní komunity v první polovině 18. století. Domnívám se, že tato ucelená řada účetních položek, zachycující barvitý obraz každodennosti turnovských františkánů v letech 1705–1763,²³² může sloužit také jako relevantní zdroj informací pro hospodářské dějiny regionu daného období. Na pozadí konventních účtů lze sledovat třeba ceny práce a mnoha surovin, případně distribuci výrobků prostřednictvím regionálních nebo vzdálených trhů či dnešní mluvou řečeno dodavatelsko-odběratelské vztahy vůbec.

Obecně lze říci, že roční obrat finančních prostředků turnovských františkánů narostl během prvních šesti desetiletí 18. století o více než 200 procent (tabulka č. 5). Pouze v jednom jediném případě zůstal ve sledovaném období celkový objem příjmů a výdajů pod hranicí dvou tisíc zlatých, dost možná shodou okolností právě v prvním zachovaných účetními knihami evidovaném roce 1705, a to konkrétně na úrovni 1 969 zlatých 12 krejcarů (percepta obnášela 1 037 zl. 28 kr., exposita potom 931 zl. 44 kr.).²³³ Své maximální úrovně dosáhl obrat v roce 1758 – 5 767 zl. 33 kr. (příjmy 2 869 zl. 10 kr., výdaje 2 898 zl. 23 kr.), tedy nárůst proti roku 1705 o téměř 293 %.²³⁴ Podíváme-li se na vývoj příjmů a výdajů, svých nejnižších i nejvyšších hodnot se dotkly ve stejných dvou letech, tedy 1705 a 1758. Procentuálně vyjádřeno to znamená nárůst o více než 276, resp. 311 bodů.

Při grafickém znázornění (graf č. 2) naznačeného vývoje obratu (celkový objem finančních prostředků, jež v letech 1705–1763 *protekly* rukama apoštolského syndika, dosáhl hodnoty 200 821 zlatých 26 krejcarů, kde na percepta připadlo 100 281 zlatých 30 krejcarů a na exposita potom 100 539 zlatých 56 krejcarů)²³⁵ je obzvláště patrný jeho více méně pozvolný

²³¹ NA Praha, ŘF Turnov, kn. B-17 (*Ratiocinia conventus Turnoviensis*), fol. 1r – 295v (dále jen *Ratiocinia 1705*), resp. ibidem, kn. B-5 (*Ratiocinia Conventus Turnoviensis inchoata Anno 1758 I. Januarii*), fol. 2v – 38r (dále jen *Ratiocinia 1758*).

²³² Pro rok 1704 známe pouze pokladní zůstatek k poslednímu prosinci 426 zlatých 57 krejcarů, srovnej ibidem, *Ratiocinia 1705*, fol. 1r.

²³³ Ibidem, *Ratiocinia 1705*, fol. 1r – 8v.

²³⁴ Ibidem, *Ratiocinia 1758*, fol. 2v – 8r.

²³⁵ Již v této chvíli je třeba upozornit na skutečnost, že při srovnání sumárních hodnot ročních uzávěrek, resp. sečtených výsledků hospodaření daného kalendářního roku, a obdobných součtů měsíčních sum za sledované období se výsledné hodnoty rozcházejí, a to konkrétně o 95 zlatých 29 krejcarů (obrat 200 725 zlatých 57 krejcarů, z toho percepta tvoří 100 285 zlatých 27 krejcarů a exposita 100 440 zlatých 30 krejcarů). Možných

vzestup, přerušovaný však na jedné straně výraznými propady v letech 1711, 1726, 1730, 1749 a zejména 1752, resp. na straně druhé markantním nárůstem obratu, zaznamenaným pro léta 1708, 1727, 1738, 1740, 1750, ale především 1758. V další části této studie se pokusím oba póly jinak stabilního růstu konkrétněji analyzovat a zařadit je do širších souvislostí.

Vezmeme-li v potaz průměrné roční hodnoty sledovaného období, jsou následující – příjem 1 699 zl. 41 kr., výdaje 1 704 zl. 4 kr. a obrat logicky 3 403 zl. 45 kr. Z tohoto pohledu se nejčastěji – šestadvacetkrát u percept (což obnáší při 59 ročních záznamech 44 % případů) a čtyřadvacetkrát u exposit (necelých 41 %) – výše získaných a utracených prostředků pohybovala v rozmezí 1 501 až 2 000 zlatých. Jenom o trochu méně početná je skupina let, ve kterých se obrat vměstnal do intervalu 1 001 až 1 500 zlatých, u příjmů dvaadvacetkrát (37 %) a u výdajů dvacetkrát (34 %). Nad hranici 2 500 zlatých se vyhoupla percepta čtyřikrát (1758, 1757, 1761 a 1763) a exposita pětikrát (1758, 1759, 1763, 1762 a 1760) – tedy vesměs v období sedmileté války.²³⁶ Pouze ve dvou případech naopak výdaje klesly pod 1 000 zlatých (1705 a 1707).²³⁷ Nadprůměrných hodnot dosáhla percepta celkem pětadvacetkrát (42 %) a exposita devětadvacetkrát (49 %).

Věřím, že nebude od věci srovnat obdobným způsobem obrat a rozdíly mezi příjmy a výdaji. Celkové objemy ročních finančních prostředků, zaznamenaných účetní knihou konventu, nejčastěji dosahovaly hodnot blížících se výše uvedenému průměru, konkrétně v rozmezí 3 501 až 4 000 zlatých šestnáctkrát (27 %), pouze jedenkrát méně četný byl obrat mezi 2 501 a 3 000 zlatých (25 %) a hned dvanáctkrát potom mezi 3 001 a 3 500 zlatých (20 %). Ve třech případech (1758, 1763 a 1759) překročil roční obrat 5 000 zlatých, jedenkrát (1705), jak již bylo uvedeno, potom nedosáhl hranice 2 000 zlatých. Nadprůměrných hodnot lze u obratu v daném období napočítat dvacet šest (44 %).

Podíváme-li se na rozdíly příjmů a výdajů v daném roce, v kladných číslech skončil třicetkrát (51 %). Nejčastěji rozdíl dosahoval hodnot ± 100 zlatých – celkem pětadvacetkrát (42 % ze všech případů), z toho desetkrát (17 %) byl výsledek v červených číslech. Ještě čtenější byl záporný rozdíl v intervalu ± 101 až 200 zlatých – dvanáctkrát (20 %), zatímco pouze pětkrát v daném rozmezí příjem převyšoval výdaje. Vůbec nejvyšším kladným rozdílem se může vykázat rok 1757, 608 zlatých 36 krejcarů (úhrnu percept 2 656 zl. 16 kr. odpovídala exposita 2 047 zl. 40 kr. při obratu 4 703 zl. 56 kr., tedy sedmém největším ve sledovaném období), následovaný nijak překvapivě rokem 1707, a to vzhledem k započaté

zdůvodnění tohoto v rámci celkového objemu zanedbatelného rozdílu (0,04 %) se nabízí více, přesto si nejsem jistý, že dovedu v dalším textu uspokojivé vysvětlení podat.

²³⁶ Ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 8r (1758), 12v–13r (1759), 16v (1760), 21v (1761), 28v (1762) a 37v (1763); zde jsou uvedeny údaje při poslední uzávěrce v rámci jednotlivých let.

²³⁷ Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 7r a 8v.

obnově dubnovým požárem poničeného konventu a kostela sv. Františka, 470 zlatých 16 krejcarů (percepta 1 402 zl. 27 kr., exposita 932 zl. 11 kr., což představuje čtvrtý nejnižší obrat 2 334 zl. 38 kr.). Naopak nejvíce do červených čísel se propadá srovnání pro rok 1709, minus 725 zlatých 32 krejcarů (příjmy 1 108 zl. 22 kr. proti výdajům 1 833 zl. 54 kr., což činí podprůměrný obrat 2 942 zl. 16 kr., až čtyřicátý v pořadí). Pouze o málo lépe dopadlo zúčtování roku 1754, minus 664 zlatých 28 krejcarů (příjmy 1 569 zl. 44 kr., výdaje 2 234 zl. 12 kr., a tedy celkově osmnáctý obrat 3 803 zl. 56 kr.).

Z tabulky průměrných hodnot příjmů, výdajů, obratu a pokladny dle decenníí (první desetiletí zahrnuje logicky pouze šestiletí od roku 1705, zatímco sedmé jenom tříletí 1761–1763) výše naznačené směry vývoje vyplývají stejně zřetelně. Trochu stranou v tomto ohledu stojí stav pokladny, kam se přirozeně promítají údaje z dalších kategorií v jiné podobě. Obecněji vzato lze konstatovat, že pozvolný růst objemu finančních prostředků, které konvent ročně zúčtoval (v obracech po dekádách 103 – 116 – 99 – 121 – 104 – 125 %, resp. při srovnání k výchozí hodnotě prvního decennia 103 – 119 – 118 – 143 – 149 – 187 %), byl narušen pouze ve čtvrtém desetiletí 18. století mírnou depresí. Vysvětlení celkového trendu můžeme hledat v neustálém poklesu hodnoty peněz a zvyšování cen zejména obilnin, arci se v rámci celkového cenového vývoje stále udržovaly na poměrně nízké úrovni, samozřejmě s výjimkou neúrodných let (např. v letech 1709, 1726, 1731, 1740 nebo 1756).²³⁸ Nápadná zvýšení percept, např. v letech 1708 a 1727–1728, doprovázená vzápětí obdobným růstem výdajů, souvisela se střádáním kapitálu jednak na obnovu kostela sv. Františka a přiléhajícího konventu po ničivém požáru z dubna 1707, jednak na slavnosti doprovázející kanonizaci sv. Jakuba de Marchia a sv. Františka ze Solana.²³⁹

Tabulka č. 3: *Průměrné hodnoty příjmů, výdajů, obratu a zůstatků konventu (1705–1763) dle dekád*²⁴⁰

Dekáda	Příjmy	Výdaje	Obrat	Pokladna
1705–1710	1 316 zl. 19 kr.	1 359 zl. 23 kr.	2 675 zl. 42 kr.	543 zl. 44 kr.

²³⁸ Z kompendií můžeme připomenout BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P., *Velké dějiny zemí Koruny české*, 10 (1740–1792), Praha – Litomyšl 2001, zejména s. 320-403; SVOBODA, Jiří – VAŠKŮ, Zdeněk – CÍLEK, Václav, *Velká kniha o klimatu Zemí Koruny české*, Praha 2003, s. 365-402; KLÍMA, Arnošt, *Manufakturní období v Čechách*. Praha 1955, např. s. 451-454.

²³⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 17v-35v (červen 1707 – prosinec 1709); fol. 131v-143v (1727 až 1728).

²⁴⁰ Pouze u pokladny je zachován výchozí údaj také k 31. prosinci 1704, proto byl vzat v potaz pro výpočet průměrné hodnoty v první dekádě.

1711–1720	1 381 zl. 53 kr.	1 372 zl. 19 kr.	2 754 kr. 12 kr.	375 zl. 1 kr.
1721–1730	1 599 zl. 43 kr.	1 598 zl. 18 kr.	3 198 zl. 1 kr.	255 zl. 4 kr.
1731–1740	1 591 zl. 26 kr.	1 590 zl. 12 kr.	3 181 zl. 38 kr.	304 zl. 10 kr.
1741–1750	1 932 zl. 33 kr.	1 908 zl. 2 kr.	3 840 zl. 35 kr.	375 zl. 5 kr.
1751–1760	1 980 zl. 34 kr.	2 022 zl. 57 kr.	4 003 zl. 31 kr.	379 zl. 33 kr.
1761–1763	2 507 zl. 19 kr.	2 488 zl. 32 kr.	4 995 zl. 51 kr.	289 zl. 50 kr.

Při srovnání měsíčních sumářů (graf č. 3) ve sledovaných účetních položkách dosahují dlouhodobě nejvyšších hodnot srpen (příjmy 14 406 zl. 13 kr., výdaje 14 907 zl. 57 kr., tj. obraty 29 314 zl. 10 kr., tedy téměř 15 % celkového objemu), červenec (percepta 13 263 zl. 3 kr., exposita 11 023 zl. 30 kr., tj. v součtu 24 286 zl. 33 kr., což obnáší asi 12 %) a červen (příjmy 9 895 zl. 58 kr., výdaje 9 686 zl. 53 kr., obraty 19 582 zl. 51 kr., tj. necelých 10 %). Na opačné straně stojí listopad (percepta 6 774 zl. 23 kr., exposita 5 787 zl. 39 kr., v součtu 12 562 zl. 2 kr., tj. kolem 6 %), duben (příjmy 6 171 zl. 12 kr., výdaje 6 660 zl. 43 kr., obraty 12 831 zl. 55 kr.) a září (percepta 6 302 zl. 10 kr., exposita 6 562 zl. 6 kr., obraty 12 864 zl. 16 kr.). Jak vidno, rozdíl v obrazech mezi srpnem a listopadem činí plných 16 752 zl. 8 kr. (více než 233 % nárůstu), což je sám o sobě větší objem, než nejenom průměrná hodnota (16 727 zl. 37 kr.), ale dokonce i pokud jde o součty příjmů a výdajů u všech ostatních měsíců s výjimkou oněch třech letních!

Ostatně porovnáním příjmově nejbohatších měsíců najdeme na vrcholu pomyslného žebříčku nejčastěji právě srpen – vůbec nejvýše ten v roce 1757 (724 zl. 49 kr.). Nad hranici 500 zlatých se měsíční příjmy konventu vyhouply ještě pětkrát, konkrétně v prosinci 1761 (598 zl. 30 kr.), dále v srpnu 1758 (542 zl. 31 kr.), 1745 (505 zl. 58 kr.) a 1744 (501 zl. 54 kr.), přičemž téměř výsadní postavení osmého měsíce v tomto pořadí narušil ještě červenec 1754 (511 zl. 21 kr.). Nejnižší příspěvky přinesly konventu červenec 1736 – pouhých 8 zl. 24 kr. – a duben stejného roku (9 zl. 41 kr.).²⁴¹ Přitom v období 1705–1763 činil průměrný měsíční příjem konventu 141 zl. 27 kr.

Při pohledu na příjmy v nehojnějším měsíci sledované periody zjistíme, že kromě v tuto dobu poměrně často poukazovaných vysokých částek z fundačních dávek hruboskalské vrchnostenské kanceláře obdržel konvent v srpnu 1757 mj. dohromady dalších 125 zlatých ze zbožného odkazu apoštolského syndika z Prahy, resp. od hraběte z Bubna.²⁴²

²⁴¹ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 292v (percepta za srpen 1757); fol. 280v (červenec 1754); fol. 233v (srpen 1745) a fol. 229v (srpen 1744); ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 20v-21v (prosinec 1761) a fol. 6v (srpen 1758); resp. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 182v (červenec 1736) a fol. 180v (duben 1736).

Obdobně lze porovnat také exposita, která ve čtyřech případech překročila 500 zlatých – v červenci 1754 (644 zl. 57 kr.), srpnu 1758 (576 zl. 7 kr.), červnu stejného roku (573 zl. 58 kr.) a opět v srpnu 1739 (528 zl. 4 kr.). Nejméně prostředků konvent utratil v lednu 1705 – zanedbatelné 2 zl. 57 kr., a potom ještě šestkrát pod 10 zlatých.²⁴³ Průměrně ve sledovaném období františkáni měsíčně vydali 141 zl. 46 kr.

Dlouhodobému pořadí měsíců podle rozdílů mezi příjmy a vydáními (graf č. 4) vévodí na straně plusových hodnot červenec (2 239 zl. 33 kr.), na opačné potom říjen (-2 956 zl. 37 kr.). V obou případech se jedná o pověstné výjimky, výrazně se vymykající z dalších tří identifikovatelných skupin. V té první, do níž můžeme zařadit celkové rozdíly pohybující se kolem $\pm 1\ 000$ zlatých, najdeme na straně aktiv prosinec (1 100 zl. 42 kr.) a listopad (986 zl. 44 kr.), v pasivech potom květen (-1 014 zl. 18 kr.). Do druhé skupiny (± 500 zlatých) lze zahrnout v plusových hodnotách únor (520 zl. 2 kr.), v minusových srpen (-501 zl. 44 kr.) a duben (-489 zl. 31 kr.). U zbývajících měsíců se rozdíly pohybují zhruba v rozmezí ± 200 zlatých (červen a březen v kladných, zatímco září a leden v záporných hodnotách).

Mluvíme-li o účetnictví turnovského konventu, je třeba zmínit také uzávěrky, podávající františkánům v určitých časových intervalech přehled o jejich hospodaření. S notnou dávkou shovívavosti snad lze částečně přijmout jeden ze závěrů ve studii Michaely Bradáčové, že *po většinu zkoumaného období byl po třech měsících proveden součet příjmů a výdajů za předešlé měsíce*.²⁴⁴ V letech 1705–1763²⁴⁵ totiž napočítáme devětatřicet případů, tedy plně dvě třetiny, kdy skutečně proběhla uzávěrka v daném kalendářním roce čtyřikrát. Nicméně však alespoň pro první polovinu 18. století rozhodně nelze souhlasit s tvrzením Bradáčové, že by se tak dělo po třech měsících – pouze u pěti let (1728–1730, 1754 a 1756) totiž výše naznačenou pravidelnost najdeme, navíc jenom v posledních dvou případech v dnes

²⁴² Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 292v, percepta č. 2 (16. 8. 1757): *Praga ex pio legato D. syndici Apostolici defuncti pro missis 100 fl., item pro 50 missis legendis defuncti D. comitis z Bubna 25 fl.*

Pravidelné částky, směřující do konventní pokladny z vrchnostenské kanceláře jako součást fundální almužny, v padesátých letech 18. století nezřídka přesahovaly v rámci kalendářního měsíce hranici 300 zlatých, např. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 271v (srpen 1752), fol. 273v (červenec 1753), fol. 278v (červenec 1754), fol. 292v (srpen 1757).

²⁴³ Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 279r (exposita za červenec 1754), fol. 205r (srpen 1739); ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 7r (srpen 1758), fol. 5r-6r (červen 1758; resp. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 2r (leden 1705). Dalšími měsíci, kdy výdaje konventu nedosáhly 10 zlatých, byly květen 1732 (4 zl.; ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 158v), listopad 1733 (7 zl. 5 kr.; ibidem, fol. 165v), prosinec 1714 (7 zl. 29 kr.; ibidem, fol. 69v), listopad 1753 (8 zl. 5 kr.; ibidem, fol. 274r), únor 1715 (9 zl. 4 kr.; ibidem, fol. 70v) a březen 1727 (9 zl. 49 kr.; ibidem, fol. 133r).

²⁴⁴ BRADÁČOVÁ, Michaela, Františkánský klášter v Turnově v 18. století v knihách příjmů a výdajů. In: *ZČRP*, 19, Semily 2006, s. 121. Alespoň částečnou omluvou pro minimálně autorčino zjednodušení skutečnosti by mohl být jí samou uváděný odkaz na stav ve dvou nejstarších zachovaných účetních knihách, tedy pro období 1705–1822. Přestože jsem mladší z knih procházel po roce 1763 pouze zběžně, dovoluji si tvrdit, že bych pro autorkou naznačený časový rozsah jejího výzkumu podobnou formulací nevolil.

²⁴⁵ Celkem byl účet ve sledovaném období uzavřen 223krát, což dává průměr 3,77 na rok.

obvyklém cyklu březen – červen – září – prosinec. Sedmkrát byl účet uzavřen v pěti, resp. pouze ve dvou měsících během roku, ve zbyvajících šesti letech potom ve třech měsících.²⁴⁶

Nejčastěji byla účetní uzávěrka provedena v srpnu (44krát), v prosinci (42krát) a v březnu (33krát), naopak ani jednou nebyla v lednu, pouze dvakrát proběhla v říjnu a pětkrát v červenci. Poměrně běžná byla účetní uzávěrka také v červnu (24krát) a v září (21krát). Poněkud překvapivé je zjištění, že sedmnáctkrát během zkoumaného období vůbec nedošlo k uzavření účtů s koncem kalendářního roku či kdykoli v průběhu prosince – kromě tří případů ve čtyřicátých letech však tato situace nastávala především v první třetině 18. století a naopak obvyklé to bylo v periodách 1718–1723 a 1727–1730. Můžeme sice spekulovat, zda na tento způsob vedení knihy měl nějaký vliv v té době v zemi obvyklý vojenský účetní rok, začínající 1. listopadem, nezdá se to však pravděpodobným.

Četnost a termíny uzávěrek souvisely také s každoroční kanonickou visitací, prováděnou provinciálem (v letech 1733–1734, 1740, 1742–1743 a 1751–1752 navštívil při této příležitosti turnovský konvent P. Severinus Vrbčanský)²⁴⁷ či v roce konání generální kapituly přímo visitačním komisařem. Ve sledovaném období výraznou většinou kanonická visitace následovala účetní uzávěrku. Lze konstatovat, že bilance byla pravidelně prováděna v měsíci bezprostředně předcházejícím či totožném kontrole chodu konventu ze strany vrcholného představitele provincie, pouze v osmi případech se naznačená úzká spojitost nezdá tak zřetelnou.²⁴⁸

V této souvislosti je třeba uvést na pravou míru další nepřesné údaje ve výše uvedeném článku Michaely Bradáčové. Není totiž pravdou, že by se každoročních visitací v zastoupení provinciála účastnil kdokoli ze sboru definatorů.²⁴⁹ Jak již bylo zmíněno, přijížděl na kontrolní návštěvu turnovského konventu v letech, kdy se v některém ze sesterských řeholních domů svatováclavské provincie následně slavila generální kapitula, právě její budoucí předsedající, jinak host z některé z okolních správních oblastí: *Anno 1753 die 8. Novembris celebratum est capitulum provinciale in conventu Olomucensi, praeside Adm. Reverendo Patre Christophoro Riemer Austriaco, in quo in ministrum provinciale electus est Adm. Reverendus Pater Benvenutus Peter, SS. Theologiae lector emeritus diffinitor, et*

²⁴⁶ Jistou pravidelnost snad lze vysledovat při dvou uzávěrkách v letech 1718–1721 (duben – srpen), v dalších případech byla kombinace měsíců odlišná (1713 březen – září, 1715 březen – srpen a 1722 červenec – září).

²⁴⁷ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 162r (24. 4. 1733), fol. 168v (5. 5. 1734), fol. 210v (18. 9. 1740, zde ve funkci generálního visitačního komisaře), fol. 219r (14. 3. 1742), fol. 224v (31. 5. 1743), fol. 268v (8. 3. 1751), fol. 270v (28. 3. 1752).

²⁴⁸ Např. v letech 1712–1714 srpnové visitaci předcházela buď červnová, nebo ji naopak následovala zářijová uzávěrka, stejně jako v roce 1715 visitaci červnovou. Srovnej ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 50r (16. 8. 1712), fol. 57r (6. 8. 1713), fol. 67r (1. 8. 1714), fol. 70v (27. 6. 1715).

²⁴⁹ BRADÁČOVÁ, Michaela: op. cit., s. 121: *Další kontrole byly klášterní účty vystaveny jednou do roka ze strany provinciála františkánské provincie sv. Václava nebo jednoho z jeho definatorů.*

custos habitualis, Silesius Nissensis.²⁵⁰ A právě Pater Riemmer visitoval turnovský konvent 25. 9. 1753, přičemž v následujících dvou letech přijel na kontrolu tehdejší provinciál Pater Benvenutus Peter.²⁵¹ Obdobně tomu bylo nejenom během touto prací zkoumaného období, ale i v následujících letech 18. století.

Pouze ve čtyřech případech (1710, 1716, 1729 a 1738) se nepodařilo v účetních knihách záznam o provedené visitaci nalézt. Šestatřicetkrát (61 %) přijel do Turnova na kontrolu úřadující provinciál, patnáctkrát (25 %) generální visitační komisař a jedenkrát budoucí představený české provincie s titulem vikáře, tedy před potvrzením úřadu z Říma.²⁵² Nejčastěji byl turnovský konvent kontrolován v červnu (16krát), v červenci (12krát) a v květnu (10krát), pouze jedenkrát naopak v dubnu a v prosinci.

Zbývá zmínit vlastní stav pokladny ve správě apoštolského syndika, světské osoby a současně zřejmě i člena třetího řádu, opaskového arcibratrstva či dokonce obou bratrstev, jež měl v souladu s řeholí sv. Františka i právní kanonické sbírky *Corpus iuris canonici* na starosti péči o finance konventu.²⁵³ Pokladní zůstatky se pohybovaly v rozmezí od 39 zl. 38 kr. v roce 1755 až po 1 086 zl. 41 kr. v roce 1708, kdy výjimečně překročil hranici tisíce zlatých. Ani druhý rok v pořadí co do výše zůstatku – 1707 a 811 zl. 52 kr. – nedává prostor k pochybám, že by snad stav pokladny k poslednímu prosinci uvedených let neměl zrcadlit snahu františkánů shromáždit dostatek finančních prostředků k znovuvybudování požárem zničeného kostela a řeholního domu. V průměru totiž ve zkoumaném období vykazovala kasa na konci příslušného roku 360 zl. 21 kr., přičemž této nebo vyšší hodnoty dosahovala v šestadvaceti letech (43 %). Nejčastěji, devětadvacetkrát (48 %), se zůstatek pohyboval v rozmezí ± 150 zlatých od průměru, pětkrát byl vyšší než 600 zl. (kromě výše zmíněných také v letech 1753, 1757 a 1758) a naopak šestkrát pod hranicí 100 zl. (1727, 1729, 1754–1756 a 1760).

Při srovnání po dekadách (graf č. 5) vidíme, že nejvyšších průměrných hodnot dosahovala pokladna v prvním decenniu 18. století (544 zl. 33 kr.), nejnižších potom ve třetím (255 zl. 4 kr.) a v sedmém desetiletí (289 zl. 50 kr.).

Zvláštní postavení si z hlediska naznačeného finančního hospodaření konventu přirozeně udržují oba válečné konflikty,²⁵⁴ které se českými zeměmi ve zkoumaném období

²⁵⁰ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 288.

²⁵¹ Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 273v (25. 9. 1753, Riemmer), fol. 278r (27. 6. 1754, Peter), fol. 283r (8. 7. 1755, Peter).

²⁵² Třikrát se mi jméno a titul visitujícího nepodařilo jednoznačně určit.

²⁵³ Naposledy přehledně a podrobně o úřadu apoštolského syndika KIANIČKA, Daniel, Úrad apoštolského syndika pri kremnickom františkánskom konvente. In: *Ludia. Peniaze. Banky*. Zborník z konferencie. Bratislava 2003, s. 193-206.

²⁵⁴ Do válek o dědictví rakouské zahrnují léta 1740–1748, tedy obě slezské války až do podpisu závěrečné mírové smlouvy v Cáchách 18. října 1748; druhým časovým úsekem je sedmiletá válka.

prohnaly (grafy č. 6 a 7). Na první pohled je patrné, že vykazují obdobné rysy, zejména v určité stabilitě hladiny příjmové i výdajové složky účetních operací a logicky i celkového obratu. Přestože obě válečná střetnutí dělí necelých deset let, zaznamenáme výrazný vzestup objemu zúčtovaných prostředků, a sice téměř o tisíc zlatých. Zatímco za konfliktů ve čtyřicátých letech dosahují průměrné hodnoty obratu k hranici 4 000 zlatých (příjmy 1 967 zl. 29 kr., výdaje 1 951 zl. 58 kr., obrat 3 919 zl. 27 kr.), během sedmileté války se již blíží 5 000 zlatých (příjmy 2 447 zl. 51 kr., výdaje 2 434 zl. 9 kr., obrat 4 882 zl.). Výše pokladní hotovosti navzdory prakticky totožnému objemu (průměrně 343 zl. 32 kr. ku 340 zl. 58 kr.) také při pohledu na zůstatky krajních let obou válečných období vzestupný trend potvrzuje (326 zl. 14 kr. v 1740 ku 414 zl. 24 kr. v 1748, resp. 98 zl. 22 kr. v 1756 ku 151 zl. 16 kr. v 1763).

Nejvyšší úrovně se ve válkách o rakouské dědictví dotkly příjmy v roce 1742 (2 161 zl. 34 kr.), výdaje v roce 1744 (2 088 zl. 41 kr.) a obrat v roce 1743 (4 069 zl. 3 kr.). Nejnižší hodnoty zase vykazují roky 1747 (příjmy 1 868 zl. 24 kr.) a 1748 (výdaje 1 709 zl. 14 kr., obrat 3 606 zl. 10 kr.). Sumářům sedmileté války, ale vlastně celého zkoumaného období, potom vévodí již zmiňovaný rok 1758. Je zajímavé, že i když během obou konfliktů převažují léta s pasivní bilancí, při celkovém srovnání vycházejí průměrné hodnoty mírně aktivní.

3.5.2 Správa finančních prostředků, fundace a zbožné odkazy, apoštolský syndik

Jak již bylo konstatováno, k základním pravidlům františkánské řehole patřilo zachovávání přísné chudoby, čistoty a poslušnosti. Jasně deklarovaný byl touto elementární normou také vztah řeholníků k penězům: *Praecipio firmiter fratribus universis, ut nullo modo*

*denarios vel pecuniam recipient per se vel per interpositam personam.*²⁵⁵ Nicméně v souvislosti s hmotným zabezpečením klášterů i samotných řádových bratří musel vzniknout v rámci církve poměrně složitý systém pravidel.

Určitým prostředníkem (*interposita persona*) pro nakládání s majetkem a současně představitelem a vykonavatelem správy finančních prostředků turnovského konventu se stal apoštolský syndik (*syndicus apostolicus*), bezúhonná světská osoba, těšící se jednak všeobecné přízni a milostem, a to včetně jejich rodinných příslušníků, jednak se řídící církevním právem a papežskými privilegii přesně vymezenými pravomocemi a povinnostmi. Lze konstatovat, že pro klášter apoštolští syndici obstarávali následující služby. Především jménem papeže a římsko-katolické církve přijímali hmotné a nehmotné statky, poskytnuté (*res oblatas*), darované (*res donatas*) a v posledních vůlích odkázané (*res relictas*) františkánům. Dále realizovali veškeré povolené obchodní operace související s vlastnictvím kostela a přijímali a vydávali peníze na pořízení nezbytných potřeb řeholníků. Stejně tak jejich rukama procházely příjmy z veškerých peněžních almužen (*pecuniariae eleemosynae*), ať již ve prospěch kostela, nebo na potřeby řádových bratří, realizované nejčastěji formou zanechaných darů (*eleemosynae relictas*) nebo odkázaných při posledních pořízeních (*eleemosynae legatae*). Konečně také vydávali prostředky na případné soudní procesy nebo na jednotlivé právní akty a záležitosti, týkající se konventu a jeho osazenstva.²⁵⁶

S celkovým systémem financování františkánského řádu také úzce souvisely pravomoci apoštolského syndika při nakládání s aktivy a pasivy konventu. Jak bylo zmíněno, nemohli mendikanti vlastnit movitý či nemovitý majetek, ani manipulovat s penězi. Z tohoto důvodu vše, čím františkáni disponovali, formálně patřilo někomu jinému – církvi, případně různým fyzickým a právnickým osobám. Veškeré dary dobrodinců (*benefactor, patronus*) tak byly realizovány prostřednictvím jeho vlastní či nějaké jiné osoby, nikoli jménem někoho z řeholníků. Stejně bylo samozřejmě posuzováno vlastnictví nemovitostí, takže de iure byli františkáni zdánlivě paradoxně i ve svých klášterech, kostelech nebo zahradách pouhými nájemci. Prostředníky pro předání darů, případně i pro uložení finančních prostředků na pravidelně konventu vyplácený úrok, mohli být tzv. duchovní přátelé (*amici spirituales*), jacísi zmocněnci, kteří byli akceptovatelní jak donátory, tak řeholníky. V případě turnovských

²⁵⁵ *Regula bullata*, tj. *Potvrzená řehole sv. Františka (1223): Přísně zakazují všem bratřím, aby jakýmkoli způsobem přijímali peníze, ať přímo či nepřímo*; tedy v duchu *Evangelia sv. Matouše 10,9: Neberte s sebou zlata, ani stříbra, ani peněz do opasků svých*.

Pro následující pasáže jsem využil zmíněné studie D. Kianičky, v níž se vedle úřadu apoštolského syndika zabýval také vztahem františkánů k hmotnému i nehmotnému majetku. Při zběžném srovnání údajů v Kianičkově práci s řádovými statuty jsem nenarazil na rozpor, tudíž jsem si tímto způsobem poněkud usnadnil práci. K františkánským předpisům srovnej např. NA, ŘF Praha, kn. 68, *Statuta Praecipua in Capitulis Provincialib[us] & Diffinitoris Provinciae facta ab Anno 1614*.

²⁵⁶ KIANIČKA, Daniel: op. cit., zejména s. 194-196.

františkánů jsme však v pramenech zkoumaného období na žádného duchovního přítele v naznačeném slova smyslu nenarazili. Stejně tak se nám nepodařilo identifikovat nějakého prostředníka, jedno zda laické či duchovní osoby, vstupujícího do finančních vztahů s františkány a označovaného jako *confrater*.²⁵⁷

Účetní evidence měla být v každém z řádových konventů vedena kvardiánem, případně apoštolským syndikem. Kontrolována byla při jednotlivých uzávěrkách, kdy ke konfirmaci součtů příjmů, výdajů a pokladního zůstatku za uplynulé období připojovali své podpisy zpravidla představený příslušného konventu, dále dva jeho starší či ctihodní (*discreti*) bratři a stávající apoštolský syndikus. Zápis měl zhruba následující podobu: *Anno Domini 1747 die 7. Augusti factus est computus naturalis in praesentia Praenobilis domini syndici Apostolici, M. V. P. discetorum, in quo reperti sunt noviter de perceptis [...] quibus deductis manet in cassa conventus apud Praenob. dominum syndicum Apostolicum*.²⁵⁸ Při pravidelných visitacích potom krátkou aprobační celý kontrolní mechanismus završoval přítomný provinciál nebo generální komisař, jako třeba v březnu 1751: *Vidi et subscripsi in visitatione canonica 8. Martii A[nno] 1751. Fr. Severinus Wrbcžansky, minister provincialis Bohemiae m. p.*²⁵⁹

Finanční prostředky poskytované františkánským klášterům lze rozdělit do dvou základních skupin – na peníze a na dary, fundace. V případě hotovosti rozlišíme dvě podskupiny, a sice peníze dávané řeholníkům k dispozici zdarma (*gratis*), resp. peníze poskytované za nějakou protihodnotu, tzn. různé církevní úkony (*officia*) nebo odsloužené mše (*missae*). Stejně tak je možné rozpoznat dva druhy fundací, částky určené přímo klášterní pokladně a dary ve formě kapitálu ukládané u důvěryhodných světských osob na zákonem stanovený úrok (*Interesse, interusurium, usurium*).²⁶⁰ Závěrem můžeme shrnout, že samotné

²⁵⁷ Ibidem, s. 197.

²⁵⁸ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 243v. Další příklady téměř formulářového zápisu např. ibidem, fol. 70v: *Anno Domini 1715, die 11. Aprilis coram V. Domino syndico Apostolico et VV. Patribus discretis factus est computus naturalis in quo cum praecedenti restantia inventi sunt 756 fl. 27 kr. de expositis vero 196 fl. 7 kr. His igitur defalcatis manent in cassa 560 fl. 20 kr. Ita testatur Fr. Bernardinus Patoczka, conc., Fr. Mauritius Giskra, vicarius, Fr. Mauritius Halbiger, quardianus, Paulus Czupik, bur. Wsenensis, syndicus; případně občas v poněkud rozšířené formě, ibidem, fol. 136v: *Anno Domini 1727 die 8. Augusti facto computu naturali cum Praenobili domino parente spirituali coram VV. Patribus discretis inventi sunt in cassa conventus cum priori restantia 976 fl. 42 kr., ex his expositi sunt per decursum trium mensium 553 fl. 28 kr., quibus defalcatis remanent 423 fl. 14 kr., ex his Praenobilis dominus parens habet pro vino 60 fl., pro diversis minutis persolvendis 13 fl. 14 kr. Item pro necessariis fratrum necessitatibus usque ad adventum M. V. Patris quardiani successoris 50 fl., manet igitur in cassa in parato 300 fl., testatur Fr. Gaudentius Mols, conc., Fr. Adalbertus Wagner, vicar. m. p., Fr. Eugenius Kurka, quard. m. p., Adamus Thomassek, parens spiritualibus m. p.**

²⁵⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 268v.

²⁶⁰ Téměř celou naznačenou škálu finančních darů a fundací představují třeba mimořádné příjmy, plynoucí do konventní pokladny během pobytu vojsk v Turnově a okolí za sedmileté války, jako např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 9v, percepta č. 3 (29. 3. 1759): *officiales bellici ex Parvo-Skall, et Racaus pro obsequiis spiritualibus 3 fl. 40 kr., pro Sacro sepulchro a militibus in civitate dislocatis 5 fl. 21 kr.*; ibidem, percepta č. 1 (9. 4. 1759): *elemosynae loco ovorum a militibus Caesareis 14 fl. 39 kr. 4 ½ d., VV. PP. Castus et Exhortator pro obsequio spirituali a bellicis officialibus 6 fl. 12 kr., ad Sacrum sepulchrum ex mendicatione civitatensi pro candelis, et aliis necessariis 26 fl. 27 kr. 4 ½ d.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 10v, percepta č. 2 (29. 6. 1759): *ab uno Patre campestri et officiali bellico oblatis 2 fl. 8 kr., ab Excellentissimo domino generali Fauerstein et*

fundace (*fundationes*, případně zbožné a věčné – *fundationes piae et perpetuae*) měly být františkánům poskytovány pro tři účely – na založení kláštera (*fundus pro conventu fabricando*), na stavební záležitosti (*conventus aedificatio*) a konečně na živobytí řeholníků (*pro sustentatione fratrum in numero competenti*). Odkazy, zbožné či věčné odkazy (*legata*, *legata piae* nebo *legata perpetuae*) byly testamentárně odkázané peněžní dary, stipendia (*stipendia*) potom částky věnované na mše. Prostřednictvím syndika mohli řeholníci přijímat také movitý a nemovitý majetek, případně naturálie.

Nejvýznamnější fundace ve prospěch turnovských františkánů byly zpětně in extenso opsány do konventní pamětnice.²⁶¹ Na prvním místě je třeba jmenovat základní nadání, zajišťující dvanácti řeholníkům v přiměřeném množství jejich nejnnutnější životní potřeby, které v květnu 1657 za fundátory signovala Marie Eleonora hraběnka z Valdštejna, rozená z Rottalu, druhá manželka Ferdinanda Arnošta hraběte z Valdštejna († 1656), syna zakladatele kláštera:

Anno 1657 die 23. Maji scripto solemni eleemosynarium deputatum designando pro 12 Religiosis stabiliri curavit Excellentissima DD. Maria Eleenora [!] comitissa de Waldstein, nata comitissa de Rothal, relictā vidua Excellentissimi DD. Ferdinandi, secundi fundatoris, tutrix Illustrissimi DD. Ernesti Iosephi, filii sui et tertii fundatoris nostri Gratosissimi. Hujus scripti solemnis vidimati est tenor sequens.

Resolution der Hoch- und Wohlgebohrnen Frauen Mariae Eleenorae Gräfin von Waldstein, gebohrnen von Rothal (pl. tit.) als die Vormündung überlassene Güter und Waises, nach seligen Hoch- und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Ferdinandi Ernesti Heiligen Römischen Reichs Grafen von Waldstein. Was Almosen in das Closter in Turnau jährlich, wann 12 PP. Franciscaner sich daselbst befinden werden, gereicht werden soll. Als

1. Korn 52 Strich; 2. Bier 52 Faaß [!]; 3. Wein vor [!] die Sacristei 4 Eimer; 4. Rindfleisch, Kälbern,[!] und Schöpsen jede Wochen, ausgenommen zwei Festen, [!] eine von Allerheiligen bis Weihnachten, die andere gemeine Kirchenfesten, thut im Abschlag 14 Wochen und 5 Täg [!] bleibet 37 wochen und zwei Täg, zu 120 Pfunde.

Oder aber jedes Pfund zu dritte halben Kreutzer, wie anjetzto das beste und schönste Rindfleisch, Kälbern und Schöpsen verkauftet wird.

duobus aliis hospitibus 3 aurei facit 12 fl. 27 kr. 3 d.; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 11v, percepta č. 2 (11. 9. 1759): *a diversis benefactoribus, et officialibus bellicis eleemosynae ultronee oblatae 10 fl. 45 kr.*; ibidem, percepta č. 3 (31. 10. 1759): *a quodam capitaneo bellico pro sui accomodatione tres aurei 12 fl. 36 kr.*

²⁶¹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 115-130: *Titulus IV, referens fundationes et obligationes conventus*. Jak již bylo zmíněno výše, jsou v tomto archivním fondu zachovány také poměrně četné opisy fundačních listin v latinské, německé i české mutaci.

5. Butter 240 Prunde; 6. Karpfen 4 Centner [!]; 7. Hechte 2 Centner; 8. Speis[e]fische 1 Centner; 9. Holz 200 Klaftern; 10. Kutzen semel pro semper 30 [Stücke?]; 11. Karaschtuch 2 Stück[e]. Oder vor jedes Stück 20 Reichsthaler; Salz 2 Ku[m]pfen; Insekt 2 Stein.

Mit diesem darbei vornemen und besondern Beilag[e], daß wofern sich Ihrer die Anzahl nicht befandete, und dardurch [!] den Kirchendienst in Turnau zu verrichten nicht befuglich sein kön[n]ten, so behaltet Ihro Hochgräflichen Gnaden bemeltes [!] Almosen in ihrer Macht, daß selbige jederzeit nach dero Wohlbelieben zu verändern. Actum in der Stadt Turnau den 23. Maji Anno 1657. [L. S.] Maria Eleenora Gräfin von Waldstein.²⁶²

V dalších letech se tomuto základnímu nadání dostalo ze strany fundátorů významných rozšíření. Nejdříve již v roce 1674 Ferdinandem Arnoštem Josefem hrabětem z Valdštejna, jenž navýšil deputát piva o třináct sudů a současně přidal 150 liber přepouštěného másla, které mělo být řeholníkům čtvrtletně dodáváno pro věčné světlo hořící před hlavním oltářem.²⁶³ Po smrti Františka Josefa Oktaviána Ladislava hraběte z Valdštejna († 1722) rozmnožila jeho vdova Marie Markéta, rozená Černínová, poručnice nezletilého nástupce v čele hruboskalského dominia Františka Josefa Jiřího, deputát o dalších šest sudů piva a dvacet zlatých na svíce. Protihodnotou získala pro zakladatelský rod dvě výroční bohoslužby, slavené 23. února (na paměť úmrtí obnovitele kláštera a jejího manžela Františka Josefa) a 26. listopadu (ve svátek sv. Kateřiny zemřela v roce 1687 Marie Anna hraběnka z Valdštejna, rozená Kokořovská z Kokořova, manželka hraběte Ferdinanda Arnošta Josefa): *Annis illis, quibus Excelletissima ac Illustrissima DD. Margaretha nata Czerniniana, relicta vidua post Excellentissimum DD. Franciscum Iosephum comitem de Waldstein, tutrix fuerat*

²⁶² Ibidem, pag. 119-120. Následuje stvrzení autentičnosti záznamu tehdejšími provinciálem a jedním z nejvýznamnějších představitelů českých františkánů, P. Bernardem Sannigem: *Concordat perfecte cum suo originali a me infra scripto translato ad archivum provinciae Pragae erectum Anno 1677 22. Martii. Ita testor [L. S.] Fr. Bernardus Sannig, totius Ordinis diffini[tor] generalis et M[i]n[iste]r Pro[vinci]alis Bohemiae.* Ibidem, pag. 121.

²⁶³ *Hic deputatus eleemosynarius in latinum transpositus et in paucis mutatus est sequens.*

1. siliginis modii 52; 2. tritici modii 2; 3. vasa cerevisia 52; 4. pro 4 urnis vini pro cacrastia 36 fl.; 5. pro carnibus per totum annum omni die, excepto jejunio regulari et ecclesiastico, item exceptis diebus veneris et sabbathi, non autem vigiliis festorum, nec libero jejunio a festo SS. 3 Regum datur 1 fl.; 6. butyri 240 librae; 7. carpionum centenarii 4; 8. luciorum centenarii 2; 9. miscellaneorum piscium cent[enarius] 1; 10. lignorum orgiae 200; 11. pro panno cordulato pro 2 peciis 60 fl.; 12. salis cuphae 2, id est 4 vas[ae]; 13. saevi librae 40; 14. centones semel pro semper 30.

Huic deputatui addidit Anno 1674 Illustrissimus DD. comes Ernestus Iosephus de Waldstein 13 vasa cerevisiae omni anno, et pro lampade ad Venerabile in majori ara 150 libras liquali butyri. De qua fundatione lampadis tenor est sequens.

Pane Danieli Skrbku, z milostivého poručení J. V. hraběcí Milosti vydávejte od datum tohoto pánům Paterům františkánům na lampu před velebnou oltární Svátostí hořící, každého čtvrt léta proti kvitanci pana Patera gvardiána třiceti devět žejdlíků na čisto přepouštěného másla, což vám v počtech vašich za pořádné vydání passirované bejti má. V Turnově prvního dne Januarii Anno 1675. [L. S.] Martin Karel Stránský z Greiffenfelzu hejtman.

Opět následuje potvrzení pravosti: *Concordat cum suo originali, quod in archivum provinciae Pragae ad Nives a me erectum transtuli Anno 1677 die 22. Martii, ita testor Fr. Bernardus Sannig, totius Ordinis diffinitor generalis, et Minister Provincialis provinciae Bohemiae.* Ibidem, pag. 121-122.

*moderni Excellentissimi ac Illustrissimi fundatori DD. Francisci Iosephi Georgii, S. R. I. comitis de Waldstein, addidit pro 2 anniversariis 26. Novembris et 23. Februarii 6 vasa cerevisiae, et 20 florenos pro candelis deputatui eleemosynario.*²⁶⁴ Bližší představu o podobě těchto výročních bohoslužeb nám poskytují přehledy fundačních mší, jako třeba ten na konci čtvrtého oddílu klášterní kroniky, odvolávající se na stav na samém počátku 19. století – *Foundationes missarum universarum conventus Turnoviensis inscriptae archivio Anno 1803.*²⁶⁵

Zápis je rozdělen do dvou částí (*Anniversaria a Missae parvae*) a u všech fundačních mší upřesňuje jednak jejich průběh, jednak způsob a výši úhrady za tento úkon do konventní pokladny. Ve tři výroční dny bylo nejdříve od půl deváté do deváté hodiny ranní zvoněno. Poté bylo každoročně 23. února na uctění památky Františka Josefa Oktaviána Ladislava hraběte z Valdštejna, obnovitele kláštera a přilehlého kostela, poničených rozsáhlým požárem 20. dubna 1707, slaveno devět čtených malých mší. Před nebo po sv. Kateřině byla stejným způsobem vzpomenua také Anna Marie, rozená Kokořovská, manželka hraběte Ferdinanda Arnošta Josefa. Výše uvedená fundace byla rozšířena o 5. červenec, kdy bylo na paměť hraběnky Marie Markéty, rozené Černínové, manželky obnovitele Františka Josefa Oktaviána Ladislava, slaveno cantatum s osmi malými mšemi. Podle přání fundátorů či hruboskalských vrchnostenských úředníků mohly být ve výroční dny na hrobce rozžaty svíce.²⁶⁶

²⁶⁴ Ibidem, pag. 123. Sloužené výroční mše, resp. příjmy v souvislosti s oběma významnými daty, se ve františkánských účtech vyskytují pravidelně již před tímto rozšířením fundace, srovnej např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 7r, percepta č. 18 (14. 12. 1705): *Majori Skala repartitionem expensarum quas ad interim fecit conventus pro anniversario celebrato 26. Novembris 12 fl. 35 kr.*; fol. 15v, percepta č. 9 (16. 12. 1706): *ab anniversario pro Excellentima Domina comitissa fundatrice a dominio dati sunt pro aromatibus et aliis necessariis in culina 7 fl.*; fol. 41v, percepta č. 10 (7. 12. 1710): *pro anniversario defunctae Excellentissimae 6 fl. 46 kr.*; fol. 45v, percepta č. 20 (5. 12. 1711): *pro necessariis in anniversario pro pie defuncta Excellentissima 5 fl. 58 kr.*; fol. 62r, percepta č. 9 (9. 12. 1713): *ab Excellentissimo domino fundatore pro celebrato anniversario pro defuncta haerula Anna Margaretha 10 fl.*; fol. 69v, percepta sine (6. 1. 1715): *ex quaestura Skalensi pro subministratis aromatibus, vino et aliis necessariis in Anniversario suo Excellentiae defunctae dominae comitissae 16 fl. 34 kr.*; fol. 85r, percepta č. 8 (25. 11. 1717): *item in refusionem aromatum et reliquorum pro culina necessariorum in Anniversario 7 fl. 15 kr.*; fol. 109v, percepta č. 9 (26. 11. 1722): *a dominio Skalensi intuitu anniversarii pro Excellentissima et lectis missis pro Excellentissimo comite 20 fl.*; fol. 121v, percepta č. 1 (5. 1. 1725): *pro anniversario consueto 24. Novembris habito 20 fl., pro missis a DD. comitissa fundatrice constitutis 15 fl.*

²⁶⁵ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 129-130. Ve stejném archivním fondu lze využít také knih příjmů z nadací, resp. bohoslužebných řádů, zachycujících však situaci v lepším případě až od třicátých let 18. století, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, např. sign. B-56 (*Directorium oeconomicum accommodatum antiquo sapientali adagio. Tempora Temporibus Tempera. Inchoatum ab Anno 1731*), 1731–1802, 136 pag.; sign. B-66 (Kniha příjmů z nadací), 1788–1803, 28 pag.; sign. B-63 (*Ordo divinorum*), 1738–1773, 39 pag.; sign. B-64 (*Ordo divinorum*), 1766, 28 pag.

²⁶⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 129: *Mense Feruario die 23. perpetuum anniversarium pro Illustrissimo, ac Excellentissimo DD. Iosepho Francisco comite de Waldstein, fundatore ac post conflagrationem conventus, et ecclesiae restauratore, praevio pulsu a dimidia 9 usquead horam 9, quod et in sequentibus anniversariis observandum. Legendae quoque pro eodem novem missae parvae.*

Mense Iulio die 5. anniversarium cantatum cum octo parvis missis pro Illustrissima, ac Excellentissima DD. Margaretha comite de Waldstein, nata comitissa Czerniana, fundatrice.

Mense Novembris ante, vel post festum S. Akacino Anniversarium pro Illustrissima, ac Excellentissima DD. Anna Maria comite de Waldstein, nata Kokorzoviana, fundatrice, cum novem parvis missis. Pro his anniversariis aucta est fundatio. Dum filii potest, et DD. officiales Magno Skalenses compaverint, plures candelae ad tumbam [?a fabre exstructam accendantur.]

K poslednímu rozšíření základní fundace přistoupil za kvardianátu P. Gaudentia Molse (srpen 1727 až srpen 1730) Jan Josef hrabě z Valdštejna, mladší syn Ferdinanda Arnošta Josefa († 1708) a tehdejší majitel hruboskalského dominia: *Anno 1730. Deputatui eleemosynario addidit Illustrissimus ac Excellentissimus DD. comes de Waldstein, modernus fundator sub quardianatu M. V. P. P. Gaudentii Mols.*

Pro candelis cereis ad ecclesiam 100 fl. et 2 centenarios salsi butyri, 2 modios tritici ex dominio Magno Skalensi, unde nunc accipit conventus auctum deputatum.

*De cerevisia vasa 71; de tritico modios 4; de salso butyro centenarios 4; de liquato butyro pro lampade 150 libras; pro 2 anniversariis 20 fl.; pro candelis cereis ad ecclesiam 100 fl.; pro centonibus vero 30 fl. emanent.*²⁶⁷

Vedle zabezpečení nejnnutnějších životních potřeb dvanáctičlenného osazenstva turnovského konventu byly prakticky současně, přesněji v listopadu 1652, řeholníkům stanoveny úřadujícím provinciálem P. Jahnem také jejich povinnosti vůči církvi, řádu i fundátorům.²⁶⁸ Přesně odrážejí konfesijní situaci v tehdejší Turnově, stačí připomenout více

²⁶⁷ Ibidem, Kronika, pag. 127. Jinou rukou, totožnou s rukopisem zápisu *in archivio provinciae Pragae asservantur primo extractus originalis testamenti DD. comitis de Waldstein, secundo assignatio variorum naturalium, et victualium pro conventu Turnoviensi, et tertio instrumentum comemens 10 fl. ut infra* nad tímto rozšířením fundace, následující vysvětlení zřejmě starší poznámky *hac non id est: Instrumentum praefatorum 100 fl. asservatur in archivio provinciae Pragae.*

Z tohoto rozšíření je zřejmé, že v této době byly stále slaveny pouze dvě výroční mše.

²⁶⁸ Stručný přehled povinností je uveden již v oddíle 3.1 této práce. Na tomto místě dostává prostor předpis provinciála P. Jahna in extenso; srovnej ibidem, Kronika, pag. 115-119:

Anno 1652 post introductionem nostram secundo Anno ad civitatem Turnoviensem Adm. R. P. Michael Jahnn, actualis Minister Provincialis nomine totius provinciae et hujus conventus Illustrissimae familiae sequentem obligationem dedit.

Im Nahmen der Allerheiligsten und unzerteilten Dreifaltigkeit Amen.

Demnach der Hoch und Wohlgebohrne Herr Herr Maximilian des Heiligen Römischen Reichs Graf von Waldstein, Ihro Römischen kaiserlichen auch zu Ungarn und Böhmen königlichen Majestät Geheimer Rath und Obrister Cammerer zu Ehren des allmächtigen Gottes und seiner übergebene dritten Mutter unter dem Titul des Seraphischen Vatters Francisci in der Stadt Turnau nicht allein ein Kloster und Kirchen propriis sumptibus neu ex fundamento für unsern Franciscaner Orden der strengen Observante erbauet, sondern auch gänzlich gesonnen ist die darinnen zwölf Religiosen zu ihrer besserer Unterhaltung jährlich mit einem hl. Almosen auf solche weiß, daß es Ihrer Regel und freiwillig angenommener Evangelischen Armut nicht praejudicirlich oder zuwider sein soll gnädigst zu versehen.

Weil dann nun solche liebevolle Gnad[e], gebührende Dankbahrkeit erfordert. Wir aber ob omnimodam rerum temporalium abdicationem im geringsten zu begegnen nicht vermögen, dann allein mit geistlichen Gratiis et subsidiis, welche hoffentlich der barenherzige Gott aus unendlicher Güte Ihme zu Ihrer Excellenz und Gnaden, wir auch der lieben seinigen Seelenheil, wird durch Christum unsern Heiland angenehm und gefällig sein lassen.

Zu welchem Effect gelobe und verspreche ich Endes benannter durch Böhmen, Mähren und Schlesien Minister Provincialis im Nahmen und anstatt dieser ganzen Provinz, daß diese nachfolgende puncten zur Erzeugung des dankbarlichen Gemüths jederzeit sollen festiglich gehalten, und sie in sich begriffen möglichsten Fleiß nach verrichtet werden. Vorderst.

Zum ersten soll daselbst der Gottesdienst nach Ordnung der römischen Kirch Tag und Nacht zu ewigen Zeiten verrichtet werden.

Zum andern sollen die inwohnende Religiosen sich befleissen durch die Gnad Gottes des selbe Stadt, so nun mehro aus der schädlichen lutherischen Ketzerei geführet bei dem Licht des wahren allein seligmachenden christlichen catholischen Glaubens durch lehren, predigen, catechisieren und gutem Exempel zu erhalten.

Drittens soll alle Tag[e] durch das ganze Jahr und zu ewigen Zeiten für Ihro Excellenz und Gnaden, wie auch dero hochgräfliche Ihrgemahlin und ganzen hochlöblichen Geschlecht von der selben Linien herrührend Zeit

než dvě třetiny nekatolických obyvatel města starších deseti let, zjištěné jejich soupisem podle víry pouhých osmnáct měsíců před vznikem tohoto normativního nařízení. A navíc díky existenci předpisu získáváme nejstarší pořádek ranních (litanie ke Všem svatým), denních (pětkrát Otčenáš a Andělský pozdrav k uctění pěti ran Kristových) i nočních (mariánské litanie) modliteb turnovských františkánů.

Přímo ukázkovým příkladem finanční částky, složené ve prospěch kláštera u důvěryhodného prostředníka, který z ní do konventní pokladny pravidelně vyplácel stanovený a zákonu vyhovující úrok, je zbožný odkaz P. Pavla Čupíka, faráře ze Všeně a krátce před jeho smrtí také apoštolského syndika. P. Čupík uložil ve vrchnostenské kanceláři na Hrubé Skále nemalou částku 800 zlatých, z jejichž výnosu mělo být každoročně turnovskému konventu vypláceno 26 zl. (tedy úrok 3,25 %) na pořízení voskových svící. Na oplátku františkáni po celý rok v pondělí sloužili mši za spásu dobrodincovy duše: *Anno 1708 Adm. R. D. Paulus Czupik pro tempore parochus Wschenensis ad Turnovium noster Gratosissimus benefactor deposuit in arce Majoris Skalae 800 fl. Renanos in bonum conventus nostri, quos Excellentissimus DD. Franciscus Iosephus comes de Waldstein, fundator noster, suscepit obligationem sequentem dando.*

Einem jeden Besitzer oder Verwalter des Hofes Louczek wird zu wissen gethan, daß solcher von denen Einkünften desselben von mir erkauften Hofes schuldig sein wird auf ewige Zeiten denen Wohlehrwürdigen Patribus Franciscanis in meiner unterthänigen Stadt Turnau,

ewige Prosperität und Wohlfahrt das Amt der heiligen mens gehalten werden.

Viertens. Werden die obgedachte Religiosen zu Mittag täglich zu ebener Intention mit ausgestreckten Armen in modum crucis in der Kirchen fünfmal das Vatterunser sambt dem englischen Gruß zu Ehren deren hl. 5 Wunden unsers Herrn IESU Christi sprechen, zu Nacht die Litaneien unser lieben Frauen, und nach der Metten die Litaneien Allerheiligen mit dreien Orationen, eine für die Vergebung deren Sünden, die andere zu Erlangung deren Gaben des Heiligen Geistes, die dritte aber für das ganze christliche Volk ins gemein beten.

Fünffens da etwann heunt oder morgen Ihre Hochgräfliche Excellenz und Gnaden deroselben hochgräfliche Gemahlin oder jemens aus denen Kindern durch den zeitlichen Tod von diesem Jammerthal sollte abgefördert werden, und solcher Tod uns sollte angedeutet werden, soll alsobald die Vigilia defunctorum gebetet, Dies obitus, wir auch folgens Septimus, Trigesimus, [!] et Anniversarius, wir es das Romanische Missal ausweiset, gehalten werden.

Besonders aber soll die ganze Provinz dieses Ordens obligiret sein für Ihre Excellenz 300 Seelenmessen zu halten, die, so nicht Priester sein, werden das Officium Defunctorum beten, die Leienbrüder aber 100 Vatterunser und den englischen Gruß mit Zusetzung bei einem jeden, Herr gieb [!] ihm die ewige Ruhe und das ewige Licht leichte ihm, sprechen.

Zum letzten thue ich Kraft meines tragenden Amts Ihre Hochgräfliche Excellenz und Gnaden, dero Hochgräfliche Gemahl, wie auch alle Ihre liebe Kinder, so anjetzo beim Leben sich befinden, und wünsche daß sie lang darbei zur Ehre Gottes und des Hochlöblichen Königreichs Heil und Wohlfahrt mögen erhalten werden. Zu unsere Confraternität im Leben und Tod an und aufnehmen, mit Teilhaftigmachung aller Suffragien und geistlichen Übungen, alles Gottesdiensts, Gebet, Fasten, Bussen, Abstinenzen, Disciplinen, Lehren, Predigen, Betrachtungen etc. so von dieser Provinz einverleibten Religiosen wir auch denen mir untergebenen Closter Jungfrauen respective verrichtet werden, und die unendliche Clemenz und Gütigkeit Gottes ihm wird gefallen lassen, auf das sie mit desto grösserer Zuversicht die himmelische Güter der ewigen Freud und Seligkeit künftig erlangen mögen.

Zu dieser aber Bekräftigung habe ich mich mit eigener Hand unterschri[e]ben, und mein Provincial Sigill hierunter drucken wollen. Actum Prag bei Sanct Mariae-Schnee den 26. Novembris Anno 1652.

[L. S.] *Fr. Michael Jahnn, Minister Provincialis Bohemiae.*

und keinen andern Ort zur Erkaufung deren Wachskerzen jährlich sechsundzwanzig Gulden Rein[ischen], jeden Gulden per 60 Creutzer gerechnet zu bezahlen, dargegen vor solches Geld wiederumb die Wohlehrwürdige PP. Franciscani wöchentlich durch daß ganze Jahr eine Heilige Mess[e] ad intentionem dessen, so dieses gestiftet zulassen verbunden werden, und sofern dieser Loutscher Hof heunt oder morgen von der Obrigkeit alienirt werden möchte, solle der Verkäufer solches darauf gehaftes Onus dem Käufer zu wissen thun, und dessent halben mit Ihme übereinkommen. Folgar der Käufer aber dieses nicht aus dem Vergleich über sich nehmen wollte, wird der Verkäufer seinem Gewissen nach (weilen es eine rechtmässige Schuld ist) von dem Kaufschilling 800 fl. Rein. schuldig sein in ein sicheres beständiges Orth zu legen, damit von diesen 800 fl. Capital nichts mehres als die angeschaffte sechsund zwanzig ejusdem Rein. per modum interesse jährlich in Ewigkeit sicher ohne alle Contradicirung denen bena[n]nten Wohlehrwürdigen PP. Franciscanis auf Turnau richtig möchten abgeführt werden.

Urkund dessen meine als damals Herrn des Hofes Louczek eigenhändige Unterschrift und beigedrucktes Petschaft, so geschehen in meinem Schloß Groß-Skall den 2. April 1708.

[L. S.] Frantz Ioseph Graf von Waldstein

*Et haec est illa missa, quae omni die lunae pro Paulo Czupik sacerdote legitur.*²⁶⁹

Váženou dobrodinkyní kláštera se stala Alžběta Hortulánová, měštka z Jičina a manželka dalšího z apoštolských syndiků. Počínaje rokem 1715 nechala za živé i mrtvé členy své rodiny ročně sloužit čtyřiaadvacet mší, za což františkánům příslušela částka 12 zlatých, vázaných na nemovitý majetek a zaštitěný autoritou jičínské městské rady: *Anno 1716. Deducta fuit ad finem pia intentio D. Elisabethae Hortulianae, cive Jiczinensis civitatis, hujus conventus matris spiritualis in fundatis 2 missis omni mense per totum annum.*

²⁶⁹ Ibidem, Kronika, pag. 123-124. Realizace Čupíkovy fundace v mnoha obměnách např. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 36r, percepta č. 5 (19. 2. 1710): *ex redditibus Skalensis domini pro certis missis annuis fundatis ab Adm. R. D. Paulo Czupik, curato Wschenensi pro anno praecedenti 26 fl.*; fol. 37v, percepta č. 1 (10. 5. 1710): *ex redditibus Skalensibus pro annuis missis fundatis ab A. R. D. curato Wschenensi Paulo Czupik 26 fl.*; fol. 76r, percepta č. 3 (15. 4. 1716): *pro missis annuis hebdomadaliter celebratis a 2. die mensis Aprilis Anni 1715 usq[ue] ad secundam diem mensis Aprilis Anni 1716 a pie defuncto domino curato Všenensi Paulo Czupik 26 fl.*; fol. 81r, percepta č. 7 (15. 4. 1717): *item pro missis hebdomadaliter celebratis a 2da Aprilis Anni 1716 usque ad 2dam Aprilem Anni 1717 fundatis ab A. R. D. curato Wssenensi Paulo Czupik hujus conventus syndico apostolico 26 fl.*; fol. 92v, percepta č. 11 (21. 6. 1719): *ex fundatione in Louczek defuncti D. parochi Wssenensis Pauli Czupik 26 fl.*; fol. 135r, percepta č. 5 (12. 7. 1727): *item ex eadem quaestura [tj. hruboskalské] pro missis Czupikianis pro annum lectis 26 fl.*; fol. 180r, percepta č. 10 (24. 3. 1736): *ex quaestaria Skallensi pro fundatione Czupikiana videlicet pro 52 missis fundatis 26 fl.*; fol. 211v, percepta č. 13 (6. 12. 1740): *pro candelis cereis fundatione facta a domino Paulo Czupik in Louczek bono domii 26 fl.*; fol. 292v, percepta č. 3 (29. 8. 1757): *pro missis Czupikianis annue lectis 26 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 6v, percepta č. 2 (22. 8. 1758): *pro missis persolutis ex fundatione Czupickiana 26 fl.*

Bohoslužba za P. Čupíka se samozřejmě objevuje i v přehledu fundačních mší, ibidem, Kronika, pag. 129: *Omni die lunae per totum annum legitur missa pro defuncto Venerabili ac Eximio domino Paulo Czapek, [!] curato Wschenensi, conventus que hujus syndico Apostolico. Dum legenda erit in colore nigro, accipitur 2 oratio pro suis [Parentis?], DEUS qui nos Patres solvit quaestura Magno Skalensis 26 fl.*

Una pro familia viva, altera pro defuncta familia applicanda, quod ex instrumento infra ponendo cum consensu Amplissimi Magistratus civitatis Jiczinensis ratihabito, approbato, ac tandem acceptato in defectu aliorum haeredum pro exsolutione facienda stipendii conventui Turnoviensi 12 fl. Renanos pro 24 missis annue persolutis et imposterum persolvendis.

Tenor instrumenti est iste. [Připsáno jinou a pozdější rukou: (Číslo katastru louky 743 v Jičíně. P. Tilmentin ?)]

Já Alžběta Sybila Hortulánová, prv Albrechtová, měštěninka města Jičina nad Cidlinou, rozvažující sobě sešlý věk můj a nestálost života lidského, a že všecko to, co se zrodí, smrti poddáno jest, za životnosti mé, s dobrým oumyslem, za duši mou, též níže jmenovaných přátelův mých, tuto pobožnou obligati mou činím a na časy věčný zachovanou býti chci. Majíce já svou louku pod koželuhy vedle křohův dědicův Jana Vlekovského z jedné, a louky mé malé z druhé strany ležící, z tý louky aby se Svatý almužny každoročně při času svatého Jana Křtitele do kláštera turnovského PP. františkánův proti dané od nich kvitanci 12 fl. rejnských na 24 mších [!] svatých odvedlo, následujícím způsobem vykonávané býti mají.

Předně aby 12 mší svatých za nebožtíka mého manžela p. Jana Rudolfa Albrechta, též dítek mých zemřelých, a za zemřelý rod Hyblerovský, druhých 12 mší svatých za živý, totiž Alžbětu Hortulánovou, Jana Hortulána, manžela, Patera Františka Albrechta, syna, Tereziji, [!] dceru, a Františka Rosta, pak Františka Balthasara, syna, respective vnuka mého, též dědice, a budoucně jich každoročně slouženo bylo.

Kdyby pak za druhé Všemohoucnost Božská vejšej specifice položených stirpes z tohoto bídného světa povolati ráčila, a nás František Rost, pak Teresia, manželka jeho a dcera naše, též pocházející z nich dědicové s živobytím přečkali, tehdy z té louky 12 fl. do kláštera turnovského Veleb[ným] PP. františkánům každoročně na vyplnění oz[n]ačené almužny beze všeho přetahu odváděti oni povinný budou.

Z kterýchžto dvanácti mší svatejch za zemřelé vejš jmenovaný rody, a dvanáct z[a] živý sloužený býti mají, kdyby pak František Rost, Teresie, manželka jeho, též dědicové a budoucí jejich to k sobě přijmouti nechtěli, aneb těch 12 fl. na dotčený způsob každoročně odváděti zanedbali, aneb prostředkem smrti z toho světa sešli, aby ta almužna in perpetuum trvala, tehdy tu louku obci jičínskej plným právem k užívání, k dědičným vládnutí odevzdávám. Proti kteréžto vděčnosti též obec jičínská z důchodu obecního peněžitého na vyplnění mého vysvětleného oumyslu a mínění těch 12 fl. rejn. odváděti povinna bude.

Pro lepší toho podstatu a stálost tuto obligati interessirující strany s svými vlas[t]ními rukami podepsati a sekryty stvrđiti, též pro předcházejícím consensu a ratificati Vzá[c]t[ného]

Magistrátu ad perpetuam rei memoriam do knih měs[t]ských vložití dáti. Jejížto exemplar jeden při conventu kláštera turnovského Veleb. PP. františkánův, druhý pak pod pečeti kláštera při interessirujících stranách a obci jičínské pozůstávati má. Actum v městě Jičíně nad Cidlinou dne 24. Junii Anno 1715.

Purkmister [L. S.] a rada ibidem

Ingrossatum libro Albo obligati[onis] et contract[oris], fol. 268, die 8. Martii Anno 1716. Consule Domino Wenceslao Schumbersky²⁷⁰

V přehledu fundačních mší najdeme šest nadání, které se podařilo ve zkoumaném období doložit a zůstaly v platnosti i v roce 1803. Předně to byla celoroční čtvrtletní mše za v roce 1757 zemřelou Marii Josefu hraběnku z Valdštejna, rozenou z Trauttmansdorffu, manželku Františka Josefa Jiřího. V letním období měla být mše slavena v kapli sv. Jana Nepomuckého na Valdštejně, od října do dubna potom v kostele sv. Františka.²⁷¹

Dalšími byly fundace za rodinu Kobusovu z Turnova, která byla založena v roce 1754 jako pokračování původně zbožného odkazu pekaře Františka († 1749) a jeho ženy Anny (pohřbena v kryptě v lednu 1752),²⁷² za Václava Eclera (zřejmě švec, zemřelý v roce 1758),²⁷³

²⁷⁰ Ibidem, Kronika, pag. 124-127. K pravidelným platbám opět v různých formách zápisu, např. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 71v, percepta sine (30. 7. 1715): *pro annuis missis domina Hortulana civis Gitzinensis anticipate solvit 12 fl.*; fol. 77v, percepta č. 2 (30. 6. 1716): *pro missis Jiczinensibus fundatis a domina matre spir. 12 fl.*; fol. 83r, percepta č. 7 (26. 6. 1717): *a domina matre spirit. Elisabetha Hortuliana pro annuis missis a se fundatis 12 fl.*; fol. 88v, percepta č. 14 (16. 8. 1718): *pro missis annuis fundatis a domina matre spiritali Jiczinensi Elisabetha Hortulianiana, et celebratis usque ad festum S. Joannis Baptistae, quo die incipit annus 12 fl.*; fol. 141r, percepta č. 12 (5. 8. 1728): *Jiczinio ex fundatione Hortulana 12 fl.*; fol. 174v, percepta č. 11 (20. 8. 1735): *pro missis ex fundatione dominae Elizabethae Hortulianae 12 fl. pro hoc currente A. 1735*; fol. 181v, percepta č. 4 (12. 6. 1736): *Jitczinio a domino syndico Francisco Rost pro 24 missis fundatis a domina Elizabetha Hortuliana annuum stipedium 12 fl.*; fol. 243v, percepta č. 2 (3. 9. 1747): *a domino Rost Jiczinio pro 24 missis ex ultima dominae Hortulan. persolutis 12 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 10v, percepta č. 2 (31. 7. 1759): *Jičinio a Praenobili domina Rostiana pro 24 missis annue legi soliti pro familia Hortulana 12 fl.*

²⁷¹ Ibidem, Kronika, pag. 129: *Omni die Iovis per totum annum a I. Maji usque ad ultimam Septembris in castro Waldstein; ab Octobri usque ad ultimam Aprilis in ecclesia monasterii legitur missa pro Illustrissima, ac Excellentissima DD. Maria Iosephae comite de Waldstein, nata Trautmansdorffiana, solvit cancellaria Magno Skalensis 31 fl. 12 kr.* V účetní knize např. ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 21v, percepta č. 2 (31. 12. 1761): *ex quaestura Magno-Skalensi pro duobus anniversariis 26 fl., item pro nova fundatione a Venerabili Patre Ioanne erecta pro defuncta Maria Josepha 19 fl. 42 kr.*

²⁷² Ibidem, Kronika, pag. 129: *Fundatio Ioannis Petri Kobus consistit in octo missis annue legendis pro Familia Kobussiana, solvit Franciscus Iacobie, molitor ex [combosta?] mola per 4 fl.* V účtech třeba ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 255v, percepta č. 4 (29. 4. 1749): *ex pio legato domini Francisci Kobus def. 10 fl.*; ibidem, fol. 270v, percepta sine (17. 1. 1752): *pro loco et sepultura dominae Annae Kobussianae 50 fl., pro requiem 3 fl., pro 9 missis lectis 4 fl. 30 kr., pro triplici pulsu 1 fl. 45 kr., insimul 59 fl. 15 kr.*; ibidem, fol. 275v, percepta č. 3 (28. 2. 1754): *pro 8 missis fundatis annuis et persolvendis, et jam persolutis pro Anna Kobossiana defuncta solvit vi obligationis, et oneris sui dominus Joannes Brnka [!] 4 fl.*; ibidem, fol. 281v, percepta č. 4 (25. 1. 1755): *a d. Joanne Brunka pro 8 missis 4 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 11v, percepta č. 2 (21. 8. 1759): *a domino Brunka soluta octo missae obligatoriae pro Anna defuncta 4 fl.*; ibidem, fol. 34v, percepta č. 6 (17. – 24. 8. 1763): *ex fundatione Brunkiana 4 fl.*

K určení totožnosti zakladatelů nadání posloužil přehled turnovských obyvatel, podléhajících v dubnu 1746 dani z hlavy, srovnej SOKA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 11v – 12r: *Frantz Kobus, Bürg[er] und Bäckermeister, treibet nicht sein Handwerk 20 kr.; Anna, dessen Ehewirtin 10 kr.; hat kein Kind an seinem Brot, wohl aber einen Sohn Joseph, Steinsch[neider] Profess[ionist].*

²⁷³ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 130: *Fundatio Eczleriana consistit in quatuor missis annue legendis pro † Wenceslao ad privilegiatum altare. Solvit Franciscus Paczal per 2 fl.* Srovnej také např. ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 3v, percepta č. 2 (19. 4. 1758): *pro missis pie defuncto Wenceslao Etzler ex fundatione a Maximiliano*

snad za rodinu krčmáře Laura,²⁷⁴ za terciářku Rosinu Tomáškovou, pohřbenou v kryptě v roce 1750, resp. za jejího syna a františkána P. Aquilina,²⁷⁵ a také původně stipendium za Karla Pacelta z Lomnice nad Popelkou, možná příbuzného tamního purkrabího Kašpara († 1725).²⁷⁶

Kromě fundací uvedených ve zmíněném přehledu z počátku 19. století zaznamenáme v účetních dokumentech také řadu dalších příjmů od dobrodinců, které zřejmě měly pouze časově omezenou platnost, tedy zanikly poté, kdy ustal příliv peněžních prostředků, nebo byla vyčerpána stanovená suma na persoluci určeného počtu mší. Nicméně situace je poněkud komplikována nejednoznačností účetních zápisů, kolísajících od zcela jasného vyjádření podmínek daru včetně uvedení jeho původce a způsobu poskytování protislužeb turnovskými františkány až po lakonické konstatování typu *pro missis*, jež bohužel převládá. Velice těžko rozlišitelná jsou zejména stipendia, kdy mnohdy navzdory téměř periodickému opakování se dárců – toto konstatování platí v míře vrchovaté u darů ostatních františkánských konventů či duchovních správců z bezprostředního i vzdálenějšího okolí – nelze nezpochybnitelně určit, zda se jednalo pouze o jednorázové příspěvky či splátky mešních nadací.

Mezi fundace ve sledovaném období tak snad lze zařadit např. příspěvky na čtené mše z Městce Králového či Heřmanova Městce (nedá se rozlišit, o který z nich se jedná, ale oba se

Jelinek, syndico Apostolico dati 6 fl.; další zápisy např. ibidem, fol. 17v a 31v.

K identifikaci zakladatele nadání SOkA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 17v – 18r: *Wentzl Etzler, Inwohner und Schuhmacher 12 kr.*

²⁷⁴ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 130: *Fundatio Lorkiana consistit in octo missis legendis pro ꝑ parentibus, et familia viva et defuncta. Nam solvendam habet Iosephus Erfurt p[er] 4 fl. Item hos 4 fl. solvere tenetur pro candelis.* Ke službám krčmáře Václava Laura např. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 222r, exposita č. 4 (13. 10. 1742): *hujati cauponi D. Wenceslao Laur pro foeno et avena pro equis Adm. R. P. Provincialis comparata pensi sunt 2 fl. 54 kr.*; k fundaci ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 26v, percepta č. 3 (3. – 15. 10. 1762): *ex fundatione Laurkoviana 5 fl., ex quodum legato pro 100 missis 50 fl.*

²⁷⁵ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 130: *Fundatio D. Rosinae Tomaschkianae consistit in octo missis, 4 legendae sunt pro ꝑ Rosina, et 4 pro ꝑ Patre Aquilino. Hanc solvit D. Iosepha Sudkiana per 4 fl.* V účetních knihách ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 267v, percepta sine (10. 11. 1750): *pro missis pro defuncta Rosina Tomaskiana in nostra ecclesia sepulta 106 fl. 48 kr.*; další záznamy např. ibidem, fol. 280v, 290v; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 9v, percepta č. 2 (28. 5. 1759): *a domino Votrubeč pro 10 missis constitutis pro defuncta Rosina Tomáškin 5 fl.*; ibidem, fol. 12v nebo fol. 20v.

Za velice pravděpodobné pokládám příbuzenství Rosiny s jistou paní Tomáškovou, pohřbenou v kryptě v lednu 1720, srovnej ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 95v, percepta č. 6 (26. 1. 1720): *pro sepultura dominae Tomaskianae 20 fl., pro missis pro eadem 3 fl.*

Srovnej také SOkA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 12v–13r: *Rosina, verwitwete Tomáškin, Bürg[er] und Mehl und Grieff Händlerin 15 kr.; hat kein Kind an ihren [!] Brot, wohl aber einen Sohn Franciscaner Ordens Geist[lichen] NB P. Aquilinus Tomášek.*

²⁷⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 130: *Fundatio Paceltiana consistit in octo missis pro ꝑ Carolo legendis. Solvit D. Wenceslaus [Fishain?], civis Lomnicensis 4 fl.* Srovnej ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 234r, percepta č. 2 (7. 8. 1745): *Patri Carolo stipendium pro missis 14 fl. 10 kr.* Dost možná se jedná o osobu totožnou s dodavatelem motouzů či nití, ibidem, fol. 278v, percepta č. 8 (31. 7. 1754): *Lomnicio a domino Carolo Paczelt pro lino 8 fl. 15 kr.*

K případnému příbuzenskému vztahu s lomnickým purkrabím Kašparem Paceltem, ibidem, fol. 121r, percepta č. 3 (3. 2. 1725): *Lomnicio pro missis pro infirmo d. Paczelt 10 fl.*; ibidem, percepta č. 4 (24. 2. 1725): *pium legatum pro missis pie def. Caspari Paczelt bulkrabii [!] Lomnicensis 50 fl., item pro quattuor missis in funere ejuslectis 4 fl.*

nacházejí ve *sféře zájmu* turnovského konventu),²⁷⁷ tzv. černínské mše, slavené v kapli sv. Jana Nepomuckého na Valdštejně krátce po jejím zbudování ve druhém decenniu 18. století a pravděpodobně předcházející budoucímu nadání tamních čtvrtčních bohoslužeb od zakladatelského rodu,²⁷⁸ bohoslužby za zemřelou měšťku Vlčkovou z Jičina,²⁷⁹ nebo mlynářku Hubálovskou či Hubálovou.²⁸⁰

Jak bylo uvedeno výše v kapitole 3.2 (Ad pias causas), zvláštní kategorii tvořily mezi dary ve prospěch konventu zbožné odkazy, kterých jsme ve sledovaném období identifikovali sto patnáct, přičemž skladba přispěvatelů prochází napříč sociální stratifikací společnosti, počínaje zástupci šlechtických rodů a konče obyvateli měst. Stejně lze bezesporu konstatovat o nezjistitelném množství anonymních donátorů, kteří vkládali svůj příspěvek na mše do pokladniček v sakristii. Konkrétněji si ale můžeme v rámci sledovaného období přiblížit muže, kteří měli na starosti správu finančních prostředků turnovského konventu – apoštolské syndiky.

Prvním jménem, které se nám v souvislosti se zastávanou funkcí prostředníka pro nakládání s majetkem v pramenech vynořuje, je v roce 1677 Vojtěch Bernášek.²⁸¹ Nemáme však bohužel jistotu, že se jednalo o osobu totožnou s turnovským měšťanem Albrechtem Františkem Bernáškem Volyňským, který někdy před rokem 1678 nechal v epištolním rohu kostela sv. Františka zřídit oltář Panny Marie.²⁸² Kolem roku 1688 se o finanční prostředky konventu staral varhaník Ondřej Volný.²⁸³

²⁷⁷ Ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 28v, percepta č. 7 (1. – 15. 12. 1762): *Miestecio pro annue lectis missis 9 fl.*; ibidem, fol. 36v, percepta č. 7 (1. – 15. 12. 1763): *Miestecio pro annue lectis missis 9 fl.*

²⁷⁸ Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 73v, percepta č. 5 (15. 12. 1715): *ab Excellentissima fundatrice [...] pro missis ibidem [tj. na Valdštejně] hebdomadaliter per medium annum celebratis pro Illustrissimo domino comite Czernin 13 fl.*; ibidem, fol. 77v, percepta č. 2 (30. 6. 1716): *ex redditibus Skalensibus [...] pro missis Czerninianis celebratis omni hebdomada in Waldstein usque ad 16. Maii anni currentis 13 fl.*; ibidem, fol. 79v, percepta č. 4 (10. 11. 1716): *ex quastura Skalensi [...] pro missis Czerninianis persolutis in Waldstein a Majo usque ad Novemb. Anni currentis 1716 13 fl.*; ibidem, fol. 82v, percepta č. 5 (9. 6. 1717): *pro missis Czerninianis celebratis in Waldstein usque ad festum S. Joannis Nepomuceni 13 fl.*; ibidem, fol. 85r, percepta č. 8 (25. 11. 1717): *pro missis Czerninianis celebratis in Waldstein a 16. Maii usque ad 16. Novemb. 1717 13 fl.*; ibidem, fol. 88r, percepta č. 1 (15. 5. 1718): *pro missis Czerninianis celebratis in Waldstein a 16. Novemb. anni prioris usque ad 16. Maji anni currentis 13 fl.*; ibidem, fol. 90v, percepta č. 17 (17. 1. 1719): *pro missis Tscherninianis a 16. Maii usque ad 16. Novembris anni 1718 13 fl., item anticipate usque ad 16. Maii hujus anni 13 fl.*

²⁷⁹ Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 90v, percepta č. 38 (23. 4. 1719): *pro missis Jitzinio pro defuncta domina Wlczkiana 5 fl.*; ibidem, fol. 96v, percepta č. 3 (11. 5. 1720): *pro defuncta domina Wlczkiana pro missis Jitzinio 5 fl.*

²⁸⁰ Ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 2v, percepta č. 1 (4. – 15. 1. 1758): *pro 2 missis in funere defunctae molitorissae Hubaloviensis 2 fl.*; ibidem, fol. 3v, percepta č. 2 (15. 3. 1758): *pro missis elemosynae stipendiariae delegati a molitorissa Hubaloviensi 100 fl.*

²⁸¹ NA Praha, ŘF Praha, inv. č. 2869, již zmiňovaná smlouva z 24. 3. 1677, uzavřená mezi děkanem Zarembou a *dominum Adalbertum Bernaschek, syndicum Apostolicum conventus nostri Turnoviensis* ohledně výpomoci františkánů v duchovní správě.

²⁸² Ibidem, ŘF Praha, inv. č. 2867, Inventarium sacristiae etc., článek č. 4; případně ibidem, ŘF Turnov, sign. C-I.

²⁸³ Ibidem, ŘF Turnov, Kronika, pag. 600: *Anno 1688 die 5. Martii senatus Turnoviensis nostrum syndicum Apostolicum d. Andream Wolny, organistam et civem [...].*

Lze říci, že kontinuální řada známých apoštolských syndiků začíná Danielem Tázlerem, jenž byl v březnu 1705 uložen k věčnému odpočinku v kryptě určené pro zemřelé řeholníky.²⁸⁴ Nevíme ale, v jakém období svoji funkci vykonával, ani koho v ní následoval, resp. kým byl vystřídán. O pět měsíců později se totiž objevuje jméno dalšího bývalého *duchovního otce* Karla Millera, který vracel františkánům dlužných 20 zlatých.²⁸⁵ Jak uvidíme dále, zdá se, že půjčky z hotovosti konventu nebyly zcela neobvyklými, stejně jako jejich poněkud zdlouhavější navracení.

Již od května 1705 však v účetních dokumentech jako apoštolský syndik vystupuje turnovský měšťan Tomáš Bušek, a to minimálně do září 1712, kdy za podivných okolností svoji funkci opustil.²⁸⁶ Dost možná jeho absence souvisela s dluhem ve výši 154 zlatých 39 krejcarů, který františkánům v několika splátkách vyrovnal až v srpnu 1724, tedy po více než jedenácti letech.²⁸⁷ Každopádně ještě v říjnu 1713 konvent nového syndika ani zmocněnce neměl a teprve v březnu 1714 se poprvé v této funkci objevil P. Pavel Kristián Čupík, farář ze Všeně.²⁸⁸ Po jeho smrti někdy na sklonku roku 1715 zůstal post syndika do března 1716 neobsazený,²⁸⁹ kdy na jeho místo nastoupil jičínský měšťan a konšel Jan Augustin Hortulán.²⁹⁰

²⁸⁴ Ibidem, Kronika, pag. 552: *Anno 1705 die 16. Martii ad eandem cryptam Fratrum tumultatus est d. Daniel Tasler, noster syndicus Apostolicus*. V roce 1706 byly jeho pozůstatky přeneseny do nově zbudované hrobky pro světské příznivce kláštera.

²⁸⁵ Ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 5v, percepta č. 3 (5. 8. 1705): *debitum conventui a domino Carolo Miller quondam parente spirit. 20 fl.* Označení *parens spiritualibus* by snad mohlo být obdobou výše zmíněného zmocněnce-duchovního přítele (*amicus spiritualis*).

²⁸⁶ Ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 1v a 2v (7. 5. 1705): *Nunc facto computu naturali cum domino syndico Apostolico coram PP. discretis expensis defalcatis a perceptis 7. Maii 1705 manserunt in cassa 497 fl. 27 kr. 4 ½ d.* s podpisem Tomáše Buška jako *parens spiritualis*. Obdobně i v dalších letech, naposledy ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 52r (15. 9. 1712). Při následující uzávěrce již jako jeho zástupce figuroval syn Václav, ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 54r a 57r (31. 3. 1713): *Habito igitur computu naturali coram VV. PP. discretis et Wenceslao Buschek, filio syndici Apostolici, iam quadrante anni obscatet [?], pro ultima Martii facta prius defalcatione expensarum a perceptis manent in cassa 491 fl. 37 kr. [...] Waczlaw Bussek, syn otce duchovního.*

²⁸⁷ Ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 67v, percepta č. 5 (10. 9. 1714): *Thomas Bussek, praecedens parens spirit., solvit hac die de suo resto centum quinquaginta quatuor florenorum Ren. 39 kr., quos conventui tenetur 20 fl., et sic ab hoc tempore tenetur adhuc 134 fl. 39 kr.*; resp. ibidem, fol. 69r, percepta sine č. (13. 12. 1714): *a praecedente parente spirit. in defalcationem retentae eleemosynae conventus 20 fl.* Další splátky např. ibidem, fol. 84r (ante 15. 10. 1717); ibidem, fol. 92v, percepta č. 14 (10. 7. 1719); ibidem, fol. 101r, percepta č. 11 (30. 7. 1721); ibidem, fol. 108v (post 10. 9. 1722); poslední dvě potom ibidem, fol. 116r, percepta č. 7 (29. 1. 1724): *ex resto a priori parente spirit. Bušek 8 fl.*; resp. ibidem, fol. 118v, percepta č. 13 (12. 8. 1724): *ultimum resto a domino Bušek quondam parente spirituali 8 fl.*

Syn Václav Bušek je snad totožný s mydlářem, uvedeným v seznamu turnovských obyvatel podléhajících dani z hlavy v lednu 1746, srovnej SOkA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 9v-10r.

²⁸⁸ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 62v (4. 3. 1714): *Paulus Christianus Czupik, parochus Wschenensis et syndicus Apostolicus*. Naposledy se jeho podpis pod uzávěrkou objevuje v srpnu 1715, ibidem, fol. 72v (22. 8. 1715).

Právě P. Čupík byl zakladatelem fundace, když ve vrchnostenské kanceláři na Hrubé Skále na úrok uložil 800 zlatých, z jejichž výnosu mělo být každoročně turnovskému konventu vypláceno 26 zl. na pořízení voskových svící.

²⁸⁹ Ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 74r (31. 12. 1715): *Nunc computu facto naturali praesentibus VV. PP. discretis sede vacante syndicus facta prius defalcatione [...]*; obdobně ibidem, fol. 75r a 75v (24. 2. 1716).

²⁹⁰ Ibidem, fol. 76r: *Sub syndicato (tit.) domini Joannis Hortulan, civis et viri consularis civitatis Jiczinensis, noviter denominati et instituti syndici Apostolici et quidem exordiando a mense Martio Anni 1716*. Naposledy byl Hortulán přítomen uzávěrce 15. září 1722, ibidem, fol. 108v a fol. 109r.

V březnu 1723 jej následoval Adam Tomášek, turnovský krupař.²⁹¹ Své služby poskytoval konventu ke spokojenosti řeholníků více než osmnáct let a po své smrti, zemřel o neděli Velikonoční 6. dubna 1741, se dočkal čestného místa k poslednímu odpočinku v hrobce kostela sv. Františka: *Anno 1741 die 6. Aprilis infra octavam Dominicae Resurrectionis pie in Domino obiit Praenobilis D. Adamus Tomassek vir consularis, et conventus nostri syndicus Apostolicus, sabbatho in albis ad cryptam Fratrum tumultatus est.*²⁹² Jak jsem poznali výše, stejné pocty se dostalo o necelých deset let později také jeho manželce Rosině, terciářce, jež se současně stala zakladatelkou fundace na osm mší, čtyřech za spásu její a čtyřech za jejího syna, P. Aquilina.

Následovníkem Adama Tomáška se již na přelomu března a dubna 1741 stal na více než patnáct let Václav Vojtěch Salus.²⁹³ Také on byl začátkem ledna 1757 pohřben v kryptě, a to po boku jeho v březnu 1745 zesnulé manželky Doroty.²⁹⁴ Posledním apoštolským syndikem v námi sledovaném období byl turnovský mydlář Václav Antonín Valkoun, který nezřídka již před nástupem do této čestné funkce na jedné straně konventu přispíval na mše, ale také na druhé třeba za úplatu dodával svíce.²⁹⁵ Ostatně obdobným způsobem postupovali také jeho

K odkazu Jana Augustina Hortulána např. ibidem, fol. 118r, percepta č. 2 (9. 6. 1724): *pro missis lectis pro defuncto D. Hortulano parente spirituali Jiczinio 25 fl.*; ibidem, fol. 133v, percepta č. 4 (5. 4. 1727): *residuum pii legati post mortem parentis spiritualis Joannis Hortulan quondam Jiczinensis primatis 25 fl.*

²⁹¹ Nejdříve byl ve funkci jakéhosi zmocněnce či zastupujícího apoštolského syndika, srovnej např. ibidem, fol. 110r, (únor 1723): *His igitur defalcatis defalcandis manent apud syndicum Apostolicum Jitczinii in parato 155 fl. 54 kr., apud substitutum vero dominum parentem spiritualem 114 fl. 4 kr., summa restantiae 269 fl. 58 kr. [...] Adam Tomášek, substitus parens spiritualis*; ibidem, fol. 117r, percepta č. 5, (6. 4. 1724): *ex nostra cassa quam post mortem d. parentis spiritualis Jiczinio domino substituto parenti extradidi 150 fl.*; později již jako regulární apoštolský syndik, např. ibidem, fol. 150v (listopad 1730): *Fr. Victor Tichi, conc. ord, Fr. Amadeus Reinheld, vicarius, Fr. Wenceslaus Doudlebsky, quard., Adamus Thomassek, parens spiritualis.*

²⁹² NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 557. V seznamu pohřbených však na rozdíl od samotného zápisu figuruje v oddíle *Titulus XVI, referens sepulturas saecularium.*

K odkazu Tomáška ve prospěch konventu ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 213v, percepta č. 3, (19. 4. 1741): *pro missis legatis in testamento relicto a defuncto domino parente spirituali deposuit domina mater vidua 20 fl.*

²⁹³ Ibidem, fol. 213v (post 28. 3. 1741): *Wentzslaus [!] Adalbert Salus, parens spiritualis m. p.* V soupisu daně z hlavy pro město Turnov se on ani jeho rodina nevyskytují.

²⁹⁴ Ibidem, ŘF Turnov, Kronika, pag. 557: *Anno 1745 die 16. Martii obiit in Domino clarissima nostra mater spiritualis D. Dorothea Salusin, sepulta est ad cryptam nostram, pro sepultura accepit conventus 25 fl.*; ibidem, pag. 558: *Anno 1756 die 30. Decembris mortuus est D. Wenceslaus Adalbertus Salus, sedulus per 15 annos hujus conventus syndicus Apostolicus, 3. Januarii 1757 in crypta saecularium sepultus, hic de sua benevolentia conventui legavit purae elemosynae 46 fl., pro missis vero 260 fl., 6 majores stanneas scutellas et 12 orbes stanneos. Requiescat nunc sancte a laboribus suis.* K pohřbu Doroty Salusové, případně výročním mším srovnej ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, percepta č. 1 (11. 6. 1746): *pro pulsu funebri 1 fl. 45 kr., a domino parente spiritualis pro comitatu piaae defunctae filiae Dorotheae 6 fl. 25 kr.*; ibidem, fol. 240v, percepta č. 5 (15. 3. 1747): *a domino parente spirituali pro anniversario, cantato et tribus missis lectis pro pie in Domino defuncta Dorothea conthorale ejus 4 fl.* Vlastní mešní fundace např. ibidem, fol. 290v, percepta č. 2 (17. 1. 1757): *a pie defuncto D. syndico Apostolico Wenceslao Salus pro missis constitutis 140 fl.*

²⁹⁵ Poprvé ve funkci apoštolského syndika připojil svůj podpis pod uzávěrku koncem března 1757, srovnej ibidem, fol. 291r (29. 3. 1757): *Fr. Marianus Leppert, conc. ord. m. p., Fr. Venustus Kopsch, vic. m. p., Fr. Arnoldus Schmidt, p. t. quard., Waczlaw Ant. Walkoun otec duchovní; přičemž již v den úmrtí A. Tomáška jej při stejné činnosti zastupoval, ibidem, fol. 289v (30. 12. 1756): Fr. Marianus Leppert, concion. m. p., Fr. Venustus Kopsch, vic. m. p., Fr. Arnoldus Schmidt, quard., místo duchovního otce Waczlaw et. Walkoun m. p.* K dodávkám svící pro konvent např. ibidem, fol. 271v, exposita sine č. (duben 1752): *pro 40 libris cand. sevac. a domino Walkoun 8 fl.*; ibidem, fol. 277r, exposita č. 4 (5. 4. 1754): *domino Walkoun pro candelibus 3 fl. 42 kr.*

kolegové, a to nejenom z turnovského kláštera. A tak třeba v letech 1715–1716 nejmenovaný apoštolský syndik z Hostinného prodával turnovským řeholníkům sukno, nebo v roce 1743 vykonavatel fundace Alžběty Hortulánové, její zeť František Rost, vypomáhal při sbírce almužen v Jičíně.²⁹⁶

3.5.3 Obvod sbírky almužen, analýza editovaného roku 1759

Jak již bylo zmíněno výše, obvod sbírky almužen byl turnovskému konventu stanoven na generální kapitule v Bechyni 1. května 1673 za provincialátu P. Antonína Jiljí Broučka.²⁹⁷ Byly určeny tři základní oblasti (obilí, máslo) a čtyři okruhy pro sběr vajec a drůbeže, které byly systematicky popsány a velice pravděpodobně sledovaly tehdejší komunikace tak, jak byly františkány a jejich pomocníky obcházeny, resp. objížďeny. Bratr, pověřený výběrem, totiž zřejmě především do vzdálenějších destinací jezdil vozem, alespoň tak lze interpretovat řadu záznamů v účetních dokumentech, ať již za výrobu a opravu vozů, píci pro tažné koně

naopak mešní fundace třeba ibidem, fol. 282v, percepta č. 3 (20. 6. 1755): *pro quadraginta missis a domino Walkoun 20 fl.*

Rodinu Václava Antonína Valkouna v soupisu daně z hlavy srovnej SOKA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 9v–10r: *Wentzl Valkoun, Seifensieder, Bürg[er] 30 kr.; Cathar[ina], Weib 15 kr.; hat 1 kleines Kind Catharina namens 15 kr.*

²⁹⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 72r, exposita sine č. (25. 6. 1715): *Arnaviensi parenti spirit. pro 36 ulnis panni tunicalis 28 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 79r, exposita č. č. 9 (6. 8. 1716): *pro panno tunicali Arnaviensi d. parenti spirit. 38 fl. 15 kr.*; ibidem, fol. 226v, exposita č. 12 (23. 11. 1743): *a parente spirituali Rost ex butyro 10 fl. 11 kr.*

²⁹⁷ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 199: *TITULUS VI, REFERENS COLLECTURAS CONVENTUS. Anno 1673 die 1. Maji in conventu nostro Bechinensi B. V. Mariae in caelos assumptae Sacro a Venerabili Diffinitorio rite et canonice celebrato Praeside Adm. Reverendo Patre Antonio Guilielmo Brauczek actuali Ministro Provinciali determinati sunt termini pro mendicatione S. Eleemosynae pro conventu nostro Turnoviensi S. P. N. Francisci, quos sub gravi interminatione A. R. P. Ministro Provinciali reservata, excedere non licebit ulli imposterum.*

nebo odměny pro pomocníky-nosiče (*bajulus*) či vozky, formany (*auriga*).²⁹⁸ Většina plateb byla v účetní knize realizována ve druhé polovině příslušného roku (nejčastěji v srpnu, poté v listopadu a také v červenci), protože almužny byly vybírány – jistě i vzhledem k výraznému podílu obilí – po sklizni v letních měsících. Stejně tak byla pravidelně dvakrát ročně sbírána almužna na svíce – před Velikonocemi (pro Svatý hrob) a před Vánocemi.²⁹⁹ Je však třeba počítat s určitým zpožděním, s nímž byly vyžebnané částky ve prospěch koventu připisovány, i proto se nezřídka třeba suma utržená za obilí objevuje až mezi prosincovými účetními zápisy.

Spíše výjimečně se v pokladně františkánů scházely prostředky ze sbírky lnu nebo třeba obdobné příspěvky od trhovců, snad zejména jarmarečních, a to dokonce i z Jičína.³⁰⁰ Naopak prakticky každoročně kupovali řeholníci svaté obrázky, svátostky, křížky nebo růžence, které obratem bratří při sběru almužny rozdávali věřícím. Františkáni tyto zřejmě celkem populární odměny nepožadovali jenom od poustevníků, jak bylo uvedeno výše, ale velice často je mj. přiváželi ze svých cest do Prahy.³⁰¹

²⁹⁸ Z mnoha obdobných záznamů např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 8r, exposita č. 27 (13. 11. 1705): *aurigae qui fuit cum collectoribus in mendicatione frumenti per 31 dies 7 fl. 45 kr.*; ibidem, fol. 35r, exposita č. 25 a 34 (17. 10. a 14. 11. 1709): *fabro pro reparatione currus 1 fl. 27 kr. [...] pro nova rota ad currum et fabro pro reparatione currus 4 fl. 39 kr.*; ibidem, fol. 83v, exposita č. 3 (31. 5. 1717): *rotario et arculario pro reparatione currus 3 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 125v, exposita č. 6 (30. 11. 1725): *aurigae qui fuit in parte Boemica in mendicatione frumenti 10 zl. 30 kr.*; ibidem, fol. 136v, exposita č. 10 (6. 8. 1727): *bajulo qui fuit in mendicatione partis Bohemici 3 fl. 48 kr.*; ibidem, fol. 164r, exposita č. 4 (3. 8. 1733): *bajulo qui fuerat in majori circulo collecturae butyri 4 fl. 25 kr.*; ibidem, fol. 165v, exposita č. 10 (10. 11. 1733): *bajulo ex mendicatione frumenti cum P. Trojano 1 fl. 32 kr.*; ibidem, fol. 171v, exposita č. 13 (10. 12. 1734): *rustico qui facit in mendicatione frumenti pro 5 septimanis 7 fl.*; ibidem, fol. 177v, exposita č. 2 (30. 11. 1735): *aurigae qui fuit octo septimanis cum circatoribus in mendicatione frumenti 13 fl.*; ibidem, fol. 284r, exposita č. 1 (13. 7. 1755): *ephipiario pro restauratione curriculi 7 fl. 22 kr.*; ibidem, fol. 289v, percepta č. 1 (6. 12. 1756): *ex majori circulo V. P. Landelinus et Castus soluto bajulo 4 fl. 48 kr., purae eleemosynae attulerunt 27 fl. 37 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 3r, exposita sine č. (28. 1. 1758): *pro currus reparatione 5 fl. 42 kr.*; ibidem, fol. 14r, exposita č. 2 (31. 3. 1760): *bajulo Fratris Cornelii, et puero ex collectura civitatensi pro Sacro Sepulchro 1 fl. 1 kr.*

²⁹⁹ K almužnám na svíce srovnej např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 111v, percepta č. 2 (13. 3. 1723): *ex mendicatione candelarum pro Sacro sepulchro 7 fl. 26 kr.*; ibidem, fol. 117r, percepta č. 7 (21. 4. 1724): *ex mendicatione pro Sacro sepulchro 10 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 200v, percepta č. 11 (6. 12. 1738): *ex mendicatione candelarum Jitčínio eleemosynae 17 fl. 10 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 22v, percepta č. 1 (17. 2. 1762): *P. Castus ex mendicatione candelarum Jičínio 13 fl. 16 kr.*

³⁰⁰ Almužny na len např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 282v, percepta č. 2 (19. 5. 1755): *Lomnicio pro lino ex mendicatione 21 fl. 20 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 13v, percepta č. 1 (14. 2. 1760): *Fr. Cornelius ex mendicatione lini attulit 14 fl. 29 kr. 1 ½ d.*; mendikace od trhovců např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 188r, percepta č. 5 (25. 3. 1737): *ex nudinis Turnoviensibus diversae eleemosynae 6 fl.*; ibidem, fol. 225v, percepta č. 4 (22. 6. 1743): *ex mendicatione nundinarum Turnoviensium 3 fl. 39 kr.*; ibidem, fol. 243v, percepta č. 3 (14. 9. 1747): *ex nudinis Turnoviensibus allati sunt pro aromatibus 2 fl. 18 kr.*; ibidem, fol. 286v, percepta č. 2 (29. 4. 1756): *ex mendicatione nundinarum Turnoviensium 1 fl. 45 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 31v, percepta č. 3 (2. – 15. 5. 1763): *Fr. Thaddaeus tulit Jičínio ex nudinis 4 fl. 47 kr.*

³⁰¹ Z mnoha obdobných záznamů třeba ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 16r, exposita č. 3 (25. 9. 1706): *pro imaginibus pro circatoribus et liganimibus 3 fl. 24 kr.*; ibidem, fol. 17r, exposita č. 6 (29. 1. 1707): *pro rosariis et imaginibus pro circatoribus 3 fl. 8 kr.*; ibidem, fol. 20v, exposita č. 17 (17. 10. 1707): *Patri quardiano pro via Pragam 2 fl., item pro coemptis ibidem videlicet: [...] pro imaginibus et nummismatibus pro collectura 3 fl. 37 kr.*; ibidem, fol. 136r, exposita č. 9 (4. 8. 1727): *pro libelis SS. Neocanonizatorum 9 fl. 24 kr., pro 300 imaginibus eorundem 2 fl. 45 kr.*; ibidem, fol. 160r, exposita č. 5 (31. 8. 1732): *Pragam pro imaginibus,*

Územní rozsah vymezené sbírky byl na bídu komunikační sítě 17. a 18. století v této periférii Království českého pozoruhodný – bráno od západu ve směru hodinových ručiček pokrýval podstatnou část kraje Boleslavského, severozápad Hradeckého (od roku 1751 potom téměř celý Bydžovský, méně již Hradecký), ale zasahoval také do Chrudimského. Převedení do současného státoprávního uspořádání mluvíme o krajích Libereckém, Hradeckém, Pardubickém a Středočeském. I z dnešního pohledu by se při odhadovaném obvodu minimálně 250 kilometrů a použití tehdejších dopravních prostředků – vozu taženého koněm, především ale vlastních nohou – jednalo o slušný sportovní výkon. Uveďme si tedy všechna místa, ve kterých turnovští františkáni sbírali almužny.

Oblast horská (*Districtus montani*): Hrubý Rohozec (osada Turnova), Jenišovice, Sychrov, Hodkovice nad Mohelkou, Český Dub, Hlavice, Osečná, Starý Dub (osada Českého Dubu), Záskalí (osada Hodkovic nad Mohelkou), Rádlo, Rychnov u Jablonce nad Nisou, Jablonec nad Nisou, Smržovka, Šumburk nad Desnou (osada Tanvaldu), Malá Skála, Bzí (osada Železného Brodu), Železný Brod, Držkov, Návarov, Jesenný, Příchovice (osada Kořenova), Vysoké nad Jizerou, Bozkov, Semily, Libštát, Lomnice nad Popelkou, Libuň, Rovensko pod Troskami, Hrubá Skála a Turnov.³⁰²

Oblast královéhradecká (*Districtus Reginae Hradecensis*): Jičíněves, Kopidlno, Rožďalovice, Dymokury, Činěves, Křinec, Ronov nad Doubravou, Nymburk, Velké Zboží (osada Poděbrad), Poděbrady (pouze do roku 1754, kdy byly převedeny do obvodu sbírky františkánského konventu v Zásnukách), Veltruby, Konárovice (od roku 1754 v obvodu Zásnuk), Týnec nad Labem, Kladruby nad Labem, Semín, Přelouč, Choltice, Svinčany, Heřmanův Městec, Medlešice (součást Chrudimě), Pardubice, snad Staré Čivice (i dnes je tu daňčí obora, osada Pardubic), Lázně Bohdaneč, Osice, Syrovátka, Dobřenice, Kratonohy, Kosice, Chlumeck nad Cidlinou, Žiželice (okres Kolín), Žehuň, Malé Výkleky, Městec Králové, Kněžice (okres Nymburk), Hlušice, Lužec nad Cidlinou, Nový Bydžov, Sloupno, Skřivany, Smidary, Vinary, Žlunice, Volanice, Sběř, Velešice (část obce Sběř), Vysoké Veselí, Staré Smrkovice, Chomutice, Sobčice, Obora (osada obce Chomutice), Vojice (součást obce Podhorní Újezd – Vojice), Kamenice (osada obce Konecchlumí), Lužany, Dřevěnice, Radim, Železnice, Valdice (s kartuziánským klášterem), Jičín, Vokšice (osada

rosariis et aliis diversis acceptis [...] 11 fl. 24 kr.; ibidem, fol. 202r, exposita č. 3 (31. 1. 1739): pro imaginibus diversis, rosariis, et chartaceis imaginibus 2 fl. 24 kr.; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 8r, exposita č. 1 (5. 10. 1758): pro imaginibus ad mendicationem 4 fl.; ibidem, fol. 11r, exposita č. 2 (29. 6. 1759): pro cruculis numismatibus et imaginibus ad mendicationem 4 fl. 21 kr.; ibidem, fol. 28r, percepta č. 7 (4. – 15. 12. 1762): pro imaginibus ad mendicationem lini 1 fl.

³⁰² Ibidem, pag. 199-200: *Consignatio Districtus montani. Rohosetz, Genczowitz, Sichrowium, Hodkowitzium, Boemo Duba, Lawitium, Oschitium, Vetero Duba, Zaskalium, Radlo, Richnovium, Gablonetz, Smrzowka, Khittl, Parvo Skala, Nabzii, Fero Broda, Drskow, Nawarow, Gessenii, Przihowitz, Wisoka, Boskow, Semil, Libstatt, Lomnitium, Libuna, Rowensko, Magno Skalla, Turnovium.*

obce Podhradí), Veliš (osada obce Podhradí), Ostružno, Drštěkryje (osada obce Samšina), Samšina, Mladějov, Sobotka, Kost (gotický hrad a sídlo stejnojmenného panství, osada obce Libošovice), Žehrov (osada obce Žďár), Turnov.³⁰³

Oblast boleslavská (*Districtus Boleslaviensis*) pro sbírku obilí a másla: Svijany, Loukov, Loukovec, Mnichovo Hradiště, Klášter Hradiště nad Jizerou, Maníkovice (osada obce Ptýrov), Doksy, Kruh (osada města Doksy), Bezděz, Bělá pod Bezdězem, Malá Bělá (osada Bakova nad Jizerou), Bakov nad Jizerou, Kosmonosy, Mladá Boleslav, Stránov (součást obce Jizerní Vteln), Krnsko, Strenice, Velké Horky (součást Strenic), Bezno, Sovínky, Niměřice, Kovář, Skalsko, Lobeč, Mšeno, Stránka, Kadlín, Velké Všelisy, Chorušice, Nebužely, Řepín, Vysoká Libeň (osada obce Mělnické Vteln), Kropáčova Vrutice, Košátky, Horní Slivno, Dolní Slivno, Chotětov, Benátky nad Jizerou, Horky nad Jizerou, Vlkava, Všejanya, Loučeň, Jabkenice, Žerčice, Luštěnice, Dobrovice, Březno, Domousnice, Osenice (osada obce Dětenice), Dětenice, Libáň, Staré Hrady, Střevač, Chyjice.³⁰⁴

První okruh pro sběr vajec a drůbeže: Mašov (osada města Turnov), Kadeřavec (osada města Turnov), Kacanovy, Pohoří (osada obce Olešnice), Olešnice, Skalany (osada obce Vyskeř), Mlýnice (součást obce Žďár), Skokovy (osada obce Žďár), Žehrov (osada obce Žďár), Žďár, Všeň, Ploukonice (osada obce Všeň), Břehy (osada obce Žďár), dvůr a ovčín Borčice (součást Všeně), Březina, Blata (místní část Žďáru), Kurovodice (součást Olšiny, osady města Mnichovo Hradiště), Hoškovice (osada Mnichova Hradiště), Příchovice (? , dopsáno později), Podolí (osada Mnichova Hradiště), Modřišice (? , dopsáno později), dvůr a mlýn Podnousice (? , snad Hněvousice, osada Mnichova Hradiště), Zásadka (místní část Sychrova, osady Mnichova Hradiště), Mohelnice nad Jizerou, Osenice (? , snad Sovenice, osada obce Chocnějovice), Loukovec, Hubálov (osada Loukovce), Koryta, Sezemice, Svijanský Újezd, Svijany, Vitanovice (osada obce Pěnčín), Pěnčín, Čtveřín, Lažany (okres

³⁰³ Ibicem, pag. 200-201: *Consignatio Districtus Reginae Hradecensis. Giczinowes, Kopydno, Rosdialowitium, Dimokurium, Czínovesium, Kržinecz, Ronow, Nymburg, Zbosy, Podiebrady N. B. vide in fine, Weltruby, Konarowicze N. B. vide in fine, Labska Teynicze, Kladruby, Semym, Prželaucz, Holticze, Swinczany, Heržmanuw Miestecz, Medleschicze, Partubicze, Wobora Danczy, Bohdanecz, Wozenicze, Sirowatka, Dobrženicze, Kratonohy, Kosicze, Chlumetz, Zyzelicze, Zehun, Wykleky, Kraluw Miestecz, Kniezicze, Hluschicze, Luzecz, Bidežow, Slaupno, Skržyvany, Smydary, Wynarže, Zlunicze, Wolanicze, Zbierz, Weleschicze, Wesely, Smrkowicze, Homuticze, Sobczicze, Smrkowska Wobora, Woczicze, Kamenicze, Luzany, Drzewieczennicze, Radim, Zieleznicze, Kartusia, Giežinium, Wokschicze, Welisch, Wostruschno, Drschtiekry, Samschin, Mladiegow, Sobodka, Kost, Zechrow, Wschen, Turnow.*

³⁰⁴ Ibidem, pag. 201-202: *Consignatio Districtus Boleslaviensis pro colligendo Frumento, et Butyro. Swigany, Laukow, Laukovecz, Hradisst, Klasster, Minkowycze, Hiržberg, Kruhy, Besdies, Welka Biela, Mala Biela, Bakow, Kosmonosi, Mlada Boleslaw, Stranow, Krnsko, Strenicze, Welky Horka, Bezno, Sowynka, Nemierżicze, Kowan, Skalsko, Lobes, Wscheno, Stranka, Karlin, Wschelicze, Choruschicze, Nebuzel, Ržepyn, Lybna, Wruticze, Kossatka, Horžejssii Sylwno, [!] Dolegssii Sylwno, [!] Chotietow, Benatka, Maly Horka, Wlkawa, Wssegany, Lauczen, Giabkenicze, Zereticze, Lusstienicze, Czerwena Daubrawycze, Březno, Domausnicze, Wosenicze, Getenicze, Lyban, Stary Hrady, Strzewacz, Chygycze.*

Liberec), Ohrazenice, Paceřice, Sychrov, vesnička pod Sychrovem,³⁰⁵ Zlatá Hvězda (místní část Paceřic), Odolenovice (osada obce Jenišovice), Jenišovice, Malý Rohozec (osada Turnova), Dolánky u Turnova (osada Turnova), Bukovina (osada Turnova) do Loužku (část osady Turnova na pravém břehu Jizery), Hrubý Rohozec (osada Turnova), Daliměřice (osada Turnova), do Turnova.³⁰⁶

Druhý okruh pro sběr vajec a drůbeže: Dneboh (osada Mnichova Hradiště), Přestavky (místní část Hoškovic, osady Mnichova Hradiště), Zásadka (osada Bosně), Dobrá Voda (osada Mnichova Hradiště), Lhotice (osada Mnichova Hradiště), dvůr a ovčín pod Valečovem (místní část Bosně), Boseň, Kněžmost, Žantov (osada Kněžmostu), Soleček (osada Kněžmostu), Solec (osada Kněžmostu), Malobratřice (osada Kněžmostu), Obruby, Přepeře, Horní Bousov (osada města Dolní Bousov), Šlejšerna (místní část Horního Bousova), Červený Mlýn (samota, místní část Dolního Bousova), Dolní Bousov, Trní (osada Sobotky), Kdanice (osada Sobotky), Osek, Sobotka, dvůr a ovčín pod Humprechtem, Čálovice (osada Sobotky), Libošovice, Nepřívěc (osada Libošovic), Rytířova Lhota (osada Libošovic), Dobšice (osada Libošovic), na Kosti (místní část Podkosti, osady Libošovic) na hoře dvůr a ovčín, Kost, Vesec u Sobotky (osada Libošovic), Spyšova (osada Sobotky), Markvartice, Rakov (osada Markvartic), Leština (osada Markvartic), Přichvoj (osada Markvartic), Samšina, Ostrnina (?), mlýn a ovčín Drštěkryje (osada Samšiny), Hubojedy (osada Mladějova), Mackov (místní část Samšiny), Šalanda (místní část Samšiny), Blata (osada obce Zámostí-Blata), Zámostí (osada obce Zámostí-Blata), Loveč (osada Mladějova), Střeleč (osada Mladějova), Mladějov, Turnov.³⁰⁷

Třetí okruh pro sběr vajec a drůbeže: Chloumek (osada Mírové pod Kozákovem), Bělá (osada Mírové pod Kozákovem), Bukovina (osada Mírové pod Kozákovem), Hrachovice (osada Mírové pod Kozákovem), Chutnovka (osada Mírové pod Kozákovem), Sekerkovy Loučky (osada Mírové pod Kozákovem), Dubecko (osada Mírové pod Kozákovem), Klokočí,

³⁰⁵ Zřejmě Radimovice, ležící na levém břehu říčky Mohelky, která byla přirozenou hranicí mezi dominii.

³⁰⁶ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 202-203: *Consignatio Locorum, in quibus mendicant[ibus] Ova, et Altilia. Circulus Primus. Massow, Kaderżawecz, Kokanowy (Kacanov), Pohorż, Wolessycze, Skalana, Mleinicze, Skokowa, Żehrow, Żdiar, Wschen, Plaukonicze, Brżehy, Borczycze, dwur a owczyń, Brżezyna, Blato, Kurowodycze, Horżkowicze, Prżichowicze, Podol, Modrżicze, Podnauzycze, dwur, mlegn, Zasada, Moholnycze, Wosenicze, Laukowecz, Hubalka, Korito, Sesemycze, Augest, Swyany, Wydanowycze, Penczyn, Stwerżin, Lażany, Wohrazenicze, Pacerzycze, Sychrow, Wesnicżka pod Sychrowem, Hwiesda, Zdiarek, Wodanowicze, Gencżowicze, Mały Rohorżecz, Dolanka, Bukowyna do Lauczy, Rohorżecz, Dalemnierycze, do Turnowa.*

³⁰⁷ Ibidem, pag. 203-204: *Circulus Secundus. Pro colligendis Ovis, et Altilibus. Netneboch, Prżestawky, Mala Zasatka, Dobrabada, Lhotta, Pod Wolawczem [opraveno na Valečovem] dwur, owczyn, Bosnie, Knesmost, Zandoff, Horżejssii Solecz, Dolejssii Solecz, Malo Braczycze, Wobruky, Prżeserż, Horżegssii Bausow, Schleyffyrna, Czerweny Mleyn, Dolejssii Bausow, Trny, Danicze, Woseko, Sobotka, Pod Umrechtem, dwur, owczyń, Zalowycze, Lybossowicze, Neprżiiderss, Rżiitirżowa Lhotta, Dobssiicze, na Kosti na Horże dwur, owczyń, Kost, Wescze, Spiisowna, Markvarticze, Rakow, Lesstiny, Trżiichwegii, Samssiina, Wostrnina, Drsstikrege, m[le]gn, a owczyń, Hubogedy, Macżkow, Ssalanda, Blato, Zamus, Lowecz, Strebos, Mladiegow, Turnowium.*

Klokočské Loučky (místní část Louček), Vesec (osada Mírové pod Kozákovem), Smrčí (osada Mírové pod Kozákovem), Loktuše (osada Mírové pod Kozákovem), Žernov, Lestkov (osada Radostné pod Kozákovem), Václaví (osada Rovenska pod Troskami), Volavec (osada Radostné pod Kozákovem), Sýkořice (osada Žernova), Podtýn (osada Žernova), Rovensko pod Troskami, Veselá, Holenice, Jivany (osada Libuně), Kněžnice, Libuň, Libunec (osada Libuně), Žernov,³⁰⁸ Čímyšl (osada obce Újezd pod Troskami), Újezd pod Troskami, Ktová, Borek, Hnanice (osada Hrubé Skály), mlýn v Doubravici (osada Hrubé Skály), Bohuslav (osada Hrubé Skály), Rokytnice (osada Hrubé Skály), Troskovice, Vyskeř, Hrubá Skála, Zavadilka (? , místní část Karlovic), Radvánovice (osada Karlovic), Štěpánovice (osada Rovenska pod Troskami), Blatec (osada Rovenska pod Troskami), Roudný (osada Karlovic), Svatoňovice (osada Karlovic), Karlovice, Končina (místní část Karlovic), Nová Ves (místní část Karlovic), Tři dvory (tj. Hořensko, Valdštejsko a Kyselovsko ve směru k Turnovu, tři poplužní dvory ve směru k Turnovu), Turnov.³⁰⁹

Čtvrtý okruh pro sběr vajec a drůbeže: Javornice (osada Kněžnice) za Libuní, Jinolice, Podůlší, Dílce, Kbelnice, Jičín, Valchovský mlýn (? , na Cidlině v katastru Jičína), Popovice (osada Jičína), Staré Místo, Čejkovice (osada obce Podhradí), Vokšice (osada obce Podhradí), Veliš (místní část Podhradí), Bukvice, Střevač, Bystřice, Staré Hrady, Chyjice, Dolany (osada Jičíněvsi), Jičíněves (zřejmě ves i zámek), Nemyčeves, Vitiněves (?), Milíčeves (osada obce Slatiny), Slatinky (místní část Slatin), Slatiny, Žeretice, Volanice, Sběř, Velešice (osada obce Sběř), Vysoké Veselí, Stříbrnice (osada obce Vrbice), Hradištko (osada Žeretic), Vrbice, Tuř, Kacákova Lhota, Robousy (osada Jičína), Úlibice, Kamenice (osada Konecchlumí), Konecchlumí, Lužany, Dřevěnice, Radim, Studeňany (osada obce Radim), Obora (místní část Valdic s Valdštejskou loggií a Libosadem), Valdice (kartuziánský klášter), dvůr pod Zebínem, Kbelnice,³¹⁰ Dílce,³¹¹ odtud skrze Jičín do Turnova.³¹²

³⁰⁸ Zřejmě omylem uveden podruhé v rámci třetího okruhu.

³⁰⁹ NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 204: *Circulus Tertius. Pro colligendis Ovis, et Altilibus. Podhlomek, Biela, Bukowyna, Hrachowicze, Kutnowka, Lauczka, Podubeczko, Klokeč, Zadni Lauczka, Wesiczy, Smrczii, Lochtusse, Zernowey, Laskow, Weczlawicz, Wolawecz, Sykorziicze, Potegnem, Rowensko, Wesely, Holomicze, Iwany, Kniczicze, Libun, Libunerž, Zernowey, [!] Čziimisy, Augest, Ktowa, Borek, Hranicze, Daubrawicze, mlegn, Bohuslaw, Rokytnicze, Troskowycze, Wiskrže, Welka Skala, Zanton, Ratwanowicze, Sttiepanowicze, Blato, Raudna, Swatonicze, Karlowicze, Koncziiina, Nowo Wesky, Trzii Dwory, Turnow.*

³¹⁰ Zřejmě omylem uvedena podruhé v rámci čtvrtého okruhu.

³¹¹ Opět zřejmě omylem uvedeny podruhé.

³¹² NA Praha, ŘF Turnov, Kronika, pag. 205: *Circulus Quartus. Pro colligendis Ovis, et Altilibus. Gawornicze za Libuni, Ginolicze, Podussii, Gilcze, Kbelnicze, Giczin, Wolssii Mlegn, Popowicze, Stary Mysto, Czegkowicze, Wokczicze, Weliss, Bukowna, Strzelaczii, Bystrzicze, Stary Hrady, Chygydze, Dolany, Giczinowecz, Giczinowes, Gemyczowes, Czínowes, Mylyczowes, Horzegssii Slatina, Dolegssii Slatina, Zoreticze, Wolanicze, Zbierz, Welessiicze, Wesely, Trziiibrnicze, Hradisko, Wrbicze, Turzii, Lhotta, Rabausy, Aulybicze, Kamenicze, Koneczchlumii, Lužany, Drzewenicze, Radim, Studiany, Wobora, Kartouze, Pod Sobinem dwur, owczin, Kbelnicze, Gylcze, odtud skrze Giczin do Turnowa.*

Dříve naznačená *správní paměť krajiny*, odkazující na efemérní Frýdlantské vévodství, se v rámci stanoveného obvodu sbírky skrývá s výjimkou své severozápadní části ve formě jakéhosi jádra, na které jsou *nabaleny* další vrstvy, především ve směru jihovýchodním. Právě v pomyslných hranicích takto vymezeného území však byla realizována většina aktivit turnovských františkánů. Aniž bychom se pokoušeli o byt' velice hrubý odhad počtu obyvatel, kteří se mohli hypoteticky minimálně při sběru almužen ocitnout v zájmové sféře řeholníků, domníváme se, že již jenom rozsáhlá pastorační činnost konventu svědčí o jeho nezanedbatelném vlivu.

Dokladem této domněnky může být i svěcení křížových cest, na které františkáni obdrželi výsadní právo papežským breve Klementa XII. z roku 1731, rozšiřující předešlé povolení Inocenta XI. z roku 1686 na jejich zbudování uvnitř konventních kostelů.³¹³ V následujících letech turnovští řeholníci vysvětili *Viae Crucis* na řadě míst v blízkém i vzdálenějším okolí, jako třeba v Jablonci u Mimoně (1736), v augustiánském kostele sv. Václava v Bělé pod Bezdězem (1739), v Brodcích (1744), v kapli zámku na Malé Skále (1745), v děkanském kostele v Českém Dubu (1747), v převorství emauzských benediktinů na Bezdězu (1748), v kapli sv. Anny v Mnichově Hradišti (1750), v Příchovicích (1751), v minoritském kostele Zvěstování P. Marii v Pardubicích (1754) nebo v Novém Bydžově (1757). Ostatně v archivu provincialátu je zachována kniha *Communicationes Viae S. Crucis*, v níž jsou každému konventu vyhrazena reálná folia, na kterých jsou chronologicky evidována jednotlivá vysvěcení, konkrétně u Turnova pro období 1736–1782.³¹⁴

Alespoň dílčí představu o skladbě tehdejšího obyvatelstva lze analogicky odvodit od údajů, získaných pro samotný Turnov jednak z dobových soupisů duší nebo konzumentů soli, jednak třeba z katastrálních fasí či daně z hlavy. Připočítáme-li dle demografických údajů

Anno 1754 die 13. Octobris Venerabile Diffinitorium in conventu Pragensi celebratum resolvit, ut superius in consignatione Districtus Reginae-Hradecensis duo subducta loca, videlicet Podiebrady et Konarowicze pro eleemosyna colligenda conventus Turnoviensis cedat ob vicinitatem conventui Zasmucensi.

³¹³ Srovnej např. ibidem, Kronika, pag. 602-603 s prvním záznamem tohoto typu z roku 1731 o vybudování křížové cesty *circa conventus murum et ecclesiam* sv. Františka v Turnově.

³¹⁴ NA Praha, ŘF Praha, kn. 352, fol. 30r–31r: Jablonec u Mimoně (?), *Gablonae*, 4. 11. 1736), Bělá p. B. (10. 5. 1739), Brodce (15. 1. 1744), Malá Skála (16. 7. 1745), Český Dub (3. 3. 1747), Bezděz (20. 11. 1748), Mnichovo Hradiště (17. 1. 1750), Příchovice (9. 8. 1751), Pardubice (30. 9. 1754), Nový Bydžov (1757), Kopidlno (*in ecclesia parochiali*; 31. 5. 1765), Semily (*in capella publica S. Joannis Baptistae*; 1. 5. 1766), Šumburk nad Desnou (*in ecclesia S. Josephi [...] ad instantiam Peritissimi domini Joannis Josephi Khittel*, 28. 8. 1766), Bzí (*in ecclesia parochiali SSS. Trinitatis*, 15. 1. 1768), Držkov (*in ecclesia parochiali S. Bartholomei*, 10. 11. 1774), Zásada (*in noviter a domino Joanne Schaurek erecta publica capella S. Procopii Abbatis in pago Zassada sub parochia Drschkoviensi pertinente*, 21. 6. 1775), Hlavice (?), *in ecclesia parochiali Hlowiczensi* [!], 11. 12. 1775), Hlavice (*in ecclesia parochiali Hlavicensi sub titulo S. Leonardi Abbatis*, 21. 2. 1777), Pustá Proseč u Nové Paky (*in pago Pusta-Prosecz in capella publica S. Wenceslao D. et M. Sacra, spectante ad parochiam Luzanensem*, 13. 6. 1778), Konecchlumí (*in ecclesia filiali Konec-Chlumensi SS. Apostolorum Petri et Pauli*, 4. 8. 1779) a Rychnov u Jablonce nad Nisou (*in ecclesia parochiali Richnoviensi S. Wenceslao Sacra*, 5. 5. 1782).

Několik záznamů o svěcení křížových cest je také v konventní kronice, srovnej ibidem, ŘF Turnov, Kronika, pag. 606-609.

z českých zemí pětadvacetiprocentní podíl dětí mladších deseti let, žilo v roce 1651 v Turnově, na naše poměry měště střední velikosti i významu, odhadem asi 950 lidí. Sčítání konzumentů soli z roku 1702 evidovalo v Turnově 1 084 křesťanů a 35 židů starších dvanácti let. Při uplatnění stejného modelu jako u předešlého soupisu poddaných dospějeme k odhadu téměř 1 400 obyvatel.³¹⁵

Konečně při výběru daně z hlavy, z jejíhož výtěžku měla být na základě patentu Marie Terezie po dvou slezských válkách znovu vybudována armáda, bylo v roce 1746 ve městě evidováno 1 278 osob, z toho 667 žen. Děti žijících z *chleba rodičů* bylo vykázáno 552, což obnáší asi 43 %. U sedmi dětí nebylo uvedeno pohlaví, poměr mužů a žen činil 100 : 110. Demografický pokles lze přičíst na vrub válečných útrap, provázených hladomorem a epidemiemi. Výměry daně z hlavy byly vykazovány na základě samostatných hospodářských jednotek – rodin, včetně s nimi žijící čeledi. Nejčastěji se trochu překvapivě vyskytovaly domácnosti o třech členech (18 %), kde vedle *přednosta rodiny* najdeme manželku-hospodyní a jedno dítě, tovaryše nebo sloužícího. S procentním odstupem následovaly dvoučlenné domácnosti a dále čtyř až šestičlenné. Přitom ve dvou pětinach rodin žily jedno nebo dvě děti, více než pětina ale byla uváděna jako bezdětná. Z množství dalších údajů je zajímavé, že třeba v armádě podunajské monarchie sloužilo jenom pět mužů. Další byl v zeměbraně a čtyři mladíci studovali v Praze.³¹⁶

Odhady počtu tehdejších turnovských obyvatel známe, ale čím se tito lidé zabývali, resp. jaké byly jejich profese? V tomto směru nám budou nápomocny zejména prameny hospodářského charakteru.

Rytmus života člověka byl již od středověku kromě přírodního cyklu určován termíny konání pravidelných týdenních trhů, doplňovaných v případě Turnova nadstandardním privilegiem na osmidenní jarmarky, které nabízely třikrát ročně vítanou možnost nakoupit třeba i luxusní zboží pocházející z dálkového obchodu (koření, látky, nejrůznější předměty, které dnes nazýváme dárkovými). Dva trhy v týdnu byly hlavním odbytištěm výrobků městských řemeslníků, kteří na oplátku od venkovských příchozích nakupovali zemědělské produkty. Přestože až do konce 19. století prakticky ke každému domu náležely přiléhající pozemky, na kterých Turnované pěstovali nejrůznější plodiny, výnosy z nich zdaleka nedokázaly pokrýt spotřebu měšťanské domácnosti. Chovala se užitková zvířata, skotem či

³¹⁵ MAUR, Eduard – PÍŠOVÁ, Dagmar, Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702. Edice pramene. In: *Historická demografie*, 18, Praha 1994, s. 7-67. V duchovenských fasích evidoval v roce 1713 turnovský děkan Karel Korvín ve městě 1 068 duší, opět bez dětí v předzřevnějším věku, srovnej NA Praha, Tereziánský katastr, inv. č. 427, fol. 1-8; případně BURDOVÁ, Pavla – CULKOVÁ, Dagmar – ČÁŇOVÁ, Eliška – LIŠKOVÁ, Marie – RAJTORAL, František [edd.], *Tereziánský katastr český. Sv. 3. Dominikál*. Praha 1970, s. 71.

³¹⁶ SOKA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-19, fol. 1r-25r; edice tohoto pramene pro město Turnov je připravena v rukopisné podobě podle vzorového formuláře patentu z 8. ledna 1746, vzorový formulář, fol. E2v – Fr.

bravem počínaje a drůbeží konče. Vše bylo podřízeno snaze o co největší hospodářskou soběstačnost rodiny, čemuž logicky odpovídá profesní struktura turnovského obyvatelstva.

Katastrální fase a jejich vizitace (1714 a 1719) evidovaly ve městě celkem 44 různých profesí, z toho 39 řemeslnických nebo obchodnických. Vizitační nález zachytil v Turnově 197 živnostníků (včetně podruhů), nepočítaje ty, kteří se živili výhradně zemědělstvím. Nejpočetněji byla zastoupena potravinářská (řezníci, pekaři, perníkáři, mlynáři) a oděvní (ševci, krejčí, kloboučníci, kožešníci a punčocháři) řemesla, přičemž třeba ševců bylo devětatdvacet (u sedmi z nich však verpánek zahálel). Nejvýnosnějšími profesemi byla zpracování živočišných surovin, konkrétně mydlářství (až 300 zlatých ročně), a kožedělná řemesla (dva přední jircháři si také průměrně vydělali 300 zl.). Z potravinářských řemesel si perníkáři přišli až na 250 zl., zatímco turnovští pekaři jenom na 150 zl. ročně. Výjimečného zisku ale dosahoval jediný místní kotlář – průměrně 500 zl. Naopak oděvní a textilní (především tkalci) profese kvůli velké konkurenci vydělávali nejméně – pouze 30 zl. až 60 zl. ročně.³¹⁷

Pro srovnání, v první polovině 18. století se na Turnovsku dalo pořídit např. prase za 3 zl., tele za 2 zl. 30 kr., centýř kaprů za 9 zl., centýř soleného másla za 15 zl., slepice stála 6 kr., měrice pšenice 1 zl. 10 kr., měrice hrachu 3 zl. a loket sukna z Liberce kolem 1 zl.

Při souhrnném pohledu na období 1654–1746 shledáme stálý, byť spíše pozvolný nárůst evidovaných řemeslníků, celkově zhruba dvoutřetinový.³¹⁸ Podíl námezdní práce roste pouze do roku 1677 (revizitace berní ruly), zřejmě v souvislosti se zotavováním se regionu z následků třicetileté války. Od začátku 18. století se ustaluje počet námezdně pracujících na zhruba 6 %, což je mimochodem dvojnásobek překvapivě nízkého podílu obchodníků. Přesto v této době dosud celkem poklidné hospodářské poměry rozvířil nový fenomén – kamenářství.

Jeho počátky lze nejspíš hledat v polovině 17. století. V soupise poddaných je uváděn jediný *štajnsnajdr* a sami turnovští kamenáři ve svém podání českému guberniu v roce 1752 uvedli, že řemeslo do města přinesl *před nějakými ne více než 100 lety jakýsi Polackh z Francie*.³¹⁹ Revizitace berní ruly v roce 1677 neregistrovala žádného řemeslníka, který by se považoval za *štajnsnajdra*. V katastrální fasi se rok před ustanovením cechu objevili dva

³¹⁷ Údaje jsou čerpány z edice BOHÁČEK, Jan, Tereziánský katastr pro město Turnov – rustikální fase a vizitace. In: *APB*, 1, s. 87-214.

³¹⁸ Srovnání vychází z dat v berní ruli a její revizitaci, z katastrálních fasí a jejich vizitace, ze seznamu turnovských cechů (1740) a z daně z hlavy. Seznam cechů srovnej SOKA Semily, AM Turnov, sign. I-ZA-17 (14. 1. 1740). Studie o socioprofesi struktuře Turnova v období 1651–1785 (zbývá zpracovat údaje z josefínského katastru) by snad mohla být dokončena ještě v letošním roce. Otázkou zůstává, zda bude vůbec publikována, protože jak se zdá, není o vydání práce takového rozsahu a tématického záběru, natož snad dalšího svazku supplementa Archivum Paradisi Bohemici aetatis novae et recentioris, v regionu zájem...

³¹⁹ NA Praha, České gubernium – Commerciale, ČG-com 1731–1754, sign. E 1-2 (1752).

kamenáři, následná vizitace v roce 1719 ve městě zjistila deset osob, provozujících tuto profesi. Roku 1740 čítalo místní kamenářské bratrstvo, jak se stále ještě de iure guberniem neuznaný cech sám nazýval, již 45 mistrů. Při výměru daně z hlavy o šest let později najdeme mezi kamenáři dokonce 92 osob, z toho šest vdov, dva mačkáře skla a jednoho zlatníka. Ale pouze dvacet pět z nich platilo daň v předepsané výši 30 kr., ostatní vzhledem k neprovozování řemesla odváděli 20 kr. (šedesát) nebo 15 kr. (sedm a všechny vdovy). Je zřejmé, že mnozí se kamenářství věnovali jen jako přivýdělku. Ostatně jejich roční příjmy 50 zl. až 75 zl. byly v tomto smyslu také zdaněny... Přesto se stalo zpracování skelné kompozice, tj. olovnatého skla v barvách drahých kamenů, nikoli však její výroba, a v mnohem menší míře také skutečných kamenů ze širšího okolí (granáty, jaspisy, acháty) pro Turnov během 18. století charakteristickým odvětvím.

Ale vraťme se k v příloze č. 4 editovanému roku 1759, abychom se pokusili na tomto konkrétním případě blíže popsat strukturu příjmů a výdajů františkánského konventu. Víme, že téměř patnáct procent příjmů tvořila základní valdštejská fundace. Přestože se zdá, že hruboskalská vrchnostenská kancelář na jejím základě poukazovala prostředky ve prospěch řeholníků v průběhu celého kalendářního roku, lze v námi sledovaném období určité zákonitosti vypořádat.

Tabulka č. 4: *Struktura příjmů a výdajů v roce 1759*

Příjmy	Suma	%	Výdaje	Suma	%
pokladničky	1 020 zl. 54 kr.	44,37	víno	566 zl. 45 kr.	20,97
základní fundace	339 zl. 8 kr.	14,75	maso od řezníků	469 zl. 40 kr.	17,37
sbírka almužen	321 zl. 17 kr. 1,5 d.	13,97	ryby	403 zl. 35 kr.	14,93
ostatní almužny	316 zl. 26 kr. 4,5 d.	13,76	zvěřina, ptáci, vepři	99 zl. 30 kr.	3,68
duchovní služba	129 zl. 50 kr.	5,65	oblečení	362 zl. 4 kr.	13,39
dary na mše	116 zl. 43 kr.	5,07	miscellanea	285 zl. 44 kr. 3 d.	10,57
ostatní fundace	52 zl.	2,26	na mše	230 zl. 18 kr.	8,52
miscellanea	4 zl.	0,17	práce řemeslníků	208 zl. 11 kr. 3 d.	7,70
-	-	-	obilí, píce	77 zl. 40 kr.	2,87
Celkem	2 299 zl. 54 kr.	100	Celkem	2 703 zl. 27 kr.	100

Obecně nejčastěji se v tomto smyslu v účetní dokumentaci objevují příspěvky na maso, a to nezřídka dokonce měsíčně, běžněji však zpětně za delší časové období.³²⁰

³²⁰ Typické záznamy např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 18r, percepta č. 2 (26. 7. 1707): *ex fundatione pro carnibus, pro vino, pro panno cordulato 95 fl. 40 kr.*; ibidem, fol. 25v, percepta č. 8 (17. 8. 1708): *Majori Skala pro carnibus per Julium et Augustum 45 fl.*; ibidem, fol. 77v, percepta č. 1 a 3 (15. 6. a 15. 7. 1716): *ex redditibus Skalensibus pro carnibus per Aprilem et Majum 36 fl. [...] ex redditibus Skalensibus pro carnibus per mensem Junium 22 fl.*; ibidem, fol. 109v, percepta č. 1 (10. 10. 1722): *ex quaestura Skalensi intuitu*

V editovaném roce 1759 získal konvent prostředky na nákup masa začátkem ledna (doplatek za předešlý rok), koncem července, srpna a prosince, celkem 185 zlatých 1 krejcar.³²¹ Jak je vidět, výdaje za stejnou komoditu byly v daném roce více než dvaapůlnásobné. Přičteme-li k tomu peníze utracené za ryby, zvěřinu, ptáky a vykrmené vepře dodané sedláky z okolí, dostaneme se na více než třetinový podíl celoročně vynaložených prostředků.

Na dodávkách se podíleli vedle řezníků z turnovského cechu a hruboskalského panství – až familiárním způsobem je několikrát během sedmileté války jmenován *náš řezník Hynek Svoboda* – také jejich konkurenti z okolních dominií, bezprostředně sousedícími desfourskými Daliměřicemi počínaje, přes Železný Brod či později millesimovskými Semilami konče.³²²

Lze říci, že největší pravidelností se vyznačují fundační příspěvky na oblečení, využívané především na úhradu sukna, kupovaného v dynamicky se v 17. a 18. století rozvíjejícím centru soukenictví, v Liberci. Zejména v prvním decenniu sledovaného období byly poukazovány ve dvou splátkách, později obvykle jednou částkou v srpnu.³²³ Kromě

fundationis pro carnibus a die 18. Sept. usque ad ultimam Octobris accepti sunt 30 fl.; ibidem, fol. 229v, percepta č. 3 (1. 8. 1744): *ex quaestura Magno-Skallensi pro carnibus pro mensibus Januarii 22 fl., Februarii 13 fl., Aprilis 20 fl., Maii 21 fl., Junii 22 fl., pro altera pecia panni chordulati 30 fl.* [první část splátky na sukno ibidem, percepta č. 5 (15. 6.): *pro una pecia panni chordulati 30 fl.*; pozn. rrr], *pro 4 urnis vini 36 fl., pro missa hebdomadali pro Paulo Czupik 26 fl.*; ibidem, fol. 279v, percepta č. 10 (5. 10. 1754): *ex quaestura Magno-Skallensi a 1. Julii usque ad 10. Octobr. inclusive pro carnibus levati 76 fl.*; ibidem, Ratiocinia 1758, fol. 14v, percepta č. 2 (31. 5. 1760): *ex quaestura Magno-Skallensi pro carnibus a Pachale usque ad ultimam Maii 40 fl.*

³²¹ Ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 8v, percepta č. 1 (9. 1. 1759); fol. 10v, percepta č. 1 (27. 7.); fol. 11v, percepta sine č. (31. 8.); fol. 12v, percepta č. 2 (30. 12. 1759).

³²² Z nepřehledného množství záznamů např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 33r a 33v, exposita č. 18 a 22 (11. 7. a 24. 7. 1709): *lanioni Skalensi pro carne bubula 11 fl. 55 kr. [...] lanioni Turnoviensi pro carnibus 5 fl. 12 kr.*; ibidem, fol. 68v, exposita č. 9 (10. 9. 1714): *lanionibus Turnoviensi et Skalensi pro carnibus 13 fl. 43 kr.*; ibidem, fol. 80v, exposita č. 4 (3. 11. 1716): *lanioni Skalensi pro carnibus consumptis a 20. Sept. usque ad 1. Novemb. 49 fl. 16 kr., item Turnoviensi lanioni, pistori conventus pro porco, villicis dominis pro altilibus 9 fl. 29 kr.*; ibidem, fol. 160r, exposita č. 3 (14. 8. 1732): *lanioni Laus pro diversis carnibus per duas septimanas acceptis 20 fl. 47 kr.*; ibidem, fol. 215r, exposita č. 10 (15. 7. 1741): *solvit dominus parens pro carnibus diversis lanioni per duas septimanas acceptis 16 fl. 45 kr.*; ibidem, fol. 260r, exposita č. 2 (6. 9. 1749): *lanioni Dalimericensi pro bubula, tum hujati pro aliis carnibus 20 fl. 41 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 5r, exposita č. 1 (20. 5. 1758): *lanioni Semiliensi pro vitulis 7 fl. 8 kr., pro columbis et pisciculis 30 kr.*; ibidem, fol. 14r, exposita č. 2 (30. 4. 1760): *pro uno vitulo Ferro-Brodam 2 fl. 3 kr. [...] lanioni nostro Ignatio Svoboda pro carnibus per 4 menses exemptis 55 fl.*; ibidem, fol. 15r, exposita č. 1 (19. 5. 1760): *pro tribus vitulis lanionibus extraneis 4 fl. 20 kr., pro capreolis et agnellis 2 fl. 15 kr., pro columbis et pullis 4 fl. 2 kr., pro piscibus fluvialibus, et cancris 1 fl. 9 kr., pro tabaca Fratibus procurata 7 fl. 39 kr.*; ibidem, fol. 16r, exposita č. 2 (21. 8. 1760): *pro 4 vitulis domino Antonio Mussil Ktowam 10 fl. 56 kr.*; ibidem, fol. 18r, exposita č. 2 a č. 2 (31. 3. a 30. 4. 1761): *pro vitulis et capreolis lanioni extraneo 6 fl. 28 kr. [...] lanioni Brodensi pro vitulis, et capreolis domesticis 4 fl.*; ibidem, fol. 33r, exposita č. 1 (5. – 15. 6. 1763): *lanioni Wectoviensi pro 5 vitulis 9 fl. 22 kr.*

³²³ Opět z celé řady obdobných účetních zápisů vybíráme např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 3v, percepta č. 12 (19. 7. 1705): *Majori Skala foundationem pro panno cordulato pro elapso medio anno currente a 1. Januarii 30 fl.*; ibidem, fol. 38r, percepta č. 11 (14. 7. 1710): *Majori Skala pro carnibus per April., Majum et Junium 52 fl., item pro panno cordulato pro primo medio anno 30 fl.*; ibidem, fol. 83r, percepta č. 13 (9. 8. 1717): *Majori Skala pro panno chordulato 60 fl.*; ibidem, fol. 88v, percepta č. 15 (20. 8. 1718): *Majori Skala pro panno cordulato 60 fl.*; ibidem, fol. 101v, percepta č. 14 (15. 8. 1721): *ex redditibus Skalensibus pro panno chordulato 60 fl.*; ibidem, fol. 108r, percepta č. 4 (20. 8. 1722): *Majori Skala pro panno chordulato 60 fl.*; ibidem, fol. 258v, percepta č. 9 (11. 8. 1749): *ex quaestura Skalensi pro panno chordulato (tenore nempe fundationis) 60 fl.*

sukna na řádové hábity samozřejmě františkáni nakupovali také textilie a ozdoby na liturgické oděvy a vybavení (antipendia, baldachýn apod.), přičemž výrazný podíl si mezi dodavateli vydobyli židovští obchodníci, z nichž jménem známe turnovského snad Abrahama Dubského.³²⁴

Samostatnou kapitolu tvoří každoroční výdaje konventu za víno, a to nejenom díky skutečnosti, že prakticky neustále zdaleka převyšovaly částku plynoucí do pokladny konventu z valdštejské fundace. Postupem let se totiž na stole turnovských františkánů zásluhou nejruznějších dodavatelů – z největší dálky byl zřejmě Jakub Buchatius z Ospern v Rakouském Nizozemí – objevila skutečně pestrá řádka vín, těžko však rozhodnout, zda bílých, červených či obojích, z dodnes známých vinařských oblastí Čech, Moravy, Porýní, Dolních Rakous nebo Uher – jmenujme alespoň Mělník, Velké Žernoseky, Bzenec, Velehrad, Znojmo nebo Retz.³²⁵

K nákupu sukna v Liberci např. ibidem, fol. 97r, exposita č. 26 (20. 7. 1720): *pro duabus petiis panni tunicalis Reichenberga 48 fl.*; ibidem, fol. 98r, exposita č. 34 (16. 8. 1720): *pro duabus petiis panni cordulati 80 fl., aurigae pro vectura 1 fl.*; ibidem, fol. 269r, exposita sine (19. 4. 1751): *Reichenbergam pro 77 ulnis per 16 grossos panni tunicali a domina Eleonora tinctorissa 61 fl. 36 kr.*; ibidem, fol. 273r, exposita sine č. (březen a duben 1753): *pariter Reichenbergam dominae tinctorissae Hoffmannin pro 2 petiis panni tunicalis, una petia per 17 Imperiales, altera per 15 Imperiales 48 fl.*“ [...] *Reichenbergam pro tertia petia panni tunicalis dominae tinctorissae Eleonora Hoffmannin 22 fl. 30 kr.*

³²⁴ Židovští obchodníci z Turnova, ale třeba také z Náchoda nebo Prahy, s konventem udržovali čilé kontakty, a to nejenom při dodávkách látek, např. ibidem, Ratiocinia 1705, fol. 156r, exposita č. 13, 19 a 20 (4. 12. 1731, 2. 1. a 4. 1. 1732): *pro tela ad communitatem judaeo Nachodensi 26 fl. 19 kr.* [...] *pro horto d. Czernovicky persolutus et dati ultimo ei sunt 10 fl., smigmatori d. Posselt pro candelis saevaceis 1 fl. 20 kr., judaeo Dubensi pro cera et variis 12 fl. 46 kr., Antonio mercatori hujati 5 fl. 32 kr., lanioni Laus pro avena et variis carnibus 4 fl. 58 kr.* [...] *pro variis materiis ad ornamenta ecclesiae, casulis reparandis, item velo monstrantiae, fimbriis aureis Pragae solutum judaeis 30 fl.*; ibidem, fol. 160v, exposita č. 14 (14. 12. 1732): *judaeo Dubský pro tela 2 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 164r, exposita č. 4 (3. 8. 1733): *judaeo Dubský pro alba tela 58 ulnarum 7 fl. 45 kr., item pro diversis rebus ab eodem acceptis 4 fl. 12 kr.*; ibidem, fol. 182r, exposita č. 8 (28. 6. 1736): *Hebraeo pro tela 10 fl.*; ibidem, fol. 270v, exposita sine č. (27. 2. 1752): *Judaeo Dubiczky pro 60 ulnis trilicis mappularis per 16 kr. facit 16 fl., pro 14 ulnis damasci per 1 fl. et 53 kr. pro reparandis casulis [facit] 26 fl. et 22 kr.*

Abraham Dubský měl právě kolem roku 1732 přesídlit z Českého Dubu do Turnova, kde se poté v roce 1740 oženil a žil v domě pozdějšího čp. III. Za konzultaci děkuji Mgr. Pavlu Jakubcovi.

Další nákupy textilií zejména v Praze např. ibidem, fol. 250r, exposita č. 2, 4 a 5 (22. 6., 12. a 20. 7. 1748): *pro altera pecia panni tunicalis, et 11 ulnis Sobotkam 24 fl.* [...] *pro materia sericea Zittaviae ad novum rubrum ornatum procurata 80 fl. 45 kr.* [...] *pro duabus peciis panni chordulati Pragam 80 fl., pro argenteis fimbriis ad novum rubrum ornatum 61 fl. 15 kr.*; ibidem, fol. 261r, exposita č. 6 (31. 10. 1749): *Pragam pro salpa et halecibus 30 fl., pro materia ad baldachinum, et pro tela cerato-colorata tum ad novum antipendium, tum ad mensam quardianatus 26 fl. 12 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 25r, exposita č. 1 (31. 5. 1762): *Pragae pro duabus petiis panni chordulati depositi sunt 80 fl., item pro nova materia ad duas casulas, pro tela amylyata pro suffultum, pro fimbriis semi-bombicinis filis ac corio ad conficienda sandalia relictis sunt 97 fl. 26 kr., in via Pragam pro avena et famulo expositi sunt 4 fl. 9 kr., pro uno novo compacto libro ad sacristiam 1 fl. 45 kr.*

³²⁵ Ze záznamů fundačních příspěvků hruboskalské vrchnostenské kanceláře třeba ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 3r, percepta č. 4 (29. 5. 1705): *Majori Skala foundationem pro carnibus per Februarium, Aprilem et Majum 54 fl., item pro vino sacristiae pro medio anno a 1. Januarii usquae ad festum S. Joannis Baptistae 18 fl.*; ibidem, fol. 203v, percepta č. 7 (30. 7. 1739): *pro panno chordulato ac habitus ex quaestura depositi sunt 60 fl., pro vino 38 fl., pro aliis 4 fl.*

Alespoň stručný přehled vinařských oblastí, jejichž produkty se ocitly na tabuli turnovských františkánů, např. ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, ibidem, fol. 34v, exposita č. 9 (1. 9. 1709): *pro vino Bohemico urnam, solvendo per 10 fl. una, cum expensis 150 fl.*; ibidem, fol. 97r, exposita č. 28 (26. 7. 1720): *pro urna vini ex Carthusia 14 fl.*; ibidem, fol. 110v, exposita č. 1 a 10 (9. 10. a 30. 12. 1722): *pro decem urnis vini Austriaci 95 fl.* [...] *pro octo urnis vini Bohemici 100 fl.*; ibidem, fol. 140r, exposita č. 9 a 16 (16. 4. a 19. 5. 1728): *pro 2*

K této komoditě se také váže domněnka Michaely Bradáčové, že *zajímavým zdrojem příjmů byl pro klášter prodej vína a obilí, přičemž mj. úsměvně působí zápis ve tvaru „almužna za doušek vína“, resp. bohužel na základě knih příjmů a vydání nelze přesně stanovit, jestli v případě prodeje obilí nebo vína nedocházelo ze strany kláštera k navýšení ceny oproti ceně, za kterou bylo víno pořízeno.*³²⁶ Nepřipadá mi příliš úsměvné, že na autorkou citovaném místě (příjmy i výdaje byly v této době, tj. v roce 1741, vedeny zvlášť na rubu, resp. líci folia), ale ani na bezprostředně sousedících stranách, se žádný takový záznam nenachází. Bradáčová měla jistě na mysli jeden z příjmových záznamů typu *pro haustu vini*, který se v mnoha variantách jako pověstná červená nit vine účetními dokumenty, především v souvislosti s hosty konventu a o svátcích.³²⁷ Těžko si ale představit, že by třeba v prosinci

urnis vini Bohemici Prsnicensis 19 fl. [...] pro 2 urnis vini Zutzenburgensis 22 fl.; ibidem, fol. 144v, exposita č. 4, 6 a 11 (30. 3., 21. 4. a 12. 5. 1729): pro 20 urnis Austriaci vini 70 fl. [...] expensa a 20 urnis Austriaci vini, id est taxa, telonia 19 fl. 10 kr. [...] aurigae qui Recio 20 urnas advexit vini 47 fl. 12 kr.; ibidem, fol. 160v, exposita č. 10 (30. 10. 1732): pro viginti sextareis vini Ungarici 5 fl. 37 kr.; ibidem, fol. 163v, exposita č. 6 (20. 5. 1733): pro quatuordecim urnis vini Boemici acceptis ab auriga Ausecensti 120 fl.; ibidem, fol. 175r, exposita č. 1 (4. 7. 1735): pro 4 urnis vini Austriaci, et 10 sextariis vini Rhenani 38 fl.; ibidem, fol. 181v, exposita č. 1 (7. 5. 1736): de licentia Adm. R. Pateris vicarii provincialis expositi sunt pro 18 urnis vini Bohemici Černosekam 150 fl.; ibidem, fol. 185v a 186r, exposita č. 5 a 8 (říjen a listopad 1736): pro octodecim urnis vini Bohemici Černosecensis 167 fl. [...] pro semialtera urna vini Černosecae exposuit lixa 17 fl., item pro avena 3 fl.; ibidem, fol. 201r, exposita č. 6 (10. 10. 1738): exposuit dominus parens pro 16 urnis vini Bohemici Černosecensis et 40 sextariis et pro viatico aurigis, una cum avena 154 fl.; ibidem, fol. 209r, exposita č. 14 a 17 (12. a 28. 6. 1740): pro vini 23 sextariis Wellehradensis et cancris 3 fl. 8 kr. [...] pro vino Wellehradensis et piscibus 3 fl. 6 kr.; ibidem, fol. 210r, exposita č. 3 (12. 7. 1740): pro vino Austriaco 5 urnarum vasculo, et in celari per aurigam deposito exolute sunt ad Datzicium in Majo accepto 42 fl. 30 kr.; ibidem, fol. 225r, exposita č. 2 (8. 6. 1743): pro vino Saskalensi judici 50 fl.; ibidem, fol. 250r, exposita č. 2 a 4 (22. 6. a 12. 7. 1748): pro 4 urnis vini Recensis 33 fl. [...] pro 7 urnis vini Austriaci 66 fl.; ibidem, fol. 258r, exposita č. 4 (30. 6. 1749): pro 10 urnis vini Austriaci per ordinarium aurigam advectis 80 fl.; ibidem, fol. 267r, exposita č. 7 (16. 8. 1750): pro vino Hungarico Hradischtium 3 fl. 10 kr. 3 d.; ibidem, fol. 269r, exposita sine č. (3. 2. 1751): pro urna vini Melnicensis 12 fl.; ibidem, fol. 273r, exposita sine č. (květen 1753): pro sex urnis vini Austriaci domino Patzovsky 60 fl., pro quatuor urnis vini Retzensis cuidam Austriaes 30 fl.; ibidem, fol. 290r a 292r, exposita č. 3 a 2 (29. 1. a 28. 6. 1757): Znoymam pro vino 100 fl. [...] Znoymam pro vino et corio 100 fl.; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 8r, exposita č. 2 (28. 12. 1758): pro 17 urnis vini Austriaci sine quadrante per 10 fl. d. Josepho Allmajer civi Reczensi 167 fl. 30 kr.; ibidem, fol. 11r, exposita č. 2 (31. 7. 1759): ad Carthusiam pro media urna vini pro A. R. P. Commissario 11 fl., pro undecim urnis vini Austriaci ex Röschitz Josepho Mayer 112 fl. 45 kr., item Iacobo Buchatius ex Ospern pro 9 urnis vini 92 fl.; ibidem, fol. 14r, exposita č. 1 a 2 (17. a 30. 4. 1760): pro quinque urnis vini Austriaci filio Iacobi Buchatius 50 fl. [...] pro 10 urnis vini Bzenensis Paulo Urbisch soluti sunt a d. syndico Apostolico 100 fl.

³²⁶ BRADÁČOVÁ, Michaela, op. cit. s. 124-127 s pozn. č. 33-37.

³²⁷ Z mnoha verzí tohoto zápisu v souvislostech např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 6v, percepta č. 4 (8. 10. 1705): *ex mendicatione frumenti circatores ex montanis attulerunt 12 fl., item pro vino quod datum est ex conventus celari [!] in festo S. Patris 10 fl., reliquum pro missis facit 26 fl. 51 kr.; ibidem, fol. 9r, percepta č. 1 a 7 (7. 1. a 17. 2. 1706): pro servitiis foris praestitis 3 fl., item a Perillustri domina Lamattiana seniore pro haustu vini 3 fl., reliquum pro missis facit 8 fl. 9 kr. [...] pro haustu vini a domino curato Loukovicensi 2 fl.; ibidem, fol. 23v, percepta č. 1 a 8 (13. 4. a 14. 6. 1708): ab Excellentissimo d. comite pro festis Paschalibus 5 fl., item pro praestitis servitiis per festa 9 fl., item a domino capitaneo Rohosecensi pro festis eleemos. 1 fl., pro haustu vini 1 fl. [...] pro haustu vini dederunt benefactores 7 fl., item a domino secretario districtus eleem. 1 fl. 30 kr., a d. capitaneo Rohosecensi eleem. 1 fl.; ibidem, fol. 26v, percepta č. 1 a 2 (7. a 25. 9. 1708): pro haustu vini dederunt benefactores 5 fl. [...] a domino aulae praefecto nostro pro haustu vini 6 fl.; ibidem, fol. 27r, percepta č. 7 (31. 10. 1708): a domino parochu Wschenensi et Arnavicensibus pro haustu vini 8 fl.; ibidem, fol. 29r, percepta č. 3 (15. 1. 1709): pro haustu vini dederunt benefactores in festo Illustrissimi Nominis Jesu 10 fl. 49 kr.; ibidem, fol. 32v, percepta č. 1 (1. 7. 1709): pro haustu vini dederunt benefactores in festo S. Antonii 5 fl. 38 kr.; ibidem, fol. 45v, percepta č. 20 (5. 12. 1711): a domino parochu Semilensi eleem. 1 fl. 30 kr., item alio tempore ab hospitibus pro haustu vini 1 fl. 12 kr., item pro variis missis 2 fl. 37 kr.; ibidem, fol. 64v, percepta č.*

1715 apoštolský syndik prodával víno z františkánských sklepů Marii Markétě z Valdštejna a kvardián příjem zapsal do knihy jako darovanou almužnu, navíc se ziskem z rozdílu mezi nákupní a účtovanou cenou...

Více než deset procent výdajů konventu tvořila v roce 1759 skupina položek, skrytá za neutrálním názvem *miscellanea*. Do ní byly zařazeny jak nejrůznější potřeby pro františkánskou kuchyni (*alia necessaria ad culinam*) – mléko, vejce, cukr, citrony (*pomus citrinus*), jakési sušené houby (*fungi tostii*), koření (kmín, šafrán) nebo lískové ořechy (*pro nucibus avellaneis, et aliis necessariis pro largo vespere*) na štědrovečerní tabuli, tak ostatní nezbytnosti pro bezproblémový chod kláštera (např. Iněný olej do lamp v ambitu a dormitáři, kadidlo, svíce). Ale také třeba jistě ne nezbytný tabák pro bratry (*pro tabaca Fratribus procurata*).

Zdá se, že navzdory v duchu řehole sv. Františka z Assisi upřímně vedenému životu ve zbožné skromnosti netrpěli turnovští řeholníci, alespoň dle opakovaně kupovaných surovin pro klášterní kuchyni soudě, nijak přehnaným odříkáním se darů, které nabízela prostřená tabule zejména mimo postní období. A tak si vedle obligátních luštěnin a ryb františkáni pravidelně pochutnávali třeba na mase zvěře sprádkaté (jelen, srnec, kanec), drobné srstnaté (zajíc) i pernaté (bažant, křepelka), neodepírali si však ani sladkosti (*crustulum*), kávu a čaj, sýry, rýži, různé druhy koření, lanýže (*tuber*) nebo chřest (*asparagus*), abychom jmenovali alespoň méně časté komodity.³²⁸ Přitom nebylo neobvyklé, že byly nakupovány v Praze, kam

10 (25. 6. 1714): *ab hospitibus in festo S. Antonii pro haustu vini 7 fl. 23 kr.*; ibidem, fol. 73v, percepta č. 5 (15. 12. 1715): *ab Excellentissima fundatrice eleemosynae pro haustu vini 10 fl.*; ibidem, fol. 90v, percepta č. 30 (22. 3. 1719): *pro haustu vini ab hospitibus 6 fl., ex mundinis 1 fl. 45 kr., pro missis 10 fl. 25 kr.*

³²⁸ Opět pouze některé ze záznamů k zajímavým doplňkům stravy, např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 123v, exposita č. 1 (10. 7. 1725): *Fridlandiam pro tribus integris partibus ferinae 13 fl. 25 kr.*; ibidem, fol. 132r, exposita č. 1 (5. 1. 1727): *M. V. Patri Con. ord. pro thee et saccharo 34 kr.*; ibidem, fol. 142v 1728 exposita č. 2 a 3 (7. a 8. 9. 1728): *pro uno modio pisorum 3 fl. [...] pro 5 centenariis butyri salsi 80 fl.*; ibidem, fol. 145v, exposita č. 1, 2 a 7 (4. a 18. 6., 6. 8. 1729): *pro gallo indiano 45 kr. [...] pro gallis indiano. 5 fl. 24 kr., pomis citrinis 1 fl. 26 kr., pro 5 potion. croci 2 fl. 40 kr. [...] pro 32 libris casei Holandici 5 fl. 20 kr., pro 3 magnis amphoris ad celare piscibus, cancris, aurigae 3 fl.*; ibidem, fol. 192v 1737 exposita č. 2 (22. 9. 1737): *pro duobus phasianis 1 fl. 30 kr., item pro nigra ferina 2 fl. 24 kr.*; ibidem, fol. 220r, exposita č. 3 (16. 6. 1742): *pro capreolo, gallo indiano, pullis, cancris, et crustulis 3 fl. 32 kr.*; ibidem, fol. 252r, exposita č. 6 (16. 10. 1748): *Semilium pro uno cervo 7 fl. 24 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 4r a 5r, exposita č. 2 (21. 4.) a č. 2 (23. – 29. 5. 1758): *pro carne bubula Hotkovicio 10 fl. 50 kr., pro uno vitulo 2 fl. 40 kr., pro chordis musicalibus pro medio anno 30 kr., pro columbis et tuberibus 18 kr. [...] mercatori a 22. Decemb. usque 23. Maii pro aromatibus 15 fl. 57 kr., pro diversis vitris utensilibus 6 fl., pro citrinis 1 fl. 6 kr., pro cancris, pisciculis et asparago 1 fl. 23 kr.*; ibidem, fol. 12r, exposita sine č. (31. 8. 1759): *pro uno integro cervo 17 fl.*; ibidem, fol. 16r, exposita č. 1 a 2 (5. a 30. 9. 1760): *pro fungis tostis et recentibus 2 fl. 57 kr., pro cumino, lacte et aliis ad culinam necessariis 1 fl. 45 kr., pro saccharo, oriza et aromatibus 7 fl. 39 kr. [...] pro lacte ad culinam, pro allio et nasturcio 1 fl. 17 kr., pro reparatione excitatorii in cella clericorum 57 kr., pro oleo lini et coloribus ad ambitum renovandum 2 fl. 14 kr., pro 40 sextariis olei lini ad nutriendam lampadem in ambitu superiori 6 fl., pro 28 libris butyri liquati ad culinam 5 fl. 36 kr.*; ibidem, fol. 25r, exposita č. 1 (18. 6. 1762): *pro uno gallo gallineo 9 kr., pro pane dulci 6 kr., pro uno capreolo domestico 30 kr., in via cum Patre commissario pro necessariis expositi sunt 1 fl. 37 kr., pro depulverisatione ecclesiae 2 fl. 20 kr., pro una libra caffè et saccharo 1 fl. 18 kr.*; ibidem, fol. 28r, exposita č. 3 a 5 (2. – 15. 10. a 8. – 15. 11. 1762): *Jičinium pro nastrutio, lepis, fillio et petroselino 10 fl., pro piscibus fluvialibus et fungis 1 fl. 12 kr., pro leporibus, phasianis et aviculis 2 fl. 39 kr. [...] Svijanam pro duobus leporibus 36 kr.*; ibidem, fol. 36r, exposita č. 3 (2. – 15. 10. 1763): *Kostam pro*

bratři několikrát do roka zajížděli; nevíme však, zda kvůli nedostupnosti těchto potravin na regionálních trzích, výhodnějším cenám, nebo jinému důvodu.

Protože františkáni jistě nebyli schopni absolvovat své výjezdy do Prahy i s návratem během jednoho dne, dá se předpokládat, že byli nuceni nocovat i během cesty – kde, nevíme, ani zda pravidelně. Ostatně i Jan Boháček ve své práci o sporu Turnova s vrchností na počátku 18. století zmiňuje nocleh manželek arestantů v lednu 1715 v jakési hospodě půl míle od Mladé Boleslavi.³²⁹

Kromě nákupů směřovali kvardiáni občas do hlavního města, potažmo centra svatováclavské provincie, mj. na kapituly, kde byli na další funkční období voleni představení – provinciál, difinitoři a ovšem také samotní kvardiáni jednotlivých konventů. Ale dokonce jsme narazili i příspěvky turnovského konventu provinciálovi na cestu do Španělska, kde byla slavena generální kapitula.³³⁰

Františkáni však dbali i o své zdraví, takže vedle nákladů na lázeňské pobyty bratří v Teplicích a snad v Janských Lázních a Zbraslavi (? *Aula Regia*), pořizovali medikamenty u apatykářů v Jičíně (jezuité), Nové Pace nebo Šumburku nad Desnou, a konečně také využívali služeb turnovského lazebníka. Ovšem speciálně v Teplicích rozhodně nezaháleli, protože odtud několikrát přinesli almužny ve prospěch konventu.³³¹

leporibus, perdicibus et ferina 4 fl. 36 kr., pro amigdalibus et nasturtio 1 fl. 3 kr., Parvo-Skalam pro rubra ferina 3 fl. 10 kr., Jičinium pro nasturtio, lepis et allio 4 fl.

³²⁹ BOHÁČEK, Jan, *Spor města Turnova*, s. 82.

³³⁰ Náklady spojené s cestami do Prahy např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 175r, exposita č. 12 (5. 9. 1735): *pro capitulo Pragam 10 fl., pro avena et aliis necessariis in via 7 fl.*; ibidem, fol. 209r, exposita č. 10 (24. 5. 1740): *pro salpa, halecibus passeribus marinis Pragae ad quadragesimae acceptis, item diversis aromatibus, sacharo, oleo olivarum, pomis citrinisfimbis Zinzibere, pipere croco et aliis necessariis ad culinam 56 fl. 40 kr.*; ibidem, fol. 243r, exposita č. 2 (30. 6. 1747): *Pragam pro imagine Sancti Petri Regalati 20 fl., pro novo psalterio 12 fl., item pro compactura ejusdem 10 fl. 15 kr.*; ibidem, fol. 277r, exposita č. 5 (30. 4. 1754): *Arnaviam pro tabaca 3 fl. [...] Sobbotecensi nuntio 15 kr., pro funiculis ad horologia 36 kr., Pragam pro aromatibus, stanneis artibus, lavatorio, item pro victu in via, et pabulo equorum 70 fl.*; ibidem, fol. 292r, exposita č. 3 (28. 4. 1757): *Pragam pro thure, coloribus, auro, argenteo 7 fl. 33 kr.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 25r, exposita č. 1 (31. 5. 1762): *Pragae pro duabus petiis panni chordulati depositi sunt 80 fl., item pro nova materia ad duas casulas, pro tela amygdalata pro suffultum, pro fimbriis semi-bombicinis filis ac corio ad conficienda sandalia relictis sunt 97 fl. 26 kr., in via Pragam pro avena et famulo expositi sunt 4 fl. 9 kr.*; ibidem, fol. 27r, exposita č. 3 (2. – 15. 10. 1762): *A. R. Patri Ministro Provinciali pro via Pragam 3 fl.*

Příspěvek na cestu provinciála na generální kapitolu ve Španělsku v letech 1739 a 1755 ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 205r, exposita č. 1 (8. 8. 1739): *pro subsidis capituli et viatico ad Hispaniam 100 fl.*; ibidem, fol. 285r, exposita č. 1 (7. 12. 1755): *pro itinere Hispanico superiori Majori missi sunt 20 fl. 37 kr.*

³³¹ NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 38r, percepta č. 9 (29. 6. 1710): *Pater concionator ordinarius tulit ex thermis Teplicensibus eleemosyna 5 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 72r, exposita (8. 6. 1715): *V. Patri concionatori ord. pergenti ad thermas Aulae Regenses 1 fl.*; ibidem, fol. 162v, percepta č. 7 (6. 6. 1733): *V. P. Procopius ex thermis Teplicensibus retulit 9 fl. 27 kr.*; ibidem, fol. 163r, exposita č. 5 a 7 (6. a 22. 5. 1733): *V. P. Procopio et Fratri Felici ad thermas Teplicenses dati sunt 10 fl. [...] R. V. P. diffinitori pro via ad thermas Teplicenses 4 fl.*; ibidem, fol. 169v, exposita č. 6 (14. 6. 1734): *aurigae patres Amadaeum et Procopium ex thermis reverenti 1 fl.*; ibidem, fol. 222r, exposita č. 1 (26. 9. 1742): *balneatori Francisco pro diversis obsequiis 2 fl.*; ibidem, fol. 232r, exposita č. 3 (13. 2. 1745): *ad apothecam Jiczinium pro medicinis totius anni 34 fl.*; ibidem, fol. 235r, exposita č. 7 (30. 11. 1745): *Packam ad apothecam 2 fl. 35 kr.*; ibidem, fol. 241r, exposita č. 3 (8. 2. 1747): *Jiczinium ad apothecam Soc. J. pro medicinis 13 fl. 30 kr.*; ibidem, fol. 246r, exposita č. 4 (30. 12. 1747): *nuntio, qui attulit Schumburga medicinas pro Fratre Arsenio clerico 12 kr.*; ibidem, fol. 265r, exposita č. 3 (21. 4. 1750): *Patri guardiano ad thermas Ioanneas missi sunt 9 fl., nuntio, qui ad easdem thermas necessaria tulit 45 kr.*; ibidem,

Nezanedbatelnou položku v každoročních výdajích konventu obnášejí mzdy nejrůznějším řemeslníkům, resp. platby za jejich výrobky (v roce 1759 to bylo téměř 8 %). Místo dalšího nekonečného výčtu se tentokrát spokojme s jedním příkladem za všechny. Mezi výdaji z července 1754 totiž najdeme mj. náklady na opravu zvonů, varhan a hodin, ale také odměnu sochaři za tři sošky v rohu křížové cesty, poslovi za cestu do Prahy a Jičína, resp. nákup nádob do sklepů, vína, koží, rýže, mouky, citronů.³³² Zajímavostí snad může být na druhé straně určitý příjem z Jenišovic za dodávané hostie, realizovaný obvykle v listopadu za celý uplynulý rok. Ovšem františkáni museli nejdříve pořídit příslušnou formu a časem také financovat její údržbu a opravy.³³³

Téměř dokonalé nepochopení problematiky či minimálně zmatení pojmů předvedla ve své studii Michaela Bradáčová, kdy její interpretace nezřídka vyvolávají pochybnosti, zda jsou opravdu míněny vážně. Z mnoha autorčiných *lapsuum linguae et calami* snad stačí uvést jakýsi *odstavec hrůzy*, kdy do několika vět dokázala vtěsnat tolik nepřesností, až hanba: *Nejčastější komoditou, která byla obstarávána pro osobní účely bratří, byl tabák a léky, které byly zajišťovány z Jičína a Prahy. Další výrobky tohoto účelu byly barvy [s odvolávkou na barvy zakoupené pro P. Bernarda v roce 1713, srovnej také pozn. č. 102 v této práci; pozn. rrr] a struny. Časté byly výdaje za semena, sazenice hortenzií [?!], obávám se, že autorka zaměňuje latinské adjektivum *hortensis* s rodovým jménem *hydrangea*, tedy česky hortenzie, patřící do třídy dvouděložných rostlin; pozn. rrr] a květináče. Za účelem vzdělání bratrů byla klášterem především doplňována jeho knihovna o nová díla. Ve většině případů byl uveden jen obecný typ zápisu „za knihy“. Dále máme doklady o zaplacení za vyhotovení mapy do ambitu [?!], s odvolávkou na údajnou mapu, vyhotovenou v roce 1707; pozn. rrr] a zakoupení breviáře, životopisů a papíru.³³⁴ Pomineme-li vše ostatní, zdokumentujme si alespoň ony dvě zvýrazněné nepřesnosti – údajné sazenice hortenzií a jakousi mapu, která měla být dle autorky od roku 1707 umístěna v ambitu kláštera.³³⁵ Domnívám se, že dalších komentářů netřeba.*

fol. 284r, exposita č. 1 (13. 7. 1755): *ad Carthusiam pro vino rubro 3 fl. 12 kr., Frater Nestor accepit ad thermas Teplicensis 5 fl.*

³³² Ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 279r, exposita č. 8 (31. 7. 1754): *Statuario pro tribus statuis in cornibus viae S. Crucis 11 fl. 27 kr., pro vitris ad refectorium 2 fl. 45 kr., pro reparatione organi, campanae, majoris, et minoris horologii 15 fl., Saskalium pro vino, corio, oriza etc. 80 fl. 10 kr., Fratri Basiliano, et Fratri Nestori ad thermas 10 fl., nuntiis Pragensi et Jiczinensi 1 fl. 15 kr., pro imaginibus 3 fl., pro majoribus amphoris ad cellare, et pro farina triticea 1 fl. 57 kr., pro pomis citrinis 54 kr.*

³³³ Ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 230v, percepta č. 7 (12. 12. 1744): *Jenczovicio pro hostiis 1 fl.*; ibidem, fol. 272r, percepta sine č. (24. 11. 1752): *Jenczovicio pro hostiis ab hunc acc. 3 fl.*; ibidem, fol. 294v, percepta č. 6 (4. – 15. 11. 1757): *Jenczovicio pro hostiis obvenerunt 3 fl.*; ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 16v, percepta č. 2 (30. 11. 1760): *Jenschovicio pro hostiis per integrum annum 3 fl.*; ibidem, fol. 39r, exposita exposita č. 2 (18. – 28. 1. 1764): *pro reparatione formae pro hostiis 29 kr.*

³³⁴ BRADÁČOVÁ, Michaela, op. cit. s. 128 s pozn. 61 a 62.

³³⁵ K předpokládané záměně adjektiva *hortensis* a substantiva *hydrangea* např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 76r, exposita č. 3 (30. 3. 1716): *Pragam pro corio ad conficienda sandalia 11 fl. 22 kr., item pro amphorellis ad cellare 2 fl. 14 kr., pro seminibus hortensibus et necessariis instrumentis pro horto colendo 2 fl. 6 kr. [...] pro coloribus ad sepulchrum 1 fl. 28 kr.*; ibidem, fol. 144v, exposita č. 9 (7. 5. 1729): *arculario pro*

ZÁVĚR

Bylo by jistě poněkud iluzorní domnívat se, že bychom na tomto místě dokázali postihnout všechny odstíny působení františkánů v regionu Českého ráje barokního období. Na druhou stranu snad lze vyjádřit naději, že by se předkládaná práce mohla stát dalším kamínkem do mozaiky našeho poznání života české společnosti 17. a 18. století.

Mnohé zůstalo nevyřčeno, v lepším případě pouze naznačeno. Vždyť jenom někdejší knihovna turnovských františkánů by si bezpochyby zasloužila pozornost. Vhodnou pomůckou do začátku přitom může případnému zájemci být její katalog, sepsaný bezprostředně po neblahém požáru v dubnu 1707.³³⁶ Je totiž jisté, že řeholníci o svoji knihovnu pečovali a celkem pravidelnými nákupy ji rozšiřovali.³³⁷

baculis coloratis ad hortum 2 fl. 12 kr., sartori socio per 7 septimanas laboranti 2 fl. 30 kr., pro vitrellis ad refectorium 1 fl., pro allio ad hortum plantando 1 fl.; ibidem, fol. 224r, exposita č. 4 (27. 4. 1743): *pro variis seminibus hortensibus 1 fl. 30 kr.;* ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1758, fol. 12r, exposita č. 1 (13. 10. 1759): *pro oleo lini ad nutriendam lampadem in ambitu conventus 9 fl. 36 kr., pro hortensibus coemendis in nundinis Jičínii 10 fl.;* ibidem, fol. 21r, exposita č. 1 (13. 10. 1761): *pro hortensibus coemendis Jičínii in nundinis exensi sunt 6 fl., pro rosariis 46 kr., pro uno pileo sacchari 10 librorum 6 fl. 14 kr., pro tribus libris thuris 1 fl. 58 kr., item pro 17 libris ferinae 1 fl. 8 kr.* Tyto záznamy snad mohou být zajímavé i díky potvrzení nákupů na trzích v Praze nebo v Jičíně.

Pokud jde o záhadnou mapu, resp. autorčinu odvolávku na pramen, jí uváděný zápis v účetní knize jednak svědčí o tom, že rozhodně nebyla jedna, jednak spíše upomíná na odlišné konotace latinského substantiva *mappa*, tedy ubrus, šátek, případně ubrousek (*mappula*); srovnej ibidem, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 20v, exposita č. 21 (21. 10. 1707): *pro mappis illuminatis ad ambitus conventus, et imaginibus pro ligandis benefactoribus 8 fl.;* případně ibidem, fol. 4v, exposita č. 20 (16. 6. 1705): *pro 4 mappis ad ambitus conventus 1 fl.;* ibidem, fol. 24v, exposita č. 11 (8. 5. 1708): *fabro serrario pro 50 clavis pro affigendis mappis ad ambitus 41 kr.* Ostatně i Kašpar Zachariáš Vusín ve svém slovníku důsledně rozlišoval *geographica tabula* od *mappa*.

³³⁶ NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-18 *Archivum conventus Turnoviensis ad S. P. N. Franciscum Ord. [...] in debitum ordinem redactum Anno a Partu Virginis 1731 (1731–1746)*, fol. 240r a n. (*Inventarium bibliothecae conventus nostri Turnoviensis ad Sanctum Franciscum*).

³³⁷ Srovnej alespoň malou ukázkou zájmu turnovských františkánů o konventní knihovnu, např. NA Praha, ŘF Turnov, Ratiocinia 1705, fol. 107r, exposita č. 41 (10. 7. 1722): *Pragam pro noviter editis Bibliis bohemicis et authore Sylviera, ac pro compactura tomorum illius pro bibliotheca conventus 50 fl.;* ibidem, fol. 113v, exposita č. 7 (20. 8. 1723): *Pragam pro duobus novis breviariis, pro uno novo missali et centonibus 50 fl.;* ibidem, fol. 168v, exposita č. 7 (21. 4. 1734): *pro compactura 10 tomulorum historicorum 2 fl. 53 kr.;* ibidem, fol. 169v, exposita č. 1 (12. 5. 1734): *pro Theologia Morali R. C. Anacleti Reifens[tuel?] 3 zl. 15 kr., item Maria de Agreda in duobus tomus in fol. 7 fl., pro compactura eonundem 2 fl. 9 kr.;* ibidem, fol. 278r, exposita č. 7 (19.

Ale především zachované účetní dokumenty si přímo říkají o další badatelské vytěžení, ať již ve smyslu podrobnějšího prozkoumání současným termínem řečeno dodavatelsko-odběratelských vztahů, nebo s ohledem na ceny práce, surovin a zboží, resp. jejich vývoj jak v rámci regionu, tak při komparaci se situací v českých zemích (vzhledem k neutěšenému stavu zachovaného archivního materiálu v regionu samotném je přirozeně nezbytné využití fondů uložených v NA Praha, jmenujme alespoň České gubernium, Commerciale). Není sice jisté, že se někdy podaří uspokojivě vysvětlit např. využívání řemeslníků-specialistů z okolí turnovskými františkány navzdory existenci příslušného cechu v místě (jako hrnčíře-kamnáře z Lomnice nad Popelkou), nicméně případné rozpletení vzájemných vazeb, ovlivňujících mnohdy dlouhodobou distribuci osvědčených výrobků, by mohlo antikvovat především v periferním prostředí ne vždy dostatečně průkazné archeologické postupy, které často nejenom u keramiky opomíjejí možnost přetrvávající *tradiční* výroby, neovlivněné *importem* nových technologií, který hypoteticky nemusel být vždy nutný.

Na další zpracování čeká také otázka spolupráce turnovského konventu se sesterskými kláštery ve svatováclavské františkánské provincii, a to nejenom s těmi nejbližšími (Hostinné, Hejnice, Zásmuky). Pouze naznačena zůstala např. jejich vzájemná podpora ve formě příspěvků na mše, obnovu nebo výstavbu. Stejně tak si určitě další pokračování zaslouží výzkum šíření kultu Panny Marie Hejnické v 18. století do etnicky českého prostředí, třeba i ve vztahu k popularitě svým způsobem v rámci regionu *konkurenční* Panny Marie Bozkovské. Také v tomto případě nabízí archivní fond turnovských františkánů zatím spíše jen tušené možnosti. A mluvíme-li o konventním fondu, větší pozornost bude třeba v budoucnu věnovat dějinám jeho vývoje, resp. péči o archiválie ze strany místních řeholníků.³³⁸

Domníváme se, že výrazný a dost možná i rozhodující podíl turnovských řeholníků na relativně klidném průběhu konečné fáze rekatolizace regionu je těžko zpochybnitelný. Františkány jsme sledovali s důrazem na století bezprostředně následující po jejich uvedení do města. A analogicky k mnohem lépe zachovaným pramenům z druhé poloviny 18. století, nemluvě ani o následujícím, se dá usuzovat na jejich neméně významnou úlohu ve sféře duchovního života poměrně širokého okolí.

Navzdory smutnému konci místní řeholní komunity během Akce K v dubnu 1950 zůstává dodnes kostel sv. Františka dominantou turnovského náměstí. A tak snad lze kvitovat

6. 1754): *pro Nucleo Minoritico 1 fl. 30 kr.* [tj. velice pravděpodobně dílo P. Severina Wrbczanskyho, pozn. rrr].

³³⁸ Nepříliš využit zůstal katalog písemností, schraňovaných u turnovského kvardiána, srovnej NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-29 *Catalogus rerum et scriptorum in quardian[atu] asservatorum* (1772–1788); k účetním záznamů potom ibidem, ŘF Turnov, Raticocinia 1705, fol. 267r, exposita č. 4 (22. 7. 1750): *bibliopegae pro compactura novi archivii conventus 1 fl.*

i přeměnu přilehlého konventu v poštovní úřad, zejména při pohledu na františkánský areál, chátrající v nedalekém Hostinném.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Kalendárium turnovského konventu v 17. a 18. století

Příloha č. 2 – Představení turnovského konventu 1651–1765

Příloha č. 3 – Příjmy z almužen na mše ze sakristie

Příloha č. 4 – Edice části účetní knihy (rok 1759)

Příloha č. 5 – Nekrologium turnovských řeholníků

Příloha č. 6 – Výpomoc františkánů v duchovní správě

Příloha č. 7 - Tabulky a grafy příjmů a vydání konventu za léta 1705–1763

Kalendárium turnovského konventu v 17. a 18. století

1650

24. října provinciální shromáždění ve Znojmě přijímá nabídku Maxmiliána hraběte z Valdštejna na uvedení řádu do Turnova.

1651

1. května položen základní kámen kostela sv. Františka a přilehlého konventu.

1657

25. února vysvětil arcibiskup pražský Arnošt kardinál z Harrachu kostel.

26. února bylo do krypty uloženo tělo druhého fundátora Ferdinanda Arnošta hraběte z Valdštejna.

1. března byl společně s více než 500 osobami, které současně s biřmováním složili slib věrnosti katolické církvi, pokřtěn v kostele první žid Josef, který přijal jméno Ludvík.

1668

14. ledna vstoupil do noviciátu osmnáctiletý turnovský rodák Jan Labe, syn Jeremiáše a Zuzany, jenž přijal řádové jméno Jindřich.

1672

Při opravách kostela byly kvůli hrozícímu zřícení vztyčeny u jižní zdi tři opěrné pilíře a současně bylo započato s pracemi na odvodnění základů kostela systémem podzemních stok (dokončeno roku 1678).

1682–1686

K severní straně konventu (byla využita část zahrady) byla přistavěna nová patrová budova. V přízemí dvě cely sloužily pro uchovávání potravin, třetí potom pro ubytování příchozích. V prvním patře se nacházely další cely, knihovna, špitál s výhledem na oltář a refektář. Stavbu vedl dosud neznámý pražský architekt.

1693

4. června zemřel P. Jindřich Labe, vykonávající v letech 1685, 1687–1688 v turnovském konventu úřad kvardiána. V roce 1690 zvolen defínitorem provincie.

1704

Během stavebních úprav byly mj. vydlážděn ambit či ve středu zahrady u nového konventu zbudovány nádrže na živé ryby.

1705

Na přání Františka Josefa hraběte z Valdštejna byla vybudována ve středu kostelní lodi proti hlavnímu vchodu nová hrobka.

1707

20. dubna postihl město ničující požár, během kterého vyhořel také kostel s konventem.

1708

19. března poprvé zazněly z ještě ne zcela obnoveného konventu nové zvony – větší byl zasvěcen sv. Františku, menší sv. Antonínu Paduánskému.

V srpnu byly z Doks dovezeny oltáře sv. Františka a sv. Antonína Paduánského; do konce roku v chóru kostela instalovány také nové varhany.

1718

V ambitu umístěny nové obrazy od Jana Jiřího Hertla.

1724

Instalovány sluneční hodiny se třemi ciferníky.

1725

V epištolním rohu ustaven oltář Panny Marie s kopií obrazu P. Marie Brněnské. Ve stejném roce byly do oltáře sv. Josefa instalovány obrazy sv. Petra z Alcantary a sv. Jana Nepomuckého.

1727

Počínaje 10. srpnem se v Turnově konaly osmidenní slavnosti u příležitosti kanonizace bývalých františkánů sv. Jana z Marchie a sv. Františka Solany, kterých se mělo účastnit na 11 000 věřících.

1731 – 1734

Rozšířen vodovod a vybudovány nové latríny.

1736

Dokončena zeď kolem zahrady.

1742–1744

Během opakovaných vpádů Prusů do Čech během válek o rakouské dědictví byl třikrát obsazen Turnov a kromě finančního podílu na výpalném konvent nedobrovolně hostil pruské husary.

1747

Od 18. června probíhaly po následujících osm dnů v turnovském kostele sv. Františka slavnosti u příležitosti kanonizace sv. Petra Regalata.

1755

20. ledna byla v souvislosti se ztrátou Slezska od české provincie oddělena její slezská část.

1762

22. června byla do rodinné krypty uložena Maria Kristina, čtyřletá dcera Emanuela Filiberta hraběte z Valdštejna. Jednalo se o desátého a také posledního člena valdštejnského rodu, který byl v kryptě uložen před jejím zrušením a následném přenesení ostatků do nové rodinné hrobky v Mnichově Hradišti.

1768

Na zdech zahrady a kostela byla instalována Křížová cesta.

1771

Konvent v rámci prvního číslování turnovských domů obdržel číslo popisné 164.

1781

Za přispění mnoha dobrodinců byl pro kostel pořízen nový Svatý hrob, jehož autorem byl P. Jakub Chaloupka.

1784

1. července přešel turnovský konvent z dosavadní podřízenosti pražského arcibiskupství do správy litoměřické diecéze, která byla v rámci josefínských reforem rozšířena o Boleslavský a Žatecký kraj.

1785

10. srpna byl ve veřejné aukci rozprodán mobiliář turnovského náboženského bratrstva a terciářů, které byly společně s dalšími laickými náboženskými bratrstvy Josefem II. zrušeny.

1803

7. února kolem páté hodiny odpolední vypukl v Turnově další z rozsáhlých požárů, během kterého byl těžce poškozen také kostel sv. Františka, když se mj. následně koncem února zborilo celé průčelí. Pouze velký oltář a konvent zůstaly neporušeny.

10. listopadu obdržel konvent čtrnáct obrazů pro novou Křížovou cestu od jakéhosi pražského malíře Kristiána.

1806

15. října ve svátek sv. Terezy dostal kostel novou štukovou omítku, když zbytky věže, klenby a průčelí již byly především díky bohaté fundaci Josefa hraběte z Valdštejna znovu vystavěny.

Představení turnovského konventu 1651–1765

(Archivum conventus Turnoviensis, titulus VIII, pag. 259 a n.)

Vysvětlivky zkratek

pp	praesidens primus
ps	praesidens secundus
q (p)	proto quardianus
q	quardianus
conc	concionator (ordinarius)
conc g.	concionator germanicus
conc. b.	concionator bohemicus
conc F.	concionator in capella Comitis de Fours
conc c.	concionator confraternitatis
conc d.	concionator dominicalis
conc f.	concionator festi
conc f. p.	concionator festi cum privilegiis
conc q.	concionator quadragesimalis
vic	vicarius
lec	lector
pconf	praeses (praeest) confraternitatis S. P.
pcfra	praeses conferentiarum
praed	praedicator
exh	exhortator tertii ordinis
exh b.	exhortator bohemicus tertii ordinis
exh g.	exhortator germanicus tertii ordinis
Vcr	director Viae Crucis
c. p.	capitulum provincialis
c. i.	congregatio intermedia
c. d. e.	congregatio diffinitorialis extraordinaria
d.	diffinitorium
D	diffinitor
L. Ph.	Lector Philosophiae
L. Th.	Lector Theologiae

Datum kapituly	Místo konání	Jméno	Funkce
17. 1. 1651		Antonius Pero	pp
1652		Vitalis Hoffrichter	sp
8. 9. 1653	Jindřichův Hradec c. p.	Hieronymus Žatecký Ivo Nevřela	q (p), conc vic
18. 4. 1655	Znojmo c. i.	Hieronymus Žatecký Ivo Nevřela	q, conc vic
27. 8. 1656	Znojmo c. p.	Hieronymus Lanz Ivo Nevřela	q, conc vic
24. 9. 1657	Jindř. Hradec c. i.	Pacificus Sauzar Adalbertus Karas Innocentius Lerchenauer	q vic, conc conc g.
8. 9. 1659	Jindř. Hradec c. p.	Chrysostomus Wittenberský	q

		Angelus Curtius Placidus Kavka	vic, conc g. conc b.
20. 6. 1661	Praha c. i.	Bernardus Čížek Basilius Gilge Joannes Varinus ³³⁹ Adalbertus Karas Zacharias Tumík	q vic, conc g. conc b. conc b. conc b.
4. 12. 1662	Jindř. Hradec c. p.	Marcellinus Hybelius Placidus Kavka Urbanus Havrovský	q vic conc
28. 10. 1663	Slaný c. i.	Fridericus Broukač Daniel Spinaeus Urbannus Hinbovský [!]	q vic conc
8. 10. 1664	Plzeň c. i.	Robertu Jachník Bonaventura Brouček Eusebius Fendrich	q vic conc
8. 9. 1665	Jindř. Hradec c. p.	Procopius Mattis Leopoldus Praesidentius Theodulus Machalinus	q vic conc
1666	Znojmo c. i.	Procopius Mattis Vincentius Weixelmann Zacharias Tumík	q vic conc
23. 4. 1668	Nysa c. i.	Procopius Mattis Fidelis Scherer Chrysostomus Wittenberský	q vic conc
18. 4. 1669	[Praha?] c. p.	Chrysostomus Wittenberský Fidelis Scherer Sigismundus Veselý	q vic conc
8. 12. 1670	Nysa c. i.	Chrysostomus Wittenberský Marcellinus Hybelius Ubertinus Křeček	q vic conc
18. 5. 1672	Brno c. p.	Marcellinus Hybelius Pius Zeiner	q vic

³³⁹ *Cui in Italiam abeunti successit V. P. Adalbertus Karas et Patri Adalberto V. P. Zacharias Tumick.*

		Cyrinus Stoček	conc
1. 5. 1673	Bechyně d.	Ludovicus Kavka Juvenalis Praetorius Aegidius Skála	q, conc, lec vic conc
6. 5. 1674	Dačice c. i.	Marcellinus Streiner Juvenalis Praetorius Aegidius Skála	q, praed vic conc
12. 5. 1675	Jindř. Hradec c. p.	Aegidius Skála Balthasar Berkmann ³⁴⁰ [!]	q, conc vic, pconf
17. 9. 1676	Praha d.	Pius Zeiner Praed. Balthasar Berkmann Franciscus Khel Humilis Schmuker ³⁴¹	q vic conc conc F.
1. 8. 1677	Praha c. i.	Theodulus Machalinus Balthasar Berkmann Henricus Labe Antonius Beiner	q, praed vic conc conc F.
4. 9. 1678	Brno c. p.	Bonaventura Telčar Christophorus Urbanický Franciscus Khel	q, lec, praed vic conc
17. 9. 1679	Kroměříž d.	Vitus Zarek Gabriel Bololancký Franciscus Khel Humilis Schmuker	q, praed vic conc conc F.
1680		dtto	mor
28. 7. 1681	Opava c. p.	Vitus Zarek Procopius Mattis Franciscus Khel	q vic, pconf conc
8. 9. 1682	Praha c. i.	Wenceslaus Scherer Prothasius Stachikel Vitus Zarek	q vic conc
19. 7. 1683	Praha c. i.	Vitus Zarek Procopius Mattis	q, conc vic, pconf
28. 5. 1684	Praha c. p.	Procopius Mattis	q

³⁴⁰ *Vicarius V. P. Balthasar Berkmann, qui etiam praefuit confraternitati S. P.*

³⁴¹ *In capella Excellentissimi D. Comitum de Furs [!] concionator institutus est V. P. Humilis Schmuker.*

		Vitus Zarek (D) Franciscus Kheel [!] Daniel Bavorovský	conc d. vic conc f.
5. 8. 1685	Znojmo c. i.	Henricus Labe Vitus Zarek (D) Paulus Konečný Daniel Bavorovský	q, praed conc d. vic, praed conc f., conc c.
9. 6. 1686	Brno c. i.	Christophorus Puchner Ubertinus Křeček Adalbertus Parfus	q vic conc
9. 6. 1687	Jindř. Hradec c. p.	Henricus Labe Silvester Hibler Adalbertus Parfus ³⁴² Zozimus Kheel Humilis Schmuker	q, praed vic conc conc vic
31. 8. 1688	Olomouc c. i.	Henricus Labe Aloysius Nezdara Faustinus Vrtil	q vic conc
11. 7. 1689	Nysa c. i.	Wenceslalus Kubíček Silvester Hibler Joannes Scholinstler	q vic conc
4. 6. 1690	Jindř. Hradec c. p.	Wenceslaus Kubíček Silvester Hibler Longinus Berger	q vic conc
30. 7. 1691	Praha c. i.	Zozimus Kheel Silvester Hibler Eustachius Palma	q vic conc
5. 7. 1692	Kladsko c. i.	Bernardus Ruppauer Daniel Bavorovský Faustinus Vrtil	q vic conc
19. 7. 1693	Jindř. Hradec c. p.	Vitus Zarek Daniel Bavorovský Damascenus Marek	q vic conc
12. 9. 1694	Praha c. i.	Vitus Zarek Faustinus Vrtil	q vic

³⁴² Conc. V. P. Adalbertus Parfus, hic resignavit, loco cuius conc. est institutus V. P. Zozimus Kheel, loco P. Vicarii, qui Amanuensensis est factus institutus est Vicarius V. P. Humilis Schmuker.

		Damascenus Marek	conc
4. 12. 1695	Brno c. p.	Vitus Zarek Faustinus Vrtil Damascenus Marek	q vic conc
8. 10. 1696	Praha c. i.	Jacobus Augustin Faustinus Vrtil Theodulus Machalinus	q, praed vic conc
10. 9. 1697	Nysa c. i.	Vitus Zarek Faustinus Vrtil Silverius Grüner	q, praed vic conc
15. 9. 1698	Praha c. p.	Vitus Zarek Faustinus Vrtil Silverius Grüner Bernardinus Patočka	q, conc vic conc q. conc f.
30. 8. 1699	Kladsko c. i.	Vitus Zarek Damascenus Marek Faustinus Vrtil	q, conc d. vic conc f. p.
5. 9. 1700	Kroměříž c. i.	Phillippus Mazanec Seraphinus Ettrich Damascenus Marek Faustinus Vrtil	q vic conc conc f. p.
15. 11. 1701	Kladsko c. p.	Ludovicus Tomíček Seraphinus Ettrich Damascenus Marek Faustinus Vrtil	q vic conc conc f. p.
18. 9. 1702	Praha c. i.	Ludovicus Tomíček Joannes Capistranus Mittermüller Adalbertus Duchatius	q vic conc
16. 9. 1703	Jindř. Hradec c. i.	Ludovicus Tomíček Damascenus Marek Bartholomaeus Mareš	q, pconf vic conc
3. 10. 1704	Praha c. p.	Dominicus Zub Joannes Cap. Mittermüller Chrysostomus Prták	q vic conc
? 9. 1705	Hostinné c. i.	Dominicus Zub Athanasius Ponner	q vic

		David Pavlík	conc
5. 9. 1706	Dačice c. i.	Bartolomaeus Kubíček Dominicus Zub Aloysius Nezdara Theodorus Růžička	q, praed vic conc conc f.
4. 9. 1707	Brno c. p.	Dominicus Zub Mauritius Jiskra Julius Wentzel	q vic conc
4. 9. 1708	Olomouc c. i.	Dominicus Zub Mauritius Jiskra Julius Wentzel Angelus Claudian	q vic conc conc f.
2. 9. 1709	Moravská Třebová c. i.	Dominicus Zub Mauritius Jiskra Stephanus Zelenka Longinus Vrabec	q vic conc conc f.
9. 9. 1710	Praha c. p.	Leopoldus Prušák Dominicus Zub Stephanus Zelenka Longinus Vrabec	q vic conc conc f.
22. 9. 1711	Praha c. i.	Paulus Pakosta Bartholomaeus Philippi Stephanus Zelenka Longinus Vrabec	q, praed vic conc conc f.
25. 9. 1712	Praha c. i.	Mauritius Jiskra Bartholomaeus Philippi Robertus Klement Engelbertus Hesselmann	q vic conc conc f.
15. 10. 1713	Bechyně c. p.	Dominicus Zub Mauritius Jiskra Robertus Klement Nazarius Černý	q vic conc conc f.
16. 9. 1714	? c. i.	Mauritius Halbiger Mauritius Jiskra Bernardinus Patočka Nazarius Černý	q vic conc conc f.
8. 9. 1715	Brno c. i.	Dominicus Zub	q

		Adalbertus Guldner Bernardinus Patočka Rudolphus Patzelt	vic conc conc f.
24. 9. 1716	Praha c. p.	Dominicus Zub Adalbertus Guldner Bernardinus Patočka Ambrosius Valenta	q vic conc conc f.
12. 9. 1717	Moravská Třebová c. i.	Dominicus Zub Guilielmus Adolph Cyprianus Novák Timotheus Poč	q vic conc conc f.
6. 9. 1718	Kladsko c. i.	Leopoldus Prušák Dominicus Zub Cyprianus Novák Procopius Guldner	q vic conc conc f.
3. 9. 1719	Nysa c. p.	Leopoldus Prušák Vincentius Köpff Cyprianus Novák Procopius Guldner	q vic conc conc f.
15. 9. 1720	Zásmuky c. i.	Dominicus Zub Eugenius Kurka Procopius Guldner Petrus Našinec L. Ph.	q vic conc conc f.
31. 8. 1721	Hájek c. i.	Dominicus Zub Eugenius Kurka Procopius Guldner Petrus Našinec L. Ph.	q vic conc conc f.
24. 9. 1722	Praha c. p.	Benjamin Pavlovský Eugenius Kurka Maximilianus Thorn Valerius Nigrin	q vic conc conc f.
21. 9. 1723	Znojmo c. i.	Gaudentius Mols Eugenius Kurka Maximilianus Thorn Jacobonus Schönbach	q, praed vic conc conc f.
27. 8. 1724	Kladsko c. i.	Ludovicus Tomíček Rudolphus Paczelt [!]	q vic

		Gaudentius Mols Fabianus Novák	conc conc f.
15. 9. 1725	Jindř. Hradec c. p.	Ludovicus Tomíček Benno Kemitzer Samuel Emerich L. Ph. Julianus Putz	q vic conc conc f.
8. 9. 1726	Plzeň c. i.	Eugenius Kurka Adalbertus Wagner Gaudentius Mols Wolfgangus Věžnický	q vic conc conc f.
24. 8. 1727	Kroměříž c. i.	Gaudentius Mols Adalbertus Wagner Jonas Guldner Epiphanius Mayer	q, praed vic conc conc f.
13. 3. 1729	Brno c. p.	Gaudentius Mols Adalbertus Wagner Mansuetus Litický Epiphanius Mayer	q vic conc conc f., conc c.
13. 8. 1730	Kladsko c. i.	Wenceslaus Doudlebský L. Th. Amadaeus Reinheldt Victor Tichý Antonius Kořenský	q vic, praed conc conc f.
26. 8. 1731	Praha c. i.	Wenceslaus Doudlebský L. Th. Amadaeus Reinheldt Victor Tichý Antonius Kořenský	q vic conc conc f.
10. 8. 1732	Praha c. p.	Rudolphus Patzelt Mauritius Jiskra Victor Tichý Basilus Sadílek	q vic conc conc f.
30. 8. 1733	Jindř. Hradec c. i.	Sigismundus Basello Mauritius Jiskra Ignatius Kadalík Basilus Sadílek	q, praed vic conc conc f.
29. 8. 1734	Mor. Třebová c. i.	Mauritius Jiskra Illuminatus Vondráček Ignatius Kadalík	q vic conc

		Basilus Sadílek	conc f.
18. 9. 1735	Praha c. p.	Mauritius Jiskra Sigismundus Křepelka L. Ph. Benevenutus Lorentz Basilus Sadílek	q vic conc conc f.
23. 9. 1736	Kroměříž c. i.	Mauritius Jiskra Sigismundus Křepelka L. Ph. Benevenutus Lorentz Basilus Sadílek	q vic conc conc f.
15. 9. 1737	Hostinné c. i.	Epiphanius Štěpán L. Th. Mauritius Jiskra Antonius Kořenský Basilus Sadílek	q vic conc conc f.
14. 9. 1738	Praha c. p.	Stephanus Zelenka Rudolphus Patzelt Antonius Kořenský Renatus Posselt Ludovicus Tomiček ³⁴³	q vic conc conc f. praed, exh, Vcr
13. 9. 1739	Wroclaw c. i.	Stephanus Zelenka Benevenutus Lorentz Basilus Sadílek Stephanus Koreitko	q, praed vic, praed conc conc f., exh
25. 10. 1740	Znojmo c. i.	Stephanus Zelenka Benevenutus Lorentz Basilus Sadílek Stephanus Koreitko	q vic conc conc f.
19. 9. 1741	Praha c. p.	Saturninus Fleischer Benevenutus Lorentz Concordius Mayer Gandulphus Planík [!]	q, praed vic conc conc f., exh
23. 9. 1742	Hostinné c. i.	Christophorus Gur Benevenutus Lorentz Nazarius Černý Gaudiosus Storkán Arnulphus Tejmal	q vic, praed conc conc f. exh, Vcr
22. 9. 1743	Hájek c. i.	Florianus Komárek L. Th. Bartholomaeus Fritz	q vic

³⁴³ Director 3-tii ord. et Viae Crucis M. V. P. Ludovicus Tomiczek Praed.

		Concordius Mayer Gaudiosus Strorkán Paulillus Pavlíček ³⁴⁴	conc conc f. exh, Vcr
22. 9. 1744	Jindř. Hradec c. p.	Florianus Komárek Dionysius Herink Concordius Mayer Porphyrius Ploska Venustus Kopsch	q vic, praed conc conc f. exh, Vcr
12. 9. 1745	Olomouc c. i.	Florianus Komárek Dionysius Herink Arnoldus Schmidt L. Ph. Porphyrius Ploska Venustus Kopsch	q vic conc conc f. exh, Vcr
11. 9. 1746	Kroměříž c. i.	Donulus Hammer Ptolomaeus Franck Arnoldus Schmidt L. Ph. Maximus Hamous Adalbertus Žáček ³⁴⁵	q, praed, pconf vic conc conc f. exh, Vcr
21. 8. 1747	Olomouc c. p.	Wenceslaus Soudný L. Th. Archangelus Slavík Chrysostomus Müller Maximus Hamous Felix Růžička	q, pconf vic conc conc f. exh, Vcr
25. 8. 1748	Znojmo c. i.	Wenceslaus Soudný L. Th. Illuminatus Ondráček Arnoldus Schmidt L. Ph. Maximus Hamous Petrus de Alcantara Pakesch	q, pconf vic, praed conc conc f. exh, Vcr
? . ? . 1749	Brno c. i.	Wenceslaus Soudný L. Th. Illuminatus Ondráček Arnoldus Schmidt L. Ph. Caecilianus Gras Petrus de Alcantara Pakesch	q, pconf, pcfra vic, praed conc conc f. exh, Vcr
9. 9. 1750	Praha c. p.	Nemesius Potzi ³⁴⁶ Gandulphus Blaník Arnoldus Schmidt L. Ph. Fabianus Kratochvíle Petrus de Alcantara Pakesch	q, pconf vic, praed conc, pcfra conc f. exh, Vcr

³⁴⁴ *Exhortat. 3-tii Ordinis et Direct. viae Crucis V. P. Paulillus Pawliczek, qui alio translatus, vices supplavit V. P. Conc. fest.*

³⁴⁵ *Exhort. 3-tii Ord. et Direct. viae Crucis V. P. Adalbertus Ziaseck.*

³⁴⁶ *Pro hoc conventu guardianus est institus R. P. Nemesius Potzi, Lector Emeritus, Diffinitor habit., Praes. Confr.*

12. 9. 1751	Jindř. Hradec c. i.	Nemesius Potzi Florentius Thim [!] Porphyrius Ploska Arnulphus Tejmal Sidonius Wolff	q, pconf vic, praed conc, pcfra conc f. exh, Vcr
13. 9. 1752	Brno c. i.	Nemesius Potzi Florentius Thüm Vincentius Hradecký Bonaventura Bock Prothasius Nedvěď	q, pconf vic, praed conc, pcfra conc f. exh, Vcr
8. 11. 1753	Olomouc c. p.	Valerius Hollner L. Ph. Florentius Thim [!] Vincentius Hradecký [Pau]linus Ryšánek Prothasius Nedvěď	q, praed, pconf, pcfra vic, praed conc conc f. exh, Vcr
13. 10. 1754	Praha c. i.	Gaudiosus Storkán Eustachius Pavlíček Vincentius Hradecký Aquilinus Raab Adrianus Hollas	q, praed, pconf vic, praed conc, pcfra conc f. exh, Vcr
2. 9. 1755	Brno c. i.	Mariophilus Langner Eustachius Paulíček [!] Vincentius Hradecký Aquilinus Raab Adrianus Hollas	q, praed, pconf vic, praed conc, pcfra conc f. exh, Vcr
16. 9. 1756	Praha c. p.	Arnoldus Schmidt L. Ph. Venustus Kopsch Marianus Lepert Gregorius Weigner L. Ph. Elisaeus Wallisch Chrysogonus [Rytířský?]	q, praed, pconf vic conc pcfra conc f. exh
14. 9. 1757	Brno c. i.	Ludovicus Gottermayer Venustus Kopsch Maximus Hamous Gregorius Weigner Elisaeus Wallisch Josephus Svoboda	q, praed, pconf vic conc pcfra conc f. exh, Vcr
15. 3. 1758	Zásmuky c. d. e.	Vincentius Hradecký ³⁴⁷ Josephus Svoboda Antonius Kuchař	qpraed, pconf conc f., exh g. exh b.
5. 9. 1758	Znojmo c. i.	Gaudiosus Storkán	q, praed, pconf

³⁴⁷ *Anno 1758 cum Multum Venerandus Pater Ludovicus Gottermayer, conventus hujus quardianus, die 6. Februarii pie in Domino obisset, celebrata fuit in conventu nostro Zasmucensi die 15. Martii congregatio diffinitorialis extraordinaria, in qua in quardianum hujus conventus institutus est M. V. P. Vincentius Hradetzky, praedic., praeses confrat. Quoniam vero ejusdem anni et mensis Febr. die 1. aeternitatem ingressus V. P. concionator festivus Elisaeus Wallisch, in ejusdem locum constitutus est V. P. Josephus Svoboda, qui simul exhortator germanicus Tertii ordinis, exhortator vero Bohemicus institutus est V. P. Antonius Kucharž.*

Je velice pravděpodobné, že oba podlehlí epidemii tyfu (?), zavlečenému do Turnova raněnými snad z bitvy u Leuthen, srovnej SOKA Semily, AM Turnov, rkp. 31, fol. 8r-10v.

		Gregorius Waigner [!] L. Ph. Maximus Hamous Josephus Svoboda Antonius Kuchař	vic, pcfra conc conc f., exh g. exh b., Vcr
2. 9. 1759	Olomouc c. p.	Gaudiosus Storkán Severinus Schgraffer Maximus Hamous Josephus Svoboda Venantius Schubert	q, praed, pconf vic, praed conc, pcfra conc f., exh g. exh, Vcr
31. 8. 1760	Bechyně c. i.	Gaudiosus Storkán Severinus Schgraffer Maximus Hamous Josephus Svoboda Venantius Schubert	q vic, praed conc, pcfra conc f., exh g. exh b., Vcr
20. 9. 1761	Kroměříž c. i.	Severinus Schgraffer Gaudiosus Storkán Josephus Flor Vitalianus Lankash Venantius Schubert	q, praed, pconf vic, praed conc, pcfra conc f. exh b., Vcr
5. 9. 1762	Praha c. p.	Angelus Steffel Alexius Strakele L. Ph. Josephus Flor Benó Poly Monaldus Kapoun Gabriel Schlegel	q, pconf vic, pcfra conc conc f. exh b., Vcr exh g.
4. 9. 1763	Jindř. Hradec c. i.	Angelus Steffel Gregorius Weigner L. Ph. Josephus Flor Felix Janouš Gabriel Schlegl ³⁴⁸ Monaldus Kapoun	q, praed, pconf vic, pcfra conc conc f. exh g. exh b., Vcr
9. 9. 1764	Plzeň c. i.	Severinus Schgraffer Gregorius Weigner ³⁴⁹ L. Ph. Gilbertus Christoph Felix Janouš Raimundus Polentarius Gabriel Schlegel	q vic, pcfra conc conc f. exh b., Vcr exh g.
8. 9. 1765	Olomuc c. p.	Damasus Floor L. Th. Magnus Loss Gilbertus Christoph Felix Janouš Gabriel Schlegel Paulinus Wania	q, praed, pconf, pcfra vic conc conc f. exh exh b.

³⁴⁸ „Exhort. 3. Ord. germ. V. P. Gabriel Schlegl [!].“

³⁴⁹ „Vic. M. V. P. Gregorius Vaigner, [!] Phliae Lector, Praeses Confer.“

Příloha č. 3

Příjmy z almužen na mše ze sakristie v letech 1717, 1734, 1742, 1743 a 1755

Za rok 1717

fol. 81r–85r

- 16. 1. *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis 15 fl. 35 kr.*
- 15. 2. *diversae eleemosynae et pro sacrificiis missae 13 fl. 53 kr.*
- 27. 2. *pro missae sacrificiis 12 fl. 33 kr.*
- 31. 3. *pro missae sacrificiis 23 fl. 17 kr.*
- 30. 4. *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis 18 fl. 4 kr.*
- 31. 5. *pro missis 10 fl. 17 kr.*
- 15. 6. *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis 15 fl. 30 kr.*
- 30. 6. *diversae eleemosynae et pro missis 14 fl. 3 kr.*
- 6. 7. *pro missae sacrificiis 100 fl.*
- 15. 7. *pro missis 6 fl. 57 kr.*
- 3. 8. *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis 41 fl. 33 kr.*
- 9. 8. *pro missis et servitiis 8 fl. 3 kr.*
- 29. 9. *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis 17 fl. 35 kr.*
- 30. 10. *diversae eleemosynae et pro missae sacrificiis 14 fl. 31 kr.*
- 15. 11. *diversae eleemosynae et pro missis 15 fl. 57 kr.*
- 30. 11. *pro missae sacrificiis 21 fl. 3 kr.*
- 30. 12. *et pro missae sacrificiis 69 fl. 30 kr.*

Summa 418 zl. 21 kr.

- celkem 17 výběrů; průměr 24 zl. 36 kr.; celkový příjem 1717 činil 1600 zl. 9 kr., tj. 26,13 %

Za rok 1734

fol. 167r–171r

- 23. 1. *per 4 septimanas in sacristia pro missis constitutis 39 fl. 22 kr.*
- 21. 2. *pro missis constitutis in sacristia 20 fl. 14 kr.*
- 12. 3. *pro diversis missis manualibus in sacristia constitutis 23 fl. 49 kr.*
- 30. 3. *per tres hebdomadas pro diversis missis in sacristia constitutis 20 fl. 58 kr.*
- 15. 4. *per duas septimanas pro missis constitutis 25 fl. 26 kr.*

24. 4. *pro missis constitutis in sacristia 15 fl. 1 kr.*
 27. 4. *pro 61 missis in sacristia constitutis 30 fl. 30 kr.*
 12. 5. *pro diversis missis manualibus 8 fl. 4 kr., item per unam septimanam pro missis in sacristia constitutis missis [!] 16 fl. 58 kr.*
 30. 5. *pro diversis missis in sacristia constitutis 34 fl. 4 kr.*
 14. 6. *per duas septimanas pro diversis missis in sacristia constitutis 16 fl. 47 kr.*
 30. 6. *pro diversis missis per duas septimanas 18 fl. 46 kr.*
 21. 7. *per tres septimanas pro missis manualibus 42 fl. 1 ½ kr.*
 4. 8. *pro diversis missis per duas septimana[s], et in festo Portiuncula constitutis 88 fl. 57 kr.*
 21. 8. *pro diversis missis in sacristia per tres septimanas constitutis 21 fl. 6 kr.*
 9. 9. *per 4 septimanas pro diversis missis 38 fl.*
 28. 9. *pro missis in sacristia constitutis 31 fl. 22 kr.*
 9. 10. *pro missis 7 fl.*
 25. 10. *pro missis, et a diversis benefactoribus eleemosynae libere oblatae 30 fl.*
 13. 11. *pro missis 23 fl.*
 16. 12. *pro missis 19 fl.*
 26. 12. *pro missis 4 fl.*

Summa 574 zl. 25 ½ kr.

- celkem 21 výběrů; průměr 27 zl. 35 kr.; celkový příjem 1734 činil 1561 zl. 32 kr., tj. 36,79 %

Za rok 1742

fol. 217v–222v

6. 1. *pro missis ex sacristia 10 fl. 44 kr.*
 15. 1. *pro missis ex sacristia 10 fl. 23 kr.*
 23. 1. *pro missis ex sacristia 22 fl. 45 kr.*
 31. 1. *pro missis ex sacristia 13 zl. 40 kr.*
 8. 2. *pro missis ex sacristia 18 fl. 52 kr.*
 17. 2. *pro missis ex sacristia 6 fl. 14 kr.*
 27. 2. *pro missis ex sacristia 12 fl. 33 kr.*
 17. 3. *pro missis ex sacristia 15 fl. 18 kr.*
 24. 3. *pro missis ex sacristia 15 fl. 27 kr.*
 31. 3. *pro missis ex sacristia 6 fl. 33 kr.*
 7. 4. *pro missis ex sacristia 7 fl. 30 kr.*
 14. 4. *pro missis ex sacristia 7 fl. 41 kr.*
 21. 4. *pro missis ex sacristia 8 fl. 41 kr.*
 5. 5. *pro missis ex sacristia 16 fl. 12 kr.*
 12. 5. *pro missis ex sacristia 11 fl. 51 kr.*
 19. 5. *pro missis ex sacristia 19 fl. 46 kr.*
 27. 5. *pro missis ex sacristia 13 fl. 21 kr.*
 9. 6. *pro missis ex sacristia 13 fl. 54 kr.*
 16. 6. *pro missis ex sacristia 8 fl. 59 kr.*
 30. 7. *pro missis ex sacristia 13 fl. 46 kr.*
 11. 8. *pro missis ex sacristia 66 fl. 18 kr.*
 18. 8. *pro missis ex sacristia 13 fl. 24 kr.*
 31. 8. *pro missis ex sacristia 19 fl. 18 kr.*
 10. 9. *pro missis ex sacristia 12 fl. 31 kr.*
 18. 9. *pro missis ex sacristia 7 fl. 48 kr.*
 26. 9. *ex sacristia pro missis legendis 11 fl. 58 kr.*
 2. 10. *pro missis constitutis in sacristia 23 fl.*
 13. 10. *pro missis in nostra sacristia constitutis 10 fl. 24 kr.*
 17. 10. *pro missis ex sacristia 8 fl. 46 kr.*
 26. 10. *ex sacristia pro missis 10 fl. 35 kr.*
 3. 11. *ex sacristia pro missis 18 fl. 52 kr.*
 10. 11. *ex sacristia pro missis 7 fl. 32 kr.*

24. 11. *ex sacristia pro missis 13 fl. 5 kr.*
 30. 11. *ex sacristia nostra pro missis 10 fl. 7 kr.*
 7. 12. *ex sacristia nostra pro missis 15 fl. 3 d.*
 15. 12. *ex sacristia nostra pro missis 11 fl. 17 kr.*
 22. 12. *ex sacristia nostra 17 fl. 37 kr.*
 29. 12. *ex sacristia 3 fl. 34 kr.*

Summa 535 zl. 16 kr. 3 d.

- celkem 38 výběrů pokladničky v sakristii; průměr 14 zl. 8 kr.; celkový příjem 1742 činil 2 163 zl. 47 kr., tj. 24,74 %

Za rok 1743

fol. 222v–226v

4. 1. *ex sacristia pro missis 4 fl. 55 kr.*
 12. 1. *ex sacristia pro missis 11 zl. 50 kr.*
 19. 1. *ex sacristia nostra pro missis 17 fl. 23 kr.*
 26. 1. *ex sacristia pro missis 18 fl. 37 kr.*
 1. 2. *ex sacristia 52 fl. 5 kr. 4 ½ d.*
 16. 2. *ex sacristia pro missis 37 fl. 30 kr.*
 27. 2. *ex sacristia 39 fl. 53 kr. 4 ½ d.*
 9. 3. *ex sacristia pro missis 17 fl. 3 kr. ½ d.*
 16. 3. *ex sacristia pro missis 7 fl. 25 kr.*
 23. 3. *ex sacristia 24 fl.*
 30. 3. *pro missis ex sacristia 24 fl. 21 kr.*
 6. 4. *ex sacristia pro missis 10 fl. 13 kr.*
 13. 4. *ex sacristia pro missis 18 fl. 5 kr.*
 20. 4. *ex sacristia pro missis 12 fl. 57 kr.*
 27. 4. *ex sacristia nostra pro missis 14 fl. 36 kr.*
 4. 5. *ex sacristia pro missis constitutis 30 fl. 58 kr. 1 ½ d.*
 11. 5. *ex sacristia 14 fl. 25 kr.*
 18. 5. *ex sacristia pro missis 18 zl. 11 kr.*
 23. 5. *ex sacristia nostra pro missis constitutis 10 fl. 1 kr.*
 1. 6. *ex sacristia nostra pro missis 17 fl.*
 8. 6. *ex sacristia 10 fl. 57 kr.*
 15. 6. *ex sacristia pro missis 9 fl. 33 kr. 3 d.*
 22. 6. *ex sacristia 52 fl. 9 kr. 4 ½ d.*
 28. 6. *ex sacristia 7 fl. 48 kr.*
 6. 7. *ex sacristia pro missis 13 fl. 27 kr. 3 d.*
 13. 7. *ex sacristia pro missis 9 fl. 5 kr. 3 d.*
 20. 7. *ex sacristia pro missis 9 fl. 7 kr. 3 d.*
 27. 7. *ex sacristia pro missis 7 fl. 52 kr.*
 3. 8. *ex sacristia pro missis 70 fl. 30 kr.*
 9. 8. *ex sacristia pro missis 3 fl. 52 kr.*
 17. 8. *ex sacristia 9 fl. 36 kr.*
 26. 8. *ex sacristia pro missis 14 fl. 4 kr. 3 d.*
 31. 8. *ex sacristia 4 fl. 32 kr.*
 7. 9. *ex sacristia 9 fl. 3 kr.*
 13. 9. *ex sacristia pro missis 3 fl. 21 kr.*
 21. 9. *ex sacristia pro missis 18 fl. 22 kr.*
 27. 9. *ex sacristia pro missis obvenerunt 32 fl. 36 kr. 3 d.*
 5. 10. *ex sacristia pro missis obvenerunt stipendia 6 fl. 20 kr.*
 20. 10. *ex sacristia 15 fl. 23 kr.*
 27. 10. *ex sacristia pro missis 10 fl. 22 kr.*
 2. 11. *ad sacristiam pro missis obvenerunt 16 fl. 41 kr.*
 10. 11. *ex sacristia pro missis 12 fl. 18 kr.*

17. 11. *ex sacristia pro missis manualibus venerunt 11 fl. 25 kr. 4 ½ d.*
 23. 11. *ex sacristia pro missis 14 fl. 3 kr.*
 30. 11. *ex sacristia pro missis 14 fl. 2 kr. 4 ½ d.*
 7. 12. *pro missis in sacristia constitutis 12 fl. 4 ½ d.*
 21. 12. *ex sacristia pro missis 28 fl. 40 kr.*
 31. 12. *ex sacristia pro missis 21 fl. 14 kr., 4 ½ d.*

Summa 849 zl. 58 kr. 3 ½ d.

- celkem 48 výběrů; průměr 17 zl. 42 kr.; celkový příjem 1743 činil 2053 zl. 14 kr., tj. 41,40 %

Za rok 1755

fol. 281v–285v

4. 1. *pro missis ex sacristia 8 fl. 35 kr. 4 ½ d.*
 13. 1. *ex sacristia pro missis constitutis 7 fl. 8 kr.*
 25. 1. *pro missis ex sacristia 7 fl. 51 kr.*
 31. 1. *pro missis ex sacristia, et Jicžinio 22 fl. 46 kr.³⁵⁰*
 11. 2. *pro missis ex sacristia 8 fl. 31 kr. 3 d.*
 21. 2. *pro missis ex sacristia, et Jicžinio 18 fl. 54 kr. 3 d.³⁵¹*
 12. 3. *pro missis in sacristia constitutis 10 fl. 16 kr. 4 ½ d.*
 20. 3. *pro missis ex sacristia 22 fl. 3 d.*
 29. 3. *pro missis ex sacristia 13 fl. 31 kr.*
 8. 4. *ex sacristia pro missis manualibus 15 fl. 30 kr. 3 d.*
 25. 4. *ex sacristia pro missis 12 fl. 20 kr.*
 11. 5. *ex sacristia pro missis 11 fl. 47 kr.*
 19. 5. *pro missis ex sacristia 16 fl. 42 kr.*
 30. 5. *ex sacristia pro missis 4 fl. 54 kr. 3 d.*
 9. 6. *ex sacristia domestica pro missis 3 fl. 48 kr.*
 14. 6. *pro missis ex sacristia 4 fl. 48 kr.*
 20. 6. *ex sacristia pro missis 9 fl. 6 kr. 1 ½ d.*
 27. 6. *ex sacristia pro missis manualibus 5 fl. 3 kr.*
 23. 7. *ex sacristia pro missis constitutis 14 fl. 33 kr.*
 31. 7. *ex sacristia pro missis manualibus 9 fl. 20 kr.*
 5. 8. *ex sacristia pro missis in festo Portiunculae constitutis 25 fl. 15 kr. 1 ½ d.*
 22. 8. *ex sacristia domestica pro missis 3 fl. 47 kr. 1 ½ d.*
 15. 9. *ex sacristia pro missis manualibus 14 fl. 21 kr. 3 d.*
 15. 9. *ex sacristia 14 fl. 12 kr.³⁵²*
 10. 10. *ex sacristia pro missis manualibus 16 fl. 35 kr.*
 31. 10. *pro missis manualibus ex sacristia 19 fl. 16 kr.*
 14. 11. *ex sacristia pro missis manualibus 26 fl. 2 kr.*
 28. 11. *pro missis ex sacristia 18 fl. 20 kr.*
 17. 12. *ex sacristia pro missis 22 fl. 20 kr.*
 17. 12. *pro missis ex sacristia 13 fl. 36 kr.³⁵³*

Summa 401 zl. 12 kr. 1 ½ d.

-celkem 30 výběrů; průměr 13 zl. 22 kr.; celkový příjem 1755 činil 1861 zl. 28 kr. 4 ½ d., tj. 21,55 %

Příloha č. 4 Edice části účetní knihy NA Praha, ŘF Turnov, sign. B-5 (fol. 8v – 13r)

³⁵⁰ Příjem v neurčitelné výši z Jičína.

³⁵¹ Dtto.

³⁵² Dva zápisy ve stejný den, zřejmě v souvislosti se změnou vedení účetních zápisů.

³⁵³ Dva zápisy, zřejmě ve stejný den – ve druhém případě nedatováno, ale určeno pouze uvozující poznámkou *continuantur percepta mensis Decembris*.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peníz
N.	D.	fol. 8v			
1	9.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Januarii</u> ³⁵⁴ A[nno] 1759 V[enerabilis] P[ate]r Rochus tulit Boleslavia a Praen[obili] D[omino] secretario districtus pro servitiis ³⁵⁵ et ³⁵⁶ missis lectis ¹ A Praenobili domino inspectore domini hujatis nomine eleemosynae Ex quaestura ³⁵⁷ Skalensi pro carnibus usq[ue] ad primam Januarii defalcatis defalcandis A Perillustri domino Volanicensi ² pro obsequiis ³⁵⁸ Spiritualibus V. P. Telesphori	7 4 76 21	42 30 1	
		Summa	109	13	
2	11.	<u>Continuantur percepta Januarii</u> Svijana ³ a domino quaestore donati 2 fl., V. P. Telesphorus accepit 1 fl. Pro aliqua ³⁵⁹ exornatione arae S[ancti] Petri, et Sancti P[atri] N[ostri] Francisci oblati fuere	3 3		

³⁵⁴ *Januárý.* Stejně i nadále, jakož i u dalších názvů měsíců.

³⁵⁵ *Servitýs.* Stejně i nadále.

³⁵⁶ *&.* Stejně i nadále.

¹ V edici bude nadále titulatura převážně ponechána ve zkrácené podobě dle originálu.

³⁵⁷ *Qvaestura.* Stejně i nadále, jakož také v odvozeninách.

² *Wolanicensi.* Ve stejné podobě i nadále. Obec Volanice v jičínském okrese je situována asi 15 kilometrů jižně od Jičina. V roce 1758 patřil statek Bernardu Zumsande ze Sandbergu.

³⁵⁸ *Obseqvys.* Stejně i nadále.

³ *Swijana.* Stejně i nadále. Svijany, okres Liberec.

³⁵⁹ *Aliqva.* Stejně i nadále, jakož také v odvozeninách.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
		Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus ⁴	25	15	4 ½
		V. P. Telesphorus accepit Volaniti ³⁶⁰ pro missis 3 fl. 30 kr. Item a quodam ³⁶¹ benefactore 1 fl. 34 [kr.]	5	4	
		Summa	36	19	4 ½
3	25.	<u>Continuantur percepta Januarii</u> Pro exequiis ³⁶² dominae Catharinae defunctae matris V. P. Casti Jičinio ³⁶³ Item Jičinio pro 40 missis constitutis pro Anna Maria def[unc]ta A Venerabili d. decano Turnoviensi pro obsequiis spiritualibus Vyskřii, ⁵ et una missa V. P. Exhortator attulit Libenavia ⁶ 4 fl., et quidam benefactor dedit pro haustu vini 1 fl. 8 kr. Ex sacristia pro missis enumeravit d. syndicus Apostolicus	9 20 2 5 51	24 30 8 33	 1 ½
		Summa	88	35	1 ½
		Summa perceptorum totius mensis Januarii	234	8	
1	6.	<u>Nova percepta mensis Februarii</u> V. P. Rochus attulit Boleslavia pro missis et obsequio Praenob. d. secretarii ³⁶⁴ districtus duos aureos V. P. Fusculus Semilio a Venerabili d. curato unum aureum V. P. conc[ionator] fest[i] ⁷ accepit pro haustu vini 1 fl. Item V. P. Telesphorus ad diem onomasticus 2 fl. Ex sacristia pro missis percepit d. syndicus Apostolicus Jičinio ex collectura candelarum allati sunt	8 4 3 35 10	24 7 44 20	 4 ½ 1 ½
		Facit	61	36	1 ½
2	15.	<u>Continuantur percepta Februarii</u> Pro missis ex sacristia obvenerunt d. syndico Apostolico Fr[ater] Cornelius tulit ex mendicatione lini eleemosynae V. P. conc. ord[inarius] ⁸ pro quadam necessitate accepit	32 20 1	43 29	 1 ½
		Facit	54	12	1 ½
3	28.	<u>Continuantur percepta mensis Februarii</u> V. P. Wolfgangus ³⁶⁵ a pio quodam patrono accepit pro haustu vini V. P. Telesphorus pro obsequiis spiritualibus Lomnicio a Venerabili d[omi]no curato Ad[modu]m R[evere]nd[issim]us d. capellanus Všenensis ⁹ dedit conventui A Praenobili domino inspectore nomine eleemosynae et pro una missa dati 3 aurei A Venerabili domino curato Všenensi unus aureus Pro missis ex sacristia exemit d. syndicus Apostolicus	1 3 1 12 4 23	 22 7 29	 3 3 1 ½
		Facit	44	59	1 ½
		Summa perceptorum totius mensis Februarii	160	47	4 ½
1	12.	<u>Incipiunt nova percepta Mensis Martii</u> Venerandi Patres Castus, et Exhortator acceperunt ab Officialibus bellicis pro obsequio Spirituali et duabus missis foris lectis	3	25	

⁴ Apoštolským syndikem byl turnovský měšťan Václav Antonín Valkoun.

³⁶⁰ *Wolanity*. Stejně i nadále.

³⁶¹ *Qvodam*. Stejně i nadále, jakož také v odvozeninách.

³⁶² *Exeqvys*. Stejně i nadále.

³⁶³ *Gicžinio*. Stejně i nadále, případně ve tvaru *Jičinio*.

⁵ *Wiskržy*. Stejně i nadále. Vyskeř, okres Semily.

⁶ Hodkovice nad Mohelkou, okres Liberec. Exhortátorem byl P. Josef Svoboda.

³⁶⁴ *Secretary*. Stejně i nadále.

⁷ Kazatelem slavnostním byl Eliseus Wallisch.

⁸ Kazatelem byl Maximus Hamous.

³⁶⁵ *Wolfgangus*. Stejně i nadále.

⁹ *Wschenensis*. Stejně i nadále. Všeň, obec v okrese Semily, s kostelem sv. Filipa a Jakuba.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcár	Peníz
		Frater Cornelius ex mendicatione ovorum	13	56	3
		Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	28	27	4 ½
		Facit	45	49	1 ½
2	20.	<u>Continuantur percepta mensis Martii</u> A quibusdam hospitibus pro haustu vini	7	52	3
		A militibus pro obsequiis spiritualibus	5	31	
		Fr. Cornelius ex mendicatione ovorum attulit	22	5	1 ½
		M. V. P. vicarius in sua onomasi a quibusdam benefactoribus	5		
		Ex sacristia pro missis obvenerunt domino syndico Apostolico	56	48	
		[Facit]	97	16	4 ½
N.	D.	fol. 9r			
1	9.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Januarii A. 1759</u> Pro tumba defuncti V. P. Isidori pro levando lapide arculario, et ejusdem adjutoribus	3	15	
		Pro viginti modiis ³⁶⁶ hordei dati interim	48	45	
		Facit	52		
2	11.	<u>Continuantur exposita mensis Januarii</u> Pro una centuria missarum per 20 kr. alio translocatis	33	20	
		Id est	33	20	
3	25.	<u>Continuantur exposita mensis Januarii</u> Pro tribus sextariis ³⁶⁷ medullae 45 kr. Item residuum pro 20 modiis hordei dati Jičinium 18 fl. 15 kr.	19		
		Pro duobus verribus, et duobus nefrendulis	8	12	
		Pro lacte, cumino, et aliis ³⁶⁸ necessariis ³⁶⁹ ad culinam 36 [kr.] et cuidam lanioni extra neo p[ro] suilla 4 fl. 45 [kr.]	5	21	
		Facit	32	33	
		Summa expositorum totius mensis Januarii	117	53	
1	6.	<u>Nova exposita mensis Februarii</u> Domino Wenceslao Mařatka ³⁷⁰ pro duobus vitulis	6		
		V. P. Exhortatori pro imaginib[us] 1 fl., pro ovis, lacte, cumino, et scopis 50 kr.	1	50	
		Lanioni hujati pro diversis carnibus a Nativitate Domini exemptis	32	28	
		Pro tabaca Fratribus procurata	13		
		Rechlicium ¹⁰ iudici pro halecibus 11 fl. Item Jičinium pro media sexagena 2 fl. 30 kr.	13	30	
		Facit	66	48	
2	15.	<u>Continuantur exposita Februarii</u> Pro saccaro V. Patri Rocho 1 fl. 3 kr., pro scopis 30 kr.	1	33	
		Pro creta, glutine, parte telae, at arculario pro quodam labore in cella V. P. Telespori [!]		48	
		Bajulo Fratris Cornelii ³⁷¹ ex mend[icatione] lini 3 fl. 12 kr. Item pro pisciculis fluvialibus 12 kr.	3	24	
		Pro duobus vitulis ex montanis	5	30	
		Svianam pro piscibus	56	30	
		Item pro duabus urnis vini Recensis ¹¹	21		
		Facit	88	45	

³⁶⁶ *Modýs*. Stejně i nadále.

³⁶⁷ *Sextarýs*. Stejně i nadále.

³⁶⁸ *Alýs*. Stejně i nadále.

³⁶⁹ *Necessarýs*. Stejně i nadále.

³⁷⁰ *Maržatka*. Stejně i nadále. Zřejmě žil ve Vysokém nad Jizerou.

¹⁰ Rochlice, městská část Liberce s farním kostelem sv. Jana Křtitele.

³⁷¹ *Cornelý*. Stejně i nadále.

¹¹ Retz, Bezirk Hollabrunn, Winviertel v Dolních Rakousích.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
3	28.	<u>Continuantur exposita mensis Februarii</u>			
		Pro thure mercatori Boleslaviam 2 fl., pro tela ad almare V. P. Telesphori 27 kr.	2	27	
		Pro carne vitulina et pisciculis 2 fl. 12 kr. Item pro uno vitulo 2 fl. 10 kr.	4	22	
		Arculario pro reparatione necessariorum in cellis 1 fl. 7 kr. et pro medicina P. Fusculi 28 kr.	1	35	
		Rechlicensi sculteto pro salpa	18	20	
		Pro 4 libris thuris, et octo lothonib[us] croci 7 fl. Item pro 20 missis alio translocatis 6 fl. 20 kr.	13	40	
		Facit	40	24	
		Summa expositorum totius mensis Februarii	195	57	
1	12.	<u>Nova exposita mensis Martii</u>			
		Stannario pro 12 cochlearibus, et reparatione urceolorum ad sacristiam	1	27	
		Pro lacte ad culinam 36 kr. Pro ovis recentibus 1 fl. 7 kr.	1	43	
		Pro piscibus fluvialibus, et quibusdam necessariis pro culina expensi	2	10	
		Pro duobus verribus saginandis	6		
		Facit	11	20	
2	20.	<u>Continuantur exposita mensis Martii</u>			
		Lanioni nostro ordinario pro diversis carnibus usq[ue] ad finem bachanaliorum accept	34	24	
		Pro uno pisce ex Saxonia, vulgo Wetz ¹²	5	12	
		Pro 12 urnis vini Austriaci vinicolae Jacobo Buchatius per 10 fl.	120		
		Facit	159	36	
3	29.	<u>Continuantur exposita mensis Martii</u>			
		Restiario pro novo fune ad horologium conventus	2	30	
		Lotrici primum ipsius quartale ³⁷² 4 fl. V. P. Telesphoro pro imaginibus 45 kr. insimul	4	45	
		Pro pisciculis fluvialibus 1 fl. 11 kr. Item pro ovis recentibus 3 fl. 5 kr.	4	16	
		Pro reparatione stanni in culina, transfusione scutellarum ac orbium	2	5	
		Bajulo Fratris Cornelii in mendicatione ovorum existenti	1	36	
		Pro tribus lagenis ad cellare 29 kr., pro lacte ad culinam 41 kr. Item pro ovis 53 kr. insimul	2	3	
				Facit	17
N. 3	D. 29.	fol. 9v			
		<u>Continuantur percepta mensis Martii</u>			
		Admodum R[evere]ndus D. capellanus Všenensis dedit loco frumenti eleemosynae	5	1	
		Officiales bellici ex Parvo-Skall, et Racaus ¹³ pro obsequiis spiritualibus	3	40	
		Pro Sacro sepulchro a militibus in civitate dislocatis	5	21	
		Fr. Cornelius ex mendicatione ovorum	16	14	3
		Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	44	12	
		Facit	74	28	3
		Summa perceptorum totius mensis Martii effert	217	34	3
		Anno Domini 1759 Die 2. Aprilis factus est computus naturalis in praesentia D[omi]ni syndici Apostolici et PP. discretorum, in quo a praecedentibus ratiociniis ³⁷³ die ultima Decembris factis reperti sunt:			
		De perceptis per hos tres menses Jan., Februarium, et Martium	612	30	1 ½
		Prioris computus restantia fuit	679	45	
		Insimul tota substantia facit	1202	15	1 ½
		Deductis expositis, quae fuerunt per hos tres menses	607	22	

¹² Wötz, část obce Siedenlangenbeck, Altmarkkreis Salzwedel, Sachsen-Anhalt, Německo.

³⁷² *Qvartale*. Stejně i nadále.

¹³ Rakousy, obec v okrese Semily, mezi Turnovem a Malou Skálou.

³⁷³ *Ratiocinys*. Stejně i nadále.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcár	Peníz
		Manent in cassa apud dominum syndicum Apostolicum	684	53	1 ½
1	9.	<u>Post computum naturalem factum 2. Aprilis incipiunt nova percepta eiusdem mensis</u> Fr. Cornelius tulit pro missis 1 fl. 57 kr. Item eleemosynae loco ovorum a militibus Caesareis 14 fl. 39 kr. 4 ½ d. Ex sacristia pro missae sacrificiis ³⁷⁴ obvenerunt domino syndico Apostolico VV. PP. Castus et Exhortator pro obsequio spirituali a bellicis officialibus A Venerabili Domino curato Všenensi, et quodam alio benefactore per modum eleemosynae Ad Sacrum sepulchrum ex mendicatione civitatensi pro candelis, et aliis necessariis	16 63 6 3 26	36 48 12 5 27	4 ½ 3 4 ½
		Facit	116	10	
2	20.	<u>Continuantur percepta mensis Aprilis</u> A iudice civitatis loco offerri ad festa Paschalia, et a quibusdam hospitibus in ipsis festis relictis Ab officialibus bellicis pro obsequiis spiritualibus Augesdae in caena Domini accepti Dominus Wenceslaus Weirich ¹⁴ loco vituli ad festa donavit Pro lino Ferro-Broda per d[omi]num actuarium, utpote substitutum divendito Ex sacristia pro missis levavit d. syndicus Apostolicus	3 1 3 6 31	9 30 50 56	
		Facit	46	25	
3	30.	<u>Continuantur nova percepta mensis Aprilis</u> A Venerabili Domino curato Teinensi ¹⁵ et d[omi]no burgravio Magno-Skallensi pro haustu vini V. P. Exhortator pro imaginibus et aliis necessariis accepit a quodam benefactore Pro missis in sacristia constitutis percepit dominus syndicus Apostolicus	2 4 42	32 10 38	
		Facit	49	20	
		Summa totius mensis Aprilis	211	45	
1	13.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Maji [!]</u> A diversis benefactoribus nomine eleemosynae obvenerunt conventui Fr. Cornelius ex mendicatione ovorum attulit Pro lino a domino primate Ferro-Brodensi A Perillustri Domino Volanicensi ultimatum pro obsequiis spiritualibus Pro missis ex sacristia accepit d[omi]nus syndicus Apostolicus	5 1 1 25 64	14 21 58 20 44	3 3
		Facit	98	38	
2	28.	<u>Continuantur percepta mensis Maii</u> Pro missis ex sacristia advenerunt Eleemosynae ultro nec a diversis benefactoribus oblatae A domino Votrubeč ³⁷⁵ pro 10 missis constitutis pro defuncta Rosina Tomáškin ³⁷⁶ Item a domino Jelínek ³⁷⁷ ad 6 missas pro Wenceslao Ecler defuncto legendis	35 6 5 3	57 52 27	
		Facit	50	49	
		Summa totius mensis Maji [!]	149	27	
		<u>Incipiunt nova percepta mensis Junii</u>			

³⁷⁴ *Sacrificijs*. Stejně i nadále.

¹⁴ Václav Antonín Vejrich, turnovský měšťan, jehož paměti editoval J. V. Šimák.

¹⁵ Týn, místní část Rovenska pod Troskami, okres Semily, kde se nachází kostel sv. Václava.

³⁷⁵ *Wotrubeč*. Stejně i nadále.

³⁷⁶ *Thomaskin*.

³⁷⁷ *Gelinek*.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
1	15.	A Venerabili Domino curato Lomnicensi pro obsequiis spiritualibus per V. P. Telesphorum sibi praest. Item ab eodem pro missis ibidem lectis A variis ³⁷⁸ hospitibus in festo S. Antonii ³⁷⁹ A Reverendissimo D. priore Carthusianorum ¹⁶ nomine eleemosynae 3 aurei Pro centum missis Reginae-Hradecio a Praenobili D. Swenda ¹⁷ Pro missis ex sacristia A Praenobili domino inspectore eleemosynae unus aureus A Praenobili d. direttore Skallensi pro missa celebrata in Waldstein Item ab eodem pro P[at]re Wolfgando [!] oblatus	12 11 4 12 50 38 4 1 1	22 36 20 7	3 3
		Facit	134	20	
N.	D.	fol. 10r <u>Continuantur exposita Martii</u>			
4	31.	Zaskallium ¹⁸ d[omi]no Wenceslao Herbe pro salpa, passeribus marinis, et aliis pro jejunio regulari exemptis exolvit d[omi]nus syndicus Apostolicus Domino Francisco Svoboda ³⁸⁰ mercatori pro variis aromatib[us], oleo, et aliis necessariis Domino parenti spirituali pro 90 lib[ris] candelarum saevacearum Pistori 1. quartale 2 fl. et pro simillis 13 fl. 51 kr. Molitori suum contingens q[ui]bus] 39 modiis Pro 4 lib[ris] thuris 2 fl. 24 kr. Nuntio Zasmucensi ¹⁹ afferenti primas patentales 54 fl., pro spiris 45 kr., pro diversis pisciculis fluvialibus 1 fl. 24 kr., puero existenti cum Patrib[us] in mendicatione candelarum pro S. Sepulchro 18 kr., pro ovis, lacte, et aliis minutis ³⁸¹ ad culinam 1 fl. 47 kr., insimul Pictori a figuris ad S. Sepulchrum	46 8 18 15 1 7 7	42 19 51 57 32	
		Facit	105	21	
		Summa expositorum totius mensis Martii	293	32	
		Summa omnium expositorum p[er] hos tres menses Jan., Febr., et Martius	607	22	
		Ita testamur Fr. Maximus Hamaus, conc. ord. Fr. Gregorius Waigner, vic. m. p. Fr. Gaudiosus Storkan, p. t. quard. ³⁸² Václav Ant. Valkoun, ³⁸³ otec duchovní			
1	14.	<u>Post computum factum 2. Aprilis incipiunt nova exposita ejusdem mensis</u> Arculario pro aedificatione et depositione Sepulchri, item a reparatione follium organi	4	18	

³⁷⁸ *Varjys*. Stejně i nadále.

³⁷⁹ *Antonj*. Stejně i nadále.

¹⁶ Klášter kartuziánů u kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Valdicích, okres Jičín.

¹⁷ Zřejmě František Švenda, dlouholetý královéhradecký primas, otec Františka de Paula Švendy (1741–1822), jezuita a historiografa.

¹⁸ Zaskalí je dnes místní částí Hodkovic nad Mohelkou, okres Liberec. Václav Herb, Herbe či Hörbe byl šoltysem.

³⁸⁰ *Swoboda*. Ve stejné podobě i dále.

¹⁹ Zásmuky, okres Kolín, kde byl od roku 1691 františkánský konvent u kostela sv. Františka.

³⁸¹ *Minutjys*. Stejně i nadále.

³⁸² *Qvard[ianus]*. Stejně i nadále.

³⁸³ *Waczlaw Ant. Walkaun*. Stejně i nadále. Apoštolský syndik konventu a turnovský měšťan.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejar	Peniz
		Pro 10 lib[ris] et 4 lothonibus caerae	6	19	3
		Facit	10	37	3
2	30.	<u>Continuantur exposita mensis Aprilis</u> Domino parenti spirituali pro candelis saevaceis ad S. Sepulchrum Patri Conrado pro quadam necessitate Bajulo redeunti ex mendicatione ovorum 42 kr., pro cruculis circatoribus 30 kr. Item pro clavis, ac aliis necessariis ad Sacrum Sepulchram 19 kr. Pro ovis, et lacte 12 kr. Nuntio Jičinium misso 22 kr. Zasmucensi qui tulit patentales 59 kr. Item pro pomis citrinis 1 fl. Hořovicium ²⁰ pro 1 centum missis	2 1 1 2 37	24 31 33 30	
		Facit	44	58	
		Summa totius mensis Aprilis	55	35	3
1	13.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Maji [!]</u> Pro duabus petiis ³⁸⁴ panni chordulati ad habitus Fratrum Pro missis Pragae translocatis, et M. V. Patri Fusculo in subsidium comparandorum libellorum Pro materia flava ad duas novas casulas Pro caerulea ad medium Pro duplici tela ad suffulturam Pragae manserunt pro interim ad fimbrias Pro epistomio novo ad lavatorium rectorii ³⁸⁵ 18 kr., pro spiritu melissae 22 kr., pro avena et foeno 2 fl. Pro massa Marchiana, d[i]rectoriis divini officii, ³⁸⁶ et epistolis mortuorum Domino Wenceslao Mařatka Vysokam ³⁸⁷ pro interim ad salpam exemptam in quadrages[imas?] Carpentario pro 4 rotis noviter factis ad curriculum conventus, et alia reparatione V. Patri Exhortatori pro imaginibus, et aliis necessariis Pragae procuratis	80 14 65 24 5 11 2 7 10 4 4	30 58 22 40 15 10	
		Facit	228	55	
2	28.	<u>Continuantur exposita mensis Maji [!]</u> Domino Antonio Korselt ²¹ pro luminaribus ecclesia anticipato dati sunt Lanioni pro diversis carnibus praeter 43 fl. quos accepit ex quaesturaro mensae Jan. et Februario D. Wenceslao Mařatka residuum pro salpa exempta et duobus vitulis Pro columbis et pullis 2 fl. 22 kr., pro 12 anseribus 3 fl. 57 kr. Pro duabus libris caerae 1 fl. 6 kr., pro lacte ad culinam 22 kr. Bajulo Fratris Cornelii in mend. 1 fl. 7 [kr.]	60 34 8 6 2	6 54 19 35	
		Facit	111	54	
		Sum[m]a expositorum totius mens. Maii	340	49	
1	15.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Junii</u> Pro imaginibus ad mendicationem butyri Patribus et Fratribus circatoribus 4 fl. Item fabro Rohosecensi pro reparatione campanae 1 fl. Pro piscibus fluvialibus, cancris et obsoniis ³⁸⁸ ad culinam Pro avena, pullis, et lacte Pro fimbriis ³⁸⁹ ad duas casulas residuum Pro corio ad sandalia conficienda	5 2 1 20 26	59 17 7 55	

²⁰ *Horzovicium*. Hořovice, okres Beroun, kde se od roku 1684 nacházela františkánská rezidence u kostela Nejsvětější Trojice.

³⁸⁴ *Petijs*. Stejně i nadále.

³⁸⁵ *Refectorij*. Stejně i nadále.

³⁸⁶ *Directorijs; officij*. Stejně i nadále.

³⁸⁷ *Wisokam*. Zřejmě Vysoké nad Jizerou, okres Semily.

²¹ Antonín Korselt byl turnovským voskařem.

³⁸⁸ *Obsonijs*.

³⁸⁹ *Fimbrijs*.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
		Pro filis 1 fl. 5 kr. Item fabro Rohosecensi pro obductione 4 rotarum et reparatione cur[rus] 6 fl. 16 [kr.]	7	21	
		Lanioni nostro pro diversis carnibus per tres septimanas exemptis	56	53	
		Pro duabus petiis panni tunicalis Reichenbergam	51		
		Pro 7 urnis vini Austriaci per 10 fl.	70		
		Facit	241	32	
N.	D.	fol. 10v			
2	29.	<u>Continuantur percepta mensis Junii</u>			
		Dominus Samuel Svoboda a compulso funebri defunctae filiae dedit 3 fl., et n[omi]ne eleemos[ynae] aur[eus]	7	7	3
		Dominus Kastner ³⁹⁰ in sua onomasi pro haustu vini aurem	4	12	
		Ab uno Patre campestri et officiali bellico oblato	2	8	
		Ab Excellentissimo domino generali Fauerstein ²² et duobus aliis hospitibus 3 aurei	12	27	3
		Item a diversis benefactoribus nomine eleemosyna	4	10	
		Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	47	22	
		Facit	77	27	
		Sum[m]a perceptorum totius Junii	211	53	
		Anno Domini 1759 Die 5. Julii factus est computus naturalis in praesentia domini syndici Apostolici et PP. discretorum, in quo a praecedentibus ratiociniis 2. Aprilis habitis reperti sunt:			
		De p[er]ceptis per hos tres menses Aprilem, Majum [!] et Junium	573	15	
		Prioris computus restantia fuit	684	53	1 ½
		Insimul tota summa facit	1258	8	1 ½
		Deductis expositis, quae fuere per hos tres menses	813	20	3
		Manent in cassa apud dominum syndicum Apostolicum	444	47	4 ½
		Ita esse testamur Fr. Maximus Hamaus, conc. ord. Fr. Gregorius Waigner, vicarius m. p. Fr. Gaudiosus Storkan, p. t. quard. Václav Ant. Valkoun, otec duchovní			
1	27.	<u>Post computum naturalem factum die 5. Julii incipiunt nova percepta ejusdem mensis</u>			
		Ex quaestura Magno-Skallensi pro bubula carne	53		
		Lomnicio tulit pro missis et obsequiis spiritualibus V. P. Telesphorus a V. D. curato	7		
		A quibusdam benefactoribus pro haustello vini	2	18	
		Loco butyri ex montanis attulerunt eleemosyna	17	23	1 ½
		Ex circulo Boleslaviensi V. P. Apollonius accepit pro butyro emendo	47	50	4 ½
		Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	42	15	
		V. P. Wolfgangus pro quadam necessitate a pio benefactore oblato sunt	2		
		Facit	171	47	
2	31.	<u>Continuantur percepta mensis Julii</u>			
		Jičinio a Praenobili domina Rostiana pro 24 missis annue legi soliti pro fam[ilia] Hort[ulana]	12		
		V. P. Castus ex mendicatione butyri tulit nomine eleemosynae	63	36	4 ½
		V. P. Exhortator ex montanis pro butyro	5	36	1 ½
		Pro missis ex sacristia 3 fl. 30 kr. Item a quibusdam hospitibus pro haustu vini 4 fl. 40 kr.	8	10	

³⁹⁰ *Castner.*

²² Velice pravděpodobně Freiherr Feuerstein von Feuersteinsberg, buď Andreas Leopold (1697–1774) – od dubna 1759 Feldmarschall-Leutnant, nebo jeho starší bratr Anton Ferdinand (1691–1780) – od srpna 1753 Feldzeugmeister. K bratřím von Feuersteinberg např. SCHMIDT-BRENTANO, Antonio: *Kaiserliche und k. k. Generale (1618–1815)*. Wien 2006, s. 31.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
		Facit	89	23	
		Sum[m]a perceptorum totius mensis Julii	261	10	
1	9.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Augusti</u> A Venerabili Domino curato Boskoviensi ²³ pro obsequiis spiritualibus aureus In festo Portiunculae ab hospitibus eleemosynae nomine Ex sacristia pro missis percepit d. syndicus Apostolicus	4 5 73	7 20 38	3 4 ½ 3
		Facit insimul	83	6	4 ½
N.	D.	fol. 11r <u>Continuantur exposita mensis Junii</u>			
2	29.	Pro pullis et altilibus 5 fl. 28 kr., pro piscibus flubialibus et cancris 1 fl. 33 kr. Pro pomis citrinis 1 fl., pro obsonio, lacte, et aliis necessariis ad culinam 1 fl. 59 kr. Pro altilibus, piscibus, et cancris Pro cruculis num[m]ismatibus et imaginibus ad mendicationem Sutoria sandaliis ³⁹¹ pro suo labore 2 fl. 36 kr., pro quatuor ³⁹² anseribus 1 fl. 48 kr. Pro missis alio translocatis Pragam pro materia et residuis necessariis ad tertiam casulam novam procuranda Pro missis alio translocatis Lanioni nostro pro diversis carnibus per hunc mensem Lotrici secundum ipsius quartale Pistori pro semellis 12 fl. 13 kr. Item secundum illius quartale 2 fl. Mercatori pro variis aromatibus per quadrantem anni	7 2 4 4 4 7 37 20 56 4 14 11	1 59 9 21 24 6 42 47 45 13 57	
		Facit	175	24	
		Summa expositorum totius Junii	416	56	
		Summa omnium expositorum per hos tres menses Aprilem, Majum [!] et Junium	813	20	3
		Revidi, ac in canonica ge[nera]li visitatione haec ratiocinia justa reperta subscripsi die 18. Julii 1759. Fr. Vincentius Mariaschitz, Com[m]iss[ar]i[us] Vis[ita]tor ge[nera]lis m. propria			
1	27.	<u>Post computum naturalem factum die 5. Julii incipiunt nova exposita ejusdem Mensis</u> Pro duobus vitulis ab extraneo lanione emptis Pro 5 anseribus, pullis, et lacte ad culinam Domino Ziber pro uno modio avenae 3 fl. 12 kr., item pro piscibus et cancris 2 fl. 2 kr. Pro pullis et altilibus Pro cancris, lacte, et piscibus 2 fl. 5kr. Item nuntio Fr[at]ris Pentiani ex mend[icatione] butyri 1 fl. Pro integro cervo, et uno vitulo sylvestri Lanioni pro variis carnibus exemptis Arculario pro reparatione necessariorum in refectorio 1 fl. 53 kr. Bajulo V. P. Apollonii ³⁹³ 3 fl. 6 kr. Pro quatuor sexagenis telae ad strophia et braccas	4 3 5 3 3 21 66 4 64	41 17 14 43 5 48 15 59	
		Facit	177	2	
		<u>Continuantur exposita mensis Julii</u>			

²³ Bozkov, okres Semily, je díky milostné sošce Panny Marie Bolestné v kostele Navštívení Panny Marie minimálně od konce 17. století nejvýznamnějším poutním místem regionu.

³⁹¹ Sandalýs.

³⁹² Qvatuor. Stejně i nadále.

³⁹³ Apollonj. Stejně i nadále.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
2	31.	Ad Carthusiam pro media urna vini pro A. R. P. Com[m]issario Bajulo VV. PP. circatorum ex circulo Reginae-Hradecensi Item bajulo redeunti ex montanis Pro undecim urnis vini Austriaci ex Röschitz ²⁴ Josepho Mayer Item Iacobo Buchatius ex Ospern ²⁵ pro 9 urnis vini	11 4 3 112 92	54 45	
		Facit	223	39	
		Summa totius mensis Julii expositoru[m]	400	41	
1	9.	<u>Incipiunt exposita mensis Augusti</u> Pro 52 missis translocatis Fabro et carpentario pro reparatione curriculi conventus Ad festum Portiunculae pro aviculis Pro piscibus et cancris Musicis pro chordis 30 kr. Item pro lacte ad culinam Pro carne vitulina aquae-ductori	24 1 1 1 4	36 3 8 46 42	
		Facit	33	15	
N.	D.	fol. 11v <u>Continuantur percepta mensis Augusti</u>			
2	21	A confraternitate pro 12 missis mensilibus et thure Item a domino secretario confraternitatis et tertii ³⁹⁴ ordinis oblata Pariter a domino Brunka soluta octo missae obligatoriae pro Anna defuncta Svijana pro sacerdote existente Sychrovii ²⁶ usq[ue] ad festum S. Wenceslai loco 30 fl. dati A diversis benefactoribus eleemosynae pro haustu vini Ex quaestura Magno-Skallensi post exolutionem debitorum inibi existentium, et relictos 96 fl. pro 4 centenariis ³⁹⁵ butyri constituti pro anno sequente, ³⁹⁶ ac Daciam defalcata obvenere conventui Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	6 3 4 22 3 134 27	36 30 54 7	3
		Facit	201	31	3
		Sum[m]a perceptorum totius Augusti	284	38	1 ½

²⁴ Röschitz, Bezirk Horn, Weinviertel v Dolních Rakousích.

²⁵ Snad Ospern (lucemburský Osper) v kantonu Redange v západní části Lucemburska.

³⁹⁴ *Tertj.*

²⁶ *Sichrovj.* Obdobně ve všech tvarech i nadále. Sychrov, okres Liberec, se zámek (Lamotte z Frintropu, po roce 1740 v majetku mnichovohradištských Valdštejnů, nicméně i nadále v účtech odkazy na Lamotte) a kaplí Nanebevzetí Panny Marie.

³⁹⁵ *Centenarijs.* Stejně i nadále.

³⁹⁶ *Seqvente.*

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
		Anno Domini 1759 die 22. Augusti factus est computus naturalis in praesentia domini syndici Apostolici et PP. discretorum, in quo a praecedentibus ratiociniis 5. Julii factis reperti sunt:			
		De preceptis per hos duos menses Julium et Augustum	545	48	1 ½
		Prioris computus restantia fuit	444	47	4 ½
		Insimul tota summa facit	990	36	
		Deductis expositis quae fuere	575	49	3
		Manent in cassa apud d. syndicum Apostolicum	414	46	3
		Ita testamur: Fr. Maximus Hamaus, conc. ord. Fr. Gregorius Waigner, vicarius m. p. Fr. Gaudeosus Storkan, p. t. quard. Václav Ant. Valkoun, otec duchovní			
	31.	<u>Continuantur percepta residui mensis Augusti</u> Ex sacristia pro missis manualibus Item ex quaestura Magno-Skallensi dediti sunt pro carnibus usq[ue] ad ultimam Augusti	16 6	31	3
		Facit	22	31	3
1	19.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Septembris</u> Pro pellibus Jičinio a domino Ioanne Rirr Ex nundinis, et a diversis benefactoribus pro haustu vini Pro missis ex sacristia obvenerunt domino syndico Apostolico	4 4 23	13 26	4 ½ 3
		Facit	31	40	1 ½
2	30.	<u>Continuantur percepta mensis Septembris</u> A diversis benefactoribus, et officialibus bellicis eleemosynae ultronee oblatae Ex sacristia pro missis manualibus	10 25	45 56	
		Facit	36	41	
		Sum[m]a perceptorum residui mensis Augusti, et totius Septembris insimul effert.	90	52	4 ½
1	13.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Octobris</u> A Reverendissimo Domino priore Carthusianorum nomine eleemosynae tres aurei Sychroviensis novus capellanus arcensis pro obsequiis spiritualibus V. P. Turibii ³⁹⁷ dedit A diversis benefactoribus pro haustu vini oblati Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	12 1 5 26	22 27 23	3 1 ½
		Facit	45	12	4 ½
2	21.	<u>Continuantur percepta mensis Octobris</u> A diversis benefactoribus eleemosynae ultronee oblatae Item ab A. R. D. capellano Všenensi pro obsequio spirituali V. P. vicarius pro sua onomasi accepit Pro missis ex sacristia venerunt	2 2 3 18	52 47	3 3
		Facit	26	40	
3	31.	<u>Continuantur percepta mensis Octobris</u> A quodam capitaneo bellico pro sui accomodatione tres aurei P[at]e[r] quardianus in sua onomasi accepit, et cessit conventui pariter tres Item ab aliis benefactoribus pro haustu vini oblati Ex sacristia pro missis manualibus	12 12 3 32	36 27 41 50	4 ½
		Facit	61	34	4 ½
		Summa perceptorum totius mensis Octobris	133	27	3
N.	D.	fol. 12r			

³⁹⁷ Turibý.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
2	21.	<u>Continuantur exposita mensis Augusti</u> Cosmanossium ²⁷ pro 100 missis translocatis Pro uno lagenari cum 12 vitris ad capitulum devehendo Lanioni pro carnibus exemptis per tres septimanas, id est usq[ue] ad 19. Augusti Pistori ipsius tertium quartale, quod finitur ultima septembris, et pro simillis Molitori pro ipsius labore accidens Lixae monasterii ³⁹⁸ annum ipsius salare Mercatori d. Francisco Svoboda pro aromatibus et aliis necessariis ad culinam Lotrici tertium quartale quod currit ad ultimam Septembris Domino parenti spirituali pro candelis saevaceis Domino Antonio Korselt pro labore a candelis cereis Bajulo Fratris Cornelii 24 kr. Item alteri, qui attulit siliginem ex mendicatione 54 kr. Nuntio, qui attulit patentes Heindorffio ²⁸ 30 kr., pro cumino 30 kr., pro lacte 12 kr. Pro piscibus et cancris 42 kr., p[ro] fungis tostis 17 kr. Item arculario pro labore Patris Wolfgangi 15 kr., et pro uno corbe ad currum 30 kr., facit insimul Patri quardiano pro missis ad viam dati sunt	36 10 48 6 2 10 3 4 4 3 1 1 1	30 3 54 5 3 7 18 12 44	
		Facit	141	53	3
		Summa expositorum hujus mensis	175	8	3
	31.	<u>Continuantur exposita residui mensis Augusti</u> Pro uno integro cervo 17 fl. Item pro iunctoriis equis ³⁹⁹ domino Ziber 2 fl.	19		
1	19.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Septembris</u> Pro cancris et fluvalibus piscibus 2 fl. 20 kr., pro fungis tostis 3 fl. 36 kr. Pro carne vitulina Pro piscibus, cancris, pomis citrinis, cumino, lacte, et aliis necessariis ad culinam Nuntiis ⁴⁰⁰ ex mendicatione ovorum et altilium redeuntibus Pro imaginibus ad mendicationem frumenti, et oleo ad lampadem Pro missis alio translocatis	5 2 5 4 6 5	56 25 1 8 40	
		Facit	29	10	
2	30.	<u>Continuantur exposita mensis Septembris</u> Pro aviculis 57 kr. Item pro lacte ad culinam 21 [kr.] V. Patri Narcisso pro saccharo Lanioni nostro ab ultimis ratiociniis pro carnibus dati sunt	1 1 60	18 36 36	
		Facit	63	30	
		Summa expositorum residui mensis Augusti, et totius Septembris et terti insimul	111	40	
1	13.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Octobris</u> Bajulo redeunti ex mendicatione altilium 48 kr. Item pro nastrucio, et lacte ad culinam 26 kr. Pro aviculis 3 fl. 30 kr. Pro avena altilibus 1 fl. Pro ligulis ad sartoriam 2 fl. Pro cruculis ad mendicationem collectoribus Pro oleo lini ad nutriendam lampadem in ambitu conventus	1 6 2 9	14 30 6 36	

²⁷ Kosmonosy, okres Mladá Boleslav, s piaristickým klášterem u kostela Povýšení sv. Kříže.

³⁹⁸ *Monasteryj.*

²⁸ Hejnice, okres Liberec, poutní místo s konventem u baziliky Navštívení Panny Marie.

³⁹⁹ *Junctorijs eqvis.* Stejně i nadále.

⁴⁰⁰ *Nuntjys.*

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejar	Peniz
		Pro hortensibus coemendis ⁴⁰¹ in nundinis Jičini ⁴⁰²	10		
		Facit	29	26	
2	21.	<u>Continuantur exposita mensis Octobris</u> Pro piscibus domino Antonio Vorel ⁴⁰³ ad Solemnitatem S. Petri de Alcantara Pro aviculis per 10 dies consumptis Bajulo Fratris Cornelii redeunti ex mendicatione altilium 1 fl. 6 kr., pro lacte 9 kr. Item pro piscibus fluvialibus Pro una integra parte ferinae Rohosecium	4 5 1 1 6	32 39 15	
		Facit	19	58	
3	31.	<u>Continuantur exposita mensis Octobris</u> Pro 60 missis alio translocatis Lanioni pro carnibus per sex hebdomadas Pragam pro directoriis divini officii, et epistolis mortuorum Pro avibus, et aliis ad culinam necessariis Restiario [!] pro uno retiaculo piscium 39 kr., et nuntio Arnaviensi 30 kr. Pro lacte ad culinam 27 kr. Pro oleo lini exempto ad lampadem dormitorii ⁴⁰⁴ 53 [kr.] Pro aviculis 30 kr. Item pro chordis ad chorum musicum 30 kr.	23 62 2 5 1 1 1	19 49 10 9 20	
		Facit	96	47	
		Summa expositorum totius mensis Octobris effert insimul	146	11	
N.	D.	fol. 12v			
1	16.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Novembris</u> Jenšovicio ²⁹ pro hostiis ⁴⁰⁵ annue soluti conventui Fratres laici in festo S. Didaci acceperunt a diversis hospitibus pro haustu vini Praeterea a R[everendissi]mo D. curato Libunensi, et domino capellano Všenensi obvenerunt conventui Ex sacristia pro missis pro missis manualibus percepit d. syndicus Apostolicus V. P. Apollonius ex circulo Boleslaviensi pro frumento attulit	3 6 8 27 44	30 9	3 1 ½ 4 ½
		Facit	90		3
2	27.	<u>Continuantur percepta mensis Novembris</u> A domino Votrubec pro 10 missis pro Rosina Tomaskin annue legi solitis Ex quaestura Skalensi eleemosynae in anniversario distribui solita pauperibus Ex Zaskal ⁴⁰⁶ a domino Ioanne Hörbe pro 19 missis legendis V. Patri concionatori ordinario in sua onomasi oblatus unus aureus, quem cessit conventui A domino parente spirituali donatus Imperialis Pro missis ex sacristia percepit d. syndicus Apostolicus	5 4 9 4 1 20	15 12	
		Facit	44	47	
		Summa totius mensis Novembris perceptorum effert insimul	134	47	3
1	7.	<u>Incipiunt nova percepta mensis Decembris</u> A quibusdam benefactoribus ultronee oblati In subsidium frumenti ex montanis attulerunt circatores	3 18	34 2	4 ½

⁴⁰¹ Coemendis.

⁴⁰² Gicžiny.

⁴⁰³ Worell.

⁴⁰⁴ Dormitorj.

²⁹ Genschoviczio. Jenišovice, okres Jablonec nad Nisou, s farním kostelem sv. Jiří.

⁴⁰⁵ Hostj's.

⁴⁰⁶ Saskal. Další podoba Zaskalí.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejar	Peniz
		Pariter ex circulo Reginae-Hradecensi tulerunt	33		1 ½
		Ex Zaskal a iudice d. Ioanne Hörbe pro missis venerunt	17		
		Pro missis manualibus ex sacristia obvenere domino syndico Apostolico	18	23	1 ½
		Facit	90		1 ½
2	30.	<u>Continuantur percepta mensis Decembris</u>			
		Ex quaestura Magno-Skallensi pro carnibus usq[ue] ad novum Annum 50 fl. Item p[ro] duobus an[n]ivers[ariis] 20 fl.	72		
		Praenobilis dominus inspector pro largo vespere donavit conventui unum aureum	4	7	3
		V. Patri Wolfgango 1 fl. V. P. Neopolo 2 fl. 33 kr.	3	33	
		Frater Cornelius in subsidium frumenti accepit ex quaestura Semiliensi	1	40	
		Pro missis manualibus ex sacristia percepit dominus syndicus Apostolicus	39	53	
		Facit	119	13	3
		Sum[m]a totius mensis Decembris perceptorum effert	209	13	4 ½
		Anno Domini 1759 die 31. Decembris factus est computus naturalis in praesentia domini syndici Apostolici et VV. PP. discretorum, in quo a praecedentibus ratiocinii 22. Augusti habitis, reperti sunt:			
		De novis perceptis per hos quatuor menses et Augustum residuum	568	21	3
		Prioris computus restantia fuit	414	46	3
		Insimul tota summa facit	983	8	
		Deductis expositis, quae fuere	706	56	
		Manent in cassa apud dominum syndicum Apostolicum	276	12	
		Ita esse testamur Fr. Maximus Hamaus, conc. ord. Fr. Severinus Schgraffer, vicarius Fr. Gaudiosus Storkan, p. t. quardianus m. p. Václav Ant. Valkoun, otec duchovní			
1	13.	<u>In Dei nomine Amen: Incipiunt nova percepta mensis Januarii Anno 1760</u>			
		A Venerabili Domino decano loci pro obsequiis in Vyskeř ³⁰ sibi praestitis ad festa Natalitia	2	20	
		A Praenobili domino inspectore pro missis et obsequio V. P. Neopoli obvenere conventui	4	7	3
		Quidam campestris ecclesiasticus pro sui accom[m]odatione dedit duos aureos valentes	6	46	
		V. P. Telesphoro oblatis sunt a domino patruele in die onomastico pro aliquo solatio	3	20	
		Item a quodam hospite pro haustu vini	1	25	
		Pro missis ex sacristia levavit d. syndicus Apostolicus a substituto	29	35	4 ½
		Facit	47	34	1 ½
2	31.	<u>Continuantur percepta mensis Januarii</u>			
		Pro triplici pulsu funebri dominus Haberle suae defunctae conthorali facto dedit	2		
		Jičinio pro candelis ex mendicatione attulerunt VV. PP. collectores	14	33	4 ½
		Sobotka pro 12 missis celebrandis a d[omi]na Rossiana obvenere conventui	6		
		Lomnicio a Venerabili Domino curato pro obsequiis spiritualibus	3		
		A Všenensi Venerabili Domino curato pariter pro obsequiis spiritualibus	1		
		VV. PP. concionatores in festo S. Chrisostomi ab hospitibus hac die accom[m]odatis acceperunt	2		
		A Venerabili Domino curato Ferro-Brodensi pro sui in conventu accom[m]odatione relictis	3	42	
		Zaskallio a iudice pro missis legendis missi sunt	12	30	
		Item ex sacristia pro missis manualibus percepit dominus syndicus	19	5	3

³⁰ Wiskerž. Vyskeř, okres Semily, s kostelem Nanebevzetí Panny Marie.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
		Apostolicus			
		Facit	63	51	1 ½
		Summa totius mensis Januarii perceptorum effert	111	25	3
N.	D.	fol. 13r			
1	16.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Novembris</u> Pro trut[t]is Ferro-Brodam	3	6	
		Equisoni ab adjunctoriis equis A. R. P. provincialis dati	2	30	
		Pro avena expensi	4	12	
		VV. Patribus vicario et concionatori festivo pro 5 missis	2		
		Pro lacte 24 kr. Item sutori pro reparatione sandaliorum 18 kr.		42	
		Pro octo centenariis piscium Altenburgam ³¹	86	48	
		Pro duobus verribus robotario Hamáček ⁴⁰⁷	6	15	
		Nuntio V. Patris Apollonii redeunti ex mendicatione frumenti	3	42	
		Facit	109	15	
2	27.	<u>Continuantur exposita mensis Novembris</u> Pro unno verre robotario Lauthan	2	30	
		Pro scopis, axungia, lacte et aliis necessariis pro culina	1	10	
		Pro uno centenario piscium miscelaneorum Svijanam	10	18	
		Facit	13	58	
		Summa expositorum totius mensis Novembris	123	13	
1	7.	<u>Incipiunt nova exposita mensis Decembris</u> Pro novis calceis pueri sacristiae 54 kr. Item pro imaginibus 39 kr.	1	24	
		Bajulo circatorum ex montanis 4 fl. 6 kr. Item bajulo V. P. Casti 2 fl. 42 kr.	6	48	
		Fratribus pro tabaca 1 fl. 36 kr., pro lacte ad culinam 18 kr.	1	54	
		Pro novem urnis vini Austriaci vinipolae Jacobo Buchatius	90		
		Facit	100	6	
2	30.	<u>Continuantur exposita mensis Decembris</u> Molitori nostro pro ipsius labore	2	33	
		Pistori ultimum quartale 2 fl. Item pro simillis eidem 12 fl. 36 kr.	14	36	
		Domino Francisco Svoboda mercatori pro aromatibus, thure, oleo et aliis necessariis per 4 menses	16	47	
		Lotrici ultimum quartale	4		
		Pro tribus sulmonib[us] [!] recentibus	7	5	
		Horologiario pro reparatione horologii ⁴⁰⁸ conventus	2		
		Pro allio et lacte 48 kr. Item residuum bajulo V. P. Casti 54 [kr.]	1	42	
		Pro aviculis 1 fl. 29 kr. Pro scopis 36 kr. Bajulo Fratris Cornelii 27 kr.	2	32	
		Pro nucibus avellaneis, et aliis necessariis pro largo vespere	2	15	
		Item pro aviculis	2	35	
		Pro medio modio avenae dominae Pacovskin ⁴⁰⁹ viduae	1	6	
		Carpentario pro reparatione curriculi conventus		45	
		Heindorffium pro media cupha halecum, passerib[us] marinis, et salpa	37	6	
		Item Zaskallium iudici pro salpa, halecibus, saccaro, una urna vini, et passeribus marinis	72	20	
		Vinipolae Bernardo Jičinský ⁴¹⁰ pro 5 urnis vini Austriaci	50		
		Domino parenti spirituali pro candelis saevaceis	8	24	
		Facit	225	46	
		Summa expositorum totius mensis Decembris effert	325	52	

³¹ Zřejmě Staré Hrady, okres Jičín. Stejnojmenné panství tvořilo společně s panstvím Kopidlno fideikomis Schliků.

⁴⁰⁷ Hamáček.

⁴⁰⁸ Horology.

⁴⁰⁹ Pacovskin.

⁴¹⁰ Gicžinský.

Číslo	Den	Položka	Zlatý	Krejcar	Peniz
		Summa omnium expositorum per hos 4 mense, et residuum Augustum	706	56	
1	13.	<u>Incipiunt exposita nova mensis Januarii Anno 1760</u> Pro aviculis dati 32 kr., pro lacte ad culinam necessario 22 kr. Patribus pro 6 missis Pro pomis citrinis et aliis minutiis		54 27 30	
		Facit	4	51	
2	31.	<u>Continuantur exposita mensis Januarii</u> Pro duobus vitulis cuidam lanioni extraneo soluti sunt Pro aviculis, lacte, et aliis ad culinam necessariis expendit substitutus Pro missis Patribus ad imagines emendas Pro 4 verribus saginandis cuidam rustico Lanioni nostro pro carnibus per 5 hebdomadas exemptis	5 1 2 11 57	12 42 33 30 8	
		Facit	78	8	
		Summa totius mensis Januarii expositorum effert	82	59	

Příloha č. 5

Nekrologium turnovských řeholníků pohřbených v kryptě kostela sv. Františka

Kronika – Titulus XIV, referens sepulturas Fratrum nostrorum (pag. 487-501)

pag. 487

13. 3. 1657 Frater Bernardus de Salisburg laicus (pohřben)

2. 10. 1661 F. Martinus Schramin laic[us]

11. 7. 1663 P. Ubertinus Grütznér

7. 9. 1667 P. Alexius Brautzovetz

14. 5. 1674 P. Cornelius Gnellius

9. 12. 1674 Frater Damianus Mikusch laicus

pag. 488

16. 3. 1677 Frater Claudius Labik laicus

3. 5. 1678 F. Donatus Springsfeldt laicus

5. 12. 1678 F. Felix Osten laicus

24. 3. 1680 P. Christophorus Urbaniczky

14. 7. 1681 Frater Sigismundus Hulik laicus

15. 4. 1687 P. Caelestinus Agricola

25. 6. 1689 P. Humilis Schmucker concionator

pag. 489

8. 4. 1690 P. Joannes Evang. Scholiaster actualis concionator

10. 6. 1690 P. Erasmus Straka

5. 2. 1692 P. Ludovicus Kawka diffinitor habitualis, olim hujus conventus quardianus

4. 6. 1693 P. Henricus Labe actualis diffinitor, olim quardianus hujus conventus

21. 12. 1693 P. Stephanus Schlosarek

15. 4. 1694 P. Ambrosius Uber

17. 1. 1696 P. Erasmus Sperka
pag. 490

27. 8. 1704 P. Eugenius Weliczky
11. 8. 1706 F. Benedictus Hertel
13. 12. 1708 P. Faustinus Heisler
9. 4. 1715 P. Joannes Mayerhoffer olim quardianus et vicarius
15. 1. 1716 P. Fulgentius Preisler
29. 4. 1717 P. Ambrosius Valenta concionator actualis festivalis
2. 3. 1719 P. Robertus Clement conventus confessarius
pag. 491

1. 12. 1720 F. Joannes Trubaczek laicus hortulanus
1. 5. 1721 P. Conradus Martinek (zemřel v Bzí)
8. 11. 1723 P. Bartholomaeus Philippi, saepe vicarius et olim quardian[us], organista
9. 12. 1723 P. Franciscus Tillingar concionator
30. 7. 1726 Frater Massaeus Hrommada laicus hortulanus
21. 6. 1730 P. Carolus Eberle
pag. 492

17. 3. 1732 F. Benedictus Seeblumer laicus
1. 8. 1732 P. Franciscus Albrecht
4. 7. 1734 P. Procopius Spanner
5. 6. 1740 F. Humilis Fenetter laicus
7. 6. 1743 F. Jodocus Kosteletzky laicus hortulanus
2. 9. 1745 P. Ludovicus Tomiczek, concionator, olim quardian[us] saepius
14. 3. 1746 P. Rudolphus Patzelt concionator, et olim quardianus conventus
pag. 493

7. 3. 1747 P. Abundius Kawala
27. 10. 1747 F. Thomas Richter laicus
27. 12. 1750 P. Paternus Chmela
13. 4. 1752 Frater Wenceslaus Zahradka laicus sartor
pag. 494

6. 11. 1753 Frater Patritius Schlappar laicus sartor
1. 2. 1758 P. Elisiaeus Wallesch actual[is] conc[ionator] fest[ivalis] (tyfus)
6. 2. 1758 P. Ludovicus Gottermayer actual[is] loci quardianus (tyfus)
30. 12. 1758 Pater Isidorus Werner organista

2. 6. 1760 P. Neopolus Hortulan

pag. 495

24. 7. 1761 Pater Wolfgangus Wičniczky Bohemus Bernarticensis

12. 1. 1764 P. Narcissus Moser Praedic. et Ph[ilosoph]iae lector

13. 7. 1765 F. Nicolaus Hawrlik laicus sartor

20. 1. 1766 P. Auxibius Samohrd

5. 10. 1766 P. Conradus Schumbersky

21. 6. 1769 F. Alexander Suttner laicus professor, arcularius

6. 8. 1769 P. Isidorus Patzelt

29. 1. 1770 P. Raphael Chaloupka (v Šumberku u Kittela)

22. 7. 1770 P. Faustinus Frimmel

pag. 496

22. 7. 1770 F. Arsenius Siegel clericus

22. 2. 1771 P. Fuscus Omczik

27. 1. 1772 P. Mauritius Jelinek, conc. fest. (infekce při hladomoru)

21. 2. 1772 F. Trojanus Ozimus, laicus (infekce při hladomoru)

27. 2. 1772 P. Joannes Dilentz (v Domousnici, farnost Březnice, infekce při hladomoru)

26. 4. 1772 F. Udalricus Brabinek, laicus, hortulanus (infekce při hladomoru)

29. 5. 1772 P. Turibius Korseldt (infekce při hladomoru)

29. 12. 1773 P. Quartus Matzak

23. 4. 1779 P. Hipolythus Svwoboda

3. 8. 1781 F. Elzearius Martinek

24. 8. 1781 F. Joachimus Friedt, tertiarius perpetuus

pag. 497

23. 10. 1781 P. Telesphorus Jindra

28. 11. 1781 F. Polycarpus Bullan laicus, sedulus S. eleemosynae collector

23. 7. 1782 P. Peregrinus Woitsch, actualis exhortator Germanicus

22. 10. 1784 P. Angelinus Schmidt, natione Kurimensis

6. 1. 1787 P. Sylvester Hajny, natione Nimbursensis

25. 4. 1787 P. Jacobus Chaloupka, actualis conventus vicarius (v Jenišovicích)

18. 9. 1788 P. Dorotheus Cwalowsky, actualis conventus sacrista (v Osenicích)

7. 9. 1789 P. Magnus Loss, conc. vic.

Příloha č. 6

Výpomoc františkánů v duchovní správě

1705

Dub (Český?), Turnov, Sychrov, Hrubý Rohozec

1706

Semily, Držkov, Český Dub

1707

Hrubý Rohozec, Turnov, Semily, Samšina, Jesenný, Bzí

1708

Loukovec, Bzí, Hodkovice n. M., Semily, Mladějov, Samšina

1709

Semily, Loukovec, Turnov, Sychrov, Držkov, Hrubý Rohozec, Hodkovice n. M.

1710

Rychnov u Jablonce n. N., Bzí, Samšina, Mladějov, Loukovec, Turnov, Návarov

1711

Držkov, Rychnov u Jablonce n. N., Bzí, Samšina, Loukovec, Hlušice, Jenišovice, Hodkovice n. M.

1712

Samšina, Vokšice, Libáň, Bzí, Rychnov u Jablonce n. N., Jenišovice, Vyskeř

1713

Jenišovice, Vyskeř, Bělá p. B., Samšina

1714

Turnov, Bzí, Samšina, Dub, Činěves, Lužany u Jičína

1715

Loukovec, Samšina, Lužany u Jičína, Bzí, Všeň, Valdštejn

1716

Bzí, Lužany u Jičína, Všeň, Semily, Držkov, Turnov, Valdštejn

1717

Turnov, Bzí, Valdštejn, Všeň

1718

Turnov, Hodkovice n. M., Loukovec

1719

Loukovec, Bzí, Hodkovice n. M., Turnov

1720

Bzí, Loukovec, Semily, Turnov

1721

Turnov, Loukovec, Bzí

1722

Loukovec, Turnov, Železný Brod, Bzí

1723

Bzí, Držkov, Rohozec, Liberec, Mnichovo Hradiště, Valdštejn

1724

Turnov, Dub, Bzí, Mšeno, Mnichovo Hradiště, Železný Brod

1725

Turnov, Semily, Rychnov u Jablonce n. N.

1726

Semily, Turnov, Hodkovice n. M., Rychnov u Jablonce n. N., Dub, Mladějov, Železný Brod

1727

Mladějov, Turnov, Rychnov u Jablonce n. N., Smržovka, Dub, Hodkovice n. M., Železný Brod, Semily, Loukovec

1728

Mšeno, Smržovka, Semily, Hodkovice n. M., Sychrov nebo Jesenný, Mladějov

1729

Domousnice, Semily, Mladějov, Dubá (Český Dub?), Rychnov u Jablonce n. N., Hodkovice, Smržovka, Sychrov nebo Jesenný (? , zřejmě zámek), Lomnice n. P.

1730

Hodkovice n. M., Smržovka, Lužany u Jičína, Mladějov, Sychrov, Semily

1731

Sobotka, Hlušice, Sychrov, Lužec nad Cidlinou, Rychnov u Jablonce n. N., Semily, Železný Brod

1732

Sychrov, Lužec nad Cidlinou, Malá Skála, Semily, Smržovka, Rohozec

1733

Sychrov, Lomnice n. P., Jenišovice, Semily, Rohozec, Malá Skála (zámek), Osečná

1734

Brodek, Malá Skála (zámek), Smržovka, Semily

1735

Semily, Jičíněves

1736

Jičíněves, Semily, Malá Skála

1737

Sychrov, Jičíněves, Semily, Jablonec (nad Nisou?, nad Jizerou?), Jesenný, Malá Skála, Držkov, Rychnov u Jablonce n. N.

1738

Semily, Jesenný, Turnov, Držkov, Mladějov

1739

Semily, Mladějov, Jesenný, Turnov, Návarov, Jičíněves, Smržovka

1740

Jablonec, Semily, Jenišovice, Železný Brod, Rovensko p. Tr., Návarov

1741

Sychrov, Návarov, Železný Brod, Brodek (Brodce?), Mladějov, Bzí, Rovensko, Rychnov u Jablonce n. N., Všeň, Jenišovice

1742

Bzí, Jenišovice, Železný Brod, Návarov, Sychrov, Všeň, Rychnov u Jablonce n. N., Malá Skála

1743

Loukovec, Paka (Stará nebo Nová?), Železný Brod, Všeň, Bakov nad Jizerou, Sychrov, Jenišovice

1744

Návarov, Všeň, Radim, Sychrov a Svijany (zřejmě zámky), Jesenný

1745

Držkov, Hodkovice, Sychrov, Všeň

1746

Všeň, Turnov, Rovensko p. Tr., Smržovka

1747

Hodkovice n. M., Český Dub, Sychrov

1748

Turnov, Přáslavice, Sychrov, Jesenný

1749

Semily, Český Dub (Starý Dub), Přáslavice, Sychrov

1750

Hodkovice n. M., Semily, Český Dub, Sychrov, Malá Skála (zámek), Přáslavice

1751

Sychrov

1752

Sychrov

1753

Lomnice n. P.

1754

Sychrov, Turnov

1755

Lomnice n. P., Svijany nebo Hrubá Skála (hraběnka Marie Anna), Semily, Příchovice, Všeň, Sychrov

1756

Semily, Bzí, Lomnice n. P., Příchovice, Tábor (u Lomnice n. P.), Sychrov

1757

Lomnice n. P., Libuň, Přáslavice

1758

Semily, Hodkovice n. M., Kartouzy (za služby duchovní), Sychrov, Volanice, Jičín (u jezuitů)

1759

Volanice, Mladá Boleslav, Vyskeř, Lomnice n. P., Malá Skála (a Rakousy, pro vojsko), Turnov (pro vojsko), Valdštejn, Bozkov, Sychrov, Všeň

1760

Kartouzy (o svátku sv. Josefa), Lomnice n. P., Všeň, Libuň, Železnice, Šumburk nad Desnou, Železný Brod, Vyskeř

1761

Šumburk nad Desnou, Libuň, Malá Skála, Bozkov

1762

Domousnice (zámek?), Městec, Malá Skála, Valdštejn

1763

Lomnice n. P., Příchovice, Turnov, Semily, Domousnice, Bozkov, Malá Skála, Šumburk nad Desnou

Příloha č. 7

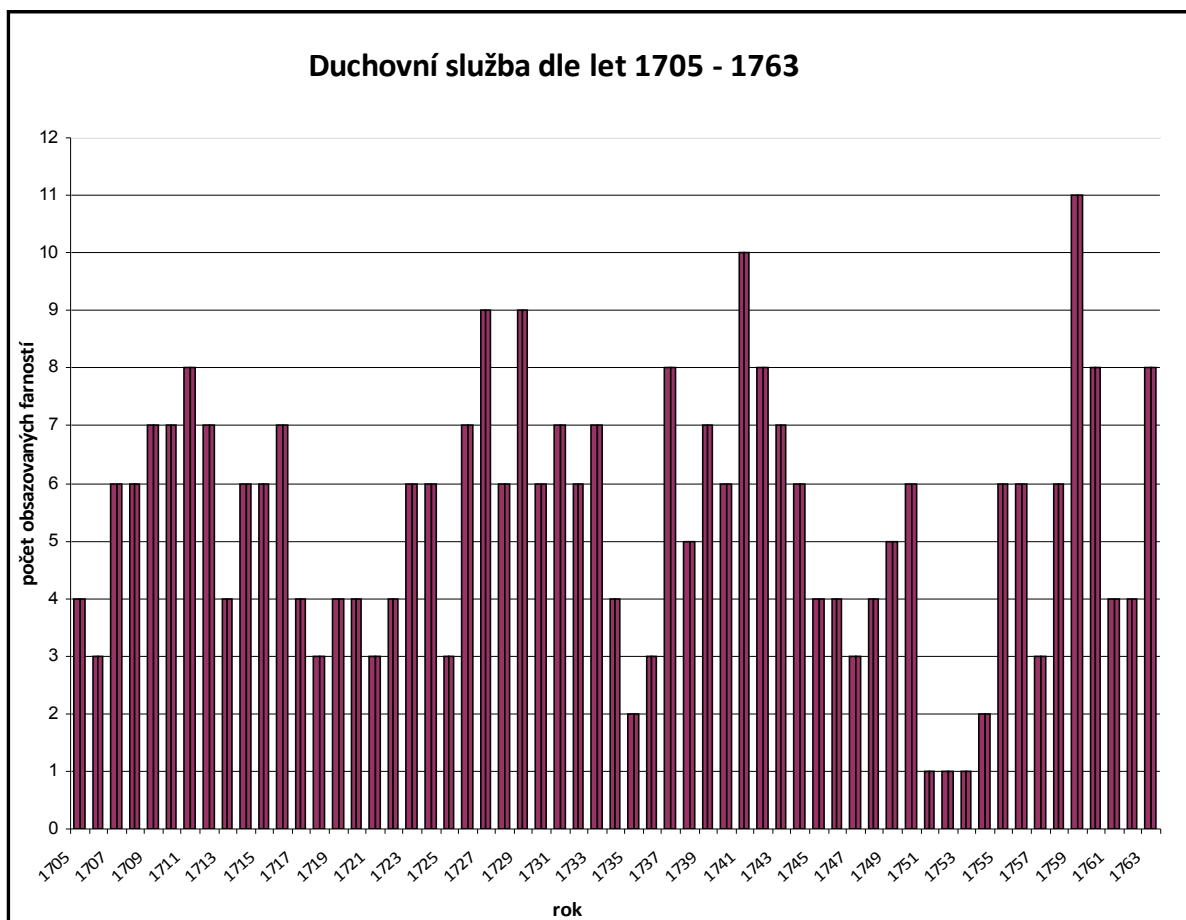
Tabulky a grafy příjmů a vydání konventu za léta 1705–1763

Tabulka č. 5

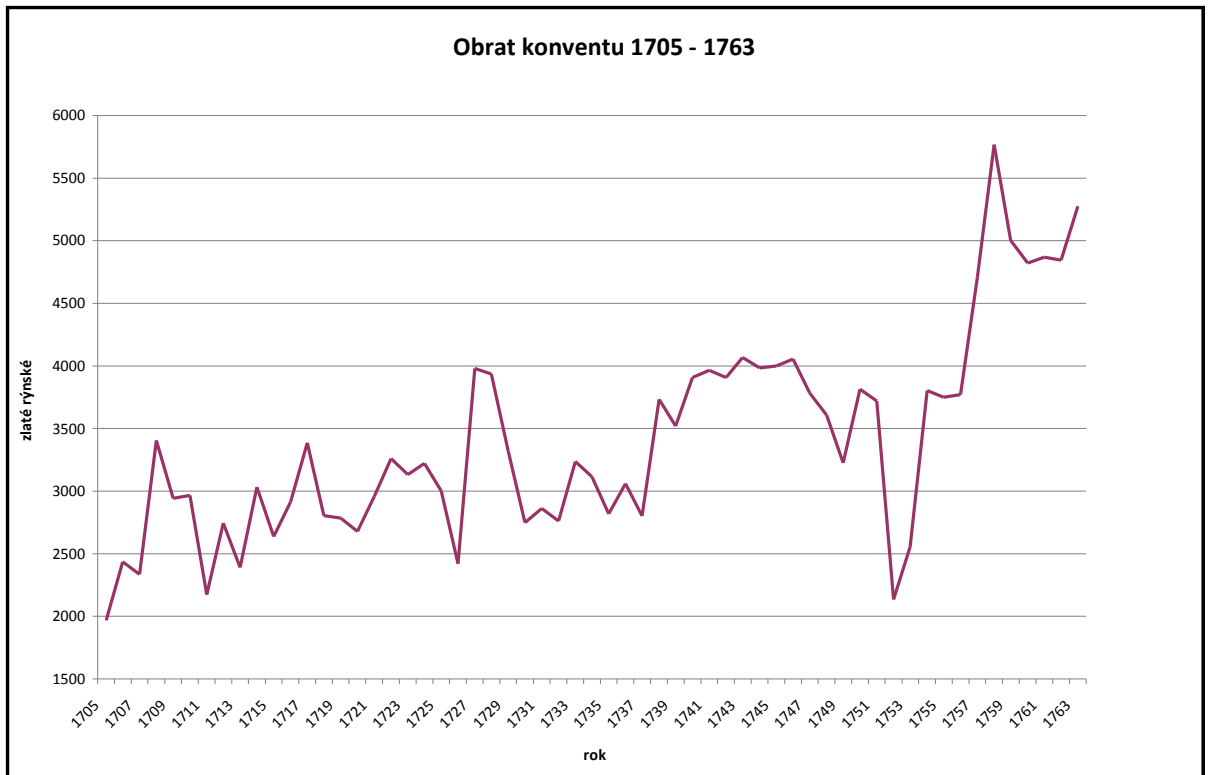
Rok	Příjmy		Výdaje		Obrat		Kasa	
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
1704	-		-		-		426	57
1705	1 037	28	931	44	1 969	12	569	17
1706	1 104	6	1 331	57	2 436	3	341	36
1707	1 402	27	932	11	2 334	38	811	52
1708	1 839	50	1 565	11	3 405	1	1 086	41
1709	1 108	22	1 833	54	2 942	16	361	11
1710	1 405	42	1 561	21	2 967	3	208	32
1711	1 103	53	1 068	18	2 172	11	242	11
1712	1 412	56	1 330	36	2 743	32	324	43
1713	1 239	21	1 150	21	2 389	42	393	39
1714	1 554	33	1 476	25	3 030	58	491	35
1715	1 354	38	1 284	37	2 639	15	521	46
1716	1 475	23	1 436	40	2 912	3	572	9
1717	1 600	9	1 786	19	3 386	28	385	59
1718	1 401	34	1 403	7	2 804	41	386	26
1719	1 306	7	1 479	8	2 785	15	212	58
1720	1 370	17	1 307	40	2 677	57	218	40
1721	1 540	9	1 417	18	2 957	27	374	53
1722	1 507	46	1 751	58	3 259	44	130	41
1723	1 580	19	1 550	24	3 130	43	277	25
1724	1 663	47	1 558	38	3 222	25	339	45
1725	1 488	26	1 513	6	3 001	32	315	5
1726	1 221	6	1 199	18	2 420	24	336	53
1727	1 872	27	2 107	59	3 980	26	76	21
1728	2 092	48	1 842	54	3 935	42	326	14

Rok	Příjmy		Výdaje		Obrat		Kasa	
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
1729	1 527	17	1 795	30	3 322	47	58	1
1730	1 503	6	1 245	51	2 748	57	315	16
1731	1 413	9	1 448	44	2 861	53	279	41
1732	1 295	9	1 466	24	2 761	33	108	2
1733	1 781	4	1 456	35	3 237	39	432	31
1734	1 561	32	1 553	47	3 115	19	440	17
1735	1 342	16	1 476	16	2 818	32	306	17
1736	1 500	50	1 558	33	3 059	23	253	34
1737	1 367	40	1 433	42	2 801	22	187	31
1738	1 981	6	1 751	57	3 733	3	416	40
1739	1 696	51	1 822	34	3 519	25	290	56
1740	1 974	45	1 933	27	3 908	12	326	14
1741	1 890	57	2 073	37	3 964	34	133	28
1742	2 161	34	1 744	57	3 906	31	551	7
1743	2 015	49	2 053	14	4 069	3	512	35
1744	1 895	23	2 088	14	3 983	37	319	44
1745	2 027	23	1 972	22	3 999	45	335	14
1746	1 976	14	2 078	41	4 054	55	272	22
1747	1 868	24	1 913	52	3 782	16	226	41
1748	1 896	56	1 709	14	3 606	10	414	24
1749	1 618	2	1 608	13	3 226	15	424	13
1750	1 974	49	1 837	58	3 812	47	561	5
1751	1 856	26	1 863	41	3 720	7	553	50
1752	1 077	7	1 058	25	2 135	32	543	25
1753	1 380	10	1 175	54	2 556	4	732	27
1754	1 569	44	2 234	12	3 803	56	68	0
1755	1 861	28	1 889	50	3 751	18	39	38
1756	1 914	39	1 855	55	3 770	34	98	22
1757	2 656	16	2 047	40	4 703	56	708	59
1758	2 869	10	2 898	23	5 767	33	679	45
1759	2 299	54	2 703	27	5 003	21	276	12
1760	2 320	48	2 502	6	4 822	54	94	54
1761	2 613	35	2 254	24	4 867	59	454	5
1762	2 327	15	2 517	13	4 844	28	264	8
1763	2 581	8	2 694	-	5 275	8	151	16
Suma	100 281	30	100 539	56	200 821	26	-	-

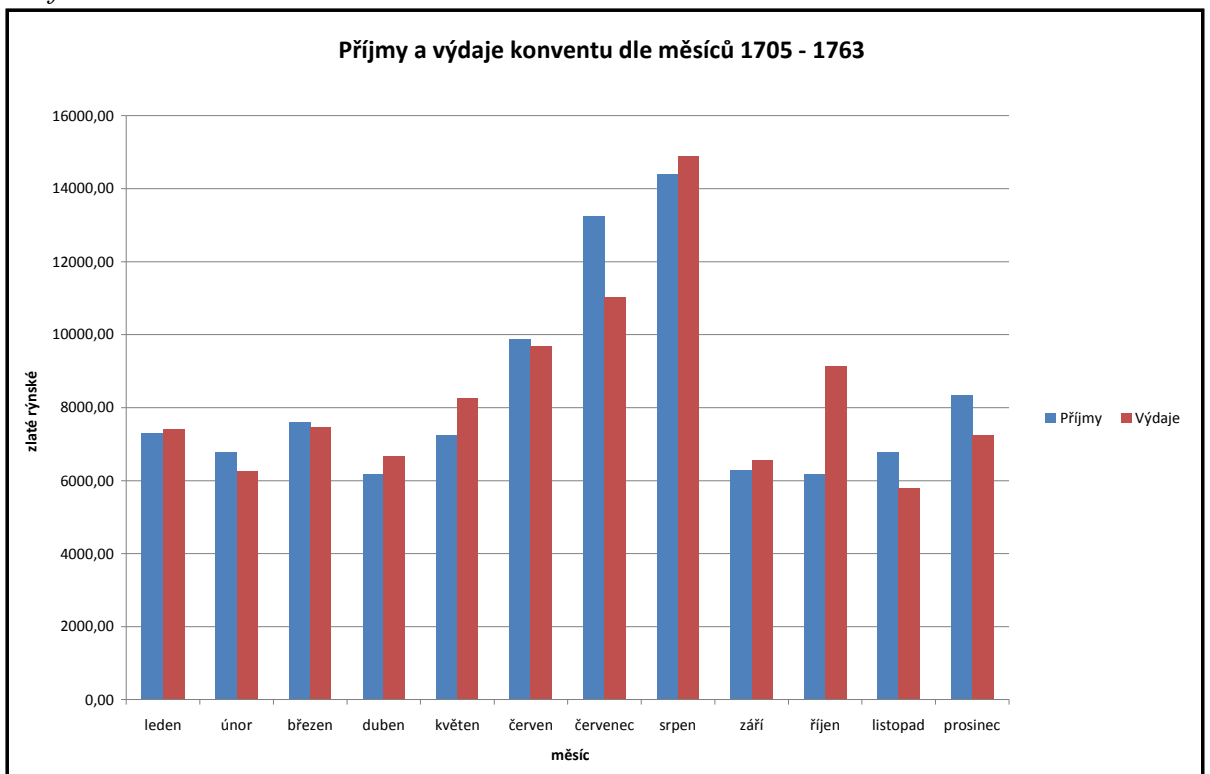
Graf č. 1

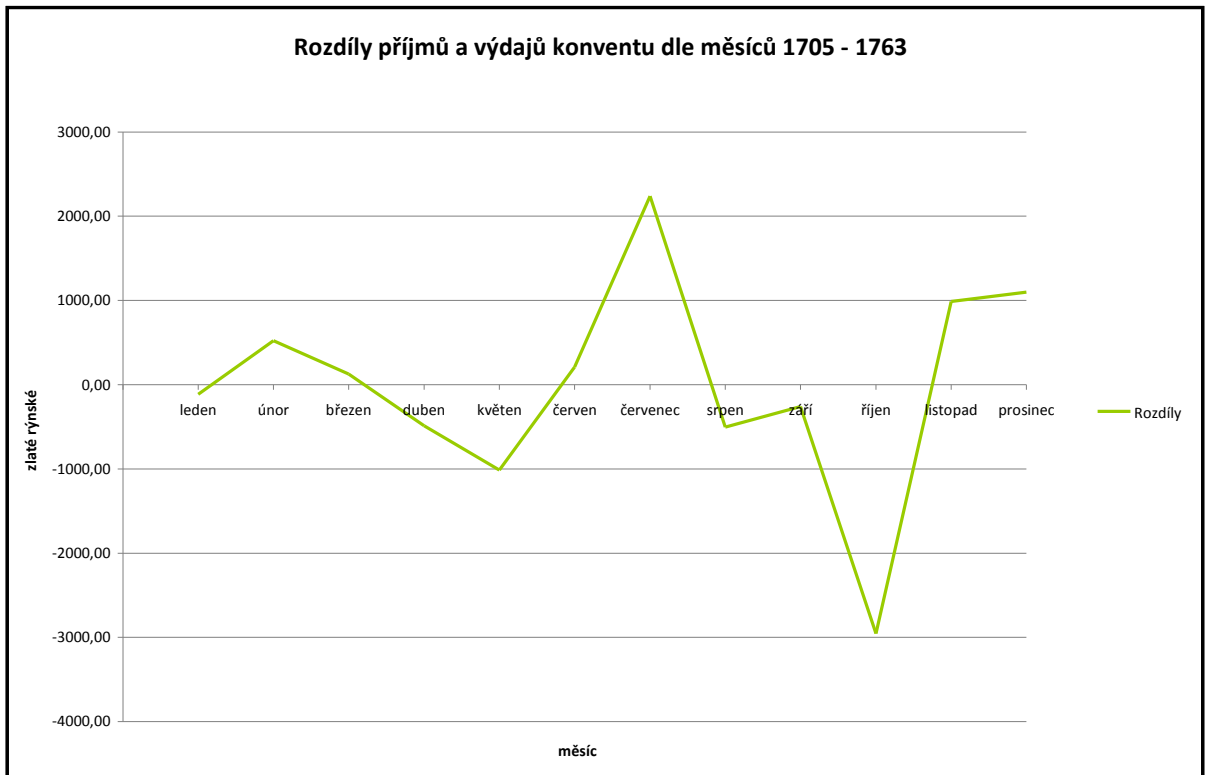
Graf č. 2

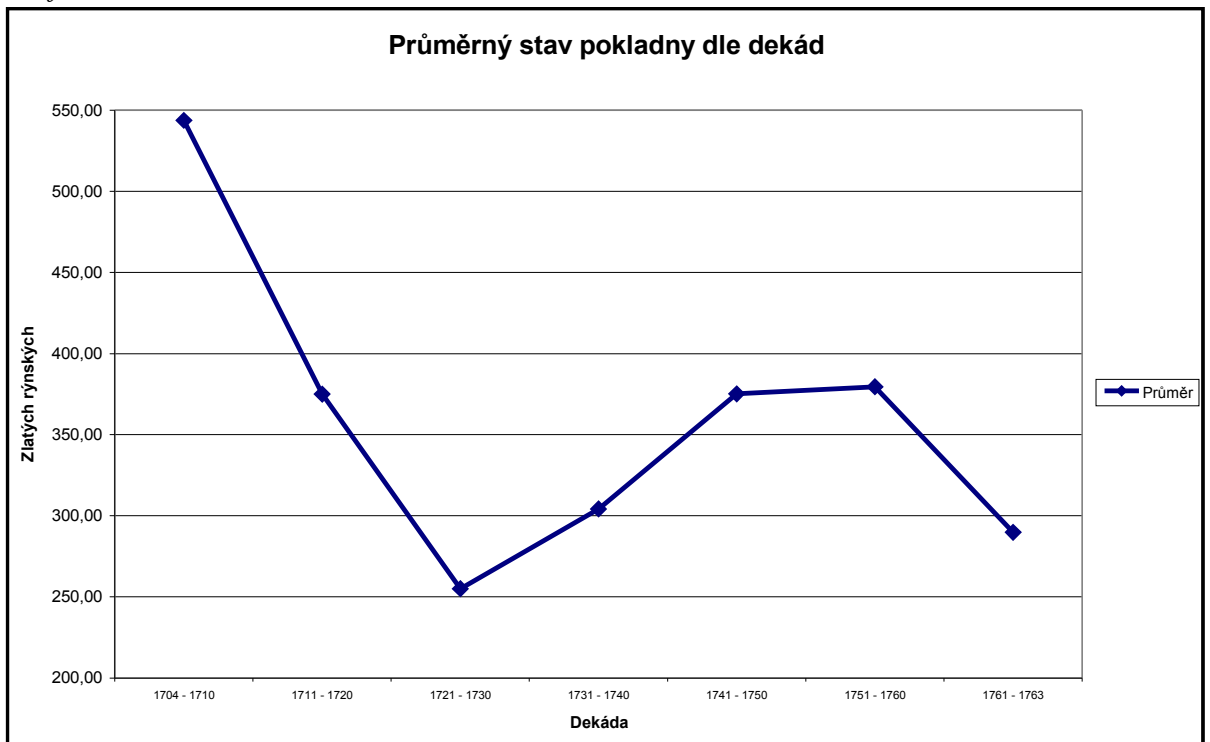
Graf č. 3

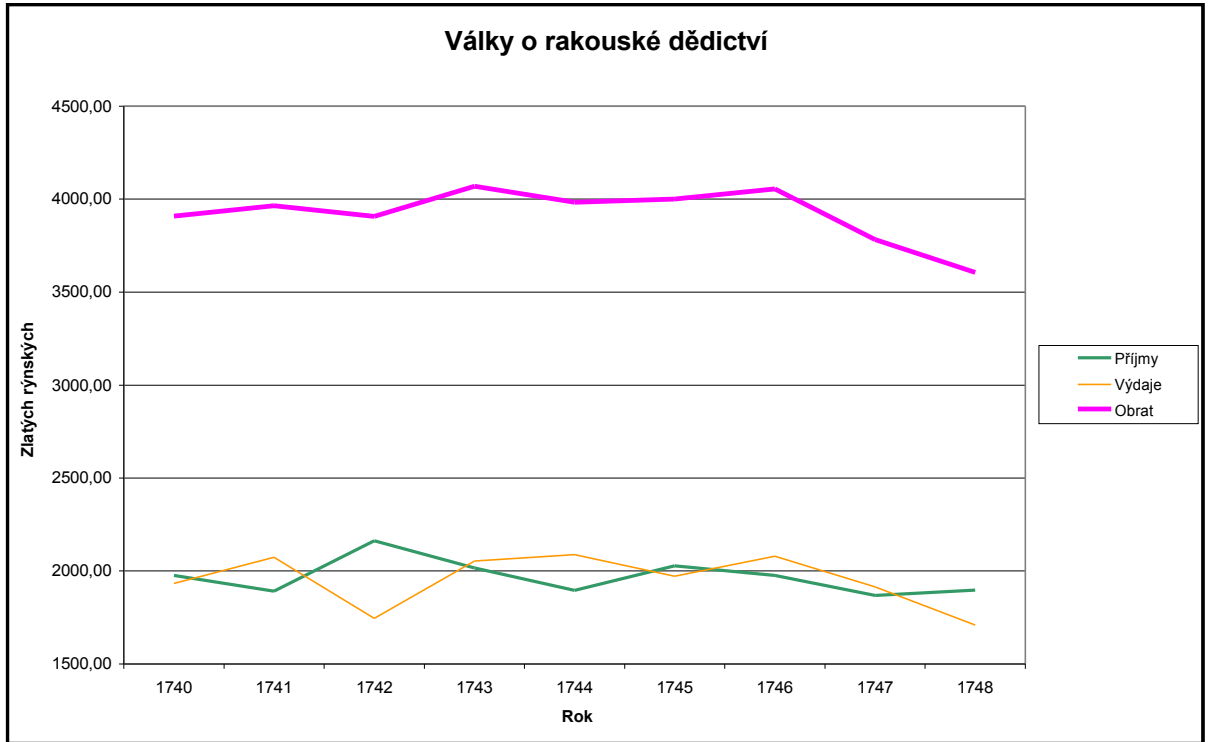
Graf č. 4

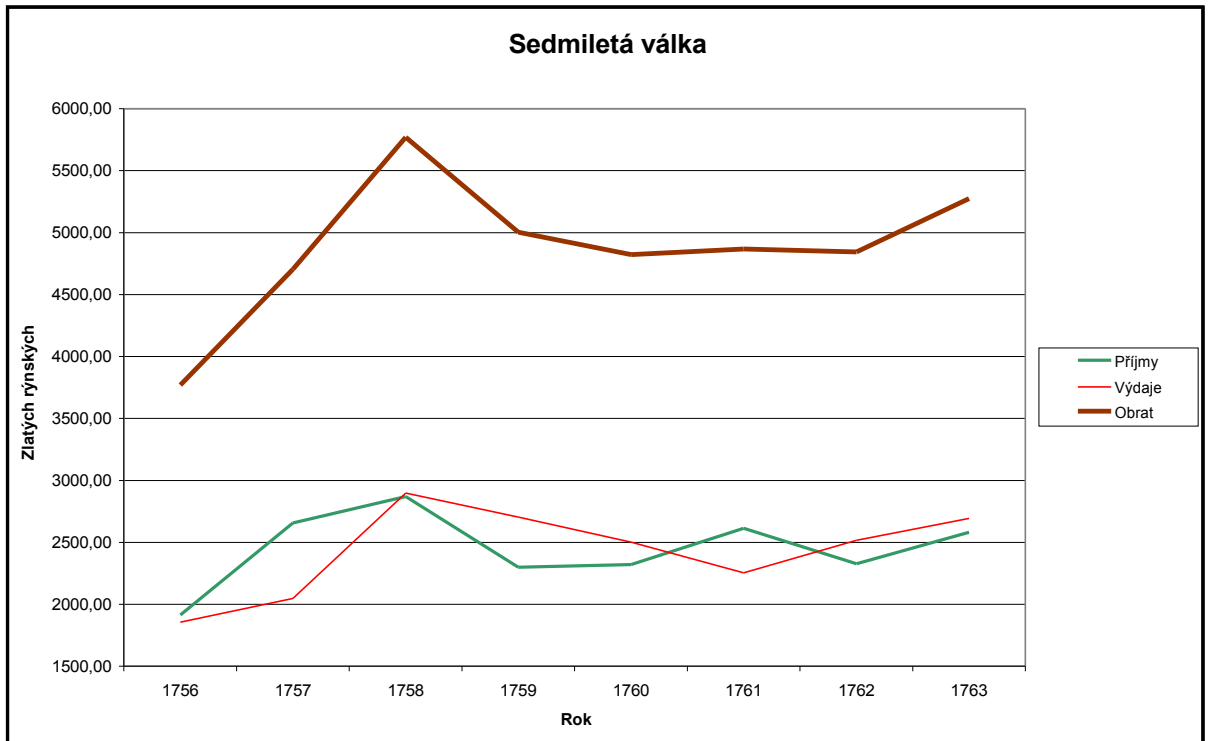
Graf č. 5

Graf č. 6

Graf č. 7

Seznam pramenů a použité literatury

Prameny

Národní archiv Praha

Františkáni – provincialát a konvent Praha

Řád františkánů Turnov (po delimitaci ze SObA Zámorsk součástí provinciálního fondu)

Archiv pražského arcibiskupství

Náboženská bratrstva

České gubernium

Tereziánský katastr

Josefský katastr

Stará manipulace

Nová manipulace

Státní oblastní archiv Praha

Rodinný archiv Valdštejnů Mnichovo Hradiště

Ústřední správa valdštejnských velkostatků Mnichovo Hradiště, Bělá pod Bezdězem, Doksy

Státní okresní archiv Semily

Archiv města Turnov

Sbírka rukopisů

Muzeum Českého ráje Turnov

Sbírka rukopisů

Šimák Josef Vítězslav – osobní fond

Sbírka fotografií

Staré tisky

SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreichs Böhmen. Vierter Theil. Bunzlauer Kreis*. Prag 1786.

VUSÍN, Kašpar Zachariáš, *Dictionarium latino-germanico-bohemicum*. Pragae 1729, zkušební elektronická verze na adrese <<http://kb-upol.bach.cz/slov/index.html>>.

WRBCZANSKY, Severinus, *Nucleus Minoriticus, seu vera, et sincera Relatio Originis, et Progressus Provinciae Bohemiae, Conventuum, et Residentiarum, Fratrum, et Sororum Sancti-Monialisum etc.* Vetero-Pragae 1746.

Literatura

Barokní Praha – barokní Čechie 1620 – 1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24. – 27. září 2001. [Red.]: FEJTOVÁ, Olga – LEDVINKA, Václav – PEŠEK, Jiří – VLNAS, Vít. Praha 2004.

Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Barocco in Italia, Barocco in Boemia. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, Barocco in Boemia, uomini, idee, forme d'arte a confronto, Praha, Karolinum a vila Lanna 19. – 21. dubna 1999. [Red.]: HEROLD, Vilém – PÁNEK, Jaroslav. Praha 2003.

- BELDA, Josef – VRBATA, Jaroslav, *Inventář fondu ŘF Turnov (františkánský klášter v Turnově) 1604–1949*. Jablonec nad Nisou 1956, 24 s.
- BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P., *Velké dějiny země Koruny české*, 10 (1740–1792), Praha – Litomyšl 2001.
- BENEŠ, Petr Regalát – PŘIBYL, Vladimír, *Františkánský klášter ve Slaném 1655–1950*. Slaný 2005.
- BENEŠ, Petr Regalát, O trojím těžkém začínání františkánů observantů v Praze (1460–1468, 1482–1483 a 1604–1611). In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005, s. 66-104.
- BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, Rušení klášterů v Čechách za Josefa II. In: *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. K tisku připravili Zdeňka Hledíková a J. V. Polc. Praha 1994, s. 209-224.
- BERÁNEK, Karel – UHLÍŘOVÁ, Věra, *Archiv františkánské provincie (1283) 1368–1950. Inventář. Sv. 1, 2*. Státní ústřední archiv Praha 1966, 461 s., 233 s.
- BÍLEK, Tomáš Václav (?), *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*. Díly 1-2. Praha 1882–1883.
- BÍLEK, Tomáš Václav (?), *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*. Praha 1892.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*. Praha 1999.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina**, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha 2006.
- BOHÁČEK, Jan, *Spor města Turnova s Valdštejnem na počátku 18. století. Příspěvek ke studiu poddansko-vrchnostenských vztahů*. Praha 2007, 156 s. Diplomová práce na Filosofické fakultě University Karlovy na Ústavu českých dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Eduard Maur, CSc.
- BOHÁČEK, Jan, Tereziánský katastr pro město Turnov – rustikální fáse a vizitace. In: *Archivum Paradisi Bohemici aetatis novae et recentioris*, 1, s. 87-214.
- BOHÁČEK, Jan, [rec.]. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 15, Semily 2002, s. 338-340.
- BRADÁČOVÁ, Michaela**, Františkánský klášter v Turnově v 18. století v knihách příjmů a výdajů. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 19, Semily 2006, s. 121-133.
- Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby*. Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004). [Red.]: **JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří**. Pardubice 2005.

- BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. 3. díl. 1. sv. Žebravé řády*. Praha 2006.
- BUDIL, Vladimír, Valdštejnové na Boleslavsku (Příspěvek k dějinám velkostatku v druhé polovině 17. století.). In: *Boleslavica 68*. Praha 1969, s. 47-69.
- BURDOVÁ, Pavla – CULKOVÁ, Dagmar – ČÁŇOVÁ, Eliška – LIŠKOVÁ, Marie – RAJTORAL, František [edd.], *Tereziánský katastr český. Sv. 3. Dominikál*. Praha 1970.
- CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha 2008.
- COGAN, Miroslav, Valdštejnský malíř Jan Jiří Hertl. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 13, Semily 2000, s. 50-71.
- COGAN, Miroslav – JAKOUBĚ, Bohumil, *Turnov. Český ráj*. Turnov 2001.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, Rekatolizace severních Čech. In: *Sborník příspěvků k době poddanského povstání roku 1680 v severních Čechách*. Praha 1980, s. 9-42.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, Status animarum pražské arcidiecéze z roku 1651. In: *Sborník archivních prací*, 29, 1979, s. 20-55.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech (1620–1671). In: *Sborník archivních prací*, 35, 1985, s. 486-557.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*. Praha 1995¹, Praha 2002².
- DĚDKOVÁ, Lidmila, Ochranná municipální města v Čechách (Studie o vývoji a postavení poddanských měst a jejich správy po Bílé hoře). In: *Sborník archivních prací*, 28, 1978, s. 292-353.
- DĚDKOVÁ, Lidmila, Problematika právního základu tzv. municipálních měst v Čechách. In: *Městské právo v 16.–18. století v Evropě*. Praha 1982, s. 35-40.
- ELBEL, Martin, Alma & Magna: Obnova české františkánské provincie v raném novověku. In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005, s. 105-122.
- ELBEL, Martin, *Bohemia Franciscana (Františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století)*. Olomouc 2001.
- ELBEL, Martin, Česká františkánská provincie sv. Václava (1570–1790). In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Historica*, 29, Olomouc 2000, s. 83-96.
- ELBEL, Martin, Triumf nazaretský. Poutní slavnosti v Hájků u Prahy jako slavnosti františkánského řádu. In: *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*. České Budějovice 2000, s. 593-602.
- ELBEL, Martin, Budování poutního místa. Svaté schody při františkánském klášteře v Olomouci. In: *Folia Historica Bohemica*, 20, Praha 2003, s. 215-239.

- FIALOVÁ, Ludmila – HORSKÁ, Pavla – KUČERA, Milan – MAUR, Eduard – MUSIL, Jiří – STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha 1996¹.
- FOLTÝN, Dušan a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005.
- FRANKOVÁ, Lidmila, Poddanství a jeden ze způsobů jeho likvidace (municipální ochranná města). In: *Poddanská města v systému patrimoniální správy*. Ústí nad Orlicí 1996, s. 11-18.
- FRIEDRICH, Gustav, *Rukověť křesťanské chronologie*. Praha – Litomyšl 1997².
- HÁJEK, Jan Křtitel, Z kláštera sv. Františka v Turnově. In: *Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze*, 4, č. 2, Praha 1932, s. 84-86.
- HAMÁČKOVÁ, Vlastimila, Židovský hřbitov v Turnově. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 4, Bystrá nad Jizerou 1991, s. 7-18.
- Historia Franciscana. 2. Sborník textů*. Kapitoly z dějin české františkánské provincie sv. Václava u příležitosti 300. výročí úmrtí provinčního ministra a významného učence Bernarda Sanniga (†1704) a 400. výročí příchodu františkánů k Panně Marii Sněžné v Praze (1604). [Red.]: BENEŠ, Petr Regalát – HLAVÁČEK, Petr. Kostelní Vydří 2005.
- HLAVÁČEK, Petr, Jan Hasištejnský z Lobkowicz († 1517) aneb přemýšlení o františkánských komponentech lobkowiczské spirituality. In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005, s. 34-65.
- HOJDA, Zdeněk, Karlův most jako barokní znaková galerie. Donátoři mosteckých plastik a jejich stopy v heraldických památkách. In: *Seminář a jeho hosté*. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového. [Red.]: HOJDA, Zdeněk – PEŠEK, Jiří – ZILYNSKÁ, Blanka. Praha, FF UK, 1992, s. 247-261.
- HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, *Pomníky a zapomínky*. Praha 1996¹.
- HORÁČKOVÁ, Svatava, Správa valdštejnských statků na Mnichovohradištsku v druhé polovině 17. století. In: *Sborník archivních prací*, 33, 1983, s. 390-442.
- HOUŠKA, Petr Alkantara František – BERÁNEK, Karel – SLÁDEK, Miloš, *Františkánský klášter v Hájku v literatuře 17. a počátku 18. století*. Unhošť 2000.
- JAKUBEC, Pavel, Příběhy svijanských Židů. Ze života židovských rodin na svijanském panství. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 18, Semily 2005, s. 69-98.
- JAKUBEC, Pavel, Vývoj dopravní sítě na území Českého ráje od 18. do 20. století. In: *50 let CHKO Český ráj*. Sborník referátů z mezinárodní konference konané ve dnech 20. až 22. října 2005 v Lázních Sedmihorkách. *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, supplementum 11. Turnov 2006, s. 319-330.

- JAKUBEC, Pavel, Vývoj zvonového inventáře na Turnovsku od 15. století do současnosti. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 20, Semily 2007, s. 37-60.
- JANÁČEK, Josef, *Valdštejn a jeho doba*. Praha 1978.
- KALISTA, Zdeněk, *Cesty ve znamení kříže. Dopisy a zprávy českých misionářů 17. a 18. věku ze zámořských krajů*. Praha 1941.
- KALISTA, Zdeněk, *Česká barokní pouť. Žďár nad Sázavou* 2001.
- KAŠPAR, Jan, Knihovna kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav). In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005, s. 225-268.
- KIANIČKA, Daniel, Úrad apoštolského syndika pri kremnickom františkánskom konvente. In: *Ludia. Peniaze. Banky*. Zborník z konferencie. Bratislava 2003, s. 193-206.
- KLÍMA, Arnošt, *Manufakturní období v Čechách*. Praha 1955.
- KRÁSL, František, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál Sv. Církve Římské a kníže-arcibiskup pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667*. Praha 1886.
- KROUPOVÁ, Markéta, *Marie Markéta z Valdštejna (1689–1728) jako mecenáška umění*. Olomouc 2004, 238 s. Diplomová práce na Filosofické fakultě University Palackého v Olomouci na Katedře dějin umění. Vedoucí práce Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph. D.
- KŘEČKOVÁ, Jitka, Archiv české františkánské provincie. In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005, s. 214-224.
- KUBÍKOVÁ, Jiřina, *Křesťanské misie v 16. – 18. století*. Brno 2001.
- LENDEROVÁ, Milena, Turnovská městská škola v letech 1772–1870. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 4, Bystrá nad Jizerou 1991, s. 19-31.
- Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. – 15. září 2007. [Red.]: ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina. Praha 2008.
- MARAT, F., Soupis poplatnictva čtrnácti krajův království Českého z roku 1603. In: *Věstník Královské české společnosti nauk (třída filosoficko-historicko-jazykozpytná)*. Dále jen VKČSN. Ročník 1898. Praha 1899, s. 1-129.
- MAREK, David, Turnov v životě jednoho z primátorů. Příspěvek k dějinám města v polovině 17. století. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 18, Semily 2005, s. 53-68.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500–1700)*. Praha 2004.
- MAUR, Eduard – PÍŠOVÁ, Dagmar, Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702. Edice pramene. In: *Historická demografie*, 18, Praha 1994, s. 7-67.

- MIKANOVÁ, Eva, Hudba v Turnově a okolí od nejstarších dob do začátku 19. století. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 1, Bystrá nad Jizerou 1988, s. 61-88.
- MIKANOVÁ, Eva, Hudební kultura na valdštejnských panstvích v 17. a 18. století. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 8, Bystrá nad Jizerou 1995, s. 121-129.
- MIKULEC, Jiří, Barokní náboženská bratrstva, šlechta a slavnosti. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel [edd.], *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*. Opera historica 8, České Budějovice 2000, s. 345-358.
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Dále jen *Barokní náboženská bratrstva*. Praha 2000.
- MIKULEC, Jiří, Kult svatého Izidora sedláka v českých zemích. K působení církve v prostředí venkova v 17. a 18. století. In: *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 65-84.
- MIKULEC, Jiří, *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*. Praha 1997.
- MIKULEC, Jiří, Náboženská bratrstva a třetí řády při františkánských kláštorech v barokních Čechách. In: *Historia Franciscana*, 2, Kostelní Vydří 2005, s. 188-203.
- MIKULEC, Jiří, Náboženská bratrstva v procesu pobělohorské rekatolizace. In: *Rekatolizace v českých zemích*, Pardubice 1995, s. 39-48.
- MIKULEC, Jiří, „Piae confraternitates“ v pražské arcidiecézi na sklonku 17. století. In: *Folia historica bohemica*, 15, Praha 1991, s. 269-342.
- MIKULEC, Jiří, Proměny náboženských bratrstev v Čechách v raném novověku. In: *Bratrstva. Světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby*. Sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29. – 30. dubna 2004). [Red.]: JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří. Pardubice 2005, s. 19-35.
- MIKULEC, Jiří, Zbožná bratrstva při farnostech pražské arcidiecéze a jejich majetkové zázemí před josefínskými reformami. In: *Folia historica bohemica*, 16, Praha 1993, s. 171-219.
- MINAŘÍK, Klemens, Vikáři české františkánské provincie od r. 1451 až do r. 1517. In: *Sborník Historického kroužku*, 15, Praha 1914, s. 201-208; 16, Praha 1915, s. 1-9.
- MINAŘÍK, Klemens, Provinciálové františkánské české provincie v letech 1517–1600. In: *Sborník Historického kroužku*, 17, Praha 1916, s. 2-10 a 79-85.
- MINAŘÍK, Klemens, Provinciálové františkánské české provincie v letech 1601–1750. In: *Sborník Historického kroužku*, 18, Praha 1917, s. 54-96.
- MIZERA, František, *Paměti města Semil a okolí*. Semily 1997².

- NAVRÁTIL, Ivo, Tiskárny kartounů v Turnově v první polovině 19. století. In: *Sborník prací východočeských archivů*, 8, Zámrsk 2000, s. 117-147.
- NAVRÁTIL, Ivo, Urbář semilského panství z roku 1687. In: *Archivum Paradisi Bohemici aetatis novae et recentioris*, 1, s. 9-84.
- PAŘEZ, Jan – KUCHAROVÁ, Hedvika, *Hyberní v Praze – Éireannaigh i bPrág. Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629–1786)*. Praha 2001.
- PAZDEROVÁ, Alena, *Soupis poddaných podle víry z roku 1651*. Díl 1., 2. Praha 1994, 2005².
- PEŠÁK, Václav, *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*. Praha 1953.
- PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX*. Díl 1. Praha 1917.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav, OFM, *Františkánské prameny I*. Olomouc 2001.
- PRÁŠEK, Justin Václav, *Dějiny města Turnova nad Jizerou v Boleslavště*. Turnov 1879.
- PREISS, Pavel, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*. Praha – Litomyšl 2003.
- PROSTŘEDNÍK, Jan, Pravěké a středověké osídlení Turnova ve světle archeologických nálezů. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 13, Semily 2000, s. 6-49.
- Rekatolizace v českých zemích. Sborník příspěvků z konference v Jičíně, konané 10. září 1993*. [Red.]: FRANCEK, Jindřich. Jičín 1995.
- REZEK, Antonín, *Dějiny Čech a Moravy nové doby. Od míru Westfálského až do smrti císaře Ferdinanda III. (1648–1657)*. Praha 1892.
- ROUBÍK, František, Místodržitelství v Čechách v letech 1577–1749. In: *Sborník archivních prací*, 17, Praha 1967, s. 539-603.
- ROYT, Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha 1999.
- SEDLÁČEK, August, Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné. In: *Abhandlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften vom Jahre 1869*. 6. část, 3. svazek. Praha 1870.
- SEMERÁDOVÁ, Veronika, Vizitační písemnosti Čech 17. století (farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623–1694). In: *Sborník archivních prací*, 47, 1997, s. 125-202.
- SCHAUBER, Vera – SCHINDLER, Hanns Michael, *Rok se svatými*. Kostelní Vydří 1995.
- SCHMIDT-BRENTANO, Antonio, *Kaiserliche und k. k. Generale (1618–1815)*. Wien 2006.

- SLAVÍK, Jiří, Turnovská radnice v letech 1526–1993. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 7, Bystrá nad Jizerou 1994, s. 29-49.
- STELLNER, František, *Friedrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*. Praha 1998.
- SUCHOMEL, Miloš, Umělecká díla Josefa Jiřího Jelínka v kontextu výtvarné činnosti ostatních členů kosmonoské sochařské rodiny. In: *Josef Jiří Jelínek (1697–1776). Barokní sochařská dílna z Kosmonos*. Praha 1997.
- SVÁTEK, Josef, Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. In: *Sborník archivních prací*, 20, Praha 1970, s. 505-625 (zvláštní příloha).
- SVOBODA, Jiří – VAŠKŮ, Zdeněk – CÍLEK, Václav, *Velká kniha o klimatu Země Koruny české*, Praha 2003.
- SVOBODA, Milan, Mariánské poutní místo Hejnice v historické paměti. In: ČORNEJOVÁ, Ivana – KUCHAROVÁ, Hedvika – VALENTOVÁ, Kateřina [edd.], *Locus pietatis et vitae*. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. – 15. září 2007. Praha 2008, s. 255-280.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, Konšelé turnovští v letech 1620–1778. In: *Osmá zpráva musea turnovského za léta 1907–1920*. Turnov 1921, s. 1-89.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, Listář fary turnovské z let 1620–1696. In: *Věstník Královské české společnosti nauk (třída filosoficko-historicko-jazykozpytná)*. Ročník 1910.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Listář k dějinám školství na Turnovsku*. Turnov 1908.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, Paměti Václava Antonína Meissnera, souseda turnovského, z let 1538–1744. In: *Od Ještěda k Troskám*, 1, Turnov 1922–1923, s. 174-182, 214-219.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, Privilegia města Turnova. In: *Třetí zpráva musea turnovského za léta 1893–1896*. Turnov 1897, s. 1-64.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Příběhy města Turnova nad Jizerou*. Díl 1. Turnov 1903.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Příběhy města Turnova nad Jizerou*. Díl 3. Turnov 1904.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Turnovském*. Sv. 32. Praha 1909.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Mnichovohradištském*. Sv. 46. Praha 1930.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, Soupisy osob podle víry r. 1651. In: *Od Ještěda k Troskám*, 6, Turnov 1927–1928, s. 122-127, 178-182.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z let 1671–1725. Boleslavsko a Kouřimsko*. Díl 1., sv. 1. Praha 1909.

- ŠONSKÁ, Zuzana – JAKUBEC, Pavel, Epigrafické památky na Turnovsku do poloviny 19. století. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 21, Semily 2008, s. 228.
- ŠTAJNOCHR, Vítězslav, *Panna Maria Divotvůrkyně*. Uherské Hradiště 2000.
- VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998.
- VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*. Praha – Litomyšl 2001.
- VOJTÍŠKOVÁ, Marie, Poustevnictví v českém baroku. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 8, Bystrá nad Jizerou 1995, s. 130-151.
- VOREL, Petr, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. – 17. století*. Pardubice 2001.
- ZAHRADNÍK, Pavel, Antonín Dominik Stoy a kongregace ivanitů. In: *Bibliotheca Strahoviensis*, 2, Praha 1996, s. 69-99.
- ZAHRADNÍK, Pavel, Poustevna v Semilech na Koštofranku a poustevník Ivan Polívka – vizitátor kongregace bratří ivanitů. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 12, Semily 1999, s. 200-207.
- ZAHRADNÍK, Pavel, Poustevník Matěj Jakub Zelenka a klášter ve Svaté Dobrotivé. In: *Bibliotheca Strahoviensis*, 4-5, Praha 2001, s. 105-112.
- ŽUPANIČ, Jan, *Nová šlechta Rakouského císařství*. Praha 2006.